

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

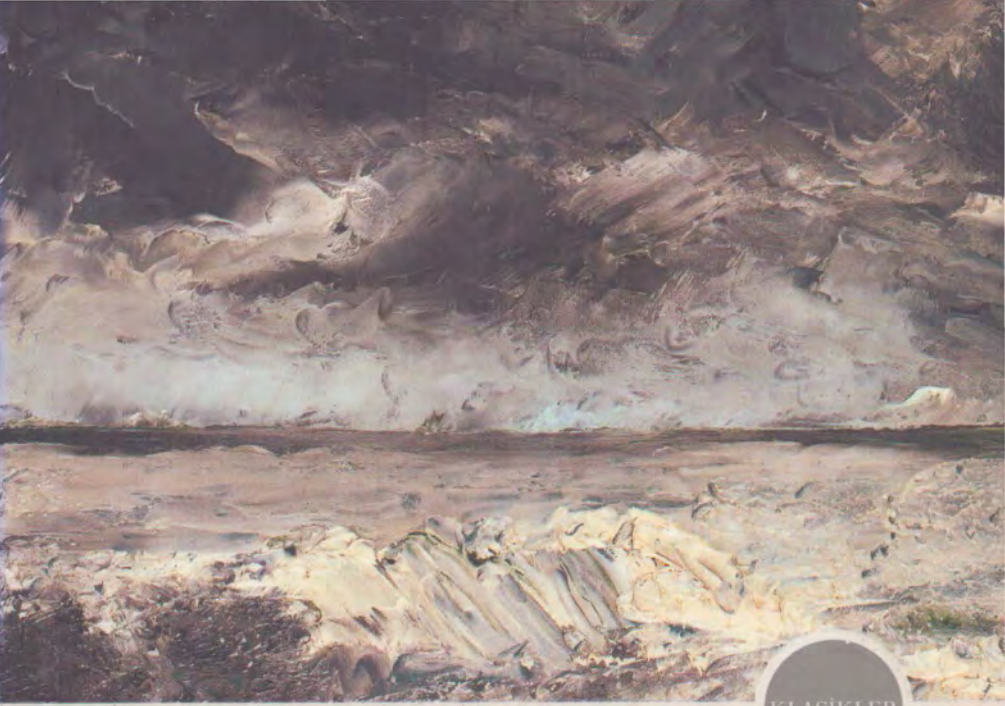
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KLASİKLER

August

STRINDBERG

AÇIK DENİZ KENARINDA

Türkçesi ve Önsöz Behçet Necatigil

Sunuş Selim İleri

“Kıyıya indiği zaman takatini aşan bir çabadan kurtulmuşçasına rahat bir nefes aldı. Üzerinde demir bir zırh varmışçasına yeleğinin düğmelerini çözdü; başını serinletti ve özlemleri bir bakışla engin sulara baktı. Şimdi yalnız kalabilmeye, aşağı seviyeden bir varlıkla temas neticesi ruhuna dökülmüş tozları silkelemeye neler feda etmezdi!”

AUGUST STRINDBERG

22 Ocak 1849'da Stockholm'de doğdu, 14 Mayıs 1912'de aynı şehirde öldü. 1867'de girdiği Uppsala Üniversitesi'nde başarılı olamadı. Kısa bir süre Royal Dramatik Tiyatro-su'nda çalıştı ve sahnelenmek üzere üç oyun yazdı, ama bu oyunlar reddedildi. Bunun üzerine Uppsala'daki eğitimine tekrar başladı ve 1872'de mezun oldu. Stockholm'e döndüğünde gazetecilik yaptı ve İsveçli Protestan reformcu Olaus Petri'yi konu alan tarihi drama *Maester Olofu* yazdı. 1874'te Royal Kütüphanesi'nde kütüphaneci asistanı oldu ve 1882'deki istifasına dek burada çalıştı.

Strindberg'in, tüm İsveçli yazarlar arasında en etkileyicisi ve en önemlisi olduğu söylenir. İskandinav edebiyatında da önemli bir yeri vardır. Modern tiyatronun babalarından biri olarak görülür. Eserleri, Naturalizm ve Ekspresyonizm gibi iki temel edebi akım içinde değerlendirilir. Bazı oyunları, üç kez evlenmiş olan Strindberg'in evliliklerinde yaşadığı sorunları ve kendini analiz etmeye ilişkin daimi merakını yansıtır. Duyarlı ve tartışmalı bir yazar olan Strindberg, özgür kişiliği, gelenekle sınırlanmaması bakımından, 19. yüzyıl özgür sanatçısına bir örnek oluşturur. Tiyatro oyunu, öykü ve roman dahil olmak üzere, çeşitli türlerde yetmişten fazla esere imza atmıştır.

BEHÇET NECATİGİL

Cumhuriyet devri şairlerinden (16 Nisan 1916 – 13 Aralık 1979, İstanbul). İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nu bitirdi (1940), Kars Lisesi'nde başladığı edebiyat öğretmenliğini İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde (1960-1972) sona erdirdi. İlk şiiri lisede öğrenciyken, *Varlık* dergisinde çıkmıştı (Ekim 1935). Şiir Kitapları: *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951), *Evler* (1953), *Eski Toprak* (1956), *Arada* (1958), *Dar Çağ* (1960), *Yaz Dönemi* (1963), *Divançe* (1965), *İki Başına Yürümek* (1968), *En/Cam* (1970), *Zebra* (1973), *Kareler Aklar* (1975), *Beyler* (1978), *Söyleriz* (1980) *Sevgilerde* (1976) son üç kitabı dışında, önceki kitaplarından seçmedir. Bazı düzyazılarını *Bile/Yazdı* (1979) kitabında topladı. Almandan çevirileri de olan Necatigil radyo oyunları da yazdı, bu alandaki çabalarını *Yıldızlara Bakmak* (1965), *Gece Aşevi* (1967), *Üç Turunçlar* (1970), *Pencere* (1975) kitaplarında topladı. *Edebiyatımızda isimler Sözlüğü* (1960) ile *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü* (1979) onun, öğretmenlik mesleğine ilişkin, ek çalışmalarıdır. *Eski Toprak* ile 1957 Yeditepe Şiir Armağanı'nı, *Yaz Dönemi* kitabıyla da Türk Dil Kurumu 1964 Şiir Ödülü'nü kazandı. Hilmi Yavuz ve Ali Tanyeri'nin hazırladığı *Bütün Eserleri* yedi cilt halinde basıldı (Cem Yayınevi, 1981-1985). *Mektuplar*'ı (1989) yayımlandı. Çeviri şiirleri *Yalnızlık Bir Yağmura Benzer* adlı kitapta toplandı (1984). *Ertuğrul Faciası* adlı radyo oyunu 1995'te; kitaplarına girmemiş şiirlerini içeren *Şiirler 1972-1979* 1996'da; *Radyo Oyunları* 1997'de; *Serin Mavi* (Behçet Necatigil'den Eşine Mektuplar) 1999'da ve *Eski Sokak* 2008'de YKY'den çıktı.

Ölümünden sonra ailesi tarafından konulan Necatigil Şiir Ödülü 1980 yılından beri verilmektedir.

August
STRINDBERG

AÇIK DENİZ KENARINDA

*Türkçesi ve Önsöz **Behçet Necatigil**
Sunuş **Selim İleri***

Yayın No 635
Everest Klasikleri 67

Açık Deniz Kenarında
August Strindberg

Kitabın Özgün Adı: *Am Offenes Meer*

Yayına hazırlayan: Cem Alpan
Çeviren: Behçet Necatigil
Kapak tasarımı: Emir Tali
Sayfa tasarımı: Müge Günbaş

© 2016, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: 1951, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
2. Basım: 1972, Varlık Yayınları
3. Basım: Ocak 2009, Everest Yayınları
4. Basım: Temmuz 2016, Everest Yayınları

ISBN: 978 - 975 - 289 - 565 - 2
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

AÇIK DENİZ KENARINDA

“Hem Yaralanmış Hem Yaralamaya Açık Bir Roman”

'970'ler, Beşiktaş'ta alçakgönüllü bir apartman dairesi; o dairede Behçet Necatigil'in çalışma odasındayız. Türk şiirinin büyük ustası hem sevinçli, hem kaygılı. Sevinçli, çünkü August Strindberg'den dilimize kazandırdığı *Açık Deniz Kenarında* yeniden yayımlanacak. İlk basım geçmiş yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı klasikleri arasında. Şimdiki Varlık Yayınları'ndan. Necatigil kaygılı, çünkü Yaşar Nabi Bey, “ismi Açık Deniz Kıyısında yaparsak, daha iyi olur,” demiş. “Kıyı”yla “kenar” arasındaki ayrım Behçet Hoca'yı düşündürüyor. Gerçi kendisi de çevirinin diliyle oynamış; git git unutulmuş kelimelerin yerine yeni sözcükler... Sonra bazı cümlelerin sözdizimiyle oynamış. Yine de kenar ve kıyı kararsızlığı...

Açık Deniz Kenarında 1972 yılının eylül ayında yayımlandı. Yeni okurlar için. Onlardan biri de bendim. Necatigil'in her çevirisinde olduğunca, dil-anlatım-üslup incelikleri için de okuyordum Strindberg'in romanını. Ne var ki, beş-on sayfadan sonra, Balıkçılık Uzmanı Borg'un korkunç dünyasına kapılıp gidecektim: Büyük ruhsal sarsıntılar, çıldırma varan içe kapanışlar ve topluma o sonsuz uyumsuzluk.

Bu, ilk okuyuştu. İlk okuyuşumdan sonra *Açık Deniz Kenarında* başucu kitaplarımdan oldu. Bir romana, bir öyküye başlarken, çoğu kez, Strindberg'in romanına göz atarım. Böyle baştan sona okuduğum ve tılsımından kopamadığım kitaplardan biri. Nedir o tılsım? Çözmeye uğraştım, gelgelelim büsbütün çözemedim.

Önce, Behçet Necatigil'in çevirisi. Bir anlatım şölenidir bu çeviri. Daha ilk tümcelerinden sarsar okuru:

"Mayıs ayında bir akşam vakti, bir balıkçı kayığı, Stockholm adalar denizinin güney kesiminde, açık bir deniz parçası üzerinde apazlama gidiyordu. Üç piramidiyle kaya adacıklar morarmaya, bulutsuz gökyüzünde yer yer bulutlar toplanmaya başlamıştı: Güneş batıyordu."

Az sonraki ruh cengine hazırlık gibidir ortam, atmosfer.

Zaten Necatigil'in dilimize kazandırdığı romanlarda sarsıcı ruh cenkleri romanların asıl kahramanı sayılabilir. *Venedik'te Ölüm'ü* hatırlayın, Sadık Hidayet'ten *Kör Baykuş'u*, Knut Hamsun'dan *Açlık'ı*...

Sonra Borg'un, balıkçılık uzmanının cinnetle eşanlamlı tutkusu, taa 71. sayfada karşımıza çıkan genç kadına: "... ayakta genç bir kadın duruyor, elinde bir bardak bira tutuyor, dudaklarında deminki kahkaha dalgasının artık silinmekte olan serpintileri..." Borg, genç kadının güzelliği karşısında vurulmuş döner. Oynaklığı, yosmalığı fark etmesine rağmen: "*Düşüncesinin, ona hemen bir ihtarda bulunup kadının uşakla aşıktaşlık ettiğini fısıldamasına rağmen, önüne geçilemez bir meyille koyu zeytuni cilde, siyah gözlere ve o yaman boya bosa doğru çekildiğini hissetti.*"

Ama sadece karmaşık tutku –gerçi hangi tutku karmaşık değildir ki?– başımı döndürmüyor *Açık Deniz Kenarında'da*. Sisler, yağmurlar, martıların çığlıkları ortasında Borg'un aklın öte yakasına geçişleri de çarpıp duruyor. Dahası, bazı okumalarda, Borg'ta bana çok yakın bir kişiliği hissediyorum. Romanı çekici, hep kıskırtıcı kılan ruh ikizliği belki de.

Oyun yazarı Strindberg bizde, belli bir dönemde, epey sevilmiş. 1920'ler, Muhsin Ertuğrul'un çabasıyla, onu *Baba* piyesinden tanıyor. Fakat Muhsin Ertuğrul'un *Baba'yı* sahneye taşıması, 1936-37 sezonunda. Strindberg'in en sevdiğim oyunu ise *Matmazel Julie*'dir. Burjuva ahlakının canavarlığını gözler önüne seren bir oyun. 1901 tarihli *Ölüm Dansı'nı* anmadan geçmeyelim. Dürenmatt çok etkilenmiş bu oyundan; Strindberg'in yaşamına göndermelere yeni bir oyun yazmış. *Ölüm Dansı'ndan* yola çıkarak.

1890 tarihli *Açık Deniz Kenarında'ya* geri dönüyorum. Necatigil, önsözünde, "Bu sıralarda Nietzsche'nin etkisinde üstün insan anlayışına saplanmıştı," diyor. Üstüninsan anlayışının çöküşünü, paramparça oluşunu da barındırarak. Hem yaralanmış, hem yaralamaya açık bir ifadeyle.

Dört dörtlük, has roman okumak isteyenlere öneriyorum.

Selim İleri

Önsöz

22 Ocak 1849'da Stockholm'de doğup 14 Mayıs 1912'de yine orada ölmüş İsveçli yazar August Strindberg'i bize ilkin Muhsin Ertuğrul tanıttı. Strindberg'in *Baba* isimli üç perdelik dramı, 1936-1937 tiyatro mevsiminde, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda ikinci defa temsil edilmiş, ayrıca kitap halinde de çıkmıştı.* Çevirisinin başına bir önsöz, sonuna Strindberg'in hayatı ve Strindberg'in dramları başlıklı iki tanıtma ekleyerek, bu milletlerarası yazar üzerine geniş bilgi vermiş olan Muhsin Ertuğrul, adı geçen önsözde Strindberg'in dünyasıyla temasa gelişini şöyle anlatıyor:

1916'da ilk Almanya'ya gittiğim senelerdeydi, bütün Alman sahnelerine hâkim, eserleri o aralık en çok oynanan tek bir muharrir vardı: İsveçli August Strindberg. Başka başka tiyatrolarda her gece muhtelif eserleri temsil ediliyor ve halkın gösterdiği sonsuz alakayla bütün bu eserler, büyük muvaffakiyet kazanıyordu. Ben de onun birçok eserini işte bu aralık seyrettim. Strindberg'in eserleriyle ilk tanışıklığım böyle oldu... Strindberg kadar, ilk satırıyla okuyucularına mariz ruhunu aşıl原因 kuvvetli muharrir çok az rastlanır. Ben de

* A. Strindberg, *Baba*, çeviren: Ertuğrul Muhsin, İstanbul 1937, Remzi Kitabevi. Bu oyunun yeni çevirisi Varlık Yayınları'ndadır (Çev. Turan Oflazoğlu, 1972).

onun bu hastalığına yakalandım. O kadar ki 1922 senesinde onun hemen hemen bütün eserlerini okumuştum. Hem yalnız okumakla da kalmadım, *Baba* ismindeki piyesini *Cehennem* adıyla Türkçemize adapte ettim...

Muhsin Ertuğrul, Strindberg'in doğumunun 75. yıldönümü dolayısıyla 1924'te Stockholm'e gittiği zaman, ona ait daha birçok yeni bilgi topladı; doğduğu evi, çalıştığı kütüphaneyi ziyaret etti; milli kütüphanenin içinde, bugün Strindberg'e ayrılmış dairede, bütün eserlerinin asıllarını, elyazılarıyla görmek, yaptığı elli-altmışa yakın tablonun teşhir edildiği resim sergisini gezmek fırsatını buldu. İsveç Milli Tiyatrosu'nun en önde gelen simalarından biri olan, karısı Harriet Bosse ile tanıştı. Bütün bunlar Strindberg'in eserlerini daha iyi kavramaya vesile oldu.

Muhsin Ertuğrul'un üçüncü şahıs anlatımıyla yukarıya aldığımız bu açıklamaları, *Baba* çevirisinin sonundaki tetkiklerin değerini belirtmek içindir. Biz burada Strindberg üzerine ayrıntılı bilgi edinmek isteyenlere bu çeviriyi sağlık vermek, yazarın hayatı ve eserleri konusunda ansiklopedilerin yazdıklarını birkaç paragrafta toparlamak istiyoruz:

Strindberg, kentsoylu ve gururlu bir aileden gelen müflis bir baba ile terzi kızı bir annenin oğludur. Yoksulluk, ihmal, kargaşalık ve taassupla dolu bir çevrede yetişti. On üç yaşındayken annesini kaybetti, babası hizmetçileriyle evlendi. Evdeki dini atmosferin etkisinde, Strindberg vaiz olmaya hazırlanıyordu, fakat bu heves ilk aşk macerasıyla söndü. Yoksul bir çocukluk geçirdikten sonra, biriktirebildiği para ile Upsala Üniversitesi'ne gitti (1867). Ama ayrıca bir para yardımı görmediği için, bir sene sonra öğrenimini yarıda bırakıp Stockholm'e dönmek, bitirdiği ilkokulda öğretmenlik etmek zorunda kaldı. Huzursuz bir hayat sürüyordu. Tekrar Upsala'ya gidip de sınavlarda başarı gösteremeyince aktör olmak istedi. Tiyatro,

ondan, bu arzusunu gerçekleştirme imkânını esirgemedi. Yazdığı bir piyesin berbat bir şekilde oynanması üzerine, bu işten de vazgeçerek, kraldan gördüğü yardımla öğrenimini tamamladı. 1874'te Stockholm'de Milli Kütüphane'ye asistan oldu. Bu sıralarda kendisinden daha yaşlı ve evlilik hayatında mutsuz bir kadın olan Siri von Essen'le tanıştı. Kadın, kocasından boşanıp Strindberg'le evlendi. Evli kaldıkları on dört sene bu kadın, Strindberg'in eziyetlerine uysal, sessiz boyun eğdi.

Eserlerinden biri, 1870'te İsveç akademisinin bir armağanını kazanmıştı. 1872'de yazdığı *Maester Olof* isimli ilginç dramı halk beğenmedi. Uğradığı hayal kırıklığının acılarını, Stockholm sanat hayatından alınmış tablolarla ördüğü *Roda Rummet* (Kızıl Oda, 1879) romanına serpiştirdi. İsveç edebiyatına ilk kez realist ve natüralist anlayışı sokan bu kitap da bir öfke sağanağı ile karşılandı. Fakat artık Strindberg, bu iki eseriyle şöhret basamaklarını çıkmaya başlamıştır. Yapılan hücumlara acı bir yergiyle karşılık verdi: *Yeni Ülke* (1882). 1883'te peş peşe iki piyes (*Frau Margrit*, *Bahtiyar*) ile kışkırtıcı, iğneleyici iki şiir kitabı (*Yara Sıtması*, *Uyurgezen*) yayımladı. Hayatının bu birinci bölümünde kadını ve aşkı, insan için verimli kuvvetler olarak tasvir eder.

1882’de Milli Kütüphane’deki işinden ayrıldı. Ertesi sene birkaç aylığına Fransa’ya gitti, oradan İsviçre’ye geçti. Çoğalan anlaşmazlıklar, ruhunda derin sarsıntılar yarattığı için, 1885’ten beri ayrı yaşadığı karısından 1891’de bütün bütün ayrıldı. Dört çocuğunu annelerine bıraktı. İçkiye dadanmıştı; fakir düştü, dışından tırnağından artırebildiği para ile kıt kanaat geçiniyordu.

Hayatının ikinci bölümünü oluşturan bu dönemde, aldanışlarının etkisiyle, kadını, erkeğin başbelası olarak gösterir; aristokrat kültürün beyhudeliği üzerinde durur; faydacılığı savunur. *Evlilik Hikâyeleri* (1884-1885, iki kısım), *Adalılar* (1887), *Fransız Köylüleri Arasında* (1889) bu dönemde yazdığı eserlerdendir. *Arkadaşlar* (1888), *Mat-*

mazel Julie (1888), *Baba* (1889) piyesleri ile, ruhunun olanca içtenliğini yansıtan biyografik tahlil romanı *Hizmetçinin Oğlu* gene bu dönemde yazıldı. Sonuncu eserin üç cildi 1886-1887'de, dördüncü cildi ise 1909'da çıktı.

1893'te Berlin'de kısa bir tanışmadan sonra, Avusturyalı yazar Frida Uhl ile evlendi. Frida ile ailesinin bütün kollarışlarına rağmen, Strindberg'in huysuzlukları, evlilik hayatını bu kez de zehirlemeye başladı. Cinnet nöbetlerinin de artması üzerine 1895'te ayrıldılar.

Bu sıralarda Nietzsche'nin etkisinde üstüninsan anlayışına sapanmıştı. *Tschandala* (1889) isimli eseriyle, *Açık Deniz Kıyısında* (1890) bu eğilimin izlerini taşır.

1894'te Paris'e gitti. Tabii ilimlerle meşgul oldu, Kimya ve alşimi üzerine bir iki eser çıkardı. Bunları çapraşık, şaşırtıcı psikolojik pasajlarla dolu romanları izledi: *Bir Delinin itirafı* (1895), *Cehennem* (1897) vb.

Strindberg'in insafsız eleştirisi, şimdi büyüteç imkânlarıyla kendine çevrilmiş, neşter, yazarın kendi hayatını deşmeye başlamıştı. Çekingen ve aç bir yaradılışın mustarip çocukluğunu, yoksulluk, anlaşılma- zlık içinde geçen dalgalı gençlik yıllarını, kavgacı olgunluk çağlarının ümitsiz ruhunu, yaşlılığın dermansızlığını, ruh değişmelerinin esiri bir insanın trajedisini oluşturan konuları işliyordu. Ne birinci dönemin duygulu insanı, ne de ikincinin zekâya bel bağlamış aristokratı iken, hayatını aydınlığa çıkaracak bir çözüm bulamamıştı. Şimdi üçüncü bir izah prensibinden yardım umarak, mistisizme başvurur. Tarihi piyesleri olan *Gustav Wasa* (1899), *Erik XIV.* (1899), *Gustav Adolf* (1900), *Kraliçe Christine* (1903), *Karl XIII.* (1902) vb. eserleri, dünyanın insan duyuları üstünde yüce kuvvetler tarafından yönetildiği düşüncesine tercüman olurlar. Son eserlerinde başlangıçtaki natüralistin romantikleştiği görülür: *Advent* (1899), *Paskalya* (1901), *Yaz Ortası* (1901), *Yapayalnız* (1903), *Tarihi Minyatürler* (1905), *Gotik Odalar* (1904), *Siyah Bayraklar* (1907) vb.

Fransa, Almanya ve Avusturya'da dolaştıktan ve 1896'dan itibaren Kuzey İsveç'in üniversite şehri Lund'da ve Paris'te yaşadıkdan sonra 1899'da bir daha ayrılmamak üzere Stockholm'e yerleşen Strindberg, 1901'de üçüncü kez evlenmişti. Genç bir aktris olan üçüncü karısı Harriet Bosse'den de bir çocuğu oldu. Ama bu evlilik de hüsrana bitti. 1904'te ayrıldılar. 1907'de kendi piyeslerini oynatmak üzere August Falk ile birleşerek bir tiyatro kurdu fakat bu teşebbüs de üç sene dolmadan başarısızlığa uğradı. Geçimini sağlamak için tekrar gazeteciliğe döndü. Zamanının çoğunu, kendisini ölümüne kadar izleyen garip düşüncelerle dolu "Mavi Kitaplar"ını yazmaya harcıyordu. Altmış yaşında iken, on sekiz yaşında Fanny Falkner'i sevdi, fakat kız, hazır vakit varken, akıllı davranıp nişanı bozdu.

Strindberg, 1911'de tedavisi imkânsız kansere tutulduğunu anladı, ironisiyle iğnelediği, kışkırttığı insanlar ona şimdi bir müze yadigarı gözüyle bakıyor, üstüne titiyorlardı. 63. doğum gününü kutlamak için, aylarca önceden başlayan hazırlıklar milli bir bayram görünümünü veriyor, Nobel edebiyat armağanını alacağından bahsolenüyordu. Strindberg, "Anti-Nobel armağanı; işte benim kabul edeceğim armağan!" dedi.

Nisan 1912'de ilk karısı Siri von Essen'in öldüğünü haber aldı. Yirmi yıldan beri görmediği, bununla beraber bir zamanlar sevmiş, yanı sıra dünyanın birçok yerini dolaşmış olduğu bu kadın için yas tuttu. Siri'den üç hafta sonra da kendisi öldü (14 Mayıs 1912). Cenaze törenine otuz bin kişi katıldı.

Çağındaki isterinin tipik bir temsilcisi kabul edilen, en aşırı dünya görüşleri arasında bir bocalayış sembolü olan Strindberg, natüralizm ve sosyalizmden hareket ederek, Nietzsche'nin etkisiyle 1890 yıllarında ferdietçi-aristokrat bir dünya görüşüne geçmiş, daha sonra mistik renkler taşıyan Katolik dindarlığında karar kıl-

mıştı (1895). Son eserlerinde hayatı ve insanı küçümseyen acı bir yerginin izleri de görülür. Edebi tür ve üslupların hepsini denemiş, natüralist ve *expressionist* edebiyatı teşvik etmiş, hayatın perişanlıklarını, kadınla erkek arasındaki çekişmeyi, insanoğlunun imkânsızlıklarını aşıp da sağlam, kuvvetli bir imana erişememeksizin, yeni çağların ahlak ve iman konularını işlemiştir.

Hakkında “dünyanın en gamlı, en neşesiz sanatçısı”, “ufacık bir kıvılcımla patlamaya hazır bir barut fıçısı” gibi hükümler verilen Strindberg’in, kendi hayatından görüntüler, kesitler taşıyan eserleri içinde *Cehennem* (1897), ruhunun perişanlığını en keskin çizgileriyle belirtmesi bakımından kayda değer ki, bu eserde Strindberg, her olayda bir uğursuzluk arayan, her şeyden alınan ama bunu bir şair duyarlığıyla değil de, *manie d’interprétation*’a yakalanmış bir ruh hastası gibi, aşırı mübalağalandıran biridir.

Haşın, zalim, sorumsuz buluşlarıyla roman ve dram türlerinde Avrupa ve Amerika’da büyük etkileri görülen yazar, hele kadın düşmanlığı ile yüklü dramlarında sanatının zirvesine erişir. Hayatına yön veren karakterine damga vuran macerayı kadın mücadelesinde görebiliriz. Portrelerde çokluk ressamın kendi yüz çizgilerini bulduğumuz gibi bu eserlerde de Strindberg’in acıklı alın yazısını görürüz. Bu bakımdan Strindberg, en çok isterik kadın tahlillerinde başarı gösterir. Bir edebiyat tarihçisinin onun en güzel eserleri olarak gösterdiği *Matmazel Julie*’de, *Baba*’da ve *Ölüm Dansı*’nda (1901) Strindberg, realizmin sınırlarını aşarak, kadını romantik bir canavar, esrarlı bir varlık halinde sivriltilir.

Eserlerinin 55 ciltlik toplu ilk baskısı 1911-1920 seneleri içinde Landquist tarafından Stockholm’de yapılmış olan Strindberg’in Türkçeye iki piyesi çevrilmişti: Yazımızın başında belirttiğimiz *Baba* ve *Suçlu mu?*

* *Suçlu mu?* (Brott och brott), çeviren: Süleyman Tamer. Milli Eğitim Bakanlığı, dünya edebiyatından tercüme, İskandinav klasikleri: 5, İstanbul 1945.

Strindberg'in 1899'da yazdığı bu ikinci piyes, *Baba* çevirisindeki bir nota göre, evvelce *Zafer Sarhoşları* adıyla sahnemizde de temsil edilmişti. *Baba* piyesi, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda, biri Nisan 1924'te, öteki 1936-1937 tiyatro mevsiminde olmak üzere iki kere oynandı. Strindberg'in Darülbedayi'de oynanmış bir üçüncü eseri, *Matmazel Julie*'dir ki ilk temsil 11 Mart 1930'a rastlar.

Strindberg hakkında basınımızda görülen yazılar içinde, eserlerinin temsili dolayısıyla Darülbedayi ve Türk Tiyatrosu'nda çıkmış bazı tetkikler özellikle kayda değer.

Behçet Necatigil

* *Darülbedayi*'deki yazılar: Selim Kudret, "Strindberg" (sayı 2, 1.3.1930); Strindberg'ten bir çeviri: "Aktörlük Sanatı" (sayı 7-8, 1.11.1930). *Türk Tiyatrosu*'ndaki yazılar: Seniha Bedri Göknıl, "Strindberg" (sayı 67, 1.2.1936); Muhsin Ertuğrul, "Strindberg'in Hayatı" (sayı 78, 1.2.1937); Muhsin Ertuğrul, "Strindberg'in Yü-züncü Yıldönümü" (sayı 223, 16.2.1949).

Mayıs ayında bir akşam vakti, bir balıkçı kayığı, Stockholm adalar denizinin güney kesiminde, açık bir deniz parçası üzerinde apazlama gidiyordu. Üç piramidiyle kaya adacıklar morarmaya, bulutsuz gökyüzünde yer yer bulutlar toplanmaya başlamıştı: Güneş batıyordu. Burunlarda şimdi sular oynuyor; seren yelkenindeki sıkıntılı yapraklanış, kara rüzgârının, yukardan, açık-lardan, geriden yeni başlamış olan hava akımına karşı, neredeyse kopacağını gösteriyordu.

Dümen başında doğu adalarının gümrük amiri oturuyordu: Siyah, uzun top sakallı dev gibi bir adam. Zaman zaman, önünde oturan iki küçük memurla göz göze geliyorlar, bu memurlardan biri seren yelkenini rüzgâra karşı tutan bumbayı yönetiyordu.

Dümen başındaki adam, direğin dibine büzülmüş oturan, ürkek ve üşüyor görünen, karnını ve bacaklarını ikide bir battaniye ile sıkı sıkı saran bücür beye ara sıra yoklayıcı bir göz atıyordu.

Gümrük amiri bu beyi gülünç buluyordu anlaşılan; çünkü sık sık rüzgârsız tarafa dönüyor, denize tütünlü bir tükürükle beraber, açığa vurmamak istemediği bir kahkaha tükürüyordu. Bücür bey, kunduz tüyü renginde bir pardösü giymişti; pardösünün altında dokuma kumaştan, yosun yeşili bol bir pantolon görünüyor, pantolonun paçaları, çuha parçalar üzerinde dizi dizi siyah düğmeleri

bulunan timsah derisi potinlere kadar iniyordu. Elbisesinin altında ne gibi çamaşırlar olduğu neredeyse hiç görülüyordu; yalnız boynuna mat sarı, ipek bir eşarp bağlamıştı. Ellerini üzer kopçalı ve som balığı pembeliğinde glase eldivenlerle güzelce koruyordu; sağ elinin eldiveni kalın, altın bir bilezikle sarılmıştı: Kuyruğunu ısırarak bir yılan biçimindeydi bilezik. Eldivenlerin altında parmaklarda, yüzüklerden herhalde, çıkıntılar olduğu görülüyordu. Görüldüğü kadarınca, zayıf ve solgundu yüz. Uçları yukarı kıvrılmış küçük, siyah, ince bir bıyık bu solgunluğu çoğaltıyor ve çehreye egzotik bir ifade veriyordu; şapka geriye itilmişti, alında saçlar görülüyor, bu düzgün kesilmiş ve siyah saçlar bir takke kenarını andırıyordu.

Dümendeki adamın yorulmak bilmez dikkatini özellikle çeken şeyler bilezik, bıyık ve alındaki saçlardı herhalde; öyleye benziyordu.

Plajıyla ünlü Dalarö'den başlayan uzun yolculuk süresince muzip dümenci, doğu adalarındaki istasyona götürme görevini yüklediği balıkçılık uzmanıyla şakalaşmak istemiş, ama genç doktor sırnaşık takılmalara karşı öyle kırıncı bir umursamazlık göstermişti ki gümrük amirinin görüşü, yani "uzman"ın gururlu olduğu kanaati yeniden güçlenmişti.

Sonuncu ada olan Hansten'i rüzgârüstünde bırakmışlardı ki hava sertleşti, tehlikeli pupa yelken başladı. Elinde bir deniz haritası tutmakta olan ve ara sıra sorular sorup notlar almış bulunan balıkçılık uzmanı, haritayı cebine soktu ve dümendeki adama, erkekten çok bir kadın sesiyle, "Lütfen biraz ihtiyatlı olunuz," dedi.

Dümendeki adam, alay ederek cevap verdi:

"Korkuyor musunuz, bay uzman?"

"Evet, korkuyorum, canım kıymetlidir çünkü!" diye karşıladi balıkçılık uzmanını.

Dümendeki adam ayıpladı:

“Başkalarının canı kıymetsiz mi?”

“Hiç değilse benimki kadar değil. Hem sonra yelken kullanmak tehlikeli bir iştir, hele seren yelkeni olursa.”

“Ya, demek siz bir hayli seren yelkeni kullandınız, öyle mi?”

“Kullanmadım ömrümde! Ama canım, rüzgârın nereye bindirdiğini görmüyor değilim ya! Kayığın ağırlığının ne büyük bir direnç yarattığını hesaplayabilir, yelkenin ne zaman alabora olacağını pekâlâ kestirebilirim.”

Gümrük amiri, uzmanı payladı adeta:

“Şu halde dümene siz geçin!”

“Yok, ora sizin yeriniz! Kralın işleri için seyahat ederken, arabacı kerevetinde oturmam ben.”

“Yelkenden anlamazsınız da ondan!”

“Anlamasam bile, iki çocuktan muhakkak biri ve her gümrük memuru bu işi başardıktan sonra öğrenmesi kolaydır. Yani bunu bilmemek benim için ayıp değil. Siz şimdi şu yelkeni ihtiyatlı kullanın hele, çünkü ıslanmak ve eldivenlerimin canına okumak istemiyorum.”

Kesin bir cevaptı bu: Doğu adalarının en sözü geçen adamı olan gümrük kolcusu, tahtından indirildiğini hissetti.

Dümenin çevrilmesi üzerine yelken tekrar doldu, kayak bir ok gibi düzgün ileri atılmış, ada yolunu tutmuştu: Batan güneşin kırılmamış ışıkları içinde, orada, adada, beyaz gümrük kulübesi keskin bir renkle parılıyordu.

İç adalar gözden kayboluyor; insan her dayanağı, her desteği geride bıraktığını hissediyordu. Uçsuz bucaksız açılan ve doğuda kara kara tehditler yağdıran büyük dalgalara çıkıyorlardı. Tepelikler yahut adacıklar gerisinde, rüzgâr altında volta vurmak ümidi yok; bir fırtına koparsa arya etmek, yelkeni kasmak imkânsız.

Her şeyi göze alıp karanlık boğazdan geçerek, denize bırakılmış bir şamandıradan pek farklı olmayan o küçük adayı tutmak gerekiyordu.

Söylendiği gibi canı pek kıymetli olan ve yıkıcı bir tabiatın ölçsüz kuvvetlerine karşı kendi küçük direnme gücünü ölçecek kadar akıllı bulunan balıkçılık uzmanı, bir huzursuzluk duyuyordu. Otuz altı yaşında oluşu, dümendeki adamın basiret ve cesaretini gözünde büyütmekten onu alıkoyuyor, nitekim onun top sakallı esmer yüzüne güvenle bakamıyordu. Sallanan bir yelken yüzeyine binlerce kiloluk bir basınçla abanan bir rüzgâra karşı, etten, kastan bir kolun bir şey yapabileceğine inanmıyor, sadece eksik hükümlere dayanan bu tür cesaretin hiçliğini anlıyordu. “Kapalı taşıtlar, vapurlar dururken insanın, dört yanı açık ufak bir kayıkta hayatını tehlikeye sokması, olur aptallık mıdır?” diye düşünüyordu. “Rüzgâr bir kavradı mı yay gibi bükülüveren bir çam direğine koskoca bir yelkeni isa etmek, olur gaflet midir?” Rüzgâr altındaki patrisa sarkıyordu, ıstralya keza; rüzgâr olanca şiddetiyle rüzgârustü patrisasına yükleniyor, üstelik o da çürüğe benziyordu. Kendisini bir iki kendir halatın yarı buçuk sağlamlığından ibaret şüpheli bir tesadüfe bırakmak istemiyordu. Bunun içindir ki yeni bir rüzgâr saldırışı karşısında, yaka ipi başında oturan adamdan yana döndü ve kısa, fakat etkili bir sesle emretti:

“Mayna yelken!”

Adam, dümendekinin komutasını beklemek üzere arkaya baktı, ama balıkçılık uzmanı aynı anda ve öylesine bir kesinlikle emri tekrarladı ki yelken aşağı düştü.

Şimdi de gümrük amiri haykırmıştı:

“Hay kör şeytan, benim kayığında manevraya kumanda eden de kim?”

“Ben!” cevabını verdi balıkçılık uzmanı, sonra da yeni bir emirle her iki adamdan yana döndü:

“Kürekler dışarı!”

Kürekler denize indi, kayık birkaç kere su yuttu çünkü gümrükçü kızmış, “Madem öyle, dümene sen geç!” diye emrederek dümeni bırakıvermişti.

Balıkçılık uzmanı hemen gerideki yere geçti, kolcu küfürlerini bitiredursun beriki yekeyi kolunun altına almıştı bile.

Glase eldiven başparmağın dikişlerinden çıkırdadı, fakat kayık düzgün bir seyirle yoluna devam ediyordu. Sinsi sinsi gülümseyen gümrük amiri, gerektiğinde kayığa rota verebilmek için küreklerden birine yapıştı. Balıkçılık uzmanı, bu kuşkulu denizciye dikkat edemedi; o yalnız merak içinde gözlerini dikmiş, rüzgârdan yana bakıyordu. Yayvanlığı metrelerce süren ölü dalgalarla kısa serpintili rüzgâr dalgalarını birbirinden ayırt etmeyi çok geçmeden öğrenmişti. Arkaya fırlattığı acele bir bakışla rüzgâr altına düşüş miktarını hesapladıktan ve dümen suyunda akıntı payına baktıktan sonra, doğu adalarını tutmak için hangi rotayı izlemesi gerektiğini iyice anladı.

Gülümsediğini görsünler diye uzun zaman o kara ve kor gibi gözlerle karşılaşmaya can atmış olan kolcu şimdi yorulmuştu çünkü bu gözler ondan hiçbir şey kabul etmemek, huzursuzluk verecek veya kirletecek bir şeyle temastan kendilerini korumak istiyor gibiydiler. Bir süre dinlendikten sonra ümidini yitirdi, gümrükçü dalgınlaştı. Sonra da manevrayı seyre koyuldu.

Şimdi güneş ufka kadar inmişti; dalgalar tekneye çarpıp kırılıyor, aşağıda dipte erguvan siyahı, akıntılarda koyu yeşil oluyorlardı. Dalgalar çok yükseldikleri vakit sırtlarında ot yeşili parlıyor; fışkıran, hışkırdıyan köpükler güneşte kızıla, şampanya rengine boyanıyorlardı. Kayık, içindekilerle birlikte altta alacakaranlıkta kalırken, dalgaların sırtında, yukarda dört çehre bir an ışıldıyor ama parlamalarıyla sönmeleri bir oluyordu.

Fakat dalgaların hepsi kayığa toslamıyor, bazısı da tekneyi hafif sallamakla, kaldırıp indirmekle kalarak yükseltip iterekten ileriye iletiyorlardı.

Dümandeki bücür adam, kayığın üzerinden hangi dalğanın aşacağını daha uzaktan anlıyordu adeta. O zaman yekeyi hafifçe bastırıp dayanıyor, karşı koyuyor ya da tehditli saldıran ve teknenin üzerinde bir kubbe kurmak isteyen o korkunç yeşil duvarın yanından kıvrılıp geçiyordu.

Şuydu mesele: Yelkenin indirilmesiyle tehlike sahiden artmış bulunuyordu çünkü sürükleyici kuvvet azalmış, yelkenin kaldırma gücünden yoksun kalınmıştı.

İnanılmaz derecede ustalıklı manevralar karşısında hayretler içinde kalan gümrük amirini gitgide bir hayranlıktır aldı. Solgun yüzün değişen ifadesiyle siyah gözlerin oynayışlarına bakarak, uzmanın zihninde en çetin türden bazı hesapların yapıldığını okuyordu. Lüzumsuz görünmemek için bir süre elindeki küreği çektikten sonra takdirini, zorla alınmadan kendi isteğiyle vermeyi yerinde buldu:

“Bey,” dedi, “denizlere alışık!”

Hem çok meşgul bulunan, hem de beklenmedik bir zayıf anında dev adamın görünürdeki üstünlüğüne yenilmemek için, her türlü temastan kaçınan balıkçılık uzmanı hiç cevap vermedi.

Sağ elinin eldiveni başparmağın başladığı yerden boyu boyunca açılmış, bilezik aşağı kaymıştı. Dalgaların köpüklü sırtlarındaki yangının sönmesi ve alacakaranlığın çökmesi üzerine sol eliyle bir monokl çıkarıp sağ gözüne taktı; başını, hiçbir toprak parçası görünmediği halde kara işaretleri arıyormuş gibi, çabuk çabuk, türlü yönlere çevirdi, sonra şu soruyu sordu:

“Doğu adalarında deniz feneri yok mu?”

“Hayır, maalesef!” cevabını verdi gümrükçü.

“Sıgık yerler var mıdır?”

“Yok, tertemiz su!”

“Landsort ve Sandhamn fenerleri görülür mü?”

“Sandhamn pek az, Landsort daha çok görülür.”

Kayığın seyrini, bu üç adamın başıyla, uzakta gördüğü birkaç meçhul sabit noktaya göre saptamış bulunan balıkçılık uzmanı, “Siz yerlerinizden ayrılmazsanız dosdoğru gideriz!” diyerek, sözü bir sonuca bağladı.

Bulutlar kümelenmiş, mayıs güneşinin kızardığı yer yarı kararmıştı. İnce, ama su geçirmez bir madde üzerinde bir beşik salıntısıyla ve ışıksız gidiliyordu sanki. Şimdi dalgalar sadece, havanın yarı gölgelerine karşı çıkan koyu gölgeler gibi yükseliyor, başlarını teknenin altına sokuyor, tekneyi sırtlayıp tekrar öbür ucundan çıkarak dümdüz açılıyorlardı. Fakat dostu düşmandan ayırt etmek gitgide zorlaşmış, yapılan hesaplarda duraksama başlamıştı. Kayığın rüzgârlı tarafında iki kürek çalışıyordu, rüzgâra karşı olan tarafta ise bir kürek. Tam zamanında kullanılacak az veya çok bir kuvvetle, kayığı yürütmek gerekiyordu.

Artık güneydeki iki deniz fenerinden başka bir şey görmez olan balıkçılık uzmanı, şimdi gözleri yerine kulaklarını kullanmak zorunda kalmıştı. Fakat suların inleyişine, gürleyişine, hışırdayışına bakarak bir rüzgâr dalgasını, tekneyi aşan şiddetli bir dalgadan ayırt etmeye alışınca kadar, kayık su almış, uzmanın, ayaklarını babalardan birinin üzerine kaldırıp o canım fotinlerini kurtarması gerekmişti.

Ama az sonra dalgalardaki armoni ilmini öğrenmiş bulunuyor, büyük dalgaların temposundan tehlikenin yaklaştığını bile işitiyordu. Rüzgâr basıncının arttığını, suyun derinlerini eşeleyeceğı benzediğini sağ kulak zarında hissediyordu. Keskinleşmiş duyularını gemicilik ve meteoroloji aletleri haline getirivermişti

sanki: O küçük ve gülünç şapka ile bir köpek alnında gibi duran o siyah saçların gizlediği bu cihazlar, beynin büyük bataryasına bağlıydılar.

Teknenin su alması üzerine bir an isyankâr sözler mırıldanmış adamlar, kayığın yol aldığını görünce tekrar susmuşlardı. Verilen her “rüzgâraltı, rüzgârüstü” komutasında hangi tarafta işe girişeceklerini biliyorlardı.

Balıkçılık uzmanı, her iki deniz fenerine göre mesafeyi hesaplamış ve monoklunun dört köşe camını bir telemetre gibi kullanmıştı. Ama ada evlerinin pencerelerinden ışık sızmadığı için rotayı korumak zor oluyor, evler dik ve çıplak kayalıkların gerisine, kuytuya düşüyorlardı.

Tehlikeli yolculuk bir saat veya daha fazla sürdükten sonra ufukta siyah bir yükseklik belirdi. Ne idüğü belirsiz tavsiyeleri tutarak, bu tavsiyelerden daha çok güvendiği sezgilerini bozmak istemeyen dümenci, gözlerini sessizce, ada yahut adanın tepelerinden biri kabul ettiği karaltıya dikmişti. Kendini, sabit olsun da ne olursa olsun bir noktaya erişmek, hava ile su arasında böyle asılı kalmaktan daha iyidir, diye teselli ediyor, fakat karanlık duvar, kayığinkinden daha büyük bir hızla yaklaşıyordu. Balıkçılık uzmanında, yönün yine de yanlış olabileceği şüphesi uyandı.

Ne olduğunu tam kestirmek, hem de eğer bu karaltı fenerlerini takmakta gecikmiş bir taşıt ise işaret vermiş olmak amacıyla cebinden fırtınalı havalar için bir kutu kibrit çıkardı. Bütün demeti çaktığı gibi yukarı kaldırıp ileriye fırlattı: Kayığın birkaç metre ötesini aydınlattı kibritler. Işık, karanlığı yalnız bir saniyelğine delmişti; ama sanki sihirli bir lambanın yarattığı o tablo, balıkçılık uzmanının gözü önünde daha birkaç saniye devam etti. Yanlamasına bir sığığa saplanmış bir buz kitlesi görüyordu: Buzun çevresinde dalgalar çatlıyor ve buz, kalkerspattan ibaret

kristal kabarcıklı koskoca bir kaya oyuğu üzerinde bir dikit tavanı gibi duruyordu. Bir bahri ve martı sürüsü havalanıyor, kuşlar, içinden sadece çok sesli bir çığırış duyulan karanlıkta kayboluyorlardı. Aşan dalgaların görünüşü, balıkçılık uzmanında, içine bir idam mahkûmunun bölünmüş vücudu girecek bir tabut etkisi yarattı. Bu tasavvur anında, donarak ve suda boğularak ölmenin çifte tehlikesini hissetti. Ama vücudunun bütün kaslarını felce uğratan korku, beri yanda ruhunun tek mil gizli kuvvetlerini uyandırmıştı: Bir saniyeden daha az bir zaman içinde, tehlikenin büyüklüğünü kesinlikle gördü, tehlikeyi savuşturmanın tek çaresini düşündü ve stop komutasını verdi.

Aşan dalgalara sırtları dönük, onları görmeyen adamlar kürekleri bıraktılar. Tekne, aşağı yukarı üç dört metre yüksekliğindeki dalgaya uydu: Koca dalga camgöbeği bir kubbe gibi teknenin ta üzerinde parçalandı, olanca su kitlesiyle birlikte aşır öte tarafa düştü, kayığı da bir tükürük gibi öbür tarafa fırlattı. Şu var ki kayık yarı yarıya su yutmuş, yolcular da korkunç hava basıncı altında adeta boğulur gibi olmuşlardı. Aynı anda uyku da kâbuslarla bunalan insanlarınkine benzer üç feryat koptu; fakat dördüncü şahıs, dümendeki adam, hiç sesini çıkarmamıştı. Dümendeki adam, eliyle adayı işaret eden bir hareket yaptı: Rüzgârsız taraftan birkaç gomina uzaklıkta bir ışık parıldıyordu. Dümendeki adam, daha sonra kayığın kış kasarasına büzüldü, uzanıp kaldı.

Kayığın sallantısı kesilmişti, sakın sulara girmişlerdi çünkü. Kürek çekenler hâlâ sarhoş gibiydiler; kayık doğrudan doğruya rüzgârla, limana doğru süzüldüğü için artık gereği kalmayan kürekleri suda kendi hallerine bırakmışlardı.

İhtiyar bir balıkçı, rüzgârın alıp götürdüğü bir “Hayırlı akşamlar!” peşi sıra selam verdi: “Kayığınızda ne getirdiniz, ahbablar?”

Kayığı bir baraka gerisine karaya çekerken, “Al sana bir balıkçılık uzmanı!” diye fısıldadı gümrük amiri.

Halinden, adanın fakir ve ayaktakımı halkının reisi olduğu anlaşılan Balıkçı Öman, “Bak hele, işte ağlara burnunu sokacak bir adam! Üstelik de hasta, başına gelecek var!” dedi.

Gümrükçü, balıkçılık uzmanının karaya çıkma hazırlığı yapmasını bekliyordu. Kış kasarada yatan küçük yığında hiçbir kıpırdama olmadığını görünce sıkıntılı tedirgin, kayığa girdi, yığılakalmış vücudu kavrayıp karaya taşıdı.

Sesinde hafif bir ümit, “İşi bitik mi?” diye sordu Öman.

“Hani neredeyse öyle!” cevabını verdi gümrükçü ve kollarındaki ıslak yükü ileriye, kulübeye götürdü.

Ağabeyinin mutfağına girerken, boylu boslu gümrükçünün çizdiği tabloda dev ile parmak çocuktan parçalar vardı sanki; yengesi ocak başında duruyordu. Küçük vücudu bir kerevet üzerine bırakırken, basık alnın altındaki o koskoca sakal ve bıyığın ortasında, bu kendinden zayıfa karşı bir acıma ifadesi parlamıştı.

“İşte sana balıkçılık uzmanı, Marie!” diyerek yengesini selamlayıp kucakladı. “Bize yardım et de dışına kuru, içine de sulu bir şeyler koyalım şunun; sonra odasına gider kendisi!”

Sert, tahta sedir üzerinde yatışıyla zavallı ve gülünçtü uzman. Gömleğinin kalkık, beyaz yakası, boynunu kirli bir paçavra gibi kuşatmıştı; sağ elinin bütün parmakları, patlamış eldivenden dışarıya çıkmıştı; sırsıklam olmuş kol kapağı eldivenin üzerine sarkmış, kolanın erimesi yüzünden, eldivene iyice yapışmıştı. Timsah derisi küçük fotinler, tekmil parlaklık ve şekillerini kaybetmişti: Gümrükçüyle yengesi, onları güçlkle çıkarabildiler.

Ev sahipleri, deniz yorgunu uzmanın giysilerinden çoğunu soyduktan, üzerine battaniyelerle örttükten sonra kaynamış süt ve konyak da getirdiler. Hastanın, biri bir, öteki öbür kolunu sarstı; gümrük amiri küçük vücudu yukarı kaldırdı; kapalı bir çift gözün altında geniş açılmış ağıza yavaş yavaş süt dökmeye başladı. Daha sonra yengesi konyağı da içirmek isteyince koku, uzmanda adeta keskin bir zehir etkisi gösterdi: Bir el hareketiyle bardağı geriye itti, sonra gözlerini açtı; kuvvetlendirici bir uykuyu henüz bitirmiş gibi iyice uyanık, odasını sordu uzman.

“Tabii henüz düzeltilmiş değil, ama bir saate varmaz, hazır olur; o vakte kadar, burada yatıp bekleyin!” dediler.

Uzman, olduğu yerde kaldı; gözlerini odanın döşenişi ve sıkıntılı kulübenin insanları üzerinde gezdirerek katlanması zor bir saat geçirdi. Doğu adaları gümrük amirinin resmi barınağıydı burası: Her şeyde hasis davranılmış, baş sokacak bir çatı altı olsun yeter, diye düşünülmüştü. Beyaz ve kâğıtsız duvarlar devlet kavramı gibi soyuttular: Bir beyaz dikdörtgenle örtülen bir boşluğu, dört beyaz dikdörtgen kuşatıyordu. Devamlı oturmak için değil de sadece geceleme için, öylesine bir otel odası gibi soğuk. Halefi veya hazine hesabına duvar kâğıtları yapıştırmaktan yana ne bu amir, ne de ondan öncekiler içlerinde bir istek duymamışlardı.

Fakat bu ölü beyazlık içinde külüstür fabrika işi de olsa, yarı modern, koyu renk mobilyalar vardı. Budaklı çamdan yapılmış, ceviz boyasıyla boyalı, üzeri beyaz altlıklarla dolu yuvarlak bir yemek masası; aynı ağaçtan, aynı stilde, yüksek arkalıklı ve birkaçı üç ayak üzerinde sallanan sandalyeler; hazır erkek elbiseleri gibi en kötü kumaşlardan çok ucuza yapılmış, açılıp uzatılabilir bir sedir. Elverişsizdi her şey; hiçbir görevini yapabileceğe, beklenen rahatı sağlayabileceğe benzemiyordu; bu yüzden tutkallı hamur kâğıdından birtakım süslemelere rağmen çirkindi hepsi.

Gümrükçü, yaygın kıcıyla sandalyenin hasırına oturacak ve heybetli sırtını arkasına dayayacak oldu mu bu manevra, mobilyanın sinir bozan bir çatırdısına ve yenge hanımın, başkasının malına karşı ihtiyatlı olmayı emreden öfkeli çıkışmalarına sebep oluyordu. Gümrük amiri, kadına aralarındaki ilişkinin ne türden olduğunda hiç şüphe bırakmayan sırnaşık bir okşayış ve bakışla cevap veriyordu.

Bütün odanın balıkçılık uzmanında yarattığı sıkıntı, bu ahenksizliğin keşfinden sonra çoğalmıştı. Bir tabiat bilgini olarak o, yakışık alır veya almaz gibi alışılmış kavramlara boş verir, fakat bazı tabiat kanunlarında derin hikmetler bulunduğu hususunda çok belirgin bir içgüdü duyardı. Tabiat kanunlarının çiğnendiğini görmek, onu derinden yaralardı. Laboratuvarında bir asit bulmuş gibiydi: Dünya kuruldu kurulalı yalnız bir baz ile birleşen, şimdiyse tabiatı hilafına bir ikinci ile temasa gelen bir asit.

Genel, cinsel ilişkilerden başlayarak tekeşliliğe kadar giden gelişimle ilgili tasavvurları bulanıyordu. Kendini en eski zamanlara geçmiş, bir yığın içinde bir mercan hayatı süren ilkel insan sürüleri arasına karışmış hissediyor, sanki ayıklanma ve çeşitli oluşun, henüz kişisel varlığı ve soy geleneğini kurmadığı devirlerde görüyordu.

Balık gözlü ve koca kafalı, iki yaşında bir kız çocuğunun odada, görülmekten korkuyormuşçasına, kedi gibi dolaştığını görünce bu şüpheli doğumun araya bir gerginlik tohumu ektiğini, bozucu, tedirgin edici bir hava yarattığını derhal sezdi. Kolayca düşünebiliyordu: Bir an gelecek, canlı bir şahit, tehlikeli bir döllemenin istemeyerek işlediği bütün bir suçun cezasını bizzat çekmek zorunda kalacaktır.

Bunları düşündüğü sırada kapı açıldı, evin erkeği içeri girdi.

Gümrük amirinin alt basamakta kalmış, şimdiki halde kolcuktan yukarı çıkamamış ağabeyiydi bu. Vücutça amirden daha heybetli olmakla beraber sarışın, açık, sempatik ve güven telkin eden bir hali vardı.

Neşeli bir sesle hayırlı akşamlar diledikten sonra masa başına, kardeşinin yanına oturdu, çocuğu kucağına alarak öptü.

“Misafirimiz var!” dedi gümrük amiri ve uzmanın yatmakta olduğu sediri gösterdi. “Burada kalacak olan balıkçılık uzmanı!”

“Ya, bu o mu?” cevabını verdi Vestman, sonra da misafiri selamlamak için ayağa kalktı.

Kolunda çocuk, sedire yaklaştı. Ev sahibi kendisi olduğu için –bekâr kardeşi, onun yanında pansiyon kalıyordu çünkü– misafire hoş geldiniz demek lazım, diye düşünmüştü.

Bu yolda bir iki söz söyledikten sonra şunları ekledi: “İssız yerlerdir bizim buraları. Ama bizim kocakarı yemek pişirmesini bilir az çok. Üç yıl önce, benimle evlenmeden kibar evlerde çalışmış çünkü. Fakat şu çocuk olalı düşünecek başka şeyleri var... Eh, ne yapalım, elbirliğiyle çocuk tez gelir... Hoş, yardım da beklemiyordum ya ben...”

Uzman, cümlelerin çizdiği ani dönemece hayret etti: “Bu işte bir bit yeniği olduğunu adam acaba biliyor mu, yoksa sadece sezinliyor mu?” diye sordu içinden. Kendisi olanca durumu on dakika içinde gördükten sonra bu işle asıl ilgili şahsın iki senedir hiçbir şey görmemiş olması kabil miydi?

Bir tiksinti duydu, gözlerini kapamak ve kalan yarım saati kendi hoşça hayalleriyle geçirmek için duvardan yana döndü.

Kulaklarını sağır edememişti fakat daha demin canlı olan bir konuşmanın, şimdi dillendirilmeden önce bir endaze ile ölçülüyormuş hissini veren sözlerle nasıl devam ettiğini, istemediği halde işitiyordu. Beliren her fasıla; sessizlikten nefret ediyor,

duymak istemediği bir şeyi duymaktan korkuyor görünen, kendi sözlerinin kalabalığı ile sarhoş olmadıkça sakinleşemeyen ev sahibi tarafından dolduruluyordu.

Sonunda saat dolmuş, ama ona oda konusunda hâlâ bir haber verilmemişti. Yerinde doğruldu, odanın daha hazırlanıp hazırlanmadığını sordu.

“Yok, yok,” dedi kadın, “hazır aşağı yukarı, fakat...”

Uzman, kollayışlı bir ifadeyle, buraya şöyle bir görmek için değil, kralla ilgili bazı işler dolayısıyla geldiğini hatırlatıp, emreden bir sesle, hemen kendi odasına götürülmesini rica etti. Sadece hakkı olan bir şey istiyor, bu hakkı da kendisinde içişleri bakanlığı yoluyla Gümrükler Genel Müdürlüğü’ne, oradan Dalarö gümrük idaresine gönderilen bir emre dayanarak buluyordu.

Mesele böylece aydınlanmış oldu. Elinde bir mumla Vestman, yol gösterip bu sert tavırlı zatı yukarı kata çıkardı ve onu, hazırlanmasında niçin bir saatlik mühlet istendiğini açıklamaya yarayacak hiçbir şey bulunmayan bir çatı altı odasına götürdü.

Tıpkı aşağıdaki gibi, duvarları beyaz, pek büyük bir odaydı burası. Boyu daha uzun duvarın ortasında, siyah bir oyuk gibi açılmış kocaman bir pencereden odaya, önleyecek perdelerden yoksun bir karanlık doluyordu.

Bir yatak yapılmıştı: Sanki uyuyan kimse yerde hava akımında kalmasın diye bir tümsekten ibaret, basit bir karyola. Bir masa, iki sandalye, bir lavabo. Gözlerini algılarla doyurmaya alışmış balıkçılık uzmanı, mum alevinin karanlıkla çarpıştığı, büyük penceresi yanan ispermeçetin ışınlarını yutuyor görünen bu çıplak odaya yalnız bu en lüzumlu eşyanın serpiştirilmiş olduğunu görünce, ümitsiz, etrafına bakındı.

Kendisini yenik, yitik hissediyordu: Sanki kibarlığa, mevkie, lükse erişmek uğruna giriştiği, o yarı ömür boyu bir savaştan

sonra, yine eski sefaletine gömülmüş, daha aşağı bir sınıfa nakledilmişti; sanki güzelliği ve hikmeti seven duyarlığı hapislere tıkmış, gıdasından yoksun bırakılmıştı.

Bu çıplak duvarlar, manzaradan feragatin, çevredeki boşluğun; acıkan hayali, kendi kendini kemirmeye, sırf hiçlikten sıyrılmak için daha aydınlık veya daha karanlık hayaller çağırmaya zorladığı bir ortaçağ manastırı hücresiydiler. Duvarların kireçli badanasındaki o beyaz, o şekilsiz, o renksiz hiçlik; ister istemez, vahşet mağara veya dehlizlerinin asla yaratamadığı; daima değişen renkleri ve oynak konturlarıyla ormanın lüzumsuzlaştırdığı bir resim içgüdüğü doğuruyordu; ovanın, ufkundaki zengin renk cümbüşüyle fundalığın, sonra yorulmak nedir hiç bilmeyen denizin uyandırmadığı bir içgüdü.

Ansızın ruhunda kaynayıp köpüren bir istek duydu: Duvarlara, bir anda, palmyeler ye papağanlarla dolu güneşli kır manzaraları çizmek; odanın tavanına bir iran halısı germek; bir muhasebe defteri gibi çizgi çizgi taban tahtalarına hayvan postları sermek; köşelere önlerinde ufak sehpa bulanan sedirler yerleştirmek; dergi ve kitaplarla örtülü yuvarlak bir masanın üzerine bir lamba sarkıtmak; kısa duvarlardan birinin kenarına bir piyano koymak; uzun duvarı kitap raflarıyla kapamak isteğini duydu.

Sonra da sedirin köşesine minyon bir kadın oturtmak, herhangi bir kadın!

Masa üstündeki ışık karanlıkla çarpışırken onun hayali, odanın dayanıp döşenmesi üzerinde işliyordu.

Ama sonunda hayal zayıfladı, her şey kayboldu ve o, korkunç çevreden ürküp yatağa sokuldu. Işığı söndürerek battaniyeyi başına çekti.

Rüzgâr çatıyı sarsıyordu; bardak sürahiye çarpıyor, titrek bir ses çıkarıyordu; hava akımı pencereden kapıya doğru odayı geçip

gidiyor, bazen deniz rüzgârının kuruttuğu perçemlerini kımıldatıyordu: Birisi, elini başında gezdiriyordu sanki. Rüzgârın kamçıladığı kudurmuş dalgalar, tıpkı bir orkestranın davul gümbürtüleri gibi, adanın güney ucundaki oyuk kayalıklara tosluyorlardı.

Rüzgârların, dalgaların monoton seslerine alıştıktan sonra, nihayet, uykuya dalacağı sırada, aşağı kulübede bir erkek sesinin bir çocuğa akşam duasını öğretmekte olduğunu duydu.

3

Balıkçılık uzmanı, ertesi sabah, geçen günün yorgunluğuyla sert deniz havasının verdiği derin ölü uykusundan uyanıp da battaniyenin üzerinden bakınca, önce anlaşılmaz bir sessizlik hissetti ve kulağının, evvelce hiç duymadığı hafif sadalar kapmakta olduğunu farkına vardı. Soludukça yukarı kalkan karyola örtüsünün küçük kımıldayışlarını işitiyordu; saçlarının yastık kılıfına sürtündüğünü, boynundaki damarda nabzının attığını, esneyen karyolanın çok hafif gamlarla kalbinin vuruşlarını tekrarladığını işitiyordu. Sessizliği işitiyordu. Rüzgâr kesilmişti tamamen; sadece ölü dalgaların kıyı oyuklarında sıkışık havaya çarpışı, her yarım dakikada bir tekrarlanıyordu.

Pencereye karşı olan karyolasından doğru, alttaki camda mavi renkte, havadan biraz daha mavi renkte, bir yarı pancuru andıran bir şey gördü: Sanki pencereden içeri gelmek, odayı kaplamak istiyormuş gibi, hafiften, ona doğru kımıldıyordu. Bunun deniz olduğunu anladı; ama pek küçük görünüyordu, uzunlamasına bir düzlük gibi yayılacağına, diklemesine bir duvar gibi yükseliyordu; çünkü güneşten ıslıl ıslıl uzun dalgalar, gözün perspektif bir tablo oluşturmaya yarayacak gölgelerden yoksundular.

Yataktan kalktı, elbiselerinin bir kısmını giyindi, pencereyi açtı. Odanın çiy ve nemli havası dışarıya boşaldı; denizden doğru, parlak mayıs güneşinin saatlerden beri ısıtmış olduğu sıcak bir limonluk havası geliyordu.

Pencerenin aşağısında sadece, yarıklarında küçük, tozlu kar yığınları bulunan, yosun tarhlarında hırpalanmamış ufak beyaz papatyaların açtığı kopuk kayalıklar görülüyordu. Zavallı hercai menekşeler, sanki açlıktan solgun sarı, sanki soğuktan mor, baharın ilk güneşlerinde fakir yurdunun kendi halinde bayrağını isâ etmişlerdi. Daha aşağılarda süpürgeotları ve karasıtma fidanları yerlerde sürünüyor, altlarında beyaz bir kum tabakasının yayıldığı yamaçlara bakıyorlardı; bu kumları toz haline deniz getirmişti, üstlerinde elimotlarının yer yer sapları görülüyordu. Daha sonra beyaz kum üzerinde siyah bir eşarp yahut bir çerçeve gibi, deniz yosunlarının kuşağı başlıyordu: Ta ilerde, adeta simsiyah, geçen yılın yosunları; aralarında salyangozlar, ladin ağaçlarının iğne yaprakları, çalı çırpı demetleri, balık kılçıkları olan yosunlar; deniz tarafında süslerin, saçakların kenar şeridi halinde tane tane, kıvrım kıvrım, sabun esmerliğinde ve taze, sonuncu yosun yığınları.

Kumsalda bir çam ağacının yalnız doruğu duruyordu: Kabukları sıyrılmış, kumlarla oğulmuş, sularla yıkanmış, rüzgârlarla cilalanmış, güneşlerle sararmış bir halde: Bir mamut iskeletinin göğüs boşluğunu andırıyordu. Dört bir taraf buna benzer iskelet veya parçaların meydana getirdiği tam bir osteoloji müzesidir. Seneler senesi gemilere seyir yolunu göstermiş ve şişman alt kısmıyla bir zürafanın oyluk kemiğini andıran bir deniz işareti, dalgalar tarafından atılmış, kenarda duruyor; daha ötede bir ardıç fidanı boğulmuş bir kedi iskeletine benziyor, beyaz ve ince kök, bir kuyruk gibi uzanıyordu.

İlerde suların içinde irili ufaklı döküntü kayalar vardı; güneş ışığında bir an ıslak ıslak parılıyor, az sonra üzerlerinden gürleyerek aşip giden dalgalara gömülüyorlardı. Dalgalar kuvvetsiz olunca parçalanıyor, havaya köpüklü bir su fişkırtıyorlardı.

Onların da ilerisinde deniz ayna gibi uzanıyor, orada insan, balıkçıların deyişiyle engine alarga ediyordu. Şimdi bu sabah saatinde deniz mavi bir çarşaf gibi serilmişti; kıvrımsız, fakat bir bayrak gibi dalga dalga. Kırmızı bir şamandıra sığ kayaların önünde demirlemiş durmasaydı da sülüğenli kısmıyla o monoton düzlüğü, bir mektup üzerindeki mühür mumu gibi ışılatmasaydı o büyük, çepeçevre yüzey, gözü yorardı.

İşte deniz, dünyanın dört bir tarafını görmüş olan balıkçılık uzmanı için yeni bir tarafı olmasa bile, baş başa kalınabilen münzevi deniz! Kuytu ve gizli yerleriyle orman gibi insanı ürkütmüyor; ruha açık, iri, mavi, sadık bir göz gibi sükûnet aşıyordu. Her şey bir anda görülebilirdi: Ne bir pusu, ne bir köşe! Bu, çevreyi, nerede durursa dursun daima merkez noktası kalarak seyreden bir kimse için bir okşayış oluyordu. Büyük su yüzeyi, onu seyreden etrafa somut ışınlar salmasıydı sanki: Yalnız seyredende ve seyredenle var oluyor; böyle bir insan karada durduğu sürece kendisini, artık tehlikesizleşmiş bu kuvvetle dost hissediyor; kendisini, artık erişilemez oldukları için, onun o dev kuvvetlerine üstün buluyordu. Uzman, dün gece atlattığı ölüm tehlikesini, sonunda hilesine boyun eğdirdiği vahşi bir düşmanla boğuşurken duyduğu korku ve öfkeyi hatırlayınca, geceleyin rüzgârın emrinde sadece kör bir alet olmuş, şimdiyse gün ışığında rahatına bakmak için tekrar serilip uzanmış o mağluba, o altedilmiş şefkatle gülümsedi.

İşte doğu adası; eski bir tarihçesi olduğu, uzun bir ömür sürdüğü, yeşerip solduğu için klasikleşmiş ada! Ortaçağda büyük bir

balıkçı köyü olmuş, o önemli Baltık ringasının tutulduğu asırlık doğu adası! Bu balıkçı köyü için o zamanlar, bugün de yürürlükte, özel bir tüzük yapılmıştı.

İsveç'in batı kıyılarıyla Norveç'teki ringanın yerini, dağlık İsveç'le Norrland'da bu Baltık ringası tutmuştu; aslında Baltık Denizi'nin daha mütevazı şartlarına uymuş bir ringaydı zaten.

Ringanın nadir ve pahalı olduğu zamanlarda çok, bollaştığı zamanlarda ise az aranan bu balık, uzun süre orta İsveç'in kışlık yiyeceği oldu. Kraliçe Christine'nin kandırmalarına uyup gelmiş Fransızlar, bir türküde boyuna peksimet ve Baltık ringası yemekten yakındılar. Daha bir nesil önceye kadar büyük arazi sahipleri, tuttukları yavaşmaların ücretini ringa olarak verirlerdi; ringa avı azalınca Baltık ringası üzerinden hesap gördüler. Fiyatlar yükseldi, o vakte kadar sadece evlerin ihtiyacına göre az miktarda yapılan Baltık ringası avı, şimdi çetinleşen spekülasyonlara dönüşmüştü. Doğu adalarının sığılıkları, hele Stockholm denizindekiler büyük ölçüde sömürüldü. Balık, yumurtlama zamanında tedirgin edildi, ağların gözleri gitgide daha çok daraltıldı. Bunun doğal sonucu şu oldu: Av gittikçe eksitiyordu. Balığın kökü kazınmıştı da ondan mı, hayır, daha çok, balıklar eski yumurtlama yerlerini değiştirip derinlere çekilmişlerdi de onun için. Kaçan düşmanı böyle derinlerde aramayı ise henüz hiçbir balıkçı akıl edememişti.

Uzmanlar uzun zaman Baltık ringası avının azalmasındaki hikmeti bulmaya çalıştılar. Nihayet yüksek iktisat ve ticaret okulu, gerek bu sakıncalı durumun sebeplerini bulmak, gerekse buna karşı çareler araştırmak üzere, tecrübeli balıkçılık uzmanlarını bu işle görevlendirdi.

Borg'un, yaklaşan yaz mevsiminde doğu adalarında yapacağı ilk işti bu.

Uğrak bir yer değildi bu köy, çünkü ada Stockholm yolundaki belli başlı liman ağızlarından hiçbiri üzerinde değildi. Güneyden

gelen büyük deniz taşıtları genellikle Landsort'a uğrayarak Dalarö ve Vaxholm üzerinden geçerlerdi; doğudan, belirli havalarda, keza güneyden yapılan deniz yolculuğu, Sandhamn ve Vaxholm üzerinden olurdu; Norrland ile Finlandiya'dan gelen ticaret gemileri ise Furusund ve Vaxholm yoluyla gelirlerdi.

Doğu adasından geçen yol sıkışık hallerde kullanılır. En çok, genellikle, güneydoğudan gelen Estonyalılar uğrar bu adaya; fakat rüzgâr, akıntı veya fırtına yüzünden Landsort'un yukarısında veya Sandhamn'ın aşağısında kalmış olanlar da gelir. Bu yüzden adada, bir gümrük amirinin yönetiminde üçüncü dereceden bir gümrük istasyonu ile Dalarö'deki başkılavuzluk dairesine bağlı ufak bir kılavuzluk şubesi açılmıştır, o kadar.

Kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerdir burası! Sakin, sessiz, ıssız bir yer; ama sonbaharla ilkbaharda balık zamanlarında iş değişir. Yazın en sıcak dönemlerinde bir gün bir yat gelecek oldu mu daha aydınlık, daha neşeli bir dünyaya ait bir vahiy gibi selamlanır.

Ama başka işler için, halkın dediği gibi, "burnunu sokmaya" gelmiş olan balıkçılık uzmanı Borg, gözden kaçmayan bir soğuklukla selamlandı. Bu soğukluk önce, dün geceki karşılaşmada gördüğü kayıtsızlıkta açığa vurulmuştu; şimdi odasına getirilen berbat ve soğumuş bir kahvede dile geliyordu.

Çok incelmış bir zevkle donatılmış olarak, aynı zamanda sert alıştırmalar sonucu Axel Borg, tatsız izlenimleri kendinden uzaklaştırma yeteneğini kazanmıştı. Bunun için gözünü bile kırpmaksızın kahveyi midesine indirdi; sonra köyü görmek, halkını selamlamak üzere evden çıktı. Gümrük amirinin mutfağı önünden geçerken içerde birden ses sada kesildi; içerdekiler görünmek istemiyor gibiydiler, kapıyı kapadılar ve varlıklarını gizlemek için konuşmayı kestiler.

Dostça karşılanmayışın verdiği tatsızlık içinde uzman, adadaki gezintisine devam etti ve aşağıya, limana indi. Orada derme çatma, bir sıra küçük kulübeler vardı; sanki oradan buradan toplanıp üst üste konmuş taşlara, yer yer biraz harç sıvanarak yapılmışlardı. Yalnız ocak duvarlarının üzerinde baca, tuğlalarla örülmüştü. Köşenin birine tahta bir baraka yerleştirilmiş, öbürüne balık mevsiminde semizletilmek üzere getirilmiş domuzları barındırmak için sııklar ve çalı çırpıdan ibaret bir sundurma yapılmıştı, o kadar. Pencereleler gemi enkazlarından alınmışa benziyorlardı; damlar geniş, enli ve yağmuru emmeye yahut akıtmaya elverişli şeylerle örtülmüştü: Deniz ve kara yosunları, elimotları, turba ve toprak.

Barınaklar bunlardı işte, şimdi bomboşlular; ama büyük balık avları süresince her biri aşağı yukarı yirmi kişi barındırır, o zaman her kulübe bir küçük meyhane olurdu.

Bu barakaların en gösterişlisinin önünde adanın reisi Balıkçı Öman duruyor; elinde bir çubuk, dilbalığı ağını temizliyordu. Kendisini asla balıkçılık uzmanının emrindekilerden saymamakla beraber, varlığından bir sıkıntı duyduğu için huysuzlandı ve sert cevaplar vermeye hazırlandı. “Balık avı bol mu?” diye selam verdi Borg. Oldukça kaba, “Henüz değil, madem devlet işe el attı, durum düzelir elbet!” cevabını verdi Öman.

Devleti kendi kaderine terk ederek Borg yeniden sordu: “Sizin Baltık ringası sığılıkları nerede?”

“Uzman beyimizin şüphesiz bunu bizden daha iyi bilmesi gerekir, ona bize bunu öğretmesi için para veriyorlar madem!” dedi Öman.

“Bak hele, sizler sadece sığılıkların yerini bilirsiniz, bense ringaların nerede olduklarını. Sizden bir üstünlüğüm var benim.”

“Yok canım!” diye alay etti Öman. “Balığı yakalamak için denize el atalım, kâfi, öyle mi? Doğrudur doğru, öğrenmenin yaşı, çağı olmazmı?”

Balıkçının karısı kulübeden dışarı çıktı, kocasıyla hararetli bir konuşma kapısı açtı. Bu yüzden, düşman balıkçı ile yeniden konuşmaya başlamayı Borg beyhude buldu; adımlarını limandan tarafa, aşağıya çevirdi.

Orada iskelede birkaç kılavuz oturuyordu, daha demin sönük sönük devam eden konuşmalarında birden canlanıverdiler ve balıkçılık uzmanını selamlamaktan yana ufacık bir arzu bile göstermediler.

O ise geri dönmek istemedi, aksine sahil boyunca uzanan yoluna devam etti. Adanın meskûn kısmı çok geçmeden bitti, önünde çıplak bir arazi uzanıyordu; ağaçsız, çalırsız bir arazi; çünkü ateşin yutabileceği her şey yanmış, yakılmıştı.

Su boyunca ilerledi; kâh ince, yumuşak kumlar, kâh taşlar üzerinde. Hep saği izleyerek bir saat yürüdükten sonra tekrar başladığı noktaya dönmüş bulunuyordu. Kendini bir yere kapatılmış hissetti. Küçük adanın tepeleri onu sıkıyor, denizin kubbemsi ufku ruhunu daraltıyordu. O eski darlık sıkıntısının baskınına uğradı, kayalara yukarı tırmanmaya başladı, deniz seviyesinden belki elli ayak yükseklikte en üstteki düzlüğe kadar çıktı.

Orada sırtüstü yere uzandı, yukarıdaki gök boşluğuna baktı. Şimdi gözleri ne kara, ne deniz, hiçbir şey yakalayamadığı, başının üzerinde mavi bir fanustan başka bir şey göremediği için ferahladığını hissetti; esir içinde yüzen, sadece ağırlık kanununa uyan kozmik bir levha gibi tecrit edilmişti sanki. Ona öyle geliyordu ki yeryuvarlağı üstünde tek ve تنها kalmıştır; dünya onun için binip yerkürenin eksenine gittiği bir taşıttır sade. Rüzgârın hafif hışırtıları içinde yalnız, gezegenin esir içindeki seyrinin esintisini duyuyordu; dalgaların uğultusunda, büyük su hazinesinin eksenini çevresinde döndüğü vakit sıvının varlığını belli eden şırıltıyı işitiyordu. Artık, bağılı olduğu dünyanın mücessem tek

bir parçasını bile görmediği için hemcinslerine, topluma, kanuna, âdetlere bağlı her hatıra uçup gitmişti. Düşüncelerini başıboş buzağılar gibi salıvermiş, her engeli aşmalarına, her şeye boş vermelerine müsaade etmişti. Böylece, sarhoşluğu, gitgide, dış varlıklarının rasgele bir parçasına bakarak dünyayı ve öbür dünyayı unutan, göbeklerine dalıp gitmiş o Hint fakirlerindeki uyuşukluk derecesini buldu.

Balıkçılık uzmanı Borg, tabiata tapan bir insan değildi; nitekim Hintli de kendi göbeğine tapmıyordu. Aksine o, kendi değerini müdrik olduğu ve dünya canlıları zincirinde en soylu yaratık olduğunu bildiği için varlığın daha aşağı değerde belirtilerine karşı ruhunda bir nevi küçümseme besliyordu. Pek iyi anlıyordu ki kendini bilen zekânın ürünleri kısmen, kendini müdrik olmayan tabiatınkilerden çok daha gelişmiştir; her şeyden önce, yarattıklarını, bizzat sahip olabilecekleri belli bir fayda ve güzellik payı gözeterek yaratan insanlar için daha yararlıdır. Fakat insan, eserleri için gerekli hammaddeyi tabiattan alıyordu; her ne kadar ışık ve hava makinelerle elde edilebilirse de o böyle yapmıyor, güneşin o üstüne yok esir titreşimlerini ve atmosferin bitip tükenmek bilmeyen oksijen kaynaklarını tercih ediyordu. Buna karşılık, tabiatı, kendisine hizmete mecbur bir yardımcı, bir tabi gibi seviyordu. Bu kudretli düşmanı kandırarak, kuvvetlerini kendi emrinde tutabilmek onu keyiflendiriyordu.

Kim bilir ne kadar zaman öylece yattıktan ve tam bir yalnızlığın büyük huzurunu, onun etki ve baskılardan uzaklığını tattıktan sonra ayağa kalktı ve odasına gitmek üzere aşağı indi.

Adımlarının sesini yankılandıran yarı boş odaya girince kuşatıldığını hissetti. İçinde yaşayacak olduğu odayı saran beyaz kare ve dikdörtgenler, insan ellerini hatırlatıyorlardı; fakat cansız tabi-

atın basit şekilleriyle uğraşan aşağı seviyedeki insanların ellerini. Bir kristal içine hapsedilmişti, bir küp veya öylesi bir şey içinde. Doğrular, eş yüzeyler, düşüncelerini karelere ayırıyor, ruhunu çizgi çizgi bölüyor, organik hayatın serazatlığından alıp şekillerin basitliğine götürüyor; değişik etkilerle dolu beyninin zengin bakir orman ilkelliğini, tabiatın ilk ve çocukça düzen denemelerine çekiyorlardı.

Hizmetçiyi çağırıp sandıklarını yukarı çıkarttı, hemen odaya başka bir biçim vermeye girişti.

Birinci kaygısı ten renginde, iran işi bir çift ağır perde takarak ışığın gelişine bir düzen vermek oldu. Perdeler odaya derhal daha yumuşak bir hava sağladılar. Sonra büyük yemek masasının iki kanadını da açtı, büyük beyaz döşemenin üstündeki boşluk hemen doluvermişti, fakat masanın çıplak yüzeyi henüz rahatsızlık veriyordu; yekpare, sıcak, yosun yeşili bir muşamba örterek bu çıplaklığı gizledi; rengin tonu perdelerle uyuyor, ruhu yatıştırıyordu. Daha sonra duvarların en berbadına kitap etajerlerini yerleştirdi, şu var ki duvar henüz güzelleşmemişti, çünkü hesap tahtaları gibi sadece sütunlara ayrılmakla kaldı; ceviz rengi tahtanın yanında beyaz sıva daha da çiğ düşüyordu. Fakat ayrıntılara geçmeden, taslak halinde bütünü çizmek istiyordu Borg.

Tavandaki bir çiviye karyola perdelerini taktı. Böylece adeta oda içinde oda meydana gelmiş ve yatak, sanki bir çadırla, geri kalan çalışma odasından ayrılmıştı.

Ayakkabı kirlerinin, mobilya ve elbise tozlarının, sigara küllelerinin, kirli suların, süpürge artıklarının küfler için bir üreme yatağı, tahtakuruları için bir barınak olduğu o birbirine paralel, siyah yarıklarıyla uzun, beyaz taban tahtalarını yer yer serdiği çeşitli renk ve desenlerde ufak halılar kapadı; beyaz enginde yeşerip çiçeklenen adalar gibi yüzüyordu halılar.

Boş odaya renk ve sıcaklık geldikten sonra ince işlere geçti, önce bir ocak kurması gerekiyordu; yani her şeyin çevresinde gruplanması, her şeyin etrafa oradan ışık salması için merkez görevinde bir çalışma mihrabı! Bunun için büyük lambasını yazı masasına yerleştirmekle işe başladı. İki ayak boyundaydı lamba ve yeşil masa örtüsünün üstünde bir kule gibi yükseldi. Bildiklerimize benzemeyen çiçek ve hayvan arabeskleriyle süslenmiş porselen taban canlı bir renk cümbüşü yaratıyor, süsleme hünerleriyle insan zekâsının, tabiatın sabit, monoton şekillerini keyfince değiştirmekteki kudretini hatırlatıyordu. Sert bir dikenî ressam bir sarmaşık haline sokmuş, bir tavşanı bir timsah gibi uzamaya mecbur etmişti; tavşan, ön ayaklarının kaplan pençeleri arasında tuttuğu bir filinta ile, tilki kafalı bir avcıya nişan alıyordu.

Lambanın çevresine mikroskopu, diopteri, terazi ve kerteriz pusulasını koydu; aletlerin cilalı pirinçleri sıcak, altın sarısı bir ışık saçıyorlardı.

Elmas gibi tıraşlı büyük bir zar şeklinde mürekkep hokkası, su veya buzun donuk mavi rengini veriyordu. Oklu kirpinin sert kıllarından kalem sapları, o belli belirsiz yağlı tonlarıyla hayvani bir hayatın görünüşünü yansıtıyorlardı. Çubuk halindeki mühür mumunun çığ kırmızısı, mürekkep ucu kutularının renkli vinyetleri, makasın soğuk çelik parıltısı, sigara tablasının cila ve yaldızı, kâğıt bıçağının bronz... Bütün bu faydaya ve güzelliğe hizmet eden öteberi, masanın üstünü hemen bir sürü şeyle örtüverdiler. Bu bolluk içinde, göz, bir bir oyalanıyor; bir izlenim, bir anı, bir ilham yakalamaya çalışıyor, sıkılmıyordu.

Şimdi iş kitap etajerlerindeki gözleri doldurmaya, siyah tahtalar arasındaki boş bölmelere canlı bir soluk üflemeye bakıyordu. Çok geçmeden renk renk takımlar halinde el kitapları, müracaat kitapları dizi dizi sıralandı: Sahiplerinin geçmişte ve bugün

olmuş, olmakta her şeyi öğrenebileceği kitaplar. Tıpkı bir telsiz telgraf gibi doğru harfine basınca cevap veren ansiklopediler; tarih, felsefe, arkeoloji, tabii ilimler üzerine yazılmış kitaplar; haritalarıyla birlikte dünyanın bütün memleketlerine yapılmış gezilere ait eserler, hatta bütün Baedeker koleksiyonu oradaydılar. Bunların sahibi, oturduğu yerde şu veya bu şehre en kısa yoldan, en ucuz nasıl gidebileceğini tasarlayıp isterse ineceği oteli tayin eder, ne bahşış vereceğini bilirdi.

Fakat bütün bu eserler, içlerinde eskimenin o önüne geçilemez tohumunu taşıdıkları için, etajerlerden birisini sırf meslek dergilerinden oluşan bir gözetleme koluyla donatmıştı: Bunlar ona isterse en küçüğünden her ilerleme, isterse en önemsizinden her keşif hakkında derhal rapor veriyorlardı. En sonra yüzyılın bütün ilmine maymuncuk niteliğinde bibliyografik notlar, yayınevleri katalogları, kitap dergileri de oradaydılar.

Böylece o, kapandığı odanın içinde, ilgilendiği ilimler barometresinin yükseliş ya da düşüş durumunu noktası noktasına biliyordu.

Kitap etajerleriyle dolu duvarı gözden geçirince içinde, odanın ancak şimdi canlı bir varlıkla meskûn olduğu kanaati uyanı. Bu kitaplar, her biri ayrı bir kişiydi sanki; aynı dış görünüşte iki eser yoktu çünkü. Biri, bir pazatesi sabahı, kaygıları ardında bırakarak gezilere çıkan bir kimse gibi, bir Baedeker kılığında ve erguvan kızılıyla yaldızlara bürünmüştü; öbürü resmi, bir törende gibi siyah bir kıyafet içinde: işte *Encyclopaedia Britannica*. Ciltsizler açık renk, iç açan, hafif yazlık kostümleriyle görünüyordular: Som balığı pembeliğinde *Revue des mondes*, limon sarısı *Contemporaine*, koyu yeşil *Forthnightly*, ot yeşili *Morgenlaendische*. Cilt sırtlarında iri iri isimler, odada yanında duran ahabplar gibi aşinalık etmekteydiler. Ziyaretlerine gelip de tam kahvaltı ettikleri

veya öğlen uykusunu uyudukları sırada kendilerini rahatsız eden bir gezgine verebileceklerinin çok fazlasını bu dostlar burada ona veriyorlardı.

Kitap etajerleriyle yazı masasının düzene girmesinden sonra, kendini yolculuğun rahatsız edici etkilerinden kurtulmuş, eski haline dönmüş hissetti; aletlerine kavuşması üzerine ruhu da eski kuvvetini kazanmıştı; yeni duyular gibi varlığına yerleşmiş olan bu cihazlar, bu kitaplar, tabiatın ona miras bıraktıklarından daha kuvvetli, daha ince başka organlardı adeta.

Yalnızlığın, düşmanlarla –ada halkını, haklı olarak, kendine düşman sayıyordu çünkü– çevrilmiş bulunmanın yarattığı ani baskın halindeki korku, odaya verilen düzenin getirdiği huzur karşısında geriledi. Genel karargâhı kurduktan sonra şimdi her şeyi tamam bir general gibi harp planının ana hatlarını hazırlamak üzere geçip yerine oturdu.

4

Balıkçılık uzmanı Borg, deniz dibinin özellikleri, suyun derinliği, denizin bitki ve hayvan durumu üzerine hazırlık niteliğinde araştırmalara başlamak için kayığa bindiği sırada rüzgâr geceden poyraza çevirmiş, Oland adalarından doğru parça parça buzlar gelmiş bulunuyordu.

Kürekçi olarak yanına aldığı kılavuz, uzmanın deniz haritası, iskandil ve daha bir sürü aletle, hiç aklından geçirmediği şeyleri araştırıp öğrendiğini görünce çok sürmedi, açıklamalar yapmaktan usandı. Sığılıkların yerini biliyordu kılavuz; Baltık ringası ağlarının hangi sığılıklara serpilmesi gerekir, onu da biliyordu. Fakat uzman bunlarla yetinmiyor, aksine sürütmeyi muhtelif derinliklere indirerek yukarıya, Baltık ringası bunlarla beslenir

dediği bitki özleri ve böcekler çıkarıyordu. İskandili ta dibe kadar saliveriyor, oradan çamur, kum, balçık, toprak ve çakıl alıyordu; bunları ayırıyor, sayıyor, üzerleri yazılı küçük şişelere koyuyordu.

Derken bir megafona benzeyen büyük bir dürbün çıkarıp bununla denizin içine baktı. Aşağıya, denizin dibine bakılabileceğini, kılavuz, hatır ve hayalinden geçirmemişti; o kadar şaşırdı ki gözünü dürbüne yerleştirip gizli varlığın derinlerine bakmak için müsaade rica etti.

Bir yandan sihirbaz rolüne çıkmak istemeyen, öte yandan saptanması gereken şeyin çok çabuk anlaşılmasıyla sonuç hakkında pek parlak ümitler uyandırmaya hevesli olmayan uzman, kılavuzun ricasını kabul etmekle ve aşağıda derinlerde boy gösteren canlı şekiller için birkaç popüler açıklamada bulunmakla yetindi.

“Sığılığın üstündeki şu varek yosununu görüyor musunuz?” sözleriyle konferansa başladı. “Onun ilk önce sabun sarılığında, daha aşağıda karaciğer renginde, nihayet ta dipte kırmızı olduğunu görüyor musunuz? Buna sebep ışığın azalmasıdır.”

Birkaç kürek darbesiyle sığılıktan uzaklaştı, fakat buzların arasına girmek için adayı hep rüzgârt altında tutuyordu.

Yüzükoyun yatmakta olan adama sordu:

“Şimdi ne görüyorsunuz?”

“Vay canına! Bak hele, Baltık ringası, hem öyle sık istif ki, iskambil kâğıtları gibi!”

“İşte şimdi bu balığın yalnız sığılıklara gitmediğini gördünüz ya! Onun derinlerde de avlanabileceğini şimdi anladınız, değil mi? Bu balığı sığılıklarda avlamak asla doğru değil dersem artık bana inanır mısınız? Hayvan oraya sırf yumurtalarını bırakmak için gider; yumurta güneşin, derinlerde bulamayacağı sıcaklığını burada bulur.”

Uzman, kürek çekmeye devam etti, dibin balçıklı oluşu yüzünden suların camgöbeği rengini aldığını görünce durdu.

Kürekleri başıboş bıraktığı sırada tekrar, “Şimdi ne görüyorsunuz?” diye söze başladı.

“Olur şey değil, deniz dibinde yılanlar var! Çamurlardan dışarı çıkan şeyler, yılanların kuyruğu besbelli! Kafaları da işte orada!”

“Bunlar yılanbalığı, delikanlı!” diye açıkladı balık uzmanı.

Kılavuz inanmak istemiyordu, çünkü denizdeki yılanbalıkları hakkında henüz bir şey duymuşluğu yoktu; fakat Borg, en iyi kozlarını vakitsiz oynamak istemediği gibi, kuvvetlerini de çapraşık sorunlarda geniş izahlara harcamaktan sakındı. Bunun için kürekleri tekrar kılavuza verip dürbünün başına kendisi geçti. Gözlemini daha iyi yapabilmek için kayığın kenarına abanmıştı şimdi.

Belirli sığıklarda bulunması gereken, fakat daha suyu incelemeyeceği için tabii henüz göremeyeceği bir şeyi apayrı bir gayretle araştırıyor gibiydi.

Böylece, uzmanın direktifine göre, civarda iki saat kadar dolaştılar. Borg, sürütmesini yahut iskandil aletini ikide bir aşağı sarkıtıyor, her denemeden sonra dürbünüyle kayığın kenarından aşağı abanıyordu. Solgun yüzü yorgunluktan küçülüyor, gözleri yuvalarına çekiliyordu. Dürbünü tutan eli titriyor, kol bir çubuk gibi sertleşip tutuluyordu. Kılavuzun sağlam yeğinden içeri süzülen soğuk, nemli rüzgâr, sadece yarı yarıya ilikli mevsimlik bir cekete bürünmüş o zayıf, nahif vücuda hiç dokunmuyordu sanki. Deniz rüzgârıyla, o adeta nüfuz edilemez unsurun derinliklerine dikkatle bakmak için harcadığı çabadan gözleri yaşıyordu. Yeryüzünün dörtte üçüydü bu unsur; geri kalan dörtte bir, onun hayatı hakkında genellikle pek az şey biliyor, çok şey tahmin ediyordu.

İlhamını kendi kafasından değil, sualtı infilaklarında çalışan köprü usta ve işçilerinin verdikleri bilgilerden aldığı, bu deniz dürbünü aracılığıyla, büyük suüstü dünyasının gelişmesine sebep olan derinlerdeki âlemi seyrediyordu.

İnorganik hayatla organik hayat arasındaki sınırı aşan ve bir orman halinde deniz yosunları, deniz dibinin soğuk akıntılarında kımıldıyor ve henüz akıtılmış bir yumurta akını andırıyorlardı. Bu orman, şeklini dalgaların darbelerinden almıştı; suyun pencere camlarında donduğu zaman girdiği bitki şekillerini hatırlatıyor, orada altta ağaçları altın yapraklı büyük parklar halinde uzanıyordu. Deniz dibi sakinleri karınları üstünde boydan boya sürünüyor, güneşe ve havaya yapılan uzun yolculukta yaya kaldıkları için duydukları utancı gizlemek üzere karanlığı ve soğuğu arıyorlardı.

Ta derinde balçığın içinde dilbalığı dinleniyor, yarı yarıya çamura gömülmüş bir halde, tembel, uyuşuk, yükselmek için bir yüzme kesesini nasıl geliştireceğini akıl etmekten aciz, avını burunun ucuna getirecek mutlu bir tesadüf bekleyerek, çıkarını gözetip şansını denemek üzere etrafını yoklamak güdüsünden yoksun, tam bir mısırmılık içinde uzanmış, yayılmıştır; gözleri bozuk düzen, kafasının sağ tarafına, rahatına düşkünlükten ötürü konmuş gibidir.

Sümük balığı önüne bir çift kürek takmış, fakat arkası yük-lüdür; bir kayık yapmak üzere girilen ilk deneyleri hatırlatır. Armaları andıran yapraklar arasından bir Hırvatinkine benzeyen bıyığıyla o arkitektonik taş kafasını gösterir, çamurların içinden bir an başkaldırıp yine hemen eski yerine gömülür.

Yedi sırtıyla deniz tavşanı yahut topuz balığı, karınayı yukarıya çevirmiştir; bütün balık koskoca bir burundan ibarettir, yalnız yiyecek ve dişi kokusu alan bir burun. Camgöbeği suları, karanlıklar içinde çevresine hafif bir şafak kızılığı yayarak pembe karnıyla bir an aydınlatır, fakat çok geçmeden yine milyonlarca senenin sonunu, evrimin sonsuz yolunda geri kalmışları selamete çıkaracak olan sonu beklemek üzere, vantuzuyla bir taşın sırtına sımsıkı yerleşir.

Yüzündeki saçaklarda dehşetin ifadesi okunan, yüzgeçleri saldıрма veya savunmadan çok, işkence için sanki bir pençe haline gelmiş olan o korkunç iskorpit balığı, o mücessem kuduruş, zevkinde safasında yan gelir ve çamurlu kuyruğuyla kendi vücudunu okşar.

Daha ilerde daha aydınlık, daha ılık suların içinde Baltık'ın belki en iyi balığı, o güzel, fakat melankolik hani balığı yüzüyor. Yakışıklı, etli bir balıktır bu; ama bir sal gibi hantaldır biraz, Baltık'a özgü camgöbeği bir renk ve bir kuzey tabiatı vardır onda: Biraz filozof, biraz korsan. Babacan bir keşiş, derinleri aramaktan zevk duyan, çok zaman da oralara kadar inen bir satırlar livası. Bir garip avare, saatler boyu durur durur, gözlerini kıyı taşlarına diker diker de birden uyanıp ok gibi yerinden fırlar; soyuna karşı zalim mi zalim, derken gene uysallaşır, eski yerine dönerek barsaklarına yedi solucan misafir eder.

Sonra denizin kartalı, Baltık balıklarının kralı, zarif yapılı, bir kotra gibi donatılmış turnabalığı; güneşi seven, bütün balıkların en acarı olduğu için açık renklerden ürkmeyen, burnunu suyun üstüne çıkarıp gözlerinde gün ışıısıyla uyuyan balık. Asla gidemeyeceği çayırların, huş ağacı korularının rüyasını görür; ıslak dünyasını örten ve kuşların, tüylü göğüs yüzgeçleriyle içinde kolayca yüzebilmelerine karşılık, kendisinin boğulup gitmesi mukadder o ince ve mavi kubbenin rüyasını görür.

Kayık buz parçalarının içine girmişti; suyun dibindeki deniz yosunları parkının üzerine, bir bulut gibi, buzların gölgesi düşüyordu. Saatlerdir uğraştığı halde aradığını bulamamış olan Borg, deniz dürbününü sudan çıkardı, kurulayıp yerine koydu.

Sonra kış kasarasına dayanarak elini gözlerine götürdü, onları aldıkları izlenimlerden kurtarmak, dinlendirmek istiyordu sanki; uyuyor gibiydi. Birkaç dakika sonra kılavuza, kürek çekmeye devam etmesini bildiren bir işaret yaptı.

Uzman, öğleye kadarki zaman boyunca dikkatini derinlere yöneltmişti; denizin üstünde genişleyen muazzam tablonun adeta ancak şimdi farkına varıyordu.

Kayığın ilerisinde buz parçalarının başladığı ve tam bir kuzey kutbu görünümünde yere kadar, su kitlesi açık deniz mavisi renginde genişliyordu. Adalar, koylar, berzahlar bir harita üzerinde gibiydiler. Buzların döküntü kayalar üstüne çıktığı yerlerde, bir yığın öbürüne basmak, sonraki öncekinin üstüne binmek suretiyle tepeler vücuda gelmişti. Buz, kaya adalarının üzerine de yığılmış, kubbelere kurmuş, mağaralar açmış; kuleler, kilise harabeleri, korunaklar, burçlar yapmıştı. Bu şekillerdeki büyüleyicilik adeta devcileyin bir insan eli tarafından yapılmış olmalarında görülüyordu. Şuursuz tabiatın o tesadüfi şekilleri değildi bunlar; aksine tarihin geçmiş devirlerindeki insan icatlarına ait hatıralar uyanıdırıyorlardı, ötede bloklar, kyklop duvarları gibi üst üste yığılmış, bir Asuri-Yunan tapınağı gibi taraça şeklinde sıralanmışlardı. Beride dalga, tekrarlanmış çarpışlar sonucu romanesk üslupta bir tonoz oymuş, kavisli bir kemer kazmıştı; bu kemer, güneş ışınlarının ve dalga köpüklerinin üzerine stalaktitler, arı petekleri işlediği at nalı biçiminde bir Arap kemerinin yanında yer almıştı. Şurada dalga dizileri, kat kat bir duvarı aşındırıp Roma üslubu bir su yoluna benzeyen kemerli bir çizgi haline sokmuştu. Orada çökmüş sivri kemerlerin, gotik çatıların, köşe kulelerinin izlerini taşıyan bir ortaçağ şatosunun temel duvarları duruyordu.

Kuzey manzaralarının zihinde tarihi mimari çağrışımı, seyre dalmış adamda garip, dalgalı bir ruh hali yaratmıştı. Onu bu halden, yüzen buz adaları etrafında ve temiz mavi sular üstünde süzülen kuş sürülerinin gürültüsü çekip kurtardı.

Yüzlerce ve yüzlerce kuştan oluşan sürüler halinde eyderler suda yüzüyor, Norrland Denizi'nin açılmasını bekleyerek burada

oyalanıyorlardı; gösterişli erkekler, pas renginde gösterişsiz dişileri ortalarına almışlardı; zaman zaman kar beyaz sırtlarıyla havalanıp kısa bir uçuş yapıyor, bu uçuş sırasında kömür karası karınlarını meydana çıkarıyorlardı. Ufak kümeler halinde dalgıç kuşları, sincap kürkü karınlarıyla sürungen boyunlarını, suya daldıkça da satranç tahtası gibi nakışlı kanatlarını gösteriyorlardı. Canlı emircik kuşu sürüleri aklı karalı yüzüyor, dalıyor, süzülüyorlardı. Deniz papağanlarının ve kuzey karabataklarının bodur milleti. Cins cins dalgıç kuşlarının parlak kalabalığından, enselerindeki sorguclarla ayrılan kömür karası kadife ördeklerinin kasvetli akıncı kolları. Ve dalıp kanat çırpıp bu iki yaşayışlı kuş sürülerinin üzerinde, hayat çevresi olarak havayı seçmiş ve suyu sadece avlanma ve yıkanma yeri olarak kullanan martılar uçuşuyorlardı.

Bu cıvılcı faaliyet dünyasına kimsesiz bir de karga sokulmuştu. Yarı gizlenmiş bir halde kayalıklarda oturuyor; kuşku uyandıran rengiyle, basık alnı, hırsız tavrı, canı tipi ve sudan ürken, kirli görünüşüyle bu yuva yağmalayıcı, yumurta emici varlığı tanıyan hamaratlar için, bir nefret konusu oluyordu.

Gırtlakları su dibindeki dilsizlerin başları üzerinde, atmosferde çınlayışlar yaratan bütün bu kanatlar âleminden, öfkelerini tıslayışlarla dışa vuran sürungenlerin o ilk zayıf denemelerinden tutun da, insanların armonik sada aletlerinden çıkan müziğe kadar, çeşitli bir sesler senfonisidir yükseliyordu. Orada eyder kuşu ensesinden ısırp suya batırmak isteyince eyder kazı, bir engerek gibi tıslıyordu, orada dalgıç kuşu bir kurbağa gibi vak vak ediyordu; deniz kırlangıçları çığırıyor, martılar bir çocuk yaygarası koparıyor, eyderler çiftleşme mevsiminde erkek kediler gibi homurdanıyorlardı. Hepsinin üstünde ise, en yüksekte ve bu yüzden en güzel, emircik kuşlarının o nefis musikisi çınılıyordu; bu bir şarkı değildi çünkü, üç sesli akortsuz bir majördü bu, ahenge

karışan bir çoban boynuzu gibi yankılanıyordu; ötekilerin üçüz-lü sesleriyle tam bir ahenk, av boruları için başı sonu olmayan bir kanon yaratıyor; insanlığın çocukluk yıllarından bir hatıra, çobanların, avcılarının ilk çağlarından bir yankı oluyordu.

Seyirci, bu büyük oyunu şairin uykulu hayaliyle, bu hayalin karanlık ve bu yüzden huzursuz duyguları, dağınık algılarıyla tatmıyor; aksine bu dış perişanlıktaki insicamı bir araştırmacıdaki, uyanık bir düşünürdeki sakin bakışlarla seyrediyordu. Gördüğü bütün bu şeyleri ancak, hafızasında birikmiş muazzam malzeme sayesinde birbirine bağlayabiliyordu. Özellikle bu tabiatın yaptığı bu üstün, zorlu etkinin nedenlerini araştırıp cevaplar alınca, yaratıklar zincirinde evrimin son basamağında olan yaratığın, sırlar üzerindeki perdeler aralanırsa duyacağı o nihayetsiz memnunlu-ğu duyuyordu: Kendilerini aydınlığa çıkaran sonsuz yolda bütün yaratıklara yoldaşlık etmiş, hülyaların ilim olması hususunda ihtimal muharrik kuvvet olmuş bahtiyarlığın kendisiydi bu; tıpkı yarattığı şeyin ne olduğunu bilen şuurlu bir yaratıcınıninkine ben-zer bir mutluluk!

Bu manzara onu, dünyanın su altında bulunduğu, en yüksek zirvelerin su yüzüne yeni yeni çıkmaya başladığı o en eski zaman-lara götürüyordu. Bu adalar henüz ilk şekillenişin karakterlerini taşıyor, temel dağ dosdoğru, yukarıya, ışığa uzanıyordu. Fakat altta, suyun içinde soğuma döneminden kalma su yosunlarının bulundukları yerde birinci zaman balıkları yüzmekteydiler. En eski halef ringa balığı da onların arasında bulunuyor, bu sırada kaya adacıkların üzerinde taşkömürü zamanının eğreltiotları, kibrit otları büyüyordu. İçerilere anakaraya gidildikçe, ancak daha büyük adalarda ikinci zamanın iğne yapraklılarına ve sürüngen-lerine; daha derinlerde, daha ilerde ise üçüncü zamanın yapraklı ağaçlarına ve memelilerine rastlanıyordu. Fakat burada, beride

tabiatın kaprisi ilk şekillenışıyle tabakalaşma devirlerini atlayıp geçmiş görünüyordu: Aybalıkları ve susamurları ilk zamanlara atılmış, bu sabahki buz devri dördüncü zamana fırlatılmıştı: Bahçe toprağının ilk dağlara atılışı gibi! Ve o, orada tarih çağlarının temsilcisi olarak oturuyor; görünürdeki keşmekeşten hiç rahatsız olmaksızın yaratılışın sahnelerini gözünün önüne getiriyor, bu zincirde en son halka olmak duygusuyla haz duyuyordu.

Çevrenin büyüündeki sırdı bu: Atlayıp geçmelerle, kısaltmalarla, bir tarih olmuş yaratılışı bu çevre, yalnız bu çevre tekrarlıyordu. Burada insanın, birkaç saat içinde, dünyanın oluşum safrasında bir geziye çıkması, ama yine de olduğu yerde kalması kabil oluyordu. Düşünceyi başlangıç noktasına götüren izlenimleri tekrarlayarak insan canlanabiliyor, geçmiş devirlerde dinleniyor, kültür derecelerinde üst çizgilere çıkmanın verdiği yorucu gerginliği gevşetebiliyor, adeta şifalı bir uyuklayışa gömülüp tabiatla kaynaştığını hissediyordu.

Böyle anlar onda kayıp dini hazların yerini tutuyor, ahret düşüncesi sadece ilerleme arzularının değişik bir şekli oluyor, ölümsüzlük duygusunda yalnız maddenin bölünmezliği tecelli ediyordu.

Çocukluğunda, bilinmeze giden yolda sadece geçilmesi gerekli bir mihnet köprüsü olarak tasvir ettikleri bu dünya üzerinde insanın, kendisini yerinde yurdunda hissetmesi ne büyük şifa! Önceden bilinmeyi ilim yoluyla bilmek, Allah'ın şimdiye kadar gizli kalmış o "hikmetinden sual olunmaz" dedikleri iradesine bir göz atmış olmak; nüfuz edilemedikleri için künhüne erilemez kabul edilmiş, bütün bu tecellilerin içyüzünü anlamış olmak duygusu, insanı öylesine teselli ediyordu ki! Artık insanın asıl gayesinin ne olduğu açığa çıkmıştı. Fakat yaşayan nesil, çıkmazlığını anlayınca, yorulup peş peşe düşünmekten vazgeçen

uygar milletler gibi bitkin, dinlenmeye çekileceği yerde, şimdi en gelişmiş hayvan olmak kararını vermiş, bunu kâfi görmüş, cennet hülyalarını akla uygun şekilde, burada, bu yeryüzünde gerçekleştirmeye koyulmuştu.

Bunun içindir ki bu devir, bütün çağların en iyisi, en yücesi olmuş, insanları yüzyılların getirebildiği çizgilerden çok daha ilerlere götürmüştü.

5

Balıkçılık uzmanı, aslı ve gayesi düşünceleriyle haşır olarak iç âleminin derinliklerine daldıktan sonra, hafızasını kendi gelişim tarihinde gezdirdi: Sanki kendi varlığına erişmek, geçmiş devirlerden gelecekteki muhtemel kaderini keşfetmek üzere, kavrayabildiği kadar öncelere dönüyordu.

Bir istihkâm binbaşısı olan ölmüş babasını görüyordu; yüzyıl başlarının belirsiz tipiydi o: Bir konglomera gibi karışık, geçmiş devirlerin kalıntılarıyla yapışık, geçen yüzyılın bitimindeki büyük püskürmenin peşinden, gelişigüzel oluşmuş bir konglomera. Her şeyin zeval bulduğunu, her şeye yeniden dönüldüğünü gördüğü içindir ki, hiçbir şeye inanmıyordu; bütün devlet şekillerinin tecrübeden geçtiğini, kabul edilen her şeklin alkışlarla karşılanıp birkaç yıl içinde tekrar değiştirildiğini, kaldırılmış olanların yeniden uygulanıp dünya tarihini etkileyecek keşifler gibi kutlandığını gördüğü için inanmıyordu. Nihayet işbaşına ister hâkim bir iradeyle geçmiş olsun (pek olacak şey değildi bu), ister bir tesadüfler zinciri sonucu (buna muhakkak gözüyle bakılabilir, ama bunu söylemek tehlikeli olurdu) gerçekliği dolayısıyla olanda karar kıldı.

Üniversite öğrenimi, babasını, Genç Hegel'cilerin panteizmine götürmüştü; o zamanlar ifrata vardırılan meseleyi kurnazca bir tersyüz edişti bu: Tek gerçek fertlerdir; Tanrı, insanlıktaki kişisel- liğin cisimlenişidir. Dünya *processusu* zincirinde bizzat en yüksek halka olan insanın, tabiatla içten bağıllığı hakkındaki bu canlı tasavvur, bir sürü seçkin şahsiyetler yaratmıştı. Bunlar, siyaset düşkünlerinin, kendilerini hâkim tabiat kanunlarından muafmış gibi göstermek ve felsefi sistemlerle, parlamento kararlarıyla, suni bir şekilde yeni dünya düzenleri bulmak peşinde koşup tekrar- lanmış tecrübelere girişmelerini çocukça buluyorlardı. Kimsenin gözüne batmıyor, fakat ne üst ne de alt tabakanın işine yarıyorlar- dı; üstte doğal ayıklanma yoluyla meziyetsiz hükümdarlar çevre- sinde meziyetsizler toplanıyor, altta cahilliğe, safdillige, taassuba rastlanıyordu. İkisinin arasında burjuva sınıfında ise öyle kesin ticari menfaatlerle karşılaşılıyordu ki, ticaretle uğraşmayan beri- kiler onlarla birlik çalışmıyorlardı. Yetenekli, zeki ve namuslu oldukları için fırsat düştükçe ilerliyor; fakat hiçbir partiye bağla- namadıkları ve boşuna şahsi muhalefet yapmayı da canları çek- mediği için, bir sürü teşkil edecek sayıda olmadıkları ve koyu bir ferdiyetçi olarak da hiçbir kösemen peşinde gitmek istemedikleri için bir hayli sessiz kalıyor, hoşnutsuzluklarını büyüklü küçüklü haç nişanları altında gizliyor, belediye yahut senato meclisinde buluştukları vakit manalı gülümsüyor ve dünyayı kendi haline bırakıyorlardı.

Babası pek eski olmamakla beraber soylu bir aileden geliyordu. Tesadüflere yahut düşmanın hatalarına borçlu olduğumuz şüp- heli harp yaratıklarıyla değil, madenciliğin gelişmesine yardımda gösterdiği burjuva meziyetleri dolayısıyla soyları zadedgân sınıfına yükselmiş, birtakım şöyle böyle haklar elde etmişti: Asalet üni- forması taşıyabilir, zorlu hükümet işlerine ücretsiz katılabilirdi.

Böylece, Binbaşı Borg, kendini gösterdikleri yararlılıklarla soylu olmuşlardan sayıyordu. Kabiliyetli ataların sulbünden gelmenin şuuru, o zamanlar hayatta olan halefte bir mahmuz yerine geçmişti. Atalarının istidat ve gayretleri sayesinde kazanılmış meşru mallar, mülkler, ona mesleğinde derinleşmek imkânını veriyordu. Mükemmel bir topoğraf olmuş, Göta Kanalı'nın yapılmasında, ilk demiryolunun döşenmesinde o da çalışmıştı.

Haritasını bir yazı masasına yaymayı âdet edindiği krallığa kuşbakışı bakıp onu bir anda gözden geçirme alışkanlığı, binbaşıya zamanla olayları toptan görme yeteneği kazandırmıştı. Oturuyor, bir cetvelle koskoca bir arazi parçasının fizyonomisini değiştiren, eski kasabaları bozdurtup yenilerini kurdurtan, mal fiyatlarını değiştirtip yeni kazanç kaynakları bulduran bir anayol açıyordu. Haritanın işlenip yeni bir şekle sokulması, eski deniz yollarının unutulması, her şeye yeni demiryollarını gösteren siyah düz çizgilerin hâkim olması gerekiyordu. Tepeler de vadiler gibi verimli olmalı, ırmaklar uğruna savaş sona ermeli; devletler, iller arasındaki sınırlar görülmez olmalıydı artık.

Şehirlerin ve insanların kaderi üzerinde bu uğraşma, neticede kuvvetli bir kendine güven duygusu yarattı. Babası ister istemez, gitgide, kendini, kudretin yanı sıra gelen eğilime, şahsına üstün değer vermek eğilimine kaptırdı. Her şeye tepeden bakmaya başlamıştı; ülkeler birer harita, insanlar birer kurşun asker olmuşlardı. Topoğraf, kendiliğinden düzlenmesi binlerce yıla bakan bir tepeyi bir iki hafta içinde toprakla bir ettikçe, ruhunda bir tanrılık hissediyordu. Tüneller açtıkça, kumlu tepeleri göllere aktardıkça, bataklıkları akıttıkça; kanunlaşmış jeolojik oluşları birbirine kattığı için yeryuvarlığının yeni biçimini bizzat tayin edeceği hissinden kendini alamıyor, bu arada kişilik duygusu alabildiğine büyüyordu.

Üstelik subay olduğu için, alt rütbeli bir sürü insan vardı emrinde; düşüncelerini onlara sadece emir vermekle tebliğ ediyor, bu yüzden hepsine, hâkim iradesine hizmet eden kollar, ayaklar gözüyle bakıyordu.

Askerliğinin fiziki cesaret ve azmiyle, âlimliğinin derinliğiyle, düşünürlüğüünün basiretiyle, paraca bağımsız olmanın huzuruyla, namuskârlığının vakar ve emniyetiyle birinci sınıf bir tip olmuş, bu tipteki güzellik ve zekâ birleşmesi, neticede ortaya ahengli, ölçülü bir şahsiyet çıkarmıştı.

Babası oğluna, annesi erken öldüğü için hem bir örnek, hem de bir öğretmen oldu. Oğlunun acı hayal kırıklıklarıyla karşılaşmasını önlemek için ve oğlanları, erkek olmalarını değil de çocuk kalmalarını istercesine, masal kitapları ve hortlak hikâyeleriyle yetiştiren beylik eğitim metotlarının hiçbirini beğenmediğinden, hayat tapınağının perdesini derhal ardına kadar açtı ve oğluna yaşamanın zahmetli sanatındaki sırları gösterdi. Ona insanla tabiatın geri kalan kısmı arasındaki içten bağlılığı öğretti: “Bulunduğu gezegende en üstün yaratık olduğu halde insan hâlâ onun dışına çıkamaz,” dedi. “Tabiat kuvvetlerinin etkisini bir dereceye kadar azaltabilmesine rağmen yine de onların hükmü altındadır.”

Yani rasyonel bir tabiat dini: Tabiat deyince bütün var olanlar anlaşılacak, din deyince de insanın hâkim tabiat kanunlarına tabi olduğu teslim edilecektir. Böylece Hristiyanlığın megalomanisini; meçhulden, ölümden, Tanrı’dan korkuyu uzaklaştırıyor ve hareketlerini kontrol etmesini bilen, bu davranışların bütün sonuçlarından sorumlu olmayı kabul eden uyanık bir adam yaratıyordu.

İnsandaki adi içgüdülerin regülatörünü, gelişmesinin daha mükemmel oluşu dolayısıyla insanı hayvandan ayıran organda

yani beyinde buluyordu. Etraflı bir ilme dayanan muhakeme, bu adi içgüdüleri yönetmeli, türü değerlendirmek gerekince onları bastırmalıdır. En adi içgüdüler, beslenme ve üretilir; bunlar insanlarla bitkilerde ortaktır çünkü. Hayvanların alçaklarda kalmış düşünce ilkelikleri olan hisler; damarlarda, murdar ilikte ve aşağı derecede başka organlarda yerleşmiş oldukları için, yüksek bir insanda mutlaka beyne bağlı bulunmalıydılar. Adi içgüdülerini sevk ve idare edemeyen insanlar, aşağı tipleri temsil ediyorlardı.

Bu yüzden ihtiyar adam, gençlik heyecanlarına güvenmekten sakınmayı ihtar ediyordu; bunlar insanı fazilete olduğu kadar kötülüğe de götürebilirlerdi. Bununla herkesin hayrına yönelen büyük tutkuları inkâr etmiş olmuyordu; çünkü bunlar birer his değil, hayır, iyilik iradesinin kuvvetli tecellisiydiler.

“Gençliğin yapabileceği her şey tamamen değersizdir; çünkü bu başarılar, genellikle orijinaliteden yoksun oldukları gibi, sadece en yakın nesli kendilerinden sayıp bohçacı kadınlar örneği yanlarında dolaştıran seleflerin düşüncelerinden meydana gelir. Yani orijinalite, ancak beyin olgunlaştığı takdirde doğar; tıpkı çocuğun eğitimini de şart koşan gerçek üremenin, ancak erkek olgunlaşmış da çocuğun yetişmesi için gerekli geçimi sağlayacak güce erişmişse gerçekleşmesi gibi. Ham bir beynin muhakeme güçsüzlüğüne sağlam bir delil, gençlerle kadınlardaki devamlı megalomanidir. Gençlerin önünde istikbal var denir, ama yanlışır bu iddia: Erginlik çağındaki ölümlerin sayısı, gençlerinkine oranla daha azdır da onun için. Genç olmak şayet bir kusursa seneler bu kusuru giderir şeklindeki beylik söz; gençliğin şimdiki halde bir noksanlık, bir yetersizlik, yani bir kusur olduğu kuralını değiştiremeyecektir. Şayet bu kusurun zamanla yok olacağı kabul ediliyorsa, varlığını tasdik ediyoruz demektir; var olmayan şey yok olur mu?

“Gençliğin kurulu düzene karşı yaptığı bütün hücumlar, zayıf bir adamdaki, baskıya tahammül kudretsizliğinin histerik boşalmalarıdır; bunlar eşekarısının insana saldırışındaki akılsızlığın tıpkısını ispat ederler: Arının bu davranışı onu yüzde yüz ölüme götürür. Gençlikteki usa vurma ve sonuç çıkarma kabiliyetinin eksikliğine güzel bir delili o, Robinson hikâyesinde buluyordu. Bu kitap, ona göre, vahşeti ve münzevi hayatı değersizleştirmek için yazılmış olduğu halde, bir asırdan beri gençlik tarafından yanlış anlaşılmış, vahşet hayatının bir övgüsü sanılmıştır. Bir vahşi gibi, uygarlığın nimetlerinden faydalanmasını bilmemiş olan çılgın delikanlı için bu yeni hayat, kitapta, bir ceza şeklinde gösterilir oysa. Bu ufacık nokta, delikanlının ne kadar aşağı bir gelişme çizgisinde olduğunu gösterdiği gibi, onun Kızılderililere ve evrim zincirinde geri kalmış başka varlıklara karşı olan muhabbeti de bunu belli eder. Duygular da böyledir işte: Tıpkı insanda artık bir işe yaramaz olmuş, ama yine de eski yerinde duran tiroit bezi gibi, bir gün gelecek, duygular da terk edilecektir.”

Oğlu bu acı hakikatleri aklın delilleriyle çürütemeyince hislerinin, evet, hatta en kutsal hislerinin bu kuru doktrine karşı isyan ettiğini söyledi. Bunun üzerine babası ona, “Sen henüz ganglionlarıyla düşünen bir eşekarısısın!” cevabını verdi ve ona hayalin ifratlarından yahut elde yeterince delil, bol materyel olmadıkça sonuç çıkarmalara girişmekten sakınmasını hatırlattı. Bunu görünüşte az öncüllerden (az görünürler, orta terimler unutulmuştur çünkü) yeni yargılar çıkarabileceğimiz, bilimsel çabuk yargılarla karıştırmamalıdır; bu takdirde iki eski tasavvur adeta kimyasal bir sentezde olduğu gibi, birbiriyle birleşerek yeni bir düşünce oluştururlar. Varlıkbilim, insan dölünün amiplerden kurbağaya ve insan kılığına kadar geçirdiği bütün o eski evreleri gösterdikten sonra gençlik; artık, vücudun büyüdüğü sürece,

çocuktaki insanlık cevherinin, hayvanla irade arasındaki beşer tarihini yaşaması gerektiğinde ve buna göre yaşlı adamın gençten daha üstün olduğundan şüphe edebilir miydi?

Babası oğluna hükümlerini özellikle en adi içgüdüyle, cinsellik içgüdüsüyle bulandırmaktan sakınmasını söylüyordu. Bu içgüdünün kuvveti, sağduyunun gözünü öylesine boyamıştır ki aydın erkekler hâlâ yanlış bir inanca; erkekle çocuk arasında bir geçit olmasına rağmen (insan dölü tarihinden çıkan sonuca göre erkek, kadın evresinden geçmiştir; kadın, erkek evresinden değil!) kadının erkek gibi üstün seviyede bir tür olduğu, hatta bazılarının fikrince daha da üstün bulunduğu inancına saplanıp kalmışlardır.

Oğlunu cinsellik içgüdüsünün etkilerine karşı uyanık bulundurmak, kadını kötölemek demekti adeta; ikisi aynı kapıya çıkıyordu. Ve oğlu, çok geçmeden babasının deyimiyle “ganglion muhakemeleri” yapmaya başladı; bu usavurmalar, sonunda, yarıbayın bir kadın düşmanı olduğu neticesini verdiler. Axel boyunca, kadın milleti yüzünden şu veya bu erkeğin istikbalini nasıl mahvettiğine, üreme çabaları yüzünden büyük istidatların nasıl kısırlaştığına, erkeklerin sadakatsiz kadınlar, olgunlaşmadan ölüveren çocuklar için saadet ve rahatlarını nasıl feda ettiklerine dair hikâyeler işittikten sonra başka türlü olabilir miydi zaten? Üreme yalnız küçük ruhlar içindir, diyordu babası, büyük ruhlar eserlerinde yaşar, eserlerinde devam ederler.

Oğlu böyle bir eğitimle büyümüştü. Doğuşta çok narin bir çocuktuktu o fakat düzgün, uyumlu bir vücudu vardı, ince duygularla doğmuştu; çabuk ve emin bir kavrayış, keskin bir zekâ ve insana karşı mültefit, cana yakın bir karakter asaleti. Hayatını bir disipline sokmayı, bitkisel ve hayvansal içgüdülerini baskı altına almayı erken öğrendi.

Dağarcığını bol gözlem ve bilgiyle doldurduktan sonra bunları işlemeye koyuldu. Beyninin verimli olmaktan yana büyük

bir kabiliyet taşıdığı çabuk anlaşıldı: iki bilinenden bilinmeyen üçüncüyü buluyor, eski düşüncelerden faydalananak yenilerini çıkarabiliyordu; hasılı orijinalite dedikleri kabiliyet. Oluş halinde bir reformcuymdu o: ikinci dereceden şeylerdeki bağlantıyı görme, belirtilerin ardındaki görünmez kuvveti keşfetme, insanların davranışlarını yöneten gizli olduğu ölçüde karmaşık sebepleri bulup çıkarma yeteneği vardı onda. Bu yüzden okul arkadaşları ona kuşkuyla bakıyor; öğretmenler onun, sağlam hakikatler diye gösterdikleri şeyleri gizli gizli eleştirdiğini seziyorlardı.

Üniversiteye geçtiği sırada parlamento reformu dolayısıyla halk heyecan içinde bulunuyordu. Borg, çıkarları birbirinden farklı en az yirmi sınıftan oluştuğu için, milletin sadece dört sınıfla temsil edilmesindeki eksikliği, aynı zamanda halk yönetimi gibi çapraşık bir sorun üzerinde hüküm verme yetkisinin orantısız paylaştırıldığını görüyor, öte taraftansa herkesin aynı derecede söz sahibi olduğu yığın yahut aşiret örgütlenmesine de dönmek istemiyordu. Devlet şeklindeki, çoğunluğu öne süren bu basitleşmenin zamanın isterlerine uygun bir reform olmadığını hemen anlamıştı. Genel oy verme hakkının Fransa'da işbaşına bir imparatorla avukatlar, tüccarlar ve askerlerden oluşan bir de sözde temsilciler kurulu getirdiğini görmüştü işte: içine işçileri, çiftçileri, bilginleri almamış bir temsil kuruluydu bu, yani imparatorun keyfine göre üç sınıf temsil ediliyordu. Buna karşılık o, eşit bir temsil hakkına sahip, gelişmiş bir sınıf temsilciliğinin daha doğru olacağını hesaplamıştı. Bu hak tamamen sınıf çıkarlarına göre ayarlanmalı, en üstün menfaatler ön plana alınmalı, yani ilerlemeyi budalalardan daha iyi destekleyecekleri için, akıllıların yüce hakkına bir üstünlük sağlamalıydı. Nitekim meclisler sisteminin yasasını kaleme alanlar, bazı sorunların uzmanlardan oluşan özel encümen ve komisyonlarca açıklanması gerektiğini görmekle bunu anlamış bulunuyorlardı.

Bütün menfaatlerin gözetilmesini, bütün görüşlerin ortaya konmasını, devletin durumu hakkında her türlü açıklamaların yapılabilmesini sağlamak amacıyla meclise tam bir şekil vermek için, en üsttekenden en alttakine kadar her sınıf, bir yandan kendi sayısı, öte yandan memleketin düzelmesinde alacağı önem ölçüsünde kendi milletvekillerini seçmeliydi. Hükümdar, milleti sadece yabancı devletlere karşı temsil edebileceği için, başındaki hükümdarıyla birlikte dışişleri bakanlığına bağlı olması gereken sarayı kaldırıyor, meslek erbabından müşavir durumunda fakat kanun koyucu olmayan meclisini şöyle kuruyordu:

Birinci sınıf: Mültezimleri, köylüleri, kâhyaları, yanaşmaları vesairesiyle toprak sahipleri.

İkinci sınıf: Madencileri ve işçileriyle birlikte maden ocağı sahipleri ve fabrikatörler.

Üçüncü sınıf: Tüccarlar, denizciler, otel işletenler, hamallar, arabacılar; bankada, gümrükte, demiryolunda, posta ve telgrafta çalışanlar.

Dördüncü sınıf: Sivil ve askeri memurlar, yardımcılarıyla birlikte rahipler.

Beşinci sınıf: Bilginler, öğretmenler, yazarlar, sanatçılar.

Altıncı sınıf: Doktorlar, eczacılar, hastabakıcılar.

Yedinci sınıf: Ev sahipleri, kapitalistler, geliriyle geçinenler.

Her sınıftan ne oranda seçim yapılacağını önceden çözülmesi güç bir sorun olarak kabul ediyordu, bu hususta yetkili ve siyaset işlerinde pişmiş adamlar çalışmalıydılar. Temsil düzeni, her zaman için geçici bir düzen olarak kalacaktı bu yüzden.

Bu danışma kurulu; bütün sanatların en zorunun, şimdiye kadar olduğu gibi, şarlatanların ve girişken amatörlerin elinde kalmaması için özellikle bu ağır vazifeye göre yetiştirilmiş, siyasal bilgilerde uzman kimselerden oluşan bir devlet şûrasına bağlı

olmalıydı. Bu siyaset adamları bu göreve ancak önceki hayatlarının, ekonomik ve sosyal durumlarının iyice araştırılmasından sonra alınmalıydılar.

Bu sonuncu nokta, kendini yetiştirmek, hareket ve faaliyetlerini kollamakta gençliği teşvik edecekti; öte yandan şimdiye kadar olduğu gibi, sadece lekesiz dedikleri bir hayatın yahut övülür tarafı olmayan olumsuz erdemlerin kestirmeden rütbelere, payelere erişmesi önlenecek ve her bakımdan mükemmel erkeklerden oluşan bir topluluk vücuda getirilecekti. O eski liyakat, askerlik ve saray asilzadelığının yerine geçen yeni asilzadelik bu olacaktı. Sırf en iyiler arasından tabii bir ayıklama ile oluşması sonucu bu sınıf, devletin ancak en mükemmel şekilde yönetimini garantileyecekti. Bu suretle, bir karar hakkında değil de sadece bir görüş hakkında oya müracaat edebileceği için parlamento, bir yüce divan haline gelecek, rüşvet verilip kandırılabilen yahut oylara müdahaleyi vazife edinen bir lejyoner ordusu olmaktan çıkacaktı.

Fakat genç adam, bu düşünceleri açığa vurmuyacak kadar akıllıydı artık. Asilzade kelimesinin yozlaşmış, geri, yıpranmış kelimeleriyle aynı anlama geldiği, yığınların körükörüne ileriye atıldığı, endüstri işçilerinin gelecekte sınıf düşmanları olacak köylülere bunca yardım ettikleri zamanlarda aklı başında bir adam sadece güler ve beklerdi.

Nitekim bekledi ve sonunda meclisteki dört sınıfın yerine bir tek sınıfın geçtiğini gördü, çünkü devlet bundan böyle sadece eski köylü sınıfı tarafından temsil ediliyordu.

Bu tarihi olay, genç adamın düşünce yönü ve olanca gelişmesi üzerinde pek büyük bir etki yapmıştı. Çoğunda düşünce cihazının ne korkunç bir kargaşalık içinde bulunduğunu görüyordu. Parlamento haber ve notlarını okuyup en nüfuzlu, en kalburüstü hatiplerin sözlerini tarttı, “ganglion muhakemesi” dediği

şeyin, damarların kısılmasıyla kalbe kan yürümesinin kamuoyu üzerine en büyük etkiyi yaptığını görüyordu. Zaman zaman ona öyle geliyordu ki, asla vatan veya ilerleme değil de, kafasına koyduğu şeyi ille gerçekleştirmek isteyen önerge sahibinin zaferi söz konusudur; hem de paralojizmler, en berbat mantık hataları, vakıaların en hoyratça tahrifi sonunda kazanılacak bir zafer! Yaptığı gözlemler onda şu korkunç şüpheyi uyandırıyor: Herkes savaş, iktidar peşindedir; herkes kendi beyni kuvvetiyle başkalarının beynini bağdaştırmak keyfi için çalışır, kendi düşüncelerinin tohumunu başka beyinlerin kabuklarına ekmeyi düşünür, bu tohumun orada ökseotları gibi asalak büyümesini ister; beri yanda asıl kök, asalakların orada, yukarda, tepede sadece asalak kaldıkları düşüncesiyle mağrur, övünür.

Bu hal onda ikbal arzusu uyandırıyor. Bu arzuyu tatmin için okuyup gezerek, bilgili, tanınmış adamlarla temas ederek ilmini, görgüsünü artırdı. Düşman kuvvet ve menfaatlerin durulmak bilmeyen kaosu içinde varlığının demirleyebileceği yeri, realitenin, çevresine çizdiği dairenin merkezini –şu var ki yine kendi ruhunda– arıyordu. Zayıf Hıristiyanlar gibi kendi dışında bir dayanak noktası olarak Allah'ı alacağına, kendi benliğinde elle tutulabilir bir şeye sarılıyor ve şahsını, hayat ve hareketleri kimsenin hakkını incitmeyecek, mükemmel bir insan tipi haline getirmeye çalışıyor; bunu yaparken de bakımlı bir ağaçtaki yemişlerin keza başkalarına olsa olsa fayda ve haz sağlayacağından emin bulunuyordu.

Başkaları için yaşadıklarını söyledikleri halde, aslında başkalarının minnet, fikir ve tasdikleriyle başkalarından yaşayanların çabalayışlarında gördüğü bunca karışıklıktan, terslikten kaçınıyor ve büyük, kuvvetli bir şahsiyetin, otomatik olarak, faydaları sayılarıyla ters orantılı bu düşüncesizler yığınının çok daha hayırlı olacağına güvenli, kendi yolunda yürüyordu.

Her şeyin başı olarak kendini görmek suretiyle, hayatına bir prensip çizmişti: Amellerinin ceza ve hesabını bilinmeyen bir geleceğe bırakacağına, hayatına verdiği düzen sayesinde onları önceden temizleyerek, günahı suçsuz yere ıstırap çeken İsa'ya yüklemekten çekindiği ve daha çok şuurlu bir sorumluluk duygusuyla bir "vur abalıya" ihtiyaç gösterecek işler yapmaktan sakındığı için, bu prensip onu yüksek bir ahlak düzeyine ulaştırmıştı.

Bu sayede sadece kendi kendine güvenmeyi, hiçbir zaman başkalarından akıl almamayı, bir hareketin muhtemel sonuçlarını ölçüp biçmeyi öğrendi.

Ama bu, buhar ve elektrik devrinde doğup büyüyen nesli gibi, onun da sinirlilikten mustarip olmasını önleyemedi. Milyonlarca ihtiyar beyin hücrelerini, depo edilmiş eski püskü izlenimleri kırıp parçalamak; bir hüküm çıkarmak isteyince önermeler halinde ileri fırlayan ölü aksiyomları bir bir aylıklamak zorunda kimse, başka türlü olabilir miydi?

Sinir sistemindeki, sadece ataların sefahet ve ayyaşlıklarına yükletilmek istenen bu bozukluklara sebep, yeni bir düzen kurma işiydi tamamen. Hastalık belirtisi, aşırı bir duyarlığın yoldaşlığında üstün bir hayatiyetin ifadesiydi; tıpkı yengecin kabuk yahut kuşun tüy değiştirmesindeki duyarlık gibi. Bir soyun yahut hiç değilse bir insan türünün yeniden yaratılışıydı bu; ihtiyarlara hasta yahut hastalıklı görünüyordu çünkü henüz oluşum evresinde bulunuyordu. Ama nedir, yaşlılar bizzat kural olmak istedikleri ve çürüyüp dağılma durumunda oldukları halde, kendilerini sağlam sandıkları için, bunu kabule yanaşmıyorlardı.

Sinirlerin bu duyarlığı, büyümekte olan delikanlıda yemeklerde, içkilerde perhizkâr olmak ve seks hayatını çok sıkı bir disiplin altında tutmak sayesinde geliyordu. Mayalanmış içkilerle deli dolu, yabani bir adamın pervasız durumuna düşmek alçalmaktı

ona göre, bir orospu ile bir anlık bir birleşmeyi özlemeyecek kadar da yüksekti ruhu. Ama bunun sonu şuna vardı: Duyguları öylesine keskinleşti, nahoş etkilere karşı öylesine inceldi ki, başkalarının kaba duyularla haz aldıkları şeyler, onda çokluk rahat-sızlık yaratmaya başladı.

Nitekim sabah kahvesi biraz hafif olsa saatlerce neşesi kaçıyor, kötü boyanmış bir bılardo topu, kirli bir bılardo sopası, tersyüzü dönüp bir başka eğlence yeri aramasına sebep olabiliyordu; iyi kurulanmamış bir bardak onda tiksinti uyandırıyor, bir başkasının okuduğu bir gazeteye sinmiş insan kokusunu duyuyordu; yabancı bir mobilyanın cilası üzerindeki insan terini görebiliyordu; ne zaman bir hizmetçi odayı düzeltse gider, pencereyi açardı.

Yolda bir zorunluk karşısında duyu organlarını idrake bağlayan bütün şebekeyi kapatır ve can sıkıcı algıların hepsine karşı hissizleşirdi.

Bu aralık üniversitedeki tabii ilimler öğrenimini bitirmesi üzerine ilim akademisine asistan oldu. Materiyel toplamaya kıyasla, düşünce ve görüşler daha az rol oynadıkları için tabii ilimler, öğrenim dallarının, insanı en az utandıranıydı henüz.

O bu görevi, tabiatın burada bir tek yerde toplanıp düzenlenmiş olan bütün zenginliklerine kuşbakışı bakabilmek ve belki bunlardaki –şayet varsa– büyük bağlantıyı, ya da –mümkündü– genel dağınıklığı okumak gayesiyle istemişti. Fakat meramının tez farkına vardılar; üstelik tehlikeyi fazla önleyememiş, kuşları yürürlükte olanlardan çok farklı prensiplere göre yeniden tasnif etmek teklifini ağzından kaçırıvermişti. Tabii genç bir adamın gözünde materiyel toplamakla kalmış kimseler olmak ve eserleriyle eskimiş olduklarını elbette görmek istemeyen amirler, keskin görüşlü delikanlıya karşı elde olmayan bir antipati duyular.

Bu ukalaya karşı ilk savunma şu şekilde yapıldı: Ona önemi ikinci derecede ve ruhundaki güzellik duygusuna aykırı, ufak fakat yorucu işler verdiler. Tam altı ay balık koleksiyonundaki ispirtoyu o tazeledi. İlk pis kokudan midesi bulanıyordu, ama nahoş duyumları yendikten sonra kendini tam bir tutkuyla balıkların incelemeye verdi; çabuk çalıştığı için de altı ay sonra o koskoca materyeli esaslı etüt etmiş oldu. Fakat kış boyu soğuk, kirli, loş mutfakta hep ayaküstü durmuş, burnu pis ispirto kokusuyla dolmuş, elleri üşümüş ve tedavisi güç bir mesane nezlesi kapmıştı.

Bunun peşinden bir masaya oturması, su yosunlarının etiketlerini yazması gerekti, üniversitede güzel yazı dersi görmediği ve doğuştan eli hafif, kararsız olduğu için yazdığı etiketleri beğenmediler. Bu yüzden işe yaramaz hükmünü yedi: işte yazı yazmasını bile beceremiyordu. Bir yazı enstitüsüne gittiği ve geceleri evde yazı defter ve örnekleri üzerine kapandığı iki ay içinde güzel, okunaklı bir yazı elde etti. Ayrıca su yosunlarını eskisinden daha etraflı tanımış, öğrenmiş oldu.

Onun böyle ikinci planda işleri küçümseyeceğini sanmış olan amirler, çok geçmeden alt edilemeyeceğini, aksine bilgisini çoğaltmak, darbelerden ustalıkla sıyrılıp sağanaklardan silkinmek yoluyla, bütün sıkıntıları kendi çıkarına kullanmayı becerdiğini gördüler.

Fakat gittikçe gelişen yazma ustalığının zilletlere yeni bir kaynak olması mukaddermiş: Çünkü şimdi de resmi evrak ve mektupları temize çekmesi gerekiyordu. Onun böyle böyle zavallı bir kâtip rolüne ineceğini sanmışlardı. Ama o, bu işi sızlanmadan kabul etti. Aynı zamanda yabancı diller öğrenerek, berikiler var-sın onun elinde bu sırların değersizleşeceğini sansınlar, bütün büyük adamların sırlarına bir göz atmak fırsatını bulmuştu. Böylelikle devrin ilim tartışmalarının mektuplarda ele alındığı-

nı görüyor, ilim derneklerinin gizli buluşmalarına giden yolları keşfediyor, takdirlere ve araştırmalarını verimli kılacak fırsatlara açılan yeraltı dehlizlerini öğreniyordu. Ona dış geçirilemezdi şu halde, çiğnedik sandıkları anda bütün bütün başkaldırıyordu.

Asilzade ve filozof yanıyla taşıdığı çifte özellik sonucu inzivaya daldı, ismi, bir bilgin ismine benzemiyordu; kibar ve modern giyinişi, Berzelius'un yırtık pantolonlarını hatırlayanların gözünde bilginlikten uzak olmanın bir delili sayılıyordu. Görünüşündeki sabırlı teslimiyetine aşağılık anlamı veriyorlar, tabii ilimler hakkındaki düşüncelerine şairane boşalmalar gözüyle bakıyorlardı.

Perde gerisine bıraktıklarına pişman olduktan sonra, onu şimdi tekrar sindirmek üzere, hatırlarına, ona, her yeni gelenin reddettiği, bu yüzden tökez diye adlandırılan yeni bir görev vermek geldi: Tavan arasında bir kısmı bağış ve vasiyetlerden, bir kısmı ise dünya turlarıyla keşif gezilerinden gelme bir sürü, çeşitli külte ve maden parçaları artığı birikmişti. Bunların çoğu jeolojinin henüz kundakta olduğu bir zamanda çift diye ayrılıp buraya atıldığı için, ilmin ilerlemiş olması dolayısıyla yeniden incelenip tasnif edilmeliydiler. Kiremitlerin altında, tavan arasında bir odada toz ve örümcek ağlarıyla örtülü koskoca bir yığın halinde duruyorlardı.

Borg, kızgın kiremitlerin altına girip de tozları teneffüs edince az kaldı bezginlik getiriyordu; ama ikinci günü o vakte kadar meçhul bildiği bir madene rastlayınca hemen çalışmaya koyuldu ve yığını tasnife başladı.

Fakat bu arada ilim yapısına karşı zaten zayıf olan inancını bütün bütün sarsan bazı olaylarla karşılaştı. Yaptığı hazırlıklar esnasında taşların tabiat tarafından tasnif edilmemiş bulunduğunu, aksine fenomenleri düzenleyen şeyin beyin olduğunu gördü. Bir tasnif prensibi bulmak, her şeyin bir tertibe konmasına

yetiordu zaten! En mantıklı tasnif esasının henüz bulunmamış olduğunu o, çarçabuk kavradı. Maden türlerinin şüphesiz sudan ayrılmak suretiyle tabakalaşmaları hilafına ilk kültenin, tıpkı daha sonraki tarihi oluşlar tarzında bir tabakalaşma olduğu halde ateşte eriyerek meydana gelmiş gösterilmesi gibi, bizzat delil sadece şüpheli bir varsayımdan ileri geçmediğine göre o, bütün bu prensibi sahte buluyordu; bu sistem tahminlere dayanıyordu.

Bu süre içinde bulduğu madeni analiz etmiş, onun henüz bilinmeyen bir maden olduğunu meydana çıkarmıştı. Madeni, profesöre verdi, o da tuttu, Berlin Akademisi'ne yolladı ve bu yeni madene kendi adını koydurmayı başardı. Borg'a teşekkür edilmedi, Borg'un adı anılmadı; nerede, yalnız amirlerinden iğneli sözler işitti, o kadar.

İçerlemişti, bilinmeyen bir türden, bulduğu ikinci bir madeni alıp bizzat Lyell'e gönderdi. Raporu İngiliz Jeoloji Cemiyeti'nde okundu, kendisi cemiyete üye kabul edildi.

Arkadaş ve amirleri, bu zaferi, bilinmeyen madeni bilinen bir madenin bir eşi sanan profesörün şöhretini az çok lekelediği için, duymazlıktan geldiler. Şimdi antipati büyüyüp bir nefret oluyor ve delikanlıya rahat, huzur vermemeye doğru gidiyordu. Ama o, ellerinden kurtulup gözlerine görünmeyerek çalışmasına devam etti.

Bütün bu madenler, Avrupa'nın çeşitli memleketlerinden toplanmış oldukları, Borg ise her keşfe çeşitli memleketlerin madenciliğine doğrudan doğruya bir fayda sağlayacak bir biçim vermesini becerdiği için birkaç senede işi o kadar ilerletti ki Avrupa ilim cemiyetlerinin birçoğuna kabul edildi; İtalyanların taç nişanına, Fransızların *instruction publique*'ine, Avusturyalıların Leopold ve Rusların ikinci dereceden St. Anna nişanlarına sahip oldu.

Ama bütün bunlar çevresinde hiçbir şeye yaramıyor, liyakate dayandığı halde aldığı her nişan sadece çevrenin gülümsemelerini çoğaltıyordu. Hakikati inkâr edemediler mi değerini küçültüyor yahut farkında değillermiş gibi davranıyorlardı. Ama bu, Borg'un bulduğu izlerde avlanmalarına bir engel teşkil etmiyordu.

Azaplı bir memurluk hayatında geçen yedi seneden sonra, o sıralarda ölen babasının mirasına konduğu için kendi parasıyla yabancı memleketlere geziler yapmak üzere istifa edince, kâh mesleğini başaramadığı, ne yazık ki adam olamadığı, kâh da işinden atıldığı lafları kulağına kadar geldi.

İnsanlardan buz gibi soğuyarak, etütlerine yabancı diyarlarda devam etmek üzere, yurdundan ayrıldı.

Avrupa'nın otel ve pansiyonlarında çeşitli insanlar tanıdı; onlarla, çok geçmeden ayrılmak zorunluğundan tekrar kesilen ilişkiler kurdu. Ama her tarafta aynı devir insanlarının aynı sorunlar üzerinde aynı fikirler yürüttüklerini; çoğunluğun görüşlerini kendi görüşleri gibi gösterdiklerini; düşüncelerine bir ifade verecekleri yerde beylik laflar yumurtladıklarını gördü. Bu arada yığınlar tarafından sakız gibi çiğnenen fikirlerin, aslında sayıları belli birkaç zekânın düşüncesi olduğunu anladı. Nitekim bütün jeologlar Agassiz ile Lyell'in 1830 ve 1840 yıllarından kalma görüşlerini tekrarlıyor, din alanında bütün hür fikir temsilcileri Renan ile Strauss ağzından konuşuyor, tekmil faal politikacılar Mill yahut Buckle'den geçiniyor, yeni edebiyattan söz açanların hepsi Taine kusuyorlardı. Buna göre olup olacağı birkaç ana batarya vardı ortada: Jeneratörler istidatların tellerine cereyan veriyor, bütün ziller bu sayede çalıyordu.

Az sonra buradan ruhbilim alanına geçti; ispartizmacılara, hipnotizmacılara, düşünce okuyuculara gitti; bu göz boyamalar gerisinde bir sürü yeni keşifler gördü. Düşüncesiz yaşayıp

giden insanlıktaki hayvanca tarafı şüphesiz değiştirebilecek, belki dūřünme cihazını ayarlayıp bütünü hayatın bir mücadele olduğunu anlamaya yarayacak keşifler.

Görüşler uğruna yapılan bu mücadele, başka beyinleri harekete geçirmek kuvvetini kazanmak savaşıydı sadece, yığınları kendi benliği gibi düşünmeye zorlamak mücadelesi. Yanlış görüşün zaferiyle biten bilimsel tartışmalar görmüştü, zafer için galip tarafın itibar ve çoğunluk sahibi olması yetiyordu. Hemen hemen tek mil mantık ve hakkaniyet kurallarına aykırı mevzuatla, gelecek neslin pek tabii hakikatler olarak miras alacağı temelli, malum ve meşhur yanlışlarla kapanan siyasi, dini çatışmalar görmüştü.

Hayır, sadece iradenin sözünü geçirmektir amaç. Görüş çatışmalarının gerisindeki bütünü muharrik kuvvet, menfaat ve ihtirastır. Menfaatse ihtiyaçtan başka bir şey değil, yemek yemek ve sevişmek ihtiyacı; bunları elde etmek için belli bir kuvvet şarttır. Kuvvet, iktidar peşinde koşmayan kimse zayıftır, hayat iradesi incelmüştir. Bunun içindir ki zayıf daima haktan, haklarından söz eder. Sadece bir matematik hakkaniyet, bir aritmetik hakikat vardır oysa, bunların hesaplanması içinse kendini menfaat ve ihtirasların optik yanılmalarından kurtarabilecek kuvvetli bir düşünme cihazına muhtacı.

Borg, ruhunu araştırıp kendini çok sayıda başkalarıyla karşılaştırdıkça sıkı bir nefis terbiyesi sayesinde muhakemesini yüksek ölçüde bir özgürlüğe kavuşmuş görüyor; soyut hakkaniyeti aramaktan ve hakiki şartlarda, meselenin özünde mevcut gerçeği bulmaktan yana özellikle gelişmiş bir içgüdüye sahip olduğunu anlıyordu. Bunun için de kendini en yüksek anlamda hakikat dostu kabul ediyor, ama bu böyle diye de şuna buna gidip düşündüğü şeyleri bir bir sayıp dökmeye lüzum görmüyor, çok sıkışırsa sırnaşık bir soruyu bir yalanla cevaplandırmaktan geri durmuyordu.

İnsan denen hayvanın organlaşmasını anlayabilmek için aşağı çizgilerdeki hayvanların çeşitli ruhsal kuvvetleri üzerinde ayrı incelemeler yaptı ve onlardan insana gelmeye çalıştı.

Sonra yürüdüğü yolda rastlamış olduğu her çeşit insan için bir kütük açtı; akrabalarından, hastabakıcılardan, hizmetçilerden okul ve üniversite arkadaşlarına, çevresindeki ahabplara, amirlere kadar, kısaca gözlem alanına girmiş bulunan herkese burada bir yer ayırdı. Biyografiler, nüfus cüzdanları sağlayarak, her biri için tanıyanlara başvurup bilgi toplayarak bu kütüğü genişletti. Onların denklemlerini kurup hayat problemlerini çözmeye çalıştı.

İnanılmaz derecede geniş bir çalışma malzemesiydi bu. Çıfıt çarşısını bir düzene sokunca insanları da hayvanlar ve bitkiler gibi, tespit edilen tasnif esaslarına göre büyük gruplara bölmenin mümkün olduğunu gördü. Çeşitli tasnif esasları kabul etmesi sayesinde gerçeğe hayli yaklaşıyor, gözlem konusunda tam bir aydınlığa ulaşıyordu.

Böylece bu arada insanlar için üç alt sınıftan oluşan bir şema meydana getirdi: Bilinçliler, kendi kendilerini aldatanlar, bilinçsizler.

Bilinçliler yahut işin künhüne ermiş olanlar en yüksek mertebeydiler, hilenin içyüzünü anlamışlardı; hiçbir şeye, hiçbir kimseye inanmıyor, genellikle şüpheli diye adlandırılıyor ve kendi kendilerini aldatanlar tarafından nefret ve korku ile karşılanıyorlardı; birbirlerini, derhal tanıyor, birbirlerine kötülükler yakıştırıp “Sefil, alçak!” payeleri bağışlayarak ayrılıyorlardı.

Bütün dindarları, hipnotizma medyumlarını, peygamberleri, parti başkanlarını, siyaset adamlarını, hayır dernekleri şeflerini ve sözüm ona başkaları için yaşadıklarını öne sürüp ikbal peşinde koşan o biçare sürüyü, kendi kendilerini aldatanlar grubuna sokuyordu.

Bilinçsizlere çocuklar, çoğu katiller, çoğu kadınlar ve bazı deliler giriyor, bunların hepsi subjeyi objeden ayırmak yeteneğinden yoksun, henüz yarı yarıya memeli hayvan düzeyinde yaşıyorlardı.

Bir başka tasnif esasına, *Ontogénie*'ye göre, yani tohumun en yüksek çizgide bulunan erkek haline gelene kadar geçirdiği evrimi göz önünde tutarak, çocuklar, gençler, kadınlar, erkekler diye gruplandırınıyordu.

Bundan başka yurttaşlarında daima atalara, geçmiş zamanlara bağlı ırk belirtileri arıyor, dağlık İsveç'le Güney İsveç'i birbirinden ayırıyordu; İsveç'in sınır eyaletleri olan Vermland ve Bohuslan halkında Norveçliyi, birçok Norrland'lılarda Finliyi görüyordu; göçmen Almanları, Wallon'ları, Sami ırkı, çingeneleri tanıyordu. Çapraşık bir karakterdeki bazı özellikleri açan anahtarı çokluk bu yoldan buluyordu.

Ayrıca karakterleri hâkim özelliğe, kendi değişiyile dominantlara göre bir başka türlü de tasnif ediyordu. En alt gruba yiyciler yahut oburlar, ayyaşlar ve cimriler giriyor, sonra seks düşkünleri, duygulular geliyor, nihayet hepsinin üstünde anlayışlılar ya da düşünenler bulunuyordu.

Bu ilmi geliştirip yüksek bir duruma ulaştırdı. Aradan epey bir zaman geçince bir insan hakkında hüküm vermek yahut onun denklemini kurmak yeteneğini kazanmış oldu. Gözlemlerinin doğruluğunu tasdik için bizzat kendini psikolojik bir inceleme maddesi olarak kullanıyor, kendini diri diri kesiyor; fistüller, yakılar açıyor; kendini anormal ve çokluk iğrenç ruh perhizlerine sokuyor; ama bu sırada kendine ve kendi davranışlarına bakıp bunlardan başkaları için birer kural çıkarmaktan sakınarak, kişisel gözlemlerindeki yanlış oranını iyiden iyiye kolluyordu.

Sonunda yabancı memleketlerde dolaşmaktan yorulup da vücudu kendi çevresini özleyince, bir faaliyet sahası aramak üze-

re yurduna döndü. Hangi iş olursa olsun fark gözetmediğinden, bir balık uzmanlığı görevinin kendisine verilmesini istedi. Onu yakınlarında görmeye can atmadıkları için şef olarak Stockholm adalar denizine tayin ettiler.

Axel Borg, gelişmesinin tekrarı kursundan uyandı, yeniden doğru hayatını çabucak bir kere daha yaşamaya âdet edinmişti. Bulunduğu noktaya giden yolu bu sayede bulur ve imkânlarını hesapladıktan sonra tutacağı rotayı, görünürdeki hedefini, girişeceği işlerde başarı ümitlerini tayin ederdi.

Bu süre içinde kayığı buz topaklarından kurtarıp döküntü kayalıklar arasına çeken ve bir heykel gibi oturup anlamsız gözlerini kendi içine çevirmiş doktorun biraz kafadan sakat olduğuna kanaat getirmiş bulunan kılavuz, o anda fırsatı kaçırmayarak limana dönüp dönmeyeceklerini sordu.

Uzman, evet anlamında başını salladı.

Ötede, ta ilerde cereyan eden nefis sahneye bir kere daha baktı Borg: Buzlar sürükleniyor, çatlıyor, yığılıyor, sıkışıyor, üst üste biniyor, kılıcına dikiliyor, düz duruşlarını bozup eğriliyor, tersine çevriliyor; dağlar, vadiler, tepeler teşkil ediyorlardı.

Yerkabuğunun meydana gelişini görüyorum sanıyordu: işte kızgın bir deniz üzerinde ilk blokun parçalanışı, sürüklenişi, kılıcına dikilişi, yığılıp, sudan gayrı maddelerden bile olsalar üst üste binmiş muazzam aysberglerden başka bir şey olmayan ilk dağları, adaları, kayalıkları, yarımadaıarı yaratışı! Ve tekrarlanan bu yaratılış tarihi üzerinde, havanın ve suyun ilk mavisi yanı sıra buzun asli, yekpare, beyaz parıltısı titreşiyordu: işte karanlığın ilk dağılışı! Işığı karanlıktan ayıran yaratılış tarihinin tanrısı, burada, Borg'un mütecessis ruhuna karşı, hissedilir bir açıklama prensibi gibi dalgalanıyordu. Ve su sahasının üzerinde, nerede bulunursa

bulunsun her zaman merkez olarak kalacak benliğinin sınırları üstünde, birer kuş olmuş sürüngenlerin, seslerine bir müzik düzeni vermek için giriştikleri ilk denemelerdeki yankı duyuluyordu...

Kayık limana giriyor, bacalardan öğle yemeğine hazırlık dumanları yükseliyordu.

6

Bir pazar günü öğleye doğru Axel Borg, açık penceresinin önünde oturuyordu. Su üzerinde açık mavisiyle, dağ geçitlerindeki parça parça yosun ve liken artıkları üstünde hafif yeşiliyle yaz, artık başlamıştı. Kuş sürüleri kuzeye çekilmişlerdi, koylarda tek tük eyder çiftleri yüyüyordu, o kadar. Bugün, büyük ıssızlık dediği Baltık Denizi'yle sarılıyor; yabancı bayrakların belki tesadüfen, belki de bir sebebe bağlı olarak, hepsi de İsveç bayrağından, o hemen kirleniveren biçare mavi ile mat sarıdan daha keskin olan renkleri altında, bazı taşıtların güneye dümen kırdıklarını görmek, bugün onu heyecanlandırıyordu.

Kısa bir zaman önce şarap ve portakal getirip Norrland'dan kalas alan, şimdiyse açık sarı, kalabalık kıyılara doğru giden bir brikteki o kışkırtıcı Fransız bayrağını görüyordu. Kenarları siyah ve kırmızı üzerinde bir karamaça beyi gibi taç işareti taşıyan beyaz bayraklı muazzam bir Alman posta vapurunun gerisindeki köpüklü suda, tereyağı yüklü bir uskunanın kendini koyuvermiş Danimarka bayrağı bulunuyordu. İngilizlerin kırmızı sancaklılara, İspanyolların keten tentelere, Amerika pamuk yatak çarşaflarına benzeyen bayrakları: Aynı şekilde, yabancı milletlerin birer selamıydı bunlar. Bayramlığında, yalnız kendi memleketinin renkleri hariç, bütün bu renkleri taşımak hakkına sahip olduğu için Borg, kendini bu milletlere, ister istemez yurttaşlarını dediği yabancılardan daha yakın hissediyordu.

Sürgün olduğu yerde birkaç günden beri açıktan açığa patlak veren bir düşmanlıkla çevrili olması, onda, kozmopolitliğine ait bu hatıraların, kendisine her zamankinden çok kuvvet verdiği duygusunu yaratıyordu. Ağ gözlerinin belli bir ölçüde olması hususunda senelerdir sözde yürürlükte tüzüğü gerçekten uygulamak için tedbir almış, ama karşılaştığı mukavemet nihayet uluorta bir kafa tutma şekline döküldüğünden, polisi çağırıp balıkçıların ağlarına el koymuştu.

Ama ilkin devlet müdahalesinin sadece kendi selametleri için yapıldığını bir güzel ispat etmiş ve hatalı balıkçılıklarının, bu düşüncesizlikte giderlerse, ailenin refahını devam ettirmek için çiftliklerini oğullarına bölüştürmek istemediklerine göre, çocuklarını sadakaya muhtaç edeceğini hatırlatmıştı.

Hepsi boşuna! Bütün tedbirlere, sırf halkı azaba soksunlar diye halkın parasıyla beslenen işsiz güçsüz memurlar yığınının aklına esmiş şeytanlıklar gözüyle bakılıyordu. Mecliste bu kanunu kabul edenlerin çiftçi sınıfı olduğunu söyleyerek boş yere itiraz etti; balıkçılar kinlerini çiftçilere ve devlete boşaltmakla kaldılar.

Borg, bu balıkçı milletin gerçekten toplumun ilkel halinden kalma bir döküntü olduğunu anlamıştı: Gafil, tasasız ve yarını, gelecek yılı düşünen çiftçi basiretinden mahrumdular. İki gün av avlayıp sekiz gün uyuyan vahşi örneği, bu adamlar da mahrum kalmak, sabretmek gibi olumsuz kabiliyetlere sahip bulunuyor, durumlarını yeni buluşlarla düzeltmenin verimli gücünden yoksun olarak, yeniliklere karşı kuvvetli bir içgüdü şeklinde bir nefret duyuyorlardı. Bu onların, daha yüksek bir kültür düzeyine uyabilmekteki acizlerini açığa vuruyordu. Bütün bu balıkçılar, milletin tortularıydılar; iç göllerin kıyılarını, verimli ırmak vadilerini ele geçirmek savaşı başlayınca tutunamamışlar, o çıplak kayalıklara çekilmiş veya humus toprağının sona erdiği ve ancak kalles sular-

la oynanacak kumar kazancının bulunduğu yerlere atılmışlardı. Kumar olmak bakımındansa bu balıkçılar mutluluk gibi güvenilmez diler, ellerindeki vasıtalarla aldırıyorlardı; denk düşmüş bir gemi kazasının getireceğı, o her zaman beklenen büyük balık akınına bel bağlayarak küçük avanslar alıyorlardı.

Gelen yabancıya karşı içlerinde hemen bir merhamet tutuşmuş çünkü körlükleri, onun sırf durumlarını düzeltmek, kendilerini gaileden kurtarmak için çırpındığını görmelerine engel olmuştu. Mesela hava raporu verecek başkılavuz için eski bir burgu ile sardalya kutuları parçalarından kendi kendini kontrol eden bir rüzgârölçer yapmış, ama başkılavuz bunu kullanmayıp tavan arasına bırakıvermişti.

Borg, hastalıklara derman olmak istemiş, fakat terslenmişti. Kadınlara ocaktaki dumanın odaya vurmasını, dışarı bacanın üstüne boş bir ringa fıçısı koyarak önleyebileceklerini öğretmeye kalkmış, kadınlarsa ona alaylı sırtıp baş edilmez dumandan şikâyete devam etmişlerdi. Patates yetiştirme çabaları boşa giden bir balıkçıya kıyı kumunu, deniz yosunu ve balık artıklarıyla gübrelemesini söylemiş, İngiltere kıyılarındaki halkın bundan çok faydalandığını gördüm demiş, fakat balıkçı ona kulak asmamıştı. Bahar mevsimindeki büyük avdan kalan saltık ringalarının tuzsuzluktan çürüyüp gittiklerini görünce, onlara Feröer'lilerin peynir yapmakta daima başvurdukları çareyi, yani ev ihtiyacı için sıkışınca tuz yerine deniz yosunu külü kullanmayı öğretmek istemişti.

Faydalı şeyler öğretmekten yana çırpınmalarının sonu şu oldu: Ona akıl küpü doktor lakabını taktılar, onu bir bunak yerine koydular, kahve dedikodularıyla içki sofralarında sürekli yarenlik konusu oldu; yanlarından geçtikçe hatta çocukları bile kendine güldürüyordu.

Gerçek değeriyle kabul edilen değeri arasındaki tutarsızlık ona önce gülünç göründü. Soğukluğu düşmanlığın izlemesi üzerine, gitgide ruhi durumunda zararlı bir kuvvetin varlığını hissetti, üzerinde zıt bir elektrik kuvvetine sahip bir fırtına bulutu vardı da sinirlerinin elektriğini bozuyor, onları etkisiz bırakıp yok etmek istiyordu sanki. Ona öyle geliyordu ki üzerine çevrilmiş bunca düşünceler, kendisini gitgide aşağıya çekecek güçtedirler; bu düşünceler kişisel değeri hakkındaki kendi görüşünü bastıra bastıra bir an gelecek, artık şahsına ve fikir üstünlüğüne olan inancını kaybedecek; aksine ötekilerin kanaati, yani onun bir aptal, kendilerininse akli başında kimseler oldukları kanısı beyine sirayet edecek, o da ötekilere hak vermek zorunda kalacaktır.

Zihninde bu düşüncelerin bir görünüp bir kaybolduğu sırada, pencereden doğru, bakışlarını gezdirdiği kırk beş derecelik ufkunda yeni bir şey belirdi: İsveç donanmasının bir gambotu, yarı islimle rüzgâraltıdan adayı dolanıyor, yelkenlerini indirip demir atıyordu. Borg dürbünüyle baktı: Tayfaların bir dış kargaşalık içinde, ama itişip kakışmaksızın hareket ettiklerini gördü. İkinci subayın silistiresi çalınca her biri kurdağzının, halatının, yaka ipinin başına koşuyordu. Geminin dasdaracık bordaları, gergin talimar levhaları içten gelen bir kuvvetle birbirlerinden ayrılmak istiyor, fakat cıvadıraya doğru boşalırcasına kuvvetlerini bir yönde birleştiriyorlardı. Buhar borusuyla bacadaki enerjik silindirik şekli; direklerin istiralya ve patrisalara karşı dayanışı, topların daire biçimi yuvarlak ağızları: Her şey, disiplinli, birbirine bağlı; etkileri hem aksi, hem beraber kuvvetlerin toplanışını gösteriyordu. Bu manzarayı seyretmek onun ruhunda bir armoni yarattı. Faydanın, sınırlandırışın ve ölçünün birleşip güzel bir bütün meydana getirdiği bu kama şeklindeki demir gövdeden kuvvet ve

düzen fişkıırıyordu sanki. Bu güzel bütün; üzerinde düşünülünce, güzel bir sanat eserinin üstünkörü bir seyirciye duygu yoluyla verdiğinden daha derin bir haz veriyordu.

Fakat düşünmek, sularla çevrili, yüzen, küçük o kamu kuruluşundan ona bir başka şey daha getiriyordu. Bu kudret sembolünde bir dayanak bulmuşçasına kuvvetlendiğini hissetti: Meclisin ve devletin yetkilerine sahip, kültürün, ilmin bütün vasıtalarından faydalanarak yüksek gelişme düzeyinde bulunanları alttan alta kakışlayan barbarlığa karşı çıkmış bir kudretti bu. Bir imtihan vermekle bu en kültürlülerden bazılarının, anlamadıkları şeyi kavrayamayacaklarını sanan bu yüzlerce yarı vahşiyi bir silistire ile nasıl yönettiklerini büyük bir memnunlukla görüyordu.

Borg şimdiye kadar boş bulunup da devrinin gözlem yanlışını hiç işlememiş, yani aşağı tabakaların, o tabi durumlarından ve kaba hayat şartlarından müteessir olduklarına inanmamıştı. O daha ziyade, çok iyi biliyordu ki bu aşağı tabakalar bulunabilecekleri noktada bulunmaktadır, oldukları durum onlara balıkların iki yaşayışlı olmadıklarından dolayı aşağıda deniz altında duydukları ıstırap kadar az bir acı verir. Derme çatma beslenmeye gelince! Bir gün yemeğe çağırdığı balıkçıların karın doldurmayan yiyeceklerle burun kıvırdıklarını yaptığı denemeyle öğrenmiş bulunuyordu; hatta onların, ekmek torbasından francalayı değil, berbat çavdar ekmeğini seçtiklerini görmüştü. Ancak bir felaket olduğu zaman açlık olabileceğine inanıyor, sosyal yardım dolayısıyla da bunun yaygın bir hal alamayacağına emin bulunuyordu; sosyal yardım ise ikide bir nafaka peylemek için hastalıklar icat eden dalgacılar, açıkgozler tarafından sömürülen bir şeydi, ne çare!

Küçük adamlara asla hayran olmamıştı. Kendisi, genel bir çöküntü devrinde çalınmış itibarlarla ha gayret yücelmiş olduğu halde, şimdi sivrilmek isteyen tepesine binen yüksek sınıftan

kovulmuş olmasına rağmen, aşağı insanların önünde eğilmek ihtiyacını asla duymamıştı. Şimdi de toplumun yüksek tabakalarının bu ortalama sembolünü gözünde fazla büyötmek düşüncesine kapılmıyordu: Bir harp gemisi kılığında onu bir taraftan hayranlığa zorlarken, öte taraftan sıkışık gazlar ve Bessemer silindirleriyle başkaları üzerine kuvvet uygulayan devlet sisteminin de bir devamı oluyordu bu sembol.

Birdenbire, aşağıda ev sahipleri katında bir kapı şiddetle kapandı, gelenler ağızların açılmasına sebep oldular. Ağından mahrum kalan Öman konuşuyordu. Konyak kadehleri çın çın ediyor, çünkü sarhoşluk tekrar depreştiği için gürültü çoğalıyordu.

“Aptallar, halkı aldatanlar, işte tecrübeli balıkçılardan daha kavrayışlı olduklarını sananlar. Sedire yan gelip iki bin kronluk kitaplar okuyanlar! Babalarına akıl öğretmeye yeltenen sümöklü çocuklar! Burun direklerinin altında bir domuz kuyruğu taşıyan çapulcular sürüsü, sigara kahramanları...”

Sonra bir büyük dalga; Vestman'ın, Jakob Bagge'nin teknesinde öğrenip getirdiği haberlerde çatlayıp kırıldı: Balıkçılık uzmanının kimin nesi olduğu, babasının zamparalıkları, annesinin soysuzluğu, uzmanın eski memuriyetinden sepetlenmişliği üzerine ve bunlara benzer dokundurmalar.

Kulak misafiri, başka zamanlar yaptığı gibi duymazdan gelmeye, oralı olmamaya çabılıyor, ama kelimelerin acısı içine çöküyor, kelimeler iradesine inat onu kirletiyor, yaralıyordu. Babasının mertliğinden yana o eski şüphe yeniden uyanıyordu. Kendi değerinden şüphe ediyor; bu çamur yağmurunda kuru kalıp kalamayacağını, başvuracağı çareleri kullanırken göstereceği nezaket dolayısıyla belki mahvolup gideceği bir savaştan yakasını kurtarıp kurtaramayacağını düşünerek endişeye düşüyordu.

Harp gemisinin kampanası çalıyor, trampet sesleri işitiliyor, yaz rüzgârı yüz şu kadar gırtlaktan çıkan bir kilise ilahisinin vakur, ritmik, mütevekkil seslerini suların üzerinden alıp getiriyordu. Alt kattan ise hayvan kafeslerinden gelir gibi boğuk ve homurtulu sesler, tehditler yükseliyordu, ilahinin duraklarında bu homurtu artıp bir uluyuş oluyor çünkü ağın zorla geri alınıp alınamayacağı konusunda taraflar çatışıyorlardı.

Kiliselere, geçmiş devirlerden kalma arkeoloji koleksiyonları yahut enteresan pagodalar gözüyle bakan Axel Borg, nedense bir gece Hıristiyan ibadetinden konuşulduğu sırada genç bir rahibin açığa vurduğu bir fikri hatırladı: “Benim İsa’nın tanrılığına falan inandığım yok; ama inanın bana, ayaktakımını sindirmek lazım!”

Borg, zihninden tekrarladı: “Ayaktakımını sindirmek lazım!” Fakat alt katta dövüşün başladığını işitince düşüncenin gerisini getirmekten hemen vazgeçti. Sandalyeler devriliyor, ökçeler mobilyalara vuruyor, sürüngen ısıklıklarını andıran sesler sığır böğürüşlerine benzeyen homurtulara karışıyor, bu seslerin içinde hepsini bastırırcasına yüzlerce kelimeyi bir dakikaya sığdıran bir kadın sesi çınliyordu.

Birden vapur düdüğü öttürdü, demir aldı, yelkenlerini isa etti ve baca, yaz başlangıcının mavi göğüne zifir karası bir bulut koyuverdi. Bir boşluk ve huzursuzluk duygusu içinde Borg, o güzel toplara sahip geminin güneyde gözden kaybolduğunu gördü. Bir destekten yoksun kalmış, nefret, bir kuşak gibi belini sarmıştı sanki. Neresi olursa olsun bir yere kaçıp gitmek istedi.

Şimdi bir çocuk haykırıyordu; korkudan mı, yoksa acıdan mı, orasını duyamadı çünkü patırdı sırasında merdivenlerden sessiz aşağı kaymış, limana inip kayığını çözerek olanca hızıyla karadan uzaklaşmıştı.

Ayrıldığı adacık, o âna kadar farkına varmadığı, şimdiyse yalnız kalmak ihtiyacıyla gözden geçirmeyi düşündüğü ufak bir adalar denizinin en doğusunda bulunuyordu.

Şiddetli vücut hareketlerinden nefret ettiği için kürek çekmeyi asla öğrenmemişti. Bu işi kısmen taşıtlar, makineler dolayısıyla görüyor, kısmen de, tıpkı nazik astronomi aletlerini barındıran yapılar gibi, beyin kılıfını kuşatan ince organlarında sarsıntılardan çabuk müteessir olduğu için, sinir ve fikir hayatına zararlı buluyordu. Ama ahenk duygusu ve hassas hareket merkezleri, onu çarçabuk usta bir kürekçi yapıverdiler; kürekçi yerini yükselterek kol kuvvetinden tasarrufu öğretmekle de fizik bilgisi, ona bu çok eski icatta bir düzeltme yapmak imkânını gösterdi.

Adanın, kayığın ardında kaybolduğunu görünce ferah nefes almaya başladı. Sonraki kayalıklardan birincisine çıktığı zaman tarifsiz bir mutluluk hissetti. Çıplak, düz, uzayıp giden bir adacıktı bu; kıyının boz gnays kayaları, içine sandalın girdiği ufak bir liman meydana getiriyordu. Kıyıya yakın sular yoğunlaştırılmış sıvı hava gibi saydamlaşmıştı; deniz yosunları suyun altında, dipte, bir cam hamuru içinde eritilmiş gibi, yumuşak renklerle ışıldıyorlardı. Kıyı taşları yıkanmış, cilalanmıştılar; hepsi birbirinden farklı olduğu için hiç bıktırmayan bir renk değişikliği yaratıyorlardı. Taşların arasında karaca darı ve saparnalar, tümseklerine birer dayanak aramaktaydı. Kayalar tatlı bir meyille yükseliyordu. Çukurlarda yosunların içinde martı yumurtaları, siyah benekli ve kahve rengine, üçer üçer duruyor; yumurtaların sahipleri Borg'un başı üstünde çığırıp bağırıyorlardı.

Borg yukarılara çıktı; deniz yüzölçümü mühendislerinin diktikleri, martılarla kırlangıçların kirletip ağarttıkları bir taş yığınına vardı. Orada birkaç ardıç büyümüş, birer halı gibi yayılmışlardı; altlarında sürüyle beyaz ve ince yıldızçiçeği akıllarına esmiş,

orayı vatan edinmişlerdi: Orta Avrupa'nın dağlık bölgeleriyle kuzey ormanlarının gölgeleri arasında bir köprü! Küçük taşkuşu delişmen ve atak, düşmanı yuvasından uzaklaştırmak için, sağa sola telaşlı kanat çırpıyordu.

Yarı çıplak kayaların üstünde ne bir çalılık, ne bir ağaç görüyordu. Bu gölge, bu pusu yokluğu, ziyaretçinin ruhunda bir sevinç, bir mutluluk yarattı. Bu kayanın üzerinde her şey apaçık duruyor, bir bir görülebiliyor, güneşte parlıyordu! Onu vahşilerin az önce bıraktığı aile hayatından ayıran sular, onu berrak bir saydamlığın aşılabilir sınırıyla çevirmişe benziyor, kuzey kutbundan ve Alplerden yarı yarıya izler taşıyan bu arazi, ilk zamanlardaki haliyle onu canlandırıyor, ruhuna sükûnet veriyordu.

Bir iyi dinlendikten sonra Borg, sandala atlayıp yine küreklere sarıldı. Bir el gibi çıplak oluşu ve organik hayata ait hiçbir işaret taşımayışı yüzünden, taş kesilmiş üç dalgayı andıran, parıl parıl cilalı, üç kaya adacığının önünden geçti. Bunlar onun sadece bilgi merakını harekete getirdiler, jeolojik oluşum şekillerini düşündü.

Kırmızımsı gnaysten düz bir adacık önünden geçti, adanın rüzgârsız tarafında asırlık bir üvez ağacı, yosunlar ve budaklarla örtülü, yapayalnız duruyordu. Bir kuyruk sallayan kuşu, kiremitli bir çatı yahut bir taş duvar bulamayınca tutmuş, ağacın yarık yarık gövdesinde kuluçkaya yatmıştı. Küçük, cilveli kuş, kıyıdaki taşların üzerinde uçuyor ve burada hiçbir yuva, hiçbir kırbeyaz yumurta bulunmadığını söyleyerek düşmanı inandırmaya çalışıyordu.

Münzevi üvez, birkaç metrekarelik bir ot düzlüğü üstünde duruyor, fakat o gerçekten münzevi haline rağmen, rakipsizlikten dolayı, müthiş kuvvetli görünüyor; fırtınaya, tuza ve soğuğa, kışkanç dostların bir toprak parçası için giriştikleri kavgadan daha kolay karşı koyuyordu. Borg, bu münzevi kocamış tarafından

çekildiğini hissetti ve geçip giden bir an içinde, onun gövdesinde bir kulübecik kurmayı arzuladı. Sonra yoluna devam etti, hayal dağıldı.

Şimdi sonuncu kaya adacığının burnu gerisinde koyu renkte bir blok görünmüştü. Diorit kültesi olduğundan, kapkaraydı bu. Kayaya yaklaşırken içinde bir sıkıntı duydu. Kristalleşmiş siyah yığın, denizin dibinden püskürtülmüşe benziyor, biraz donduktan sonra da su veya bir fırtına bulutuyla korkunç bir savaş geçirmiş görünüyordu: Çatlamış, sekiz parçaya ayrılmıştı çünkü. Yarılıp ayrılan kısımlar, daha sonra deniz ve buzlar tarafından başka taraflara taşınmış ya da suların altına çekilmişti. Küçük koy boyunca siyah ve ıslık ıslık külte duvarları, sarp ve dimdiktiler. Sandal altlarına yanaşırken Borg, bir kömür ocağı yahut kurumlara bulanmış bir demirhanedeymiş gibi oldu; bir bunalma, bir ağırlık hissetti.

Külte sütunlarının üstüne çıkarken orada beyaz boyalı bir ufak fiçıyla birlikte bir çubuk gördü. İnsandan eser bulunmayan bir yerde, açıklarda insan elinden kalma bu iz; bu darağacıyla, gemi kazasıyla, taşkömürüyle ilgili üçüzlü hatıra; siyah ve beyazın katıksız ve renksiz renkleriyle bütün kaya yığını üzerinde ne bir saz, ne bir yosun bulunmadığı için, organik hayattan mahrum kısır ve zorba tabiat arasındaki; bakir tabiatla insan elinin çalışmalarını bağlayan *vegetation* kademelerine bigâne bir marangoz işi arasındaki çiy tezat; insanda sarsıcı, tedirgin edici, kaba bir etki yaratıyordu. Pazar gününün büyük sessizliğinde, ayaklarının altında, o çökmüş blokların bir yarık üstünde bir çatı yaptıkları yerde, uzayan ölü dalgaların adanın altına çekilişini işitiyor; önlerindeki havayı sıkıştırıp uğuldattıklarını ve cızırtılı, oyuk bir inleyişle geri döndüklerini duyuyordu.

Borg bir an durdu, kendi sıkıntısıyla eğleniyordu, kendini her zaman için canını sıkmış, o eski duygularına bıraktı: Taşkö-

mürünün buharlarını kokluyor; fabrikalar, asık suratlı, kapkara insanlar görüyor; buhar makinelerinin uğultusunu, sokak gürültülerini, insan seslerini işitiyordu. İnsanlar konuşuyor, kelimeler kulaklarından beyne doğru, kendilerine, kemire kemire bir yol açıyor, orada yumurtalarından çıkıp yabani bir ot halinde onun öz tohumunu boğuyor, onun bunca güçlkle sürüp ektiği tarlasını bozarak, başkalarının gibi yabani bir çayır yapmak istiyorlardı.

Sandala binip de gamlı sahneye arkasını dönünce suların sonsuz duruluğunu, hiçbir hatıra uyandırmadığı, hiçbir ilham yaratmadığı, ruhundan hiçbir şiddetli izlenim çıkarmadığı için, önünde yazısız bir tahta gibi sükûn aşılayarak uzayan bomboş maviliği görmek, ona yeni bir haz verdi. Şimdi yaklaşmakta olduğu, az daha büyükçe bir adacığı, biraz da başka şeyler anlatacak ve demin duyduğu ruh hallerini unutturacak yeni bir dost gibi selamladı.

Yeni yeni adacıklar, kayalıklar önünden geçiyordu; her birinin ayrı sürprizleri, farklı fizyonomileri vardı. Ama çokluk farklar öyle incedi ki, bu farkları görmeye keskin, alışık bir göz isterdi. Yelken açmış geçip giden bir kayıktan bakınca çırcıplak, birbirlerine benzeyişleriyle gayet yeknesak görünen bu ufak sivrilikler, yakından bakıldı mı aynı sikkenin, sırlarını ancak bir eski paralar uzmanına ifşa eden çeşitlerinde olduğu gibi, çok değişik bir manzara arz ediyorlardı.

Şimdi büyükçe bir adacığa yanaşıyordu; dağınık, parça parça görünüşüyle bu ada, onu kendine çekmiş, üstelik kayaların üzerinde, yapraklı ağaçların taçlarını görmüştü. Kuzeydeki, siyah kaidesi dalgalarla yıkanmış tepeye tırmandığı vakit, adanın en az dört parçadan meydana gelmiş olduğunu gördü. Bu dört parça, ayrı ayrı rüzgârlar tarafından toparlanıp getirilmiş ve muhtelif jeolojik oluşumların yığılmasıyla çeşitli bölgelere ait panoramalardan bir konglomera yapmışa benziyordu.

Altta, kıyıda görülmedik bloklar halinde yarıntılar meydana getirmiş hornblentten bir konik, adanın kuzey kısmını teşkil ediyordu. Bloklar asıl sütundan kopup düşmüş, henüz sular tarafından aşındırılmamıştı.

Bu siyah küplerin arasında, oraya gizli bir sempatiyle çekilmişçesine garip, siyah siyah ışıldayan kayaların rengine, tonuna uygun bir gamlılıkta, inanılmaz derecede çok, siyah frenküzümü fidanları büyümüştü. Açıklarda, vahşi tabiatın ortasında bu süslü püslü bahçe kaçaklarına rastlamak, öylesine bir sürprizdi ki, insana tabiatın bir şakası gibi geliyordu. Gagasında taneler olduğu halde vurulmuş bir dağ tavuğu, ölmek için buraya uçarken beraberinde yeni bir tarımın tohumunu da getirmişti ihtimal.

Daha yukarda, kaya yığınları içinde açık yeşil yapraklı ağaçlardan bir ufak koru vardı; ağaçların tepeleri kesik, gövdeleri meraklı bir insan eli tarafından badana edilmiş gibi beyazdı. Uzaktan bunların ne ağacı olduğunu çıkarmaya çalıştıysa da bu enlemde gördüğü bütün öteki ağaçlardan öyle farklıydılar ki, düşünceleri, Güney Avrupa'nın demirbaşı akasya ve kayın ağaçlarıyla Japonya'nın somak ağacı arasında gidip geliyordu. Derken kavakların aşına hışırtısını işitince kulaklarına inanamadı. Kendini, bir su çizgisi gibi iki taşın arasında kayıp giden bir karayıldandan koruyarak ilerledi ve yanılmadığını anladı. Koruların, otlakların şahane ve zarif kavağıydı bu: Poyraz, taşlı toprak, buz ve tuz, onu tanınmaz bir hale sokmuş, değiştirip yeni bir çeşit meydana getirmişti. Fırtınalarla, soğukla savaş sonucu, tepesi ağarmış, tacını kaybetmiş, bu yüzden sadece donmuş sürgünleriyle kalakalmıştı; keçilerin koruyucu kabukları sıyırmalarına, özsuyu dışarı akıtmalarına rağmen, sürgünler habire filizlenmiş, durup dinlenmeksiz yenilenmişlerdi. Erkeklik çağı görmeden ihtiyarlık dönemine

girmiş bu kır sakallı, dalsız gövdenin narin, açık yeşil filizlerinde ebedi bir gençlik yaşıyordu: Yeni olduğu, harcıâlem olmaktan kaçındığı için ruha ferahlık veren bir sakat varlıktı bu.

Sarp kayaların arasından tırmanıp yukarıya vardığı zaman, on dakika içinde, kuzey İsveç dağlarından birine çıkmış gibi oldu. Yapraklı ağaçlar bölgesi aşağıda kalmıştı; bu dağ yaylasında Alp bitkileri yayılıyor, burada nemli boğazlardaki beyaz yosunların arasında büyüyen kuzey böğürtlenleri yanı sıra, yüksek dağ ardıçları ve bunların arasında belki İsveç'e ve İsveç adalar denizine özgü biricik bitki olan ufak, uygarlaşmış kurtbağıruları görülüyordu.

Kırmızı yabanimersinleri, ayıüzümleri, karacadarıları, sığırkuyrukları, saparnalar ve kabarık yosunlar arasında, yavaş yavaş güney yamacına indi; birdenbire oyuk bir yol önünde durdu. Ada, yarılp siyah kaya sütunları arasında bir kanal meydana getirmişti.

Sığ kanalın üzerine tabiatın yerleştirdiği bir taş köprüden geçtiği, daha açık renk bir kaya sütununa tırmandığı ve harika adanın yeni bir parçasına ayak bastığı sırada, yaygaracı alkler vahşi bir çığlıkla havalandılar.

Mikanın kendini, mikroskobik bir kırağı tanesi gibi sadece bir parıltı ile göstermesine rağmen, içinde hafif pembe feldispatla camgöbeği kuvarsın tabakalaştığı berrak ve hoş eurit bu küçük tabiat manzarasına iç açıcı bir ton veriyor, inanılmaz yarıklar peyda ederek adım başına sekiler, adeta koltuklar sunuyordu. Taneli, beyaz kalkerden kalın bir tabaka, külte yığınının çevresini bir kuşak gibi sarmıştı; kalkerin yağmurlar, donlar altında pul pul olmuş, ufalanmış verimli kumları aşağıda, oldukça yüksek külte sütunları arasında birikmiştiler. Orada oyuk bir vadi uzanıyor ve öylesine sihirli bir manzara arz ediyordu ki Borg afallamış gibi durdu, sonra bu beklenmedik ve şirin tabloyu doya doya seyretmek için bir taş tabureye oturdu.

Önünde, kaybolup giden dimdik külte sütunlarının arasında bir otlak yayılıyordu; anakaradakilerden çok daha seçme, çok daha bol çiçeklerle nakış nakıştı otlak. Kan kızılı sardunya tepeden inmiş, burada aşağıda kendisine nem ve sıcaklık aramıştı. Sulak saparna çayırlarının bal beyazı *parnassia*'sı, ormanların mavi sarı *melampyrum*'u ile burada buluşmuştu; ihtimal şarap diyarı Gotland'dan rüzgârlara uyup gelmiş o güney orkideleri burada vatan tutmuşlardı; sümbül benzeri salep otları, şahane tepeli orkideler, inciçiçeklerinin daha güzel bir cinsi olan ormankuşları, koruyucu duvarlar arasındaki nemli deniz havasıyla besleyici kireçte, bu gür yeşil otların arasında kendilerine bir ser bulmuşlardı.

Ta arka planda külte sütunları huşlarla, kızılağaçlarla örtülüydüler fakat bu ağaçlar havaya ürkerek yükselmiş, başlarını rüzgârın içine doğru uzatmayı göze alamamışlardı. Otlığın üzerinde dağınık bir halde kartopu fidanları bulunuyor, beyaz toparlak çiçekler asma yapraklarına benzeyen yapraklar üzerine sarkıyordu. Kayalara dayanmış sıralar halinde parlak koyu yeşil akdikentler büyüyor, gıcır gıcır yapraklar hafiften, bunca şiirlerde övülmüş portakal yapraklarını hatırlatıyor; ama bu yapraklarda daha çok özsu, daha zengin renkler, daha ince çizgiler ve daha nazik bir yapı göze çarpıyordu.

Bir parktı bu; denizle bağlantısı olmayan bir memlekete ait bir tabiat parçası burada açıklarda yüzüyordu! Ancak bir aralıktan yahut dağdaki bir çöküntüden doğru, mavi ve yatay su çizgisini gördükten sonradır ki, tezat yoluyla bu manzaradaki harikuladeliği fark etti.

Bir süre oturmuş, bir ispinozun, martı ve karabatak çığırış ve feryatlarıyla kesilen bahar şakımasını dinlemiş, yalnızlığı bir uyku gibi üzerine çekmişti ki, kuşların sustukları, deniz meltemi-

nin aşığılara yetişemeyerek huş ağaclarının tepelerinde hafiften hışırdadığı bir anda, hiç beklemediğı bir öksürük sesi işitti, ürktü, etrafına bakındı, ama insandan eser göremedi.

Sessiz tabiatın ortasında bir insan göğsünden çıkan acılı ve oyuk ses, onu pek biçimsiz, birden uyandırmış, kaldırıp bir sıkıntı bulutuna bırakıvermişti. Kendi gibi sükûnet arayan bir münzevi, yoksa kuş yuvalarından yumurta toplayan birisi miydi bu? Ne olursa olsun huzursuzluğunu gidermek, kendisini rahatsız edenin kim olduğunu öğrenmek istedi.

Kalker yarıklarında tabiatın açtığı basamaklardan çıkarak tepeye tırmandı ve bir polipe benzeyen adanın üçüncü parçasını o anda görmüş oldu.

Anlaşılan çiçek çayırını otlayan sürüden korumakla görevli alçak bir taş duvarın üzerinde, zemini gnays, bir iğneyapraklılar bölgesiyle karşılaştı; ladin ağaclarının altından geçti, birer arşın boyundaki eğreltiotlarının arasından yürüdü. Eğreltiotları iğneyapraklı ağacların altında bir bodur orman meydana getirmiş, bücür palmyelere benzemişlerdi ama daha taze bir yeşile, daha zarif yapraklara sahiptiler, diplerinde kocayemişleri kızarıyordu.

Boğazdan dışarı çıktığı zaman sazlıklı bir koy gördü; bırakılmış birkaç olta, sapları çamura sokulu orada duruyordu. Borg etrafı dinlemek için durdu; kayaların öte başından gelen bir ses işitti. Bir çocuk sesi gibi tiz ve yumuşak çınlamış, sonra biraz alçalmış ve Borg, bu sesin denize açılan bir gence ait olduğunu sanmıştı. Ama kelimeler öyle yumuşak, öyle çekici, cana yakın ve davetkârdılar ki bir gencin bu kadar güzel konuşma kabiliyetine sahip oluşu, Borg'u hayretler içinde bıraktı. Kelime hazinesi zengin değildi; somut, renkli mecazlardan uzak ve okumuşların beylik deyimleriyle kalıyordu. Belli bir şeyin ifadesinde yanlış-

lar oluyordu. Bu ses, isimlerini vermeksizin ağaçların yeşilinden bahsediyor, karabatağa martı, ispinoza kuş, gnaysa granit, saz otlarına kamış diyordu.

Bu muhakkak bir delikanlı olmalıydı; işitilmek için bu kadar emin ve iddialı, bunca zamandır konuşuyor, yaşlıca birisinin hafiften paylayıcı bir sesle arada bir, bir itiraz veya bir izah homurdanmasına aldırış etmeksizin boyuna söylüyordu. Birden o deminki genç ses güldü! Konuşmaya göre sebepsiz bir kahkaha, o güzel sesi duymak yahut beyaz dişleri göstermek için koyuverilmiş bir kahkaha, neşelendirici bir vesileden yoksun bir kahkaha; dikkati, araya sıkışmak niyetinde bir realiteden kıskançça çevirmek arzusundan gayri bir anlama yabancı, çınlayan bir ses zinciri; bir ihtar sinyali, bir çağrı! Hiç şüphe yok, bir genç kadındı bu!

Borg, bu çağrıya karşı koyamaksızın, boyunbağıyla şapkasını yokladıktan sonra, sonuncu yüksekliğe tırmandı. Karşısında, o gün bu gün ayrıntılarıyla hafızasına yapışıp kalmış bir tablo gördü. Ufak bir çayırılık üzerinde, bir küme yaşlı alıç ağacı altında, önlerinde beyaz dirilden bir yaygı, kendisine çok yakışan kibar bir elbise giymiş, güzel, kıvrak saçlı, yaşlıca bir kadınla, onun yanında kollarına birer kolluk geçirmiş, elinde tereyağlı bir ekmek dilimi, adalı bir adam oturuyor, yaygının üzerine serilmiş bir yiyecek torbasının ortasında, kutusu İsveç mermerinden, bir kutu tereyağı bulunuyordu. Adamın önünde ayakta genç bir kadın duruyor, elinde bir bardak bira tutuyor, dudaklarında deminki kahkaha dalgasının artık silinmekte olan serpintileri, neşeli bir diz kırışla birayı şaşırmış balıkçıya uzatıyordu.

Borg, genç kadının güzelliği karşısında vurulmuşu döndü. Düşüncesinin, ona hemen bir ihtarla bulunup kadının uşakla âşıktaslık ettiğini fışlmasına rağmen, önüne geçilemez bir meyille koyu zeytuni cilde, siyah gözlere ve o yaman boya bosa

doğru çekildiğini hissetti. Bir anda hoşuna giden ilk kadın olmamakla beraber, onu her zaman ilgilendirmiş kadınlar grubundan biriydi bu. Bu ani beğeniş, yalnızlığa ve ortada başka kadın bulunmayışına yorulamazdı. O bazen bir boyunbağı arar, aradığının ruhunda uyandıracağı sevinçten yoksun, isteksiz isteksiz dükkân dükkân dolaştıktan sonra, nihayet birdenbire tam gönlüne göre olan boyunbağının bulunduğu bir vitrin önünde çivilenir, kalır, aynı anda düşüncelerinin kendisine hafiften, “Ta kendisi!” diye fısıldaması üzerine rahat bir nefes alırdı. Şimdi de aynı ferahlığı duyuyordu.

“Yanlarına gidip kendimi tanıtsam mı, yoksa geri mi dönersem?” diye bir an düşündükten sonra varlığını belli eden bir hareket yaptı. Onu ilk gören genç kız, hemen kolunu aşağı indirdi, ürkmüş bir çocuk bakışıyla gözlerini bu beklenmedik misafire dikti. Bu bakışlar rahatlarını kaçıran, hemen ilerlemek ve durumu anlatarak, küçük topluluğu yatıştırmak cesaretini sağladı.

Şapkası havada, ilerleyip selam verdi Borg.

7

Yarım saat sonra balıkçılık uzmanı, onların peşi sıra kendi sandalını da çeken yelkenlisinde oturuyor, genç kızla kadına, her ikisine karşı yol arkadaşlığı görevini çoktan yerine getirmeye başlamış bulunuyordu. Bayanlar sağlık nedenleriyle balıkçı köyünde bir yazlık kiralamışlardı, oraya gidiyorlardı, yani kendisine komşu olacaklardı.

Üç yeni ahabap arasındaki konuşma keyifli keyifli devam ediyor, yeni tanışanlarda kendi hünerlerini ve güzel taraflarını göstermek rekabetinin yarattığı hayli telaşlı bir çabadır gidiyordu.

Bu işte en az yorulan, kendini genç dilberin annesi olarak tanıtmış yaşlı hanım oluyordu. O, tam bir armoni ve feragatte varmış, bütün duraklardan geçmiş de şimdi artık hatıralarda yaşamaya başlamış görünüyor; nitekim çevresinde olup bitenlere yarı kayıtsız seyirci kalıyor; dışardan artık hiçbir şey beklemeyerek, hayatın sunacağı hoş nahoş her şeye karşı hazırlıklı, dengeli sessizliğiyle kendisini sevdireyordu.

Genç adamla genç kız işte uyuşmuşlardı: Kız almaktan haz duyuyor, verebilmek için bunca zamandır beklemiş olan erkeğe gelince o, hayli vakittir toplanıp birikmiş fazlalıklara, bir merra bulmakla kuvvetlerinin çoğaldığını hissediyordu. Yarım saat içinde her iki kadını ilgilendirebilecek konular çevresinde evvelden toplamış olduğu bilgiler namına ne varsa hepsini tam bir cömertlikle ortaya döktü, onlar bir süre yaşayacakları bu yeni hayatın özelliklerine yabancıydılar çünkü. Adanın meziyetlerini, kusurlarını bir bir anlattı; oradaki hayatı, artık yalnızlığından kurtulalı beri adanın aldığı değişik hale uygun olarak çok çekici bir şekilde tasvir etti.

Orasını henüz hiç görmemiş olan genç kadın, ada üzerine ilk aydınlık izlenimleri onun tasvirleriyle edindi. Annesiyle birlikte oturacağı kırmızı kulübeyi görüyor ve Borg'un istediği gibi, orada yerleşip kalmasını sağlayacak bir gözle baktığı için, bu küçük evi çok şirin ve cazip buluyordu.

Borg, konuşması boyunca iyi ve kuvvetli bir şey kazandığı hissine kapılıyordu; bu yarı açık ağızdan sanki, yeni düşünceler, yeni görüşler işitiyor, kendisinin sunduğu şeyleri bu ağız yutmu-yormuş da bizzat konuşuyormuş sanıyordu. Bu iki iri, saf göz hayranlık ve hayretle ona baktıkça, söylediği her şeyin doğru olduğuna kendi de inanıyor, şahsına karşı duyduğu o gittikçe

büyüyen takdir hissinin yanı sıra, ruhunda yeni yeni kuvvetlerin uyandığını, eskilerinse daha çok şiddet ve mukavemet kazandıklarını duyuyordu.

Yelkenli karaya yanaştığı sırada, sıkıntılı zamanında bir iyilik görmüşçesine katıksız bir minnettarlık duydu Borg. Bayanların kayıktan çıkmalarına yardım edip ağır valizlerini karaya taşıırken duramadı, duyduğu candan minneti kelimelerle ifade etti.

Genç kız, sahiden elindeki zengin imkânlardan birazını ikram etmiş de bu verdiği, sahip oldukları yanında pek önemsiz kalırmış gibilerden, bu nezaketi, “Aman, rica ederim!” sözleriyle karşıladı.

Axel Borg, bayanları, sonunda Öman’ın evi olduğu anlaşılan yeni evlerine kadar götürünce genç kız, hâlâ Borg’un cazip tasvirlerinin etkisi altında, hayranlıktan kabına sığamaz oldu. Harap kulübenin dış görünüşünde alışılmışlardan apayrı pitoresk bir eda göze çarpıyor, üzerinde tek doğru çizgi bulunmuyordu. Fırtına, tuzlu su, don ve yağmur, konturların doğrusunu eğip bükmüş, harçların kopup düşmesiyle baca iri bir tuf haline gelmişti.

Evin sahiden rahat, eski tertip konforlu içi, çok daha güzel bir sürpriz oldu. Taşlığın sağlı sollu iki yanında birer oda, arada mutfak bulunuyordu.

Büyük odanın duvarlarını örten koyu kahverengi kâğıtlar, islerin, senelerin etkisiyle her renge uyan ve insana ferahlık veren yekpare, esmer bir tona bürünmüşlerdi. Hayallere barınak olabilecek fazlâ bir boşluk bırakmayan basık tavan, çatının direklerini gösteriyor; dörtgen şeklinde, on beş yirmi santim büyüklüğünde, camları donuk iki ufak pencere denizi ve limanı görüyordu. Dışarının gür ışığı beyaz tül perdelerle hoş bir şekilde buğulanıyor, gün ışığına engel olmaksızın bu perdeler, içerisini yabancı gözlerden saklıyor; Kraliçe Viktoria ile Lord Nelson’un sarı, yeşil renkli resimlerini taşıyan çini İngiliz saksılarında boy atmış kınaçiçekleri ve sardunyalar üzerine, berrak yaz bulutları gibi sarkıyorlardı.

Büyük, beyaz, açılıp kapanır bir masa, kat kat kabarık kuştüyü yastıklarıyla Gustav tarzı bir karyola, beyaz boyalı tahta bir sedir, hakiki İsveç işi bir duvar saati, kızılağaç kökünden yapılmış, üzeri bir gelin duvağıyla örtülü ve porselenlerle dolu, tuvaletiyle birlikte huş ağacından bir konsol, odanın mobilyasını teşkil ediyordu. Konsolun üstündeki cam bir fanus altında doldurulmuş bir papağan duruyordu; duvarlara Tevrat kıssalarına ait taşbasması renkli resimler asılmıştı. Karyolanın üzerinde bulunan iki tanesi için dürüst davranılmış denemezdi pek: Bunlardan biri enikonu çıplak durumda Samson ile Dalila'yı, öbürü Yusuf'la Potiphar'ın karısını gösteriyordu. Köşenin birinde geniş bir yer kaplayan açık bir şömine, siyah ağız bir kordona bağlı beyaz bir perdeyle örtülü olmasaydı insanı ürkütürdü.

Huzur, idil ve temizlik yuvasıydı burası.

Öteki oda da birinciye benziyor, ama orada iki karyola ile bir lavabo ve yol keçeleri bulunuyordu. Keçeler alacabulaca renkleriyle bir hatıralar albümü gibiydiler: Dedenin cepkeni, ninenin hırkası, annenin pamuklusu, babanın kılavuzluktan kalma üniforması, kızların kırmızı çorap bağları, oğulların askerliklerinden kalma sarı rütbe şeritleri, yazlığa gelenlerin mavi mayoları keçelerde yaşıyorlardı; zengin, fakir her çeşit moda ve gardıroplara ait çuha ve corduroy, pamuk ve pazen parçaları, yün ve kenevirler, keçelerin içindeydiler.

Beyaz tahtadan bir büyük büfenin kanatlarında tablolar göze çarpıyor, bu kakma bronz ve sarmaşıklarla çerçevesi küçük ve nefis peyzajlarda sazlıklar, yelkenliler, peygamberçiçeği maviliğinde koylar, cennete veya taşkömürü zamanına ait cinsleri meçhul ağaçlar, dalgaları bir patates tarlasındaki evlekler gibi düz, coşkun bir deniz, merdiven merdiven bir ok gibi saplanmış bir deniz feneri görülüyor, hepsi bir çocuğun, zengin tabiatla,

ancak yüksek kültürlü bir gözün görebileceği sonsuz şekil ve renk çeşitliliğini basitleştirerek kavraması gibi, safça bir tesir bırakıyordu.

Sükûnu geçmişte araması gereken yorgun dimağların dinlenmesi için en esaslı unsuru, işte asıl bütün bu modası geçmişlikler, basitlikler oluşturunuyordu. Hurda saat bir zaman için kurulmadan kalmalı, zemberek tükenmiş kuvvetini tekrar kazanabilmek için bir süre gevşemiş olmalıydı. Kuvvet mücadelesinde insanları yarışmaya tahrik tarafı olmayan, aksine, yüksek tabakadakilere, ister istemez her gün, her saat, bulundukları seviyenin pahalıya kazanıldığını hatırlatan bu aşağı tabakadakilerle temas, tahriki azaltmalı, kuvvet düşkünlerini geride bırakılmış kademeler bulunduğuş düşüncesiyle oyalamalıydı.

Bütün bunları görüp hissedebilmeye gelince: Axel Borg, misafirlerini önceden buna hazırlamış bulunuyor, bayanlar da nitekim yeni yerlerinden memnunluklarını ifade ede ede bitiremiyorlardı. Evi gezip görmeye kendilerini öylesine vermişlerdi ki yol arkadaşlarının, onları rahatsız etmemek düşüncesiyle çekip gittiğinin farkında bile olmadılar.

Axel Borg o pazar gününün ikindisinde penceresinin önüne oturmuş, bayanların ilerdeki evciklerine çekidüzen verişlerini seyrediyor; onların yumuşak, ama gelişigüzel hareketlerini bakışlarıyla işledikçe bir müzik parçası dinliyormuş gibi oluyordu. Kulak zarında aynı yankıları uyandıran bir ses dizisi yapıp sinir sistemine yayılan aynı modülasyonlar, aynı vibrationlar şimdi göz yoluyla oluşuyor ve kemana benzeyen vücutta bir kafatası şeklindeki keman başıyla göğüş kovuşu denen rezonans bölgesi arasında gerili ve titreşimleri daha derinlere yayan o beyaz tellerde çınıyorlardı. Bu kadın ellerinin dalgalı hareketlerini, onların

valizlerden öteberi çıkarıp masa ve sandalyeler üzerine yaydığını gördükçe, kalçaların ve omuzların kaba gözlerden kaçan, ama aslında esnek kalkıp inişini fark ettikçe tekmil komplekslerinden tam bir huzur hissidi geçiyordu. Genç kız odada yürüyecek olsa doğru çizgi, geriye dönecek olsa köşe ve kenar, eğilecek olsa aç meydana gelmiyordu, hayır!

Bu temaşa onu öylesine adamakıllı bağlamıştı ki, yukarıya çatı altına vuran gürültü, merdivenlerin gıcırdayışı, kapı kilitlerinin açılışı bile, bir an dikkatine çarpmaz oldu.

Genç kadının seyrine dalıp gitmişti; genç kadın, bir nokta hariç, ona baştan başa güzel görünüyor, gözlerini alıştırarak bu kusuru da görmemeye çalışıyordu. Kızın çenesinin kalınlığı, normal birkaç çizgi aşılıyor, lüzumundan fazla gelişmiş bir çeneke-miğine delalet ediyordu; çiğ eti kavrayıp dişleriyle parçalamaktan artık vazgeçmiş bir insan için gereksiz bir çıkıntı peyda etmişti. Profilden bakınca gözlerinin önünde ihtiyarlıktan dişleri dökül-müş, ağzı içeri göçerek bir geniş aç yapmış, burnu çıkık çeneye doğru sarkmış müstakbel bir acuze fizyonomisi canlanıyor fakat Borg bu yırtıcı hayvan çağrışımına galebe çalıyordu. Çehreyi bakışlarıyla uzaklaştırıyor, çizgilerini hayalinde değiştiriyor, üzerine yapışıp kaldıkça gözlerini, onu bir bütün olarak görmeye zorluyordu.

Birden aşağıda, evin önünde ayak ve insan sesleri işitti. Hoy-rat bir neşe içinde, yanında bir sürü kadınla birlikte Öman'ın karısı görüldü; izinsiz geri aldıkları ağı, bir zafer kazanmış gibi aşağıya, direklere asıp kurutmaya götürüyorlardı.

Birdenbire itibarının iki paralık olduğunu hissetti Borg; şapkasını giydiği gibi, aşağıya gümrük amirinin yanına indi. Devlet hizmetinde ve böyle bir yardımda bulunmakla yükümlü bir memur olması nedeniyle onun müdahalesini istedi.

Gümrükçü odada kahve masası başında oturuyor, Vestman balıkta olduğu için tabii bir zamanki gibi kolunu yengesinin beline dolamış bulunuyordu. Balıkçılık uzmanının içeri girmesi üzerine adam, kolunun halkasını çözdü ve kabahatinin anlaşılması korkusuyla başka zaman göstermeyeceği hatırlaması gösterdi. Kenarları şeritli kasketini başına geçirdikten sonra dışarı çıktı. Hak ve adalet âşığı kesilmeye ani bir ihtiyaç duyup kadınların yanına koştu ve ağı ellerinden aldı:

“Sizi cadılar sizi, bilmiyor musunuz hükümetin kilidini, mührünü koparan cezaya çarpılır!”

Kadınlar buna, koro halinde, uzmana ve gümrükçüye bir yığın hakaret boşaltmakla cevap verdiler. “Kilidin de, mührün de Allah belasını versin!” dediler. “Hapse gelince, asıl sizin, ikinizin yeri orası!”

Gümrük amiri fitili aldı, kolcusuna seslenip polisi çağırmasını söyledi.

Polis sözünü işitir işitmez erkekler koşuştular, yuvaları bozulan karıncalar gibi köşe bucaktan çıkıp gelivermişlerdi.

Hepsi hemen kadınlardan yana olmaya hazır gibiydiler. Homurtular yükseliyordu. Axel Borg, kendi buyruğunda birinin yardımına sığınmış olmamak için işe bizzat müdahale etmeyi sıralı buldu. Dışarı çıkıp kalabalığa doğru ilerleyerek ne istediklerini sordu.

Bir cevap alamayınca kadınlara dönüp nazik, ama kesin bir sesle şunları söyledi:

“Size daha önce de bildirdiğim gibi meclis, yani bizzat sizin seçtiğiniz milletvekilleri, size hiçbir fayda sağlamaksızın balık avını mahveden aletler kullanmayı yasak ederek, çocuklarınızın ve onların evlatlarının lehine, balıkçılığı korumaya karar vermiştir. Ellerinizdeki sürütmelerinizi kullanıp eskitmeniz için, size üç

yıl mühlet verdiler. Ama siz yine de kanuna karşı gelip yenilerini yaptığınız için ben kral namına bu kanuna aykırı alete el koymaya mecbur kaldım. Buna rağmen ve konmuş olan yasak hilafına, siz devletin kilidiyle mührünü söktünüz; bunun cezası kürektir! Şu var ki rıza gösterdiğiniz, itaat ettiğiniz takdirde çalışır, kanun önünde size yardımcı olurum. İşte size son defa soruyorum: Sürütmeyi gönül hoşluğuyla verecek misiniz, vermeyecek misiniz?”

Kadın bunu yeni bir feryat, yeni bir hakaret sağanağıyla cevaplandırdı.

“Peki!” dedi uzman. “Ben polis olmadığımı, siz de çokluk olduğunuza göre kolcuyu polisten yardım istemeye ve Öman’ın karısı için hemen bir tutuklama kararı kestirmeye gönderiyorum.”

Son kelimeleri söylemişti ki sağ elinin sıcak ve yumuşak iki el tarafından kavrandığını hissetti; iki iri çocuk gözünün, gözlerinin içine baktığını gördü ve bir ses işitti: Yavrusunun hayatının bağışlanmasını isteyen bir anne yakarışı vardı bu seste.

Olayın başlaması üzerine evinden dışarı çıkmış genç kız, “Yoksul, zavallı bir kadına acıyın Allah aşkına!” diye yalvarıyordu. “Ona bir şey yapmayın!”

Axel Borg kendini kurtarmak istedi, gözlerini bakışlarına karşı koyamadığı o iri gözlerden ayırdı fakat elinin hâlâ sımsıkı tutulduğunu, derken yumuşak bir göğüse bastırıldığını duydu. Yumuşatıcı kelimeler işitiyordu. Tamamen yenilmiş, güzel kıza fısıldadı: “Bırakın beni de vazgeçeyim bu işten!”

Genç kız, onun elini bıraktı. Planını yarım saniye içinde tasarlamış olan Axel Borg, kolcuyu kolundan tutup bazı emirler verecekmiş gibi davranarak ileriye, gümrük odasına doğru götürdü. Kapıya vardıkları zaman yeni bir karar vermişçesine

kısa ve kesin, “Hadiseyi hükümete ben kendim yazıyla bildireceğim. Yardımaıza teşekkür ederim!” dedi ve yukarıya, kendi odasına çıktı.

Yalnız kalıp da düşüncelerini toparlayınca son hareketinin, adı içgüdülerin eseri olduğunu itiraf etti. Cinsel dürtüleri onu öylesine bağlamıştı ki boş bulunmuş, kanuna aykırı bir iş görmüştü. Merhamet yoktu işin içinde! Çünkü bu adamlar, ellerinde yüzlerce kron değerinde evleri, balık yatakları, kayıkları, takım taklavatları, önlerinde fok tepeleri, kuş kayalıkları olduğuna göre, bir hayli varlıklıydılar; sermayeleri olduğu gibi, kiraladıkları birkaç parça toprağın vergisini de veriyorlardı. Borg, bir kadının kendisini mağlup etmiş olması tasavvurunu, bu yanlış kanaati kabul etmiyordu. Her şeyde olduğu gibi bunda da şuurlu, çok iyi biliyordu ki, o bu kadından bir şeyler koparmak işinde kendi kişisel ilgi veya içgüdülerine yenilmiştir. Ama ne çare, halkın gözünde itibarı iki paralık olmuş, resmi otoritesi sarsılmıştı; bundan böyle her ihtiyar kadın, her delikanlı kendisini ondan üstün görecekti besbelli, ama buna aldırmıyordu çünkü bu biçarelere söz geçirmiş, geçirememiş, neticede ikisi de aynı kapıya çıkardı. Onu asıl üzen şey, mutlu olmak uğruna, şu anda da hissettiği gibi, ister istemez bağlanacağı bu kadında, vaktiyle kendisini mağlup ettiği inancının ilk andan itibaren beslenip büyüyeceği düşüncesiydi; gelecekteki bir bağıllıkta bu, dengenin bozulmasına yol açardı.

Şimdiye kadar kadınlara karşı pek çok meyil duymuş, onlarla kendi arasında bazı ilişkiler kurmuş ama erkeğin, çocukla erkek arasında bir geçit olan kadına üstünlüğü hakkındaki kesin şuuru, onun bu kanaati uzun zaman, gizlemesine daima engel olmuştu: Bu yüzden ilişkileri pek kısa sürerdi, o, kendisini kuvvetçe üstün görecekt bir kadın tarafından sevilme istiyordu; hayran olmak değil, hayran olunmak istiyordu; üzerine cılız bir fidan aşılana-cak gövde olmak istiyordu. Ne çare ki bir megalomani salgınının,

kadın cinsini kırıp geçirdiği bir ruhsal taunlar devrinde dünyaya gelmiş, bu hali de dejenereye hasta erkeklerle, oy toplayabilmek için yığınların yardımına muhtaç zayıf akıllı siyaset adamları yaratmışlardı. Bu yüzden tek başına kalmıştı. Aşkta erkeğin vermesi, erkeğin dizginlerini teslim etmesi gerektiğini, bir kadına yaklaşmanın ancak dört ayak üstünde mümkün olacağını biliyordu: Nitekim onun da zaman zaman sürüngenleştiği olmuş, böyle olduğu sürece her şey tıkırında gitmiş, ama doğrulup ayağa kalkar kalkmaz her şey sona ermiş; sahtekârlık ettiği, sadakatinde cılk çıktığı, asla sevmediği vesaire gibi bir sürü ithama uğramıştı.

Hem sonra en yüksek ruhsal hazlara sahip olan, kendisini müstesna bir insan hissedenden o, adi aşka karşı içinde hiç de canlı bir arzu duymamış, bir paraziti besleyecek bir kabuk olmaya asla can atmamış, kendisine rakipler peydahlamayı asla özlememişti. Kuvvetli benliği, kadın soyunun üremesi işinde bir kadına araç olmaya karşı ayaklanmıştı; o, aynı yaşlarda hemen bütün erkekleri bu rolde görüyordu.

Ama işte şimdi yine o dilemma karşısındaydı: Kendini kadına benzeterekten kadını kendine benzetmek! Olduğundan başka türlü görünmeyi yahut haline, tavrına hissetmediği şeylerin ifadesini eklemeyi beceremezdi o ama çevresine uymakta, farklı düşünce ve ıstırapları isterse kendi nefsinde yaşamakta büyük bir kabiliyet sahibiydi. Başkalarında geçirdiği kademelerden başka bir şey bulmadığına, o bunları çoktan aşmış bulunduğu göre, yalnız hatıra ve tecrübelerinden faydalanması yetiyor, tuttuğunu bırakarak gerginliği azaltabiliyordu. Kadın meclislerinden daima hoşlanmıştı. Dinçleşir, neşelenirdi. Tadında bırakılması, aşırı gidip yormaması şartıyla, çocuklarla konuşmanın insanı gençleştirmesi, diriltmesi gibi.

İçinde bu kadına sahip olmak kararının geliştiğini hissediyordu. Ama bir araştırmacı olmakla ve insanın bir memeli hayvan olduğunu bilmekle beraber beşeri aşkın da başka şeyler gibi geliştiğinden, şehvet temelini de bırakmayarak, içine daha yüksek değerlerde bazı unsurlar almış olduğundan emin bulunuyordu. Bu kavrama Hristiyanlığın, yok edilmesi istenen hayvaniyete karşı gösterdiği tepkilerle beraber, ne çok müfsit ilahlaştırma sokulmuş olduğunu çok iyi biliyor; bir taraftan gösterilemeyi gizleyen iffet, namus çıtkırıldımlıklarına kıymet vermemekle beraber, evlilikteki biricik hedefin yatak olduğuna da inanmıyordu. Vücutla ruh arasında tam bir birleşme özlüyor, böyle bir birleşmede etkili bir asit gibi birleştiği *passiv baz*'ı etkisiz kılmak istiyor ama bu esnada, kimyadaki gibi, ilgisiz yeni bir cismin oluşmamasını, aksine elinde kalacak bir miktar serbest asidin, birleşime daima kendi karakterini vererek *baz*'ın eski haline dönme imkânlarını önlemesini arzuluyordu. Beşeri aşk bir kimya bireşimi değildi çünkü; hayır, ona bazı bakımlardan benzetmekle beraber, yine de ondan çok farklı ruhsal ve bir birleşmeydi bu. Şu halde o, benliğine bir ilave, kuvvetine bir zam değil, sadece yaşamak sevincinin çoğalmasını bekliyordu. O bir destek aramıyor, mukavemetini tanımak ve kuvvetini ölçmenin, bu yüzden zayıf düşmeksizin, ya da kendinden fazla bir şey eksilmeksizin, ruhunu avuç avuç serpmenin hazzını tatmak için kendini bir destek diye öne sürüyordu.

Bunları düşündüğü sırada, bakışlarını yine pencereden dışarı çevirdi. Gözleri hemen aradığını bulmuştu. Genç kız evinin önünde duruyor, elini sıkmak isteyen kadın ve erkeklere elini uzatıyor, çocukların başını okşuyor ve kendini bu kadar büyük, bu kadar yaygın bir sempati yaratmış olmaktan doğan duygulara bırakmış görünüyordu.

“Suçlulara karşı ne biçim merhamet bu?” diye düşündü Borg. “Ruh yoksullarına duyduğu şu muhabbete bak! Karşılıklı içgüdülerini ne de güzel anlıyorlar hani; övünebilmek için bunları duygu diye öne sürerler; onların gözünde bu içgüdüler aydınlık, olgun düşüncelerden de üstündür!”

İçinden çıkılmaz anlamsızlıklarla örülüydü bu olay. O ilk ve zayıf düşünme denemelerinin bu dimağ ve murdar iliklerde meydana getirdiği kaosu gösteriyordu.

Kendisini ayartıp kanunu çiğnemesine sebep olan o, işte orada duruyor ve bir melek gibi, hayranlıkları kabul ediyordu. Şayet kanunu çiğnemesi, kızın görüşüyle sahiden güzel ve soylu davranışsa, bir cezayı bağışladığı için, asıl kendisine teşekkür edilmeliydi. Ama hiç teşekkür ederler miydi; herhalde onlar bu hareketin kendilerine iyilik etmek düşüncesinden değil, ihtimal bir genç kıza karşı duyulan ince hislerden ileri geldiğini biliyor, bunu ya bir nezaket ya da kızı elde etmek ümidi diye yorumluyorlardı, öyle ama bu durumda kızın müdahalesinin sebebi, evin sempatisini kazanmak, kendini halka sevdirmek, elini sıkı-tırmaktı olsa olsa! Halk burada bir balodaki kalabalık, sokakta veya pazaryerinde dolaşan insanlar rolünü oynuyordu. Genç kız, elinin, ihtimal masum, belki içten pazarlıklı, galiba yarı öyle, yarı böyle bir temasıyla onu bu suçu işlemeye teşvik etmiş olduğu halde, şimdi saygı, minnet topluyordu.

Fakat şimdi Borg’un, kızı elde etmesi, bunun için de bu sorun üzerine görüşlerini bir tarafa bırakması gerekirdi. Bir an, bu medyum aracılığıyla düşünce ve planlarını ta halka kadar yayabileceğini anladı; yığını bu kanaldan etkileyebilir, iyiliklerini o sayede kabul ettirebilir, onları kendisine birer vasal yapabilirdi. Ondan sonra da sadece kendi düşünceleri, kendi planlarıyla gebe kaldıkları halde, mutluluklarını bizzat yarattıklarını zanneder-

lerse, onların bu saflıklarına bir tanrı gibi güler geçerdi. Onlar onun yaptığı içkiden artma posaları yiyebilir, ama onun o sert malt içkisini asla dudaklarına götüremezlerdi. Bu ıssız adalar yarı aç, gereksiz bir halk topluluğunu beslemiş, beslememiş, ona ne! Hayatına boğarcasına yüklenmiş, gelişmesine set çekmiş hareketsiz yığını temsil eden bu tabii düşmanlarına o nasıl merhamet ederdi? Birbirlerine bile acıdıkları yoktu onların; onlar kendilerine iyilik edenlere vahşi hayvanların kiniyle saldırıyor, velinimetler ise intikamlarını sadece yeni iyilikler yaparak alıyorlardı.

Büyük ve kuvvetli hazzı, sessiz sedasız oturmakta, bir budala bilinmekte ama onların kendisini alt ettiklerini, elini kolunu bağladıklarını, bağlantılarını kestiklerini sanmalarına karşılık, yine de kaderlerini bizzat yönetmekte bulacaktı o! Onları kör etmek, gözlerini bağlamak yoluyla bu aptallarda, kendilerinin efendi, onunsa uşak olduğu kuruntusunu yaratmak istiyordu.

Bu düşüncelerin biriktiği ve kuvvetli bir karar halini almaya doğru gittiği sırada kapı vuruldu. Borg'un buyurun demesi üzerine içeri giren gümrük amiri, bayanların kendisini çay içmeye çağırdıklarını bildirdi.

Borg teşekkür etti, gelirim dedi.

Tuvaletini yaptıktan ve ne söyleyip ne söylemeyeceğini kararlaştırdıktan sonra aşağıya indi.

Avluda karşılaştığı Matmazel Maria, taşkın bir hararetle onun ellerini yakaladı; sıktı ve içli bir sesle, “Zavallı kadına yaptığınız iyilik için çok teşekkür ederim. Ah, ne asil, ne âlicenap bir hareketi bu!” dedi.

Borg hemen cevap verdi: “Hayır, hayır, matmazel, ikisi de değil! Ben yanlış bir iş yaptım, pişmanım, bana bunu ancak size karşı göstermem gerekli nezaket yaptırdı.”

“Nezaketinizden dolayı kendinize iftira ediyorsunuz; temiz kalpli olmaya ben daha çok kıymet veriyorum.”

Genç kız bu sözleri söylerken annesi yanlarına gelmişti. Sarılmaz bir kanaati ifadelendirerek, kadın, “Ah, siz ne iyi insansınız!” diye kızının sözünü kesti ve Borg’tan, çayın hazır olduğu misafir odasına buyurmasını rica etti.

Sonu gelmez sorunlara hiç kalkışmadan, Borg odadan içeri girdi. Balıkçı kulübesindeki basit eşyanın, bir şehir evinin lüksüne işaret bölük börçük şeylerle nasıl çatıştığını bir bakışta görüvermişti. Konsolun üzerine sararmış albatr vazolar, pencerelere çiçeklerin arasına fotoğraflar konmuş, şömüne yanında bir köşeye çivileri pirinçten, kumaş çiçekli bir koltuk yerleştirilmiş, komodindeki lambanın çevresine birkaç kitap sıralanmıştı.

Zevkli bir tertip fakat huzursuzluk verircesine matematik bir düzen içinde her şeyde bir simetri göze çarpıyordu ama çizgiler yine de düz olacaklarına biraz eğri ve çarpıktılar. Kenarları altın yaldızlı, vişneçürüğü markalı eski Saksonya porseleninden çay takımı yer yer çatlamış, çaydanlığın kapağına bir kenet yapılmıştı.

Borg, ölmüş aile reisinin portresini, adamın bir memur olduğunu gördüğü için sağlığında ne iş yaptığını sormayarak inceledikten sonra, onların, yoksulluklarını gizleyen fakirler olduklarını anladı.

Konuşma, ilkin gözleri kendine çeken şekiller etrafında dönüp dolaştıktan sonra, günün hadisesine geçti ve halkta karar kıldı. Axel Borg çok geçmeden bayanların, başkalarının dertleriyle ilgilendiklerini ve aşağı tabakaların refahı konusunda marazi bir huzursuzluk içinde yaşadıklarını sezdi. Açık kalpliliğinin bayanları kırdığını ama görevinin, fikirleriyle onları üzmemek olmadığını gördüğü içindir ki, yelkenleri suya indirerek kendini akıntıya bıraktı. Arada bir içinden bir isyan yükseliyor, ufak bir itiraz veya izaha girişmek istiyor ama derhal sanki yumuşak eller ağzını kapıyor, sanki tombul kollar boynuna sarılıyor, neticede kelimeler

boğazına takılıp kalıyordu. Zaten kanaatler öylesine sağlam, her şey öylesine olup bitmiş, bütün sorunlar öylesine çözümlenmişti ki, bayanlar onun yüzünde prensiplerine karşı bir tereddüt okudukça, yalnız dostça, sakın ve müsamahalı, gülümseyiveriyorlardı.

Derken konuşma rotası, halkın ahlak ve fikir durumuna yöneldi. Axel Borg bunu fırsat bildi. Sarhoşluk, gürültü patırtı halinde patlak veren sabahki çığlıkları canla başla tasvir etti; ilim irfan yoksulluğundan dert yandı; tam bir putperestlik devrini işaret eden olaylar nakletti. Balıkçıların taşlar üzerinde kurban kestiklerini, filintalarını kilise pencerelerinin kurşunlarıyla doldurduklarını, gök gürlediği zaman Tor'un koçlarından dem vurdıklarını, baharda kazların gelmesi üzerine Odin'in av seferinden söz açtıklarını, içerlek adalarda meçhul intikamcılarının korkusundan yuvalarını dışarı çıkarmaya cesaret edemedikleri için saksağanları civciv kümeslerinde bıraktıklarını anlattı.

Henüz bir masa altında duran bir valizin üstündeki etiketten anlaşıldığına göre, kocası maliye müşaviri olan yaşlı kadın, söze karıştı: "Öyle ama bu onların suçu değil ki! Kiliseleri olsaydı başka türlü olurlardı," dedi.

Borg'un düşünceleri bu noktaya kadar uzanmamıştı ama ne büyük bir kuvvetin kendisine destek olabileceğini Borg o anda anladı. Sabahleyin ruhuna, geminin güvertesindeki ibadeti seyrederken düşmüş düşünce tohumunu geliştirerek tam bir vecit içinde adeta haykırdı:

"Fakat canım az bir masrafla burada bir mabet yapılabilir! Hükümete yazsam olur bu!"

Bayanlar bu işi büyük bir ilgiyle karşıladılar. Misyoner örgütüne ve birkaç derneğe yazmayı üzerlerine aldılar; bir yardım çayı yapmayı teklif ettilerse de bu köyde dans bilen kimse olmadığını hatırladılar.

Gereken parayı ödünç vermeyi ve bir marangoz atölyesinden hazır almak suretiyle binanın sağlanmasını Borg üzerine alıyor, bütün güçlükleri böylece ortadan kaldırıyor; bayanlar bir vaiz bulsunlar yeter ki! “Fakat,” diye ekledi. “Bu maksat için ve başlangıçta halkı önüne oturtup da adamakıllı yola getirebilecek bıçak gibi keskin birisini seçmeliyiz, burada tam tedbir almak lazım çünkü!”

Bayanlar hafif itirazlar öne sürdüler ve daha yumuşak çareler tavsiye ettiler. Ama Axel Borg, ciddi bir eğitimin oluşmasında temel unsurun korku olduğunu belirtti: “Şefkatin sırası daha sonra!” diyordu.

Onlar büyük aşkın ateşinde ısınırlarken ruhları büyük ortak bir ilgiyle kaynaşıyordu. Konuşmaları bütün yaratıkları içine alan yaygın bir merhamete kadar genişledi. El sıkıştılar; kaderin, tam bir anlaşma ile insanlığın hayrına çalışacak üç iyi insanı bir araya getirmiş olmasına hamdederek, birbirlerini kutlayıp ayrıldılar.

Borg dışarı çıktığı vakit, üzerindeki tozlardan kurtulmak istiyormuşçasına silkindi. Bir değirmen ziyaretinde duyduğu hisleri duyuyordu: Her şeyi; demiri, odunu, keteni, camı aynı akorda ayar eden yumuşak, beyazımsı bir un tonuyla kaplı görmenin rahatlığı! Kaypak unlarla pudralı kilitlere, korkuluklara, çuvallara dokunduğu zaman da aynı karanlık şehveti duymuştu; bununla beraber nefes alış da zorlaşmış, öksürüp mendilini çıkarması gerekmişti.

Fakat yine de hoş bir akşamdı bu. Kızın annesinden gizli gizli sızan ve düşüncelerin kuruluşuna bir şebnem gibi düşen bu sıcaklık; genç kadındaki, Borg’u gençleştiren çocukça ve samimi bir atmosfer; Borg’un gençliğinde günün masum ideali olmuş şeye, düşmüşü kaldırmaya, sakatları, hastaları, zayıfları korumaya karşı o çocuk inancı!

Şimdiki görüşüne göre, insanlığın ıslah ve bahtiyarlığının hızlandıracağı şeyin aksiydi bu. Kuvvetli olan her şeyin, başveren bir orijinalitenin, istidatsızların takibine uğradığını gördüğü için, içgüdüleriyle ondan nefret ediyordu. Oysa şimdi onunla kendi aleyhine bir ittifak imzalamıştı: Kendi mahvına çalışıyor, seviyesini alçaltıp can düşmanına merhamet ikiyüzlülüğünü gösteriyor, düşmanlarının harp masraflarını ödüyordu; olacak iş miydi bu? Bu kuvvet denemelerinin kendisine bağışlayacağı hazları düşünerek mest oluyordu. Yalnızlıkta tekrar kendi benliğini bulmak üzere, adımlarını aşağıya, deniz kıyısından yana çevirdi.

Sakin, ılık yaz gecesinde, son günlerdeki kendi ayak izleriyle karşılaştığı, taşlarını tanıdığı, şu veya bu bitkinin yerlerini bildiği kumlar üstünde yürürken, her şeyin bir başka görünüm kazanmış, yeni bir kılığa bürünmüş olduğunu; ruhunda dün buralarda gezinirken aldıklarına kıyasla apayrı izlenimler yarattığını duyuyordu. Bir değişme olmuş, araya bir yenilik girmişti. Gönlünde, ona yalnız tabiatla ve insanlıkla karşı karşıya olduğunu duyuran o büyük yalnızlık hissini artık uyandıramıyordu; yanında, gerisinde biri vardı çünkü. İnziya kalmamış, bu ufak gündelik hayata lehimlenmiş, ruhunun etrafı ağlarla örülmüş, düşünceleri temkinle bağlanmaya başlamış, dostlarından başka türlü düşünmek korku ve cesaretsizliği, pençelerini benliğine uzatmıştı.

Çürük bir temel üzerine bir mutluluk binası kurmayı gözü tutmuyordu; yapıyı ta çatıya kadar yükseltmişken her şeyi birdenbire yıkabilirdi çünkü. O zaman çöküş daha korkunç, acı daha derin olurdu. Madem o kıza sahip olmak istiyordu, olan olsun ne çıkar! O bunu dağların yerini değiştirecek güçte bir erkekliğin olanca kuvvetiyle istiyordu.

Genç kızı kendi seviyesine yükseltmek ha? Nasıl olurdu? Onu bir kadinken bir erkek yapamazdı, cinsinin ruhuna yerleş-

tirdiği dizgin tanımaz içgüdülerden onu kurtaramaz, otuz yılda kazanılmış kendi eğitimini ona veremez, safha safha kaydettiği gelişmeyi, mücadeleler pahasına kazandığı görgü ve öğrenimi ona bağışlayamazdı.

Kendisi genç kızın seviyesine inmeliydi şu halde. Fakat böyle bir alçalış düşüncesi, akla gelebilen en büyük zillet, sanki sukut etmek, düşmek, baştan başlamak gibi imkânsız bir şey halinde ona azap veriyordu. Kala kala elinde, şahsiyetini ikileştirmek, kendini bölerek genç kızın anlayıp yaklaşabileceği bir başka benlik daha yaratmak, hakkından gelinmiş bir âşık rolü oynamak, kızın altta oluşuna hayranlığı öğrenmek, tam kızın istediği role alışmak kalıyordu. Sonra da sesini çıkarmayarak, benliğinin öteki yarısının hayatını gizli gizli ve sırf kendisi için yaşamalı, gözünün biriyle uyuyup öbürünü açık tutmalıydı.

Farkında olmadan adanın en yüksek yerine çıkmıştı. Şimdi aşağıda balıkçı köyünde yanan ışıkları görüyor, yükselen vahşi çılgınlıkları işitiyordu: Çocuklarını, torunlarını yoksulluktan kurtarmak, çektikleri eziyeti azaltmak, onlara yeni hazlar sağlamak istemiş olan düşmanı yendiklerinden dolayı sevinç avazeleri! Birdenbire ruhunda tekrar, bu vahşileri ehlileşmiş, bu Tor'a tapanları beyaz İsa önünde diz çökmüş, bu devleri Ase'ler tarafından mahvedilmiş görmek arzusu uyandı. Barbar, temizleyici bir çileden geçer gibi Hristiyanlıktan geçmeliydi; zayıf kas demetlerindeki aklın kudreti önünde eğilmeyi öğrenmeliydi. Kavimler göçü artıkları, düşünmenin Rönesansına ve aksiyonun ihtilaline varabilmek için, önce ortaçağlarını yaşamalıydılar.

Küçük mabet, burada, adanın bu en yüksek noktasında yükselmeliydi; ufacık tepesiyle, gözetleme yerinin ve bayrak direğinin üzerinden ufuklara bakmalı ve denizciler, bir hatıra diye onu enginlerden doğru selamlamalıydı. Neyin mi hatırası?

Durdu ve düşündü. Eğilip yerden dört tane gınays dilimi alırken solgun yüzünde bir gülümseyiş belirmişti. Elindeki bu kaya parçalarıyla doğudan batıya uzanan, otuz adım boyunda, yirmi adım eninde bir dikdörtgen vücuda getirdi.

Tepeden aşağı inip de yatağına yatmak üzere, odasına doğru yürürken, “Gemiciler için ne mükemmel bir kara işareti!” diye düşünüyordu.

8

Balıkçılık uzmanı iki gün odasına kapanıp çalıştı. Çünkü günün sabahı kıyı boyunda dolaşmak üzere dışarı çıktığı vakit müşavir hanımına rastladı. Tasalı bir hali vardı kadının. Kızının nasıl olduğunu soran Borg, biraz rahatsız cevabını aldı ve bir şey söylemiş olmak için, “Eğlencesizliktendir!” dedi.

Tasalı anne, “Bu ıssız yerde insan ne yapabilir ki?” diye sordu.

Borg, söyleyeceği sözler üzerinde fazla düşünmeyerek, “Denize açılın, balık tutsun, yelken kullansın, hareket etsin biraz!” tavsiyesinde bulundu.

“Öyle!” diye devam etti kızın annesi. “Ama zavallı Maria’cığım bir başına gidemez ki!”

Bu sözler karşısında Borg, verebileceği tek cevabı verdi: “Eğer arkadaşlığım sizleri sıkmazsa emrinizde olmaktan zevk duyarım.”

Kadın, “Ne kadar kibarsınız!” dedi ve Maria’ya hemen hazırlanmasını söyleyeceğini bildirerek bu teklifi kabul etti.

Axel Borg, sandalı hazırlamak için aşağıya, limana yöneldi. Yolda, ağırlığın onu istediğinden fazla ittiği bir bayırdan aşağı iniyormuş gibi, adımlarını yavaşlatmaya başlamıştı. Dışardan bir kuvvetle, daha aklını başına devşirmeden, bu kadar çabuk harekete getirilmiş olmasına sinirleniyordu. Karşı koymak istiyor,

koyamıyordu. Artık olan olmuştu. Dümeni idare, rotayı tayin edebileceğinden hâlâ emin olmakla beraber, kendini akıntıya bıraktı.

Filok yelkenini isa etmiş, dümeni yerleştirmiş, istediği anda salıverebilmek için ipi çözmüştü ki genç kızla annesi kıyıda göründüler. Kız, üzerine beyaz garnitürlü, açık deniz mavisi bir elbise, başına da mavi yünden bir iskoç beresi giymişti. Bere ona çok yakışmış, yüzüne birkaç gün önceki o melek ifadesinden bambaşka bir anlam, biraz atak bir erkek çocuk ifadesi vermişti.

Selam verip hatırlarını sorduktan sonra Borg, sandala binmeleri için, bayanlara elini uzattı. Genç kız uzatılan eli tutarak hafif bir sıçrayışla sandala atladı. Borg onu arkaya, dümenin yanına oturttu. Sonra gelip elini kızın annesine uzattığı vakit kadın, öğle yemeğini hazırlayacağı için onlarla beraber gidemeyeceğini söyledi.

Bu sürpriz Borg için pek ani olmuştu; içinden, kendisini, gitmek istemediği bir yere doğru iten, bu hafif kuvvete karşı koymak geçti ama bir nezaketsizlik etmek korkusu onu bundan alıkoydu. Müşavir hanımının sevimli arkadaşlığından mahrum kaldığı için kısaca üzüntülerini bildirdi. Sonra ipi çekerek Matmazel Maria'ya dümeni çevirmesi emrini verdi. Ana yelken uskutasını kızın eline tutuşturup yelkeni fora etti.

“Ama ben yelken açmasını bilmem ki!” diye haykırdı genç kız. “Ömrümde dümen kullanmadım.”

“Çok kolay! Ben ne söylersem siz onu yapınız, yelken kullanmasını derhal öğrenirsiniz!” diye cevap verdi Borg. Kızın önüne oturdu, manevra hareketlerinde ona yardıma başladı.

Hafif bir meltem esiyor, yelkenli limandan dışarı apazlama süzülüyordu.

Borg, filok uskutasını tutuyordu. Dilber dümenciye talimat veriyor, ara sıra kızın bileğinden kavrayarak yekeyi rüzgâra karşı bastırıyordu. Nihayet koydan dışarı çıktılar, tam yolla gidiyorlardı, kayalık adalara varan açıklığa girmişlerdi.

Her ikisinin canlarını emanet ettikleri yelkenliyi yönetmek sorumluluğu, çabası, duygusu, narin kadın kimliğinde uyuyan kuvvetleri uyarmıştı: Genç kızın, yelken durumunu dikkatle izleyen gözleri, sandalın ufak bir el tazyikına itaatini gördükçe cesaret ve güvenle parlıyordu. Bir hata yapacak oldu mu Borg bu yanlışı nazik bir sözle düzeltiyor, dikkatini överek ona yola devam cesaretini aşıyor, bu gidişi çok tabii bir şey gibi göstererek, güçlükleri gideriyordu.

Genç kız mutluydu çok. Geçmişinden, otuz dört yıllık hayatından bahsetmeye başlamıştı. Kendisi için yaşamanın ve yaşama enerjisinin bittiğine inandığını, şimdiyse kendini tekrar gençleşmiş hissettiğini, hep faal bir hayat hülyası kurduğunu, kuvvetlerini insanlığa, başkalarına adayabilmek için her şeyden önce erkekçe bir çalışma özlemi çektiğini, kendisinin bir kadın olarak bir paryadan farksız olduğunu anlattı.

Borg bu söylenenleri aşikâr sırlar niyetine, insanları zahmetten kurtarmak için tabiatın, kasten, mümkün olduğu kadar eşitsiz yaptığı şeyi eşit kılmaktan yana saçma bir çaba formülü niyetine dinledi.

Ama şimdi bunlara cevap vermeyi nafîle buluyordu. Minnettar bir dinleyici rolünü sürdürüyor, genç kızın taze rüzgârla uçup gidecek kuruntularını açığa vurmasına engel olmuyordu. Bıçağı alıp da kızın karmakarışık düşüncelerinin arapsaçı yumağını ortadan kesivereceğine, kolaya kaçıyor, görmezlikten geliyordu. Mahsus çağırdığı izlenimleri toplayarak eski dolaşıklığı açmak, onu verimli iğinin bükeceği yeni bir iplik, hammadde bir yumak niyetine kullanmak istiyordu.

Hemen, adaların kendisine sağladığı canlı idrak araçlarını kullanarak, genç kızın dışardan geliyor zannettiği izlenimleri bir iki saat içinde sezdirmeden ona ne şekilde yaşatacağını tasarladı. Böylelikle ruhunun ağını gizlice onun ruhu üzerine germek, onun tellerine kendi çalgısının akordunu vermek istiyordu.

Bir baş kımıldatışıyla yelkenlinin engine açılmasını işaret etmişti. Uskutanın biraz gevşemesi üzerine sandal, sahil işaretini gözden kaybetti ve açık denize doğru fışıldayarak ilerlemeye koyuldu. Geniş ufuk, üzerinde hiçbir şey görülmeyen uçsuz bucaksız ışık deryası, o güzel çehreye bir parıltı serpiyordu. Ufak çizgiler adeta büyüyor, ancak görülebilen kırıksıklar düzleşiyor, genç kızın yüzündeki olanca ifade günlük kaygılardan, ufak tefek düşüncelerden kurtulmak karakterini kazanıyordu. Yeryüvarlağının bu kadar büyük bir parçasını bir anda görebilen göz, büyüklüklere açılmış gibiydi: Ufacık şahsiyet büyüyor ve bağıntılı kudretini hissediyordu. Boylu dalgaların yelkenliyi muazzam ritimlerle yavaştan kaldırıp indirdiği sırada Borg, coşkunluğun, bu hayranlığı bastırmak isteyen bir nebze korkuyla karıştığını görüyordu.

Büyük ânın etkisiz kalmayacağını kavramıştı; şimdi his çalkantılarının hafif musikisine bir güfte eklemeye ve genç kızın ağaran düşüncelerini anacaddeye çekmeye karar verdi. Şişip kabaran tohumların kabuklarını soymak, böylece oğulcuğun çimlenip gelişmesini sağlamak istiyordu.

“Gezegeenin ihtişamına bakın!” diye başladı. “Bu her günkü, bu monoton, bu tozlu dünya, bir gökcismi oluyor. İnsan, parça ile bütün gibi birbirinden farksız olan gökle yer arasındaki tezadın sahteliğini anladıktan sonra kendisini gökyüzünden ayrı görebilir mi? Rüzgârı kandırarak, sola esmek istediği halde sağa yönelmeye mecbur ettiğiniz vakit büzüleceğinize genişlediğinizi

fark etmiyor musunuz? Dalgaların sizi bin kiloluk bir basınçla derinlere bastırmak istemesine rağmen üzerlerinde yol almanıza bakıp içinizde ne müthiş bir kuvvetin saklı olduğunu hissetmiyor musunuz? Kuşun kanatlarını yarattığı ve bir sürüngenden uçan bir yaratık meydana getirmek için elli bin sene uğraştığı söylenen kudret, bir direğe bir bez gerdikten sonra bir anda denizciliği icat eden varlık kadar zeki değildi muhakkak. İnsanın, kendi zekâsına bakıp bundan, daha üstün zekâda bir kuvvetin var olduğu sonucunu çıkarmak suretiyle, Tanrı'yı kendi benzeyişine göre yaratması, akıl almaz bir şey değil doğrusu!"

Genç kız, Borg'un boşalışını dikkatle dinlemiş, yüzünü ısıtmak için bir ateşe çevirmişçesine, gözlerini ayırmadan onun çehresini seyretmişti. Şimdiye kadar hiç ısıtmediği bu sözler, ruhuna nüfuz etmiş, bu ruhu mayalandırmaya başlamışa benziyordu.

Kendini sesin yumuşak, inandırıcı edasına bırakarak genç kız, Borg'un, şimdiye kadar kendisine cansız, monoton görünmüş manzaralar hakkında, hayatın başlangıç ve anlamı üzerine öğrettiği bu yeni görüşleri, olduğu gibi kabul etti. Dini kanaatlerinin eritilmeden gömüldüğünü fark etmeksizin, bu yeni görüşleri almış, eskilerinin üstüne yerleştirmişti.

Hülyalı bir sesle, "Bugüne kadar kimseden duymadığım şeyler söylediniz!" dedi. "Devam edin!"

Borg susuyordu, yeni bir işaretle yelkenliye rota değiştirtti.

Dehşet verici bir volkanik külte olan ve Karakayalık adını taşıyan adaya yaklaşıyorlardı. Üzerinde Akkısarak adını taktıkları beyaz deniz işaretiyle siyah siyah ışıldayan diyorit, siyahla beyaz arasındaki keskin tezadı bağdaştırmaya boşuna savaşılan güneş ışığında büsbütün kasvetli görünüyordu.

Genç kızın yüzünden bir bulut geçti, çizgilerinde bir kasılma oldu. Kaşları içeri çökmek ve yorucu hayali gizlemek istiyorlar-

mıŃçasına birer kabartı peyda ettiler. Dümende fark edilir bir hareket; genç kızın, sandalı adanın önünde durdurmak istediğini açığa vuruyordu ama Borg sandala tekrar eski yönünü verdi ve sandal, rüzgârın sıkışık kuvvetleriyle siyah kayalar arasındaki geçide doğru atıldı; iniltili seslerle dalgalar, sandalı içeri çekiyorlardı.

Yelkenlide bir sessizlik oldu. Borg yol arkadaşının ruhunda uyanmış karanlık anıları anlamaya çalışmadı, sadece siyah kayaların üzerinde bir emircikkuşunun sararmış kemiklerini göstermekle kaldı.

Derken yelkenlere tekrar dolan rüzgâr, sandalı kavrıdığı gibi yine açık denize sürükledi.

Biricik ağacı ve kuyruksallayan kuşuyla Üvez Adası'nın önünden geçtiler, Borg'un genç kızı ilk gördüğü Kılıç Adası'na yaklaşıyorlardı.

Orada durdular; Borg genç kızı, o pazar sabahı yürüdüğü yoldan götürdü; o gün kendisinin aldığı izlenimleri ona da aldırdı; onu aşağıya, çiçekli çayıra indirip alıç ağaçları arasında kendisini ilk defa gördüğü yeri genç kıza gösterdi.

Genç kız afacanlaşmıştı çünkü bu gibi ayrıntıların hafızasında yer etmesi, Borg'un kendisine âşık olduğu anlamına gelirdi. Borg, ilkin öksürüklerini işittiğini anlatırken genç kız gülüyordu; bir muziplik fırtınası içinde genç kız, Borg'tan aynı yere gitmesini, konuşmasını rica etti: "Bakalım, konuşanın kim olduğunu bilecek miyim?" dedi.

Borg itaat etti, bayırdan aşağı atlayıp alıç ağaçlarının gerisine gizlendi ve bir boğa böğürüşünü taklit eden sesler çıkardı.

Genç kız takıldı: "Aa, ne de güzel şarkı söylüyor bu; Hotanto'lu bir oyuncu muhakkak!"

Borg senelerdir çocuklarla oynamamış olmasına rağmen bu çocukluktan hoşlanıyordu; rolüne devam etti. Yeşil düzlüğe

çıktı, ceketinin içini dışına çevirdi, monoklünü kulağına taktı, oracıkta uydurduğu bir vahşi raksına başladı; bir taraftan raks ediyor, bir taraftan da hayvanat ve nebatat bahçesinde Hotanto'lulardan duyduğu bir şarkıyı söylüyordu.

Genç kız hayret etmiş, keyiflenmiş görünüyordu. "Biliyor musunuz," dedi. "Bir an insana benzediğinizi, filozofluğunuzdan sıyrıldığınızı gördükçe sizden daha çok hoşlanıyorum."

"Sizce bir Hotanto'lu, bir filozoftan daha mı çok insandır?"

Borg, genç kızın şuurunu uyandırdığı için ağzından bu cümleyi kaçırdığına hemen pişman oldu. Alıç ağacından bir dal koparıp bir çelenk yaparak, aptalca bir söz söylediğini, içini dışarı vurduğunu anladığı için kederlenmiş olan genç kıza uzattı; ona üzüntüsünü unutturmak istedi: "Şimdi kurbanlık hayvanı taçlandırın, Matmazel Maria!" dedi. "Sizin için yüz parça olsaydım da bir *hekatombe* halinde kesilmeye gitseydim!"

Dizleri üstüne çökerek uysallaşmış güzelin, çelengi başına koymasını bekledi. Sonra aşağıya, kıyıya doğru koşmaya başladı; genç kız da peşinden gidiyordu.

Kumlukta durdular.

Genç kız, "Taş kaydıralım mı?" teklifinde bulundu.

Borg, "Hayhay!" cevabını verdi ve yerden düz bir taş aldı.

Kızışıncaya kadar, bir süre, su üstünde taş sektirdiler.

"Hadi, denize girelim!" dedi birdenbire genç kız, düşünmüş taşınmıştı da neden sonra söyleyivermişti sanki.

Borg ne yapacağını şaşırdı; genç kızın teklifi şaka mıydı, yoksa ciddi mi; yani mesela iç çamaşırlarından bazısını çıkarmamak veya ikisinden birinin uzaklaşması şartıyla mı?

Nihayet, "Siz girin denize, ben hemen uzaklaşıyorum!" demeyi uygun buldu.

"Siz girmeyecek misiniz?" diye sordu genç kız.

“Hayır, yanımda mayom yok!” cevabını verdi Borg. “Hem sonra, soğuk suya giremem!”

Genç kızın gırtlğından soğuk, alaylı bir kakhaha boşandı: “Soğuk sudan korkuyorsunuz demek!” diye alay ediyordu. “Yüzme bilmiyor musunuz yoksa?”

“Soğuk su, hassas sinirlerime dokunuyor; siz burada girin, ben de adanın kuzey kıyısındaki dilde girerim, oranın suyu sıcaktır.”

Genç kız çizmelerini çıkarmıştı bile; küçümseyiş, kırılmış gurur dolu bir bakışla, “Beni oradan göremezsiniz, değil mi?” dedi.

“Şayet fazla açılmazsanız!” cevabını verdi, yürüdü gitti Borg.

Adanın kuzey eteklerine varınca bir mağara buldu; en az elli ayak yüksekliğinde bir kaya duvarı, burasını poyraza karşı koruyordu. Siyah hornblent gnayıs, dalgaların etkisiyle akik gibi cilalanmış, eğreti ve gevşek kabarıklar halinde tepsermişti; bunlar insan vücudundaki kaslara benziyor ve çıplak ayaktaki taban çukuruna bir dolgu gibi uyuyorlardı. Bir rüzgâr esintisi bile gelmiyordu buraya; güneş, altı saat boyunca siyah kayaların üstünü öylesine kavurmuştu ki burada sıcaklığı vücut sıcaklığından birkaç derece daha yüksek, ısınmış bir hava oluşmuş, ayaklarının altındaki külteler adeta yanmaya başlamıştı.

Aşağıya, yelkenliye kadar giderek bir balta alıp geldikten sonra fundaların ve elimotlarının en kurularını biçti, temizledi ve orada, yüksekte bir ateş yakarak soyunmaya başladı Borg. Ateş az zamanda yanıp söndükten sonra kayayı bir fırın gibi süpürdü. Bir gerdel ile getirdiği, kristal berraklığında deniz suyunu kızgın taşlar üzerine boşaltıp çıplak vücudunu buharlara tuttu. Sonra denizin yonttuğu taş koltuklardan birine oturdu, battaniyesine sarıldı, dizleri çenesine değecek şekilde toparlanıp büzüldü, gözlerini kapayarak uykuya dalar gibi yaptı.

Ama uyumadı; bu metodu, zihninin bir iki saniye dinlenerek esnekliğini tekrar kazanması uğruna, kendi deyimiyle “bir saat gibi kurulmak” için kullanıyordu. Çünkü kurduğu ilişkide başkalarının karışık düşüncelerine uymak onu yormuştu. Düşünce mekanizması, başka mekanizmalarla temastan müteessir olmuş, demire yaklaştırılan bir pusula ibresi gibi tedirgin edilmişti. Bir şey üzerinde derinden düşünecek, bir karar verecek oldu mu ruhunu sıcak bir banyo ile uyuşturur, ona armoni sağlar, hiçbir şey düşünmeyerek şuurunun bir an için söndürüp yarı uykuya daldı. İncelenecek madde böylece yumuşar, adeta erimiş bir hale gelir, sonra ateşi söndürüp kendini şuura uyandırınca alaşım taşıp sızmaya başlardı.

Bir süre oturup güneşte iyice ısındıktan sonra birden ayağa kalktı; iyi uyumuş bir geceden sabaha canlı, uyanık çıkmıştı adeta. Düşünceleri yeniden çalışmaya başlamışlardı, bir problem çözmüşçesine mutlu görünüyordu.

“Bu kız otuz dört yaşında!” diye düşündü. “Taze güzelliğinin etkisinde ben bunu unutmuştum. Bu geride bırakılmış kademeler kaosu, hayatta peş peşe oynadığı bu rol parçaları, elde etmeye çalıştığı, alıştığı adamlardan gelme bu değişik refleksler yığını, hep bu yüzden. Pek yakınlarda bir sevdâ serüveninde büyük bir sarsıntı geçirmiş olsa gerek. Bu ruhsal parçaların dağılmasını önlemiş olan erkek, kendini geri çekti herhalde. Çuval patladı, ne var, ne yok şimdi hepsi bir eskici dükkânında gibi ortaya serildi. 1850 yılında bir papaz evinde görülen romantizmden kalma şeyler var bu kızda; hâlâ insanlığı kurtarmak babında yüzyılımızın başlarında ileri sürülmüş fikirleri çiğniyor; din gayretkeşliğini güvercin dem çekişleriyle ham sofuların konjonktür dalgalanmalarından alıyor; kinizmini ise George Sand ile erkeksi kadınlar devrinden...”

Borg, içinden bunca çorbanın akıp gittiği böyle bir süzgeçte bir dip aramaz, kaybedilecek zamana değmeyen bir bilmeceyi çözmeye kalkışmazdı. Geriye, kemikler yığınının bir iskelet vücuda getirmeye yarayacak olanları ayırmak kalıyordu; o zaman bu iskeleti diri etlerle kaplamalı, ona kendi hayat soluğunu üflemeliydi. Ama genç kızın bunu fark etmemesi gerekiyordu çünkü fark edecek olursa razı olmazdı buna. Genç kız, kendisinin Borg'ca ne şekilde kabul edildiğini asla bilmemeliydi; bunu bilmesi sadece nefret ve mukavemet yaratırdı. Borg bir kök gibi alttan alta gelişmek, kendi üzerine genç kıızı 'aşılacak, sonra da sürgün vererek dünyaya görünmek ve insanları hayran bırakacak tomurcuklar açmak istiyordu.

Martıların çığlıklarını işitince genç kızın engine açıldığına hükmetti, bu yüzden acele giyindi.

Eşyalarını topladıktan sonra sandaldaki kumanyalarla ufak bir kahvaltı hazırladı; yosunların üstüne, fıstıkçamını andıran bodur bir çamin altına bir sofraya kurdu.

Çeşitli yiyecek yoktu fazla, ama hepsi de enfes ve seçme olduğu gibi, günün birinde ortaya çıkarmayı düşündüğü bir porselen takımı artıklarına konmuşlardı. Burma kapaklı talkşist bir kutudaki buzların üzerinde, II. Heinrich devrinden kalma kırık bir çini kâse içinde yumurta sarısı rengiyle tereyağı ısıldıyordu. Kekler çatlak bir Marienberg tabağına konmuş, sardalyalar ise Nevers işi bir çay tabağına dizilmiştiler.

Bu eşyaların sahibini, bu orijinal şeyleri aramaya sevk eden sebep, her yerde sanata, endüstriye ve hayata saldıran harciâlemlik karşısında duyduğu korku olmuş, bu korku gerek onu, gerekse daha pek çoklarını, şahsiyetlerini yuvarlanan kayalar selinde yontulmaktan korumak için incelmışliğe kovalamıştı. Kibarlaşmış duyguları, şekil ve rengin kolayca kocayan kıt kanaat güzelliği

peşinde değildir; o, etrafını çeviren şeyde, dünya olaylarına ait hatıraların içinde tarihi görmek istiyordu. II. Heinrich devrinden gelme, üzerinde sarı, siyah, kırmızı çizgileriyle kaymak beyazı balçıktan bir çini parçası, onda güzelim Loire bölgesiyle bu bölgedeki Rönesans şatolarının hatırasını uyandırıyor. Çininin bir kitap cildi üslubundaki süslemeleri, şato sahibesi Helene von Hengst ile kitaplık müdürünü akla getiriyordu; bunlar bir çömlekçiyle birlikte tamamen kişisel olmakla beraber yine de şövalyelik devrinin izlerini taşıyan bir üslup yaratmıştı: Hayattaki güzelliğin takdir edildiği, fikrin rütbelendirilişindeki faydaları gördüğü için zanaatın bile ilme ve sanata bağlı olduğu devirlerin üslubu.

Borg sofrayı hazırlayıp da eserini gözden geçirince bu yarı arktık ıssızlığa bir parça kültür getirdiği hissine kapıldı. Sardalyalar Bretagne'dan, kestaneler Endülüsten, havyar Volga'dan, peynir İsviçre Alplerinden, sucuk Thüringen'den, kekler Britanya'dan, portakallar Anadolu'dan gelmişti. Bunların yanında üzeri hasırla sarılı bir şişe Toskana'nın Chianti şarabı bulunuyor, I. Friederich'in yaldızlı markasını taşıyan ayaklı bir kadehte sunulmayı bekliyordu. Bütün bunlar, bir koleksiyon veya bir müze zevkini vermekten uzak bir kargaşalık teşkil etmekteydiler.

Ortaya yer yer ufak, parça parça renkler atılmış, hatıra olarak, bir çiçek koleksiyonunda değil de bir gezi rehberinin yaprakları arasında kurutulmuş çiçekler sıralanmıştı.

Derken genç kızın, yıkandığı yerden "hallo" diye seslendiğini duydu. Cevap verdi Borg.

Genç kız az sonra fundaların içinden ortaya çıktı; terütaze, sıhhat ve yaşama sevinciyle dolup taşıyordu.

Hazırlanmış kahvaltıyı görünce beresini çıkararak şakacı bir tavırla bir reverans yaptı: Sofranın kibarlığı, onda ister istemez derin bir etki bırakmıştı.

“Siz bir sihirbazsınız!” dedi. “Müsaade buyurun da önünüzde eğileyim!”

“Bu kadicak bir Şey için mi?” cevabını verdi Borg. Genç kız üstün bir anne edasıyla itiraz etti: “Elimden daha fazlası gelir demek mi istiyorsunuz? Fakat önceki Őakalarınızı, tabiata hâkim olmayı bırakın bir tarafa!”

“Azizim! Ben kesin konuşmadım ki! Sadece kısmen bizzat boyun eğdiğimiz tabiat kuvvetlerini, kısmen de kendimize tabi kılmayı bildiğimizi hatırlattım. Bu küçük, fakat önemli ‘kısmen’ kelimesine dikkat ediniz! Sonra da gerek bir arazi parçasının karakterini, gerekse o parça üzerinde oturanların bütün ruhsal hayatını değıştirmenin, bizim elimizde olduğuna işaret ettim.”

“Ne iyi! Ne sihirdir ne keramet; bu korkunç boz kayalarla kaplı tabiatı mermer villalı, amlıklı bir İtalya köşesi yapıverin o halde!”

“Ben bir hokkabaz değiliim! Ama Şayet bana meydan okuyorsanız size üç haftada, doğum gününüz için, benzerini Avrupa’da bulamayacağınız bu terütaze tabiat parçasını, tam zevkinize göre, ormansız ve kavrulmuş bir karnıbahar tarlası haline getirmeyi vaat ediyorum.”

“Oldu! Bahse girelim! Şu halde tam üç hafta sonra! Peki, ya ben kaybedersem?”

“Ben kazanmış olurum ama neyi?”

“Bunu o zaman anlarız.”

“Anlarız! Ama bu süre içinde benim görevimi siz yapar mısınız?”

“Sizin göreviniz mi? Neymiş bu? Sedire yan gelip cigara tütürmek mi?”

“Eh, benim gördüğüm işi siz de benim gibi sedirde yatarak görebilirsiniz, kabul. Ama siz bunu yapamazsınız! Size bunu

niçin yapamayacağınızı, benim bu adada bulunmamın da nasıl bir anlam taşıdığını söyleyivereyim bari. Fakat önce sucukla beraber bir kadeh şarap için de öyle!”

Kadehin birini, koyu vişne rengi Chianti şarabıyla doldurup genç kıza uzattı, genç kız bir içişte boşalttı.

“Biliyorsunuz ki,” diye başladı Borg. “Benim bu balıkçı köyündeki resmi görevim, halka balıkçılığı öğretmektir.”

“Ne güzel! Siz ki ömrümde hiç olta tutmadım diye övünüyorsunuz!”

“Sözümü kesmeyin hele... Ben de zaten onlara oltayla avlanmayı öğretecek değilim! Bakın, anlatayım size: Bu geri kalmışlar güruhu, bütün aşağı insanlar gibi muhafazakâr bu sürü...”

“Bu ne biçim konuşma!” diyerek tekrar Borg’un sözünü kesti genç kız.

“Gayet açık konuşma! Yani, cahillik ve muhafazakârlık yüzünden bu yerliler, bulundukları balıkçıl memeliler seviyesini daha aşağılara düşürmek üzeredirler. Bu yüzden, devletin onları vesa-yet altına alması gerek. Baltık ringası denen ve bu yerli halkın en kibar gıda kaynağını teşkil eden bu mübarek balığın kökü kurumak tehlikesinde. Bu beni zerrece ilgilendirmez şüphesiz çünkü üç aşağı, beş yukarı birkaç yüz balıkçılın değersiz bir sürü ayaktakımını çoğaltması veya azaltması, büyük çoğunluk için bir kayıp değildir hiç. Ama mademki ziraat akademisi böyle istiyor, varsın yaşasınlar. İşte ben de bunun için onların kendi geçim kaynaklarını kurutmalarına engel olmalıyım. Buradaki mantığı kabul etmiyor musunuz?”

“Hiç de insanca bir şey değil bu. Fakat doğru, siz de cellatların yontulduğu odundansınız!”

“Bu yüzden bir Wasa nişanı yahut herhangi bir teşekkür beklemeksizin, kendi içimden gelerek, onlara eskisinin yerini tutacak

bir geçim kaynağı buldum. Baltık ringası, adalar halkının kalkıp göç etmesinden bir yarı ömür sonra, denizde sürüyle fıkırdamaya başlasa bile, bu gıda kolunun, yüzyıllık bir suskunluk dönemin-den sonra, her zamankinden daha korkunç ortaya çıkacak olan bir rakibin tehdidi altında kalacağı da muhakkak. Siz teki ringanın, asıl ringa balığının sonbaharda tekrar batı kıyılarına geleceğini biliyor musunuz?”

“Hayır, çoktandır ondan mektup almadım!”

“Gelecek gelmesine. şu halde biz Baltık ringasından vazgeçmeli, onun yerine som balığı avlamalıyız!”

“Som balığı mı? Denizin dibinde mi?”

“Evet! Ben de henüz görmemiş olsam bile mutlaka oradadır! Onu bulacaklar!”

“Ya yoksa?”

“Ben size orada olduğunu söylüyorum! Siz ilk partiyi tutun hele, som balığı avı başlamış olur.”

“Gözünüzle görmedikten sonra som balığı olduğunu nereden biliyorsunuz?” dedi genç kız, şen şakrak bir sesle.

“Bunu bir sürü etüt sonunda öğrendim. Bir konuşma çerçevesinde tekrar edilemeyecek kadar ayrıntılı ve kısmen deniz üzerinde yapılmış...”

“Bir defada!”

“Ben yirmi kişinin işini bir defada yaparım, üstün zekm sağ olsun... Kısmen de sedire yan gelip düşünlmüş, özellikle kitaplardan çıkarılmış etütler sonucu biliyorum. İşte bu kadar; halkı ilkin som balığı, sonra da unutmuş olduğunuz mabetle mahvetmekte siz de benimlesiniz, değil mi?”

Genç kız, yarı şaka, yarı ciddi, “Siz bir iblis, bir ifritsiniz!” diye haykırdı. Borg birden değişmiş, şüphecilğe geçmişti, ama şimdi asıl bunun etki yarattığını görünce rolünü sürdürmeyi yerinde

buldu. Genç kız, evet cevabını verecek olursa ondan ebediyen nefret edecekmiş gibi bir tavırla sordu: “Siz Tanrı’ya inanmıyorsunuz, bunda, şüphe yok, değil mi?”

“Evet, inanmıyorum.”

“Sonra da bir Ansgarius olmak ve adaya Hıristiyanlığı getirmek mi niyetiniz?”

“Bir de som balığını! Evet, ben iblis ruhlu bir Ansgarius olmak istiyorum! Fakat siz de som balığı oltasını atmak ve meclis denetçilerinin hayır duasını almak istemez misiniz?”

“Evet, inandığım bu halk için çalışmak istiyorum, zayıf kuvvetlerimi bu ezilmişler uğruna feda etmek istiyorum, sizin bir bezgin, bir bıkmış, bir alaycı olduğunuzu onlara göstermek istiyorum. Hayır, olduğunuzdan daha kötü görünseniz bile siz bu değilsiniz çünkü siz iyi bir çocuksunuz şüphesiz; ben bunu pazar günü anladım.”

Genç kız, iyi çocuk sözünü şu maksatla söylüyordu: Anlaşılan Borg’un, oltadaki yemi ısıracağını ve bir çocuk gibi kendisine tabi olacağını kestirmişti; ister iyi, ister fena bir çocuk, ne fark eder! Fakat şimdi Borg, daha üstün, daha ilginç olduğu için ifritliğin tadını almıştı; bu yüzden kârlı rolüne devam etti. Bir kadına en kolay tarafından sokulmanın ona anne rolü oynatmak olduğunu; mahremiyete bu serbestlikten gireceğini tecrübeleriyle biliyordu şüphesiz. Ama bu, hayli bayatlamış bir oyun olduğu gibi genç kızın gururunun yok edilemez bir hale gelmesine kolayca yol açabilirdi; öyle olacağına genç kıza daha cazibeli olan kurtarıcılığı vermeli daha iyi. Bunda ille tahakküm edecek bir taraf da yoktu hani; Meryem Analık görevi, hepsi o kadar: Bir aracı olarak, aynı şiddetle iki kuvvet arasına girmiş bulunuyordu.

Fakat geçidi bulmak kolay olmamıştı. Gayesine erişmek istiyorsa (nitekim istiyordu) oynaması şart olan bu oyundan birdenbire usanç duyarak, rüzgâr çıktığı için yelkenlinin iyi bağlı olup olmadığını gözden geçirmeyi bahane etti.

Kıyıya indiği zaman takatini aşan bir çabadan kurtulmuşçasına rahat bir nefes aldı. Üzerinde demir bir zırh varmışçasına yeleğinin düğmelerini çözdü; başını serinletti ve özlemleri bir bakışla engin sulara baktı. Şimdi yalnız kalabilmeye, aşağı seviyeden bir varlıkla temas neticesi ruhuna dökülmüş tozları silkelemeye neler feda etmezdi! Bu anda ondan nefret ediyor; ondan kurtulmak, tekrar kendi benliğine kavuşmak istiyordu ama geç kalmıştı artık! İpek gibi yumuşak, yapışkan ve göze görünmez örümcek ağları, yüzünü sarmış, silinmesi imkânsız bir hal almışlardı.

Borg, geri dönüp de, genç kızın uzun parmakları ve keskin dişleriyle, bir kestanenin kabuğunu soyduğunu görünce, vaktiyle bir sirkte rastladığı bir şebek maymununu hatırladı. Birden sonsuz bir acıma duydu, mutlu bir insanın bir düşkünü gördüğü vakit hissettiği bir hüznün bulutuyla sarılmıştı. Hemen, genç kızın kendisine bir Hotanto'lu gözüyle baktığı zamanki sevincini düşündü; tekrar içerledi, kendine hâkim oldu.

Bir sosyete adamının olanca temkiniyle tekrar genç kıza yaklaştı, örtbas edici ilk kelimeyi bulmak amacıyla, rüzgâr çoğaldığı için gitmeleri gerektiğini hatırlattı.

Fakat Borg'un yüzünde duran yorgunluk ve zihin perişanlığı çizgisini görmüştü genç kız; Borg'un duygularını o an için tamamen soğutan bir şiddetle cevap verdi:

“Varlığım sizi sıktı! Gidelim!”

Borg'un kibarca bir cevap vermemesi üzerine eğreti olduğu kadar sahici bir duyarlılıkla sözlerine devam etti:

“Şirretliğimi bağışlayınız! Ben kötü bir insan oldum, nankörüm ben! işte foyam meydana çıktı!”

Genç kız gözlerini sildi ve bir ev hanımının el yatkınlığıyla sofrayı topladı.

Örtüyü önlük niyetine beline bağlamış, kalan yiyecekler ve kirli tabaklar üzerine eğilerek takımları yıkamaya deniz kenarına götürmeye başlamıştı ki Borg, onu bu yükten kurtarmak için hemen yanına gitti, önüne geçilemez bir arzu, Borg’u, genç kıızı bir hizmetçi yerinde görmeyi önlemeye itiyordu. Eğer kendinden yükseğe çıkarmak istediği kadın, kendisine, kişiliğini aşma gücü verdiği için, hayran kalacağı yerde, hizmet etmeye kalkarsa Borg bir darbe yemiş gibi olurdu.

Kimin kime hizmet edeceğinden çıkan sözde kavga sırasında genç kız sofrı takımını elinden düşürdü. Bir feryat kopardı. Ama kırılan şeyleri gözden geçirince yüzü parıldıadı:

“İsabet ki hepsi de eski şeyler! Ne kadar korktum!” dedi.

Borg, ucu kıza da dokunduğu için genç kızın tarafını tutarak, zarardan doğan hasis düşüncelerine hemen hâkim oldu ve çatışarak içini harap eden ruh hallerinin gürültülü bir sonuç bulmasından memnun, kırıkları taş sektirir gibi bir bir koya doğru fırlattı ve durumun nazikliğini eğlenceli bir sözle düzeltiverdi:

“Artık bulaşık yıkamamıza hacet kalmadı, Matmazel Maria!”

Sonra genç kıızı kabaran dalgaların şıptırıları arasında ipini zorlayan yelkenliye götürmek üzere, elini ona uzattı.

Güneşli bir pazar sabahı balıkçılık uzmanı, yukarıda adanın en yüksek sırtında mabet için yakınlarda atılmış temelin yanında yaptırdığı tahta kameriyede öğrencisiyle oturuyor.

Aşağıda limanda bir uskuna, yapının hazır malzemesini boşaltmakta ve inşaat yerine taşınan bu malzeme, usta ve işçiler tarafından birbirine eklenmektedir. Bu yüzden bir süredir ada, hummalı bir faaliyet halinde. Balıkçılarla şehirli işçiler arasında, ikinciler, birincilere karşı küstah davrandıkları için, ufak tefek çatışmalar da olmuştu. Bunlar bir sürü barışma şenlikleriyle sonuçlandı. Bu şenlikler tekrardan sarhoşluklar, yeni yeni dövüşmeler, hatta mülkiyet hakkına ve ahlak kurallarına tecavüz hadiseleri doğurdu.

Balıkçılık uzmanı ile müşavir hanımı, bu halkı medenileştirmeye kalkıştıklarına bir an pişman bile olmuşlardı. Çünkü daha ilk adımlarda böyle esefli neticelerle karşılaştığı gibi, keza gece gürültüleri, şarkılar, feryat ve şikâyetlerle istirahatlerinden olmuşlar, sonra da buraya sözüm ona başlarını dinlendirmeye gelmişlerdi. İpin ucunu bir kere kaçırdıktan sonra, olanca itibarını kaybetmiş bulunan balıkçılık uzmanı, bozulmuş asayişi tekrar sağlayamıyordu. Matmazel Maria daha şanslıydı bu bakımdan: Canlı tavırları, ara sıra ortaya atıverdiği gönül alıcı bir sözle fırtınayı hafifletmesini iyi beceriyordu.

Bu başarıyı güzelliğine, sempatisine yormadığı için kendine, sahip olduğundan fazla bir kuvvet ve zekâ payesi vermiş, ruhsal yeteneklerinin üstünlüğü tasavvuruna öylesine ısınmıştı ki, şimdi bir öğrenci olarak hocasının yanında otururken bile, üstadının derslerini bilinen şeylermiş gibi karşılıyor; onları, olduğu gibi benimseyeceğine, zekice olmaktan çok ukalaca itirazlarla bozup düzeltmeye yelteniyordu.

Kızının yanında oturmakta ve yeni mabet için bir kürsü örtüsü işlemekte olan annesi, zaman zaman basit bir soruyla hocasını haptettikçe kızının keskin zekâ ve geniş bilgisine şaşıp kalıyordu.

Kendisini, hâlâ genç kızı yetiştirebilmek ümidiyle aldatan Borg, dersine devam etti: “Bakın, Matmazel Maria, kültürsüz bir göz her şeyi basit tarafından görmeye, kültürsüz kulak her şeyi basit olarak duymaya meyleder. Siz burada çevrenizde boz renkte kayalar görüyorsunuz, o kadar. Şair ve ressam da aynı şeyi yapıyor. Onların her şeyi çok monoton resmetmeleri, tasvir etmeleri bu yüzdendir; adaları onlar bu yüzden pek monoton bulurlar. Fakat çevrenin jeolojik haritasına bir bakın hele, araziye şöyle bir göz gezdirin. Kırmızı gınays bölgesindeyiz. Sizin boz kaya dediğiniz şu parçayı görüyor musunuz? O, zengin değişmelerle siyah mika, beyaz kuvarz, pembe feldispatın birleşip kavrulmalarından meydana gelmiştir.”

Borg eline, temel atıcıların adadan dinamitleyip, binanın eteğine yığmış oldukları taşlardan bir örnek almıştı.

“Bakın bu da başka. Eurit dedikleri, üzerinde som balığı pembesinden çıkmaktaşı mavisine kadar, ne ince renk değişimleri olduğunu görüyor musunuz? Bu da beyaz mermer yahut asli kalker!”

Bu lüks cinsinin hayaliyle ilgilenen genç kız, “Burada mermer bulunur mu?” diye sordu.

“Evet, bulunur, ama rengi kıra çalar, aslında kır değildir ya neyse! Sonra, alıcı gözüyle bakarsanız yosunların, renkten yana, ne sonsuz bir zenginliğe sahip olduklarını görürsünüz. Alaz yosunlarının çini mürekkebi siyahından başlayarak, kaya yosunlarının külrenginden, kalkan yosunlarının kösele renginden, sarmaşık yosunlarının yeşilinden geçerek, ciğer yosunlarının benekli bakır çalığına, duvar yosunlarının yumurta sarısına kadar en ince renklerden oluşan ne kademeler vardır onlarda. Şu anda güneşin parlattığı adalara doğru dikkatle bakarsanız kayalıkla- rın çeşitli renklerde olduklarını görürsünüz. Tetkik etmeye alışık halk, bilmeden tanıdığı renk derecelerine göre bunlara isim bile

takmıştır. Bakın Karakaya'ya. Öbürlerinden daha siyah, terkihi siyah *hornblent*'tir çünkü Kızıl Tepe kırmızıdır, kırmızı gınaystan de onun için; Beyaz Ada'nın terkihiinde ise kayganlaşmış eurit var. Bir şeyin niçin böyle olduğunu, onun sadece böyle olduğunu bilmekten daha iyi değil midir? Bütün adaları bir siyah, beyaz karışımıyla çizen ressamıar gibi, yekpare bir boz renkten başka bir şey görmemek ise bundan da fena sayılmaz mı? Şimdi de şairlerin topyekûn bir senfoni diye adlandırdıkları dalgaların şu çağlıtısını dinleyiniz. Bir an gözlerinizi kaparsanız daha iyi duyar, benim bu armoniyi tek seslere ayırmamı daha iyi anlarsınız, önce bir makine dairesinde veya büyük bir şehirdekine benzer bir uğultu duyacaksınız: Su kitlelerinin birbirlerine çarpmasıdır bu. Peşinden bir fışrtı duyacaksınız: Kamçılanarak köpükleşen daha hafif, daha küçük sulardır bunlar. Şimdi bileğitaşına sürülen bir bıçak hışrtısı: Dalgaların kumlara sürünüşüdür bu. Derken bir çakıl arabasının boşalıışına benzer bir şakırtı: Denizin sahile attığı ufak taşlardır bunlar. Sonra elimizi kulağıımıza kapayınca duyduğumuz sesi andıran boğuk bir çınlayış: Önündeki havayı bir kovuğa sıkıştıran dalgadır bu. Ve son olarak bir gök gürlemesi gibi bir yuvarlanış: Taş zemin üstünde yuvarlanan, irice kaya parçalarıdır bunlar.”

Genç kız, “Peki ama, tabiatı bozmak olur bu!” dedi.

“Tabiatla kaynaşmak olur! Bilgi beni yatıştırır. Ben şairin meçhul karşısındaki yarı gizli korkusundan bu sayede kurtuldum. Şairin bu korkusu, vahşinin izahla arayıp da aceleden bulamadığı, bulamayınca da ister istemez deniz kızları, devler masallarına sarıldığı o hayal devrinden kalma hatıralardır sadece. Fakat şimdi kalkındırmamız gerekli balık avına geçelim de yeni Baltık ringası metotları aramak üzere som balığını bir yana bırakalım hele! iki ay sonra büyük balık akını başlar, ama tahminlerimde yanılmıyorsa bu sonbaharda ondan hayır yok!”

Merakından değil de iğnelemek için sordu kızı:

“Sedire yan gelerek buna nasıl hkmedebilirsiniz?”

“Ederim. İlkbaharda buzların, Baltık ringası yatakları olan deniz ve diğer suyosunlarını dipten kazıyıp sprdklerini, oturduğum sedirden gördüm çünkü. Bunun böyle olacağını ilmin verilerinden çıkarıyorum, zira Baltık ringalarının gıdasını teğkil eden, isimleri önemli değil, yengeç cinsi ufak hayvanlar, yosunların kazınması üzerine, sığlıklardan sprldler. şu halde ne yapmalıyız? Derinlerde avlanmayı denemeliyiz! Balık bizim ayağımıza gelmiyorsa biz balığın ayağına gitmeliyiz. Bunun için de bu işi, bir kayığın peşine takılı bir sürütme ile denemeliyiz. Gayet basit!”

“Mükemmel!” diye bağırdı Matmazel Maria.

Borg itiraz etti:

“Eski bir usuldür bu, benim buluşum değil! Fakat akıllı insanlar olarak, dn geri etmeyi de düşünmemiz lazım. Baltık ringası tutsak bile, batı kıyıları ringa balığı avladıkları için para kazanamazsak, elimiz altında başka bir şey bulundurmalıyız.”

“Som balığı!”

“Görmedim görmesine ya, o da burada olmalı!”

“Son defa tam bu noktaya gelmiştik. şimdi benim öğrenmek istediğim, sizin bunu nasıl bildiğinizdir.”

“Uzatmayayım da kanaatimin sebeplerini birkaç kelimeyle syleyivereyim. Som balığı, tıpkı öbür göçmen kuşlar gibi geder.”

“Peki ama, som balığı bir kuş mudur?”

“Elbette, ta kendisi, göçmen bir kuş. Norrland ırmakları ağızlarında bulunur, birkaç kere kuzey adalar denizi ağırlarına tutulmuştur, Gotland Adası önlerinde ve güney yolu üzerinde avlanır. şu halde buradan muhakkak geçer. şimdi onu bir ağıla arayıp bulmak, sizin göreviniz. Asistanım olarak, bir ücret karşılığı, bu işi yapmak ister misiniz?”

Para lafı hiç beklenmiyordu, ama hesaplanmıştı da söylenmişti, etkisiz kalmadı. Duyduğu sevinci gizlemek isteyen alaylı bir eda ile, “Para kazanıyorum, anne!” diye bağırdı Matmazel Maria, sonra da ekledi:

“Peki ama siz ne yapacaksınız?”

“Ben sedirime yan gelip yatacak, sonra da sizin için tabiatı bozacağım.”

Yanlış duyduğunu sanan anne sordu:

“Ne yapacaksınız?”

“Matmazel Maria’ya bir İtalya manzarası yaratacağım!” cevabını verdi Borg. “Sayın bayanlar, bunun anahatlarını tespit etmek üzere de müsaadenizi rica ediyorum.”

Böyle diyerek ayağa kalktı, kibar bir reverans yaparak aşağıya, kıyıya doğru yürümeye başladı.

Borg uzaklaştıktan sonra, “Çok tuhaf bir adam bu!” dedi kızın annesi.

“Garip bir adam hiç değilse!” cevabını verdi kız. “Fakat onun hakikaten akli başında biri olduğuna ben asla inanamıyorum. Şu var ki bazı prensiplere sahip görünüyor, genellikle de iyiliksever bir adam. Sen ne fikiyorsun?”

“Yumağımı verir misin, yavrum!” diye cevap verdi annesi.

“Fakat bir şey söyle canım... Ondan hoşlanıyor musun, hoşlanmıyor musun?” diye tekrar etti genç kız.

Annesi, yarı üzgün, yarı boyun eğmiş ve, “Ben hiçbir şey bilmiyorum!” anlamına gelen bir bakışla karşıladı bu sözü sadece.

Bu ara aşağıya, limana inmiş, adalara açılmak üzere yelkenlilerini almıştı Borg.

Adalarda bir aydır, yaz göstermişti kendini; sıcaktı hava. Pek şiddetli bir kışın deniz dibini dondurduğu kuzeyden ise buzlar

geliyor, güneye sürükleniyor ve suları öylesine serinletiyordu ki alttaki hava tabakaları,  sttekilere oranla daha kesif kalıyorlardı. Bunun için ışık kırılması, adaların görünüşünü değiştirmiş, bu son günlerde pek şahane seraplar yaratmıştı.

Bu sahneler, balıkçılık uzmanıyla bayanlar arasında uzun anlaşmazlıklara yol açmış, sonunda hakem olarak balıkçıları  ağırmışlardı. Bunlar bu tabiat olaylarını çocukluklarından beri görmekte oldukları için, bu işin ustası olmalıydılar. Bir sabah pembe gınays kayalar, ışık kırılmasıyla göğe uzayıp da hava tabakalarının farklı yoğunlukları sonucu Normandiya kayalıkları gibi görününce, Matmazel Maria, bunların, ilmin şimdiye kadar açıklayamadığı bir tabiat kanunu dolayısıyla Baltık Denizi'nin buralarına yansımış o kalker kayalar olduğu kanaatinde ısrar etmişti. Gene kıyı taşları arasındaki suların beyaz dalgaları, ışık kırılması sonucu artmış, çoğalmış göründükleri için, Norman gemici kayıklarından bir flotillanın bir yalıyar altında volta vura-
rak ilerlediği izlemini veriyorlardı.

Borg bunun tek doğru izahını yapmaya, böylelikle bu fenomeni tabiatüstü olmaktan kurtarmaya boş yere çalışmıştı. Halk bu olayı yakın felaketin habercisi şeklinde yorumlamak istiyor, hatta bu batıl inanç yüzünden faaliyetini k t r mleştirecek kadar zayıf bulunuyordu. şu halde halkın güvenini kazanabilmek için Borg, ortaya önce bir sihirbaz olarak çıkması gerektiğini anlıyor, bununla beraber sihirbazlığını nasıl yaptığının bildirdikten sonra da onları tabiatüstü olaylara inanmaktan vazgeçirmeye karar vermiş bulunuyordu.

Bu yüzdendir ki, bu inanç sahiplerine karşılarında bir İtalya manzarası görürlerse bunu da İtalya'dan yansımış bir hayal diye kabul edip etmeyeceklerini sormuştu. Cevabın müspet olması  zerine Borg, faydalıyı güzele bağlamaya ve Matmazel Maria'ya

doğum günü için vaat ettiği güney dekorunu, bir iki ufak değiştirme yaparak meydana getirmeye karar verdi. Bu manzara en yakın serap olayında ufukta, farklı yoğunlukta hava tabakalarının oluşturduğu muazzam bir pertavsız gerisinden seyredileceği için, büyütülmüş olarak belirecekti.

Kayığında oturarak, merceğini bir hayli kalınlaştırdığı diopterini Kılıç Adası'na çevirdi. İlk jeolojik oluşumdaki en karakteristik noktaları yahut tabakalaşmış külteleri meydana çıkarması gerekiyor, zaten tabiat da bu işi kısmen yapmış bulunuyordu; daha sonra bir fıstıkçamına, bir serviye, bir mermer saraya ve tahlalara gerili portakal fidanlarıyla bir taraçaya muhtaçtı.

Adanın çevresini gözden geçirip krokisini çizdikten sonra plan hakkında kesin bir fikir edinmişti. İçine bir küskü, bir raspa, bir kangal çinko tel, büyük bir katran fırçasıyla birlikte sarı toprak boyası dolu bir kova, balta, testere, çivi, dinamit kalıpları aldığı sandalını adaya yanaştırdı.

Karaya çıkıp da eşyasını boşalttıktan sonra kendini bir Robinson hissetti: Tabiata saldıran, tabiatla boğuşmayı göze alan, kültürün bütün imkânlarıyla donanmış olduğu için, çok daha kuvvetli, zaferinden çok daha emin bir Robinson'du sanki.

Bir sehpa üzerine bir plançete kurduktan ve aç cetvelini yerleştirdikten sonra çalışmaya koyuldu.

Çökmüş tabakalarının, güneyin tortusal tabakalarına benzer bir durum yarattığı yamacı, sadece kazıyıp yosunlarından kurtarması, renkleri koyuca tabakalardan birkaçını bırakması gerekiyordu. Zor bir iş değildi bu; hayır, raspa düz satıh üzerinde bir dekorasyon ressamının büyük panosu üzerinde bir retüş fırçası gibi kayıyordu.

Ara sıra vaktini ve enerjisini çocukça şeylere harcadığı için bir tiksinti duyuyor, ama sarf ettiği beden çabasıyla kızışarak

aleladelikleri yücelikler şeklinde görüyordu: Yaratılışı altüst eden Titan'larınkine yakın şeyler hissediyor; Tanrı'nın kargacık burgacık yazısını düzeltiyor, arzın eksenine yer değiştiriyor, böylece güney biraz, kuzeye geliyordu.

Hava tabakaları tarafından büyütüleceği için genişliğinin birkaç metreden fazla olmasına hacet kalmayan yamacı tarayıp temizledikten sonra fıstıkçamını yaratmaya girişti. Kayalığın sırtında çamgillerden bir parti ağaç, hep beraber bir orman eteği izlemine ancak veriyorlardı. En iyilerini, aynı zamanda renkleri havaya vurabilecek olanlarını ötekilerden ayırmak için, şimdi bunların yarım düzinesini kesmesi lazımdı.

Fazla çamları kesmek yarım saat sürdü. Geriye ince, uzun bir ağaç kalmıştı; ağacın bütün gelişmesi taç şeklindeki doruğunda toplanmış, çünkü öteki çamların pek sıkışık olmaları gövdenin dal budak salmasını önlemişti. O karakteristik şemsiye şeklinin sürgünleriyle birlikte meydana çıkması için, elindeki balta ile doruğu yer yer budamalıydı şimdi. Bu işi de kolayca bitirdi. Diopterini ayarlayıp eserine çevirdiği vakit ağaç biçiminin henüz tam olmadığını gördü; tepedeki dalların çinko telle yukarıya, yanlardaki dalların ise aşağıya ve dışarıya doğru çekilmesi gerekiyordu.

Fıstıkçamının hazırlanıp tamamlanmasından sonra bir bardak şarap içti ve etrafta servi olmaya elverişli bir şey aradı. Koni biçimi birkaç ardıç ağacı bu işi kendiliklerinden görebileceklerdi, başları havaya kalkık olanlarını seçmesi yetiyordu; balta ve bıçak gerekli temizliği yaptılar. Fakat ağaçlar çok açık renkte göründükleri için Borg kurum erittiği bir kova su getirdi ve ardıcılara, tam bir tabut rengi alıncaya kadar kovadaki eriyikten serpti.

Eserini gözden geçirince içinde bir ürperti duydu. Ekmeğin üzerine basan kızın acıklı hikâyesini hatırladı. Beyaz martıların,

başının üstünde korkunç bir çığlık koparmaları üzerine, kızın canını cehenneme götürmek için gökten inen o iki kara kargayı düşündü.

Kanı beynine dönünceye kadar bir süre oturduktan sonra eserini ve çocukça korkusunu düşünüp gülümsedi. Türlerin meydana gelişinde tabiat elini bu kadar yavaş tutuyorsa bu istemediğinden değil, sadece yapamadığından ileri geliyordu.

Şimdi sıra mermer saraya gelmişti. Fakat Borg, bu noktadan hareket ettiği ve evde sedirine yan gelirken her şeyi bir bir düşündüğü için, bu iş ötekilerden çetin olmadı. Kalker tabakası obrulmuş, aşağı kaymıştı; bir bina cephesi olabilirdi pekâlâ. Birkaç metrekareden fazla değildi ama Borg'a bu kadarı da yeterdi; sadece havanın, ısı değişmelerinin etkisiyle yer yer kopmuş olan eurit dilimlerini kalkerden ayırmak icap ediyordu. Başlangıçta küskü kâfi gelmişti, ama aşağılara doğru yarığa birkaç kalıp dinamit yerleştirmek gerekti.

Patlama sesleri ve kaya parçaları yağmuru altında şairin hasretine benzer; onun, daimi orduların barut arabalarını toptan bir volkana boşaltmak ve insanlığı, hayatın acılarıyla gelişmenin mihnetlerinden kurtarmak özlemini andırır bir şeyler hissetti.

Mermer levha soyunmuş, ortaya çıkmıştı şimdi: Kalkerin top top kristalleri, güneş ışığında kelle şekerleri gibi ışıldıyordu. Boya çanaklarıyla, yontulmamış bir kaide vücuda getirdi ve kare biçiminde ufak pencere çizdi. Üstteki taş sahanlığa iki kazık çaktı, üzerlerine bir üçüncüsünü koyarak sıkıca bağladı; bir çardak kurmuş oldu. Ayüzümlerinin kulak gibi uzamış sülüklerini toplayıp bu kazıklara sarması kalıyordu; bu iş de bitince asma, yerini bulmuş oldu; yaprak zincirleri halinde sarkıyordu.

Son olarak zemini, iyice sulandırılmış bir güğüm tuzruhuyla cilaladı; böylece yeşil otlar üzerinde Bellis veya Galanthus top-

raklarıymış sanısını verecek parıltılı bir gölgelenme vücuda geldi; görmüştü, biliyordu; bu gölgeleniş, bağbozumunun bitiminde ekim ayında pastırma yazı gelince Roma dolaylarına bir özellik verirdi.

Çalışması sona ermiş fakat bu arada akşam da bastırmıştı.

Şimdi bir de kuvvetle etkilemesi için mucizenin belireceğini önceden bildirmesi, en iyisi, görüneceği günü evvelden tespit etmesi kalıyordu. Güney Avrupa'da şiddetli sıcakların hüküm sürdüğünü biliyordu madem, yakında kuzey rüzgârları esecekti şu halde. Rüzgâr bir süredir doğudan esmiş, oysa barometre kuzey denizinde alçak basınç göstermişti. Verilen haberlere göre buzlar Arholma önlerinde yüzyorlardı; rüzgârın kuzeye çevrilmesi üzerine, Botten Körfezi'nin, Baltık Denizi'ne açıldığı Oland batısından geçen akıntıya karışacaklardı. Bir gün bir akşamüstü esiverecek kuzey rüzgârının birkaç gün devam edeceğinden emin olabilir, bu rüzgârla birlikte hava berraklaşacağı için, hiç değilse bir gün önceden mucizenin görüneceğini söyleyebilirdi.

İş bu raddeye geldikten sonra saat ikinci planda kalırdı; çünkü bu gibi bir serap hadisesi, güneşin batmasından ancak birkaç saat sonra, çokluk onla on bir arasında oluyordu.

10

Borg, geceleyin odasına girince kapısını kitledi ve on yıldır tasarlayıp da elli yaşında tamamlamak istediği işinin, o muazzam işinin başına oturdu. Hayatının öz nedeni olan ve bir sır gibi sakındığı amaçtı bu.

Birkaç saat kendi kendisinin olabileceğini düşünerek seviyordu, çünkü bayanların gelmesinden bugüne geçen haftalar

süresince her gece onlara arkadaşlık etmek zorunda kalmış; bir dinlenme, bir eğlenme olması gereken şey, bir mecburiyet, bir görev haline gelmişti.

Genç kızı seviyor, onunla evlenerek her boş saatinin baş başa dinlenmelere harcanacağı tam bir beraberlik içinde yaşamak istiyordu. Belli saatlerde katıldığı ve keyfi yerinde olsun olmasının genç kızı eğlendirmekle yükümlü olduğu bu yarı durumsa onu bir angarya gibi sıkıyordu. Genç kız ona asılmış, kalmıştı; verdiklerini almaktan bıkip usanmıyor, üstelik Borg da daima yeni ve oyalayıcı olmak kabiliyetine sahip bulunuyor, ama kendisi kızıdan bir şey alamadığı için, zamanla bizzat yenileşmek ihtiyacını duyuyordu. Çekilecek olsa genç kız huysuzlaşıyor, hırçınlaşıyor, “Sizi çok mu sıkıyorum?” sorusuyla onun rahatını kaçırıyor, terbiyeli bir insan olarak Borg, buna uluorta, “Evet!” cevabını vermiyordu.

Güzelce tasnif edilmiş ve üzerleri notlarla dolu kartonların bulunduğu müsvedde dolabını açtı. Ufak kâğıtlara yazılarak bir çiçek koleksiyonu gibi yarım kartonlara yapıştırılmış bu notlar, araştırmalarının ilham ettiği düşüncelerini yansıtıyordu. Bunları yeni tasnif esaslarına göre hep yeni baştan sıraya, düzene koymaktan hoşlanır; bunu da vakıaları zihninin istediği tarzlarda ayırmak mümkün müdür, yoksa bu olaylar, tabiat onları nasıl düzene koymuşsa öyle, tek tasnif prensibine göre mi tasnif edilir, yahut da buna göre, tabiat hakikaten değişmez, kesin bir kanuna göre mi kurulmuştur; bunları anlamak için yapardı.

Bu uğraş, onda, kaosun asıl düzenleyicisi kendisi olduğu, karanlıktan aydınlığı ayırdığı, aydınlıkla karanlığın henüz birbirlerinden ayrılmadıkları sırada, ayırıcı şuur organlarının belirmesiyle kaosun yok olduğu tasavvurunu uyandırıyor: Bu düşünceyle sarhoş oluyor, benliğinin büyüdüğünü, beyin hücrele-

rinin çimlenerek kabuklarını çatlattıklarını, çoğalıp yeni tasavvur türleri oluşturduğunu, bunların günün birinde düşünceler halinde yabancı beyinlere maya gibi düşeceklerini, milyonları –daha önce değilse bile, ölümünden sonra– düşüncelerinin tohumları için fide toprakları haline getireceğini hissediyordu...

Kapı vuruldu. Gizli bir buluşma sırasında rahatsız edilmişçesine heyecanlı, “Kim o?” dedi.

Bayanlar selam söylüyor, Bay Borg’un evlerine gelip gelemeyeceğini sorduruyorlardı.

“Siz de benden selam söyleyin!” dedi. “Bu gece hiç vaktim yok, çalışmam lazım, mecburi bir durum benim bulunmamı gerektiriyorsa o başka!”

Sessizlik bir süre devam etti. Bunu neyin izleyeceğini kesin olarak bildiğini sandığı için, sekteye uğramış çalışmasını orada keserek notlarını topladı. Bu işi tam bitirmişti ki, merdivenlerde müşavir hanımının ayak seslerini işitti. Vurulmasını bekleyeceğine, gidip kapıyı açtı ve kadını selamlayarak sordu:

“Matmazel Maria hasta mı?”

Kızın annesi afalladı ama çabuk toparlandı ve, “Bir doktor bulmak imkânsız, kızıma gelseniz de bir siz baksanız!” ricasında bulundu.

Borg tıp doktoru değildi ama patoloji ve tedavi bahisleriyle az çok meşgul olmuş, kendisini ve görüş sahasına giren bütün hastaları incelemiş, hastalıkların nitelik ve tedavileri üzerinde fikir yürütmüş ve sonunda kendi kendisine uyguladığı bir tedavi tarzı bulmuştu.

Bunun için yarım saate kalmaz orada olacağını ve genç kızın ihtilaçlar içinde kıvrandığını duyunca da ilacını beraber getireceğini vaat etti.

Hastalığın mahiyetini keşfetmek onun için kolay olmuştı. İlk haberci bir hastalık sözü etmemiş olduğuna göre, rahatsızlık iki çağrı arasında, yani kendisinin daveti kabul etmeyişi üzerine başgöstermiş olmalıydı: Ruhsal bir rahatsızlıktı şu halde. Borg, isteri gibi hâlâ müphem bir isim taşıyan bu hastalığı çok iyi biliyordu. İrade üzerine küçük bir baskı, bir arzunun yerine getirilmeyişi, bir planın bozuluşu, peşinden hemen genel bir çöküntü sürükler; bu sırada ruh, acılarını bedene devretmeye çalışsa da bir türlü belli bir yere yerleştiremezdi.

Farmakodinamik'te devanın isim ve etkisi yanında çok kere “ne şekilde verileceği bilinmiyor” yahut “etki derecesi henüz kesinlikle belli değil” gibi ufak ve ihtiyatkâr notlara rastladığı olmuştı. İnceleme ve düşünce yoluyla bulduğunu zannetmişti ki ruh ve madde birliği esasına göre ilaçlar, hem ruhsal hem de kimyasal-dinamik bir etki yapmaktadır. Daha yeni bir devrin tababeti, ilacı yahut maddi mesnedi kaldırmış hipnotizma ile sırf ruhsal bir çareye yahut rejimle ve beden hareketleriyle harcîâlem, çok kere zararlı mekanik bir metoda başvurmuştu. Sinirli kimseler, sıcak bir banyo ile yatıştırmak dururken soğuk su ile daha fazla uyarılıyor, yahut da zayıflar sert havada ağır gezintilerle yoruluyorlarmış; olsun, tecrübeler kurban istemekle beraber o bu ifratlara lüzumlu ve olumlu ara şekiller gözüyle bakıyordu.

Eski devaların ruh hallerini kamçılarlamak veya değiştirmekte henüz malzeme olarak kullanılabileceğini sanmıştı. Adstringentia grubu midede nasıl büzücü bir etki yapıyorsa aynı ilaçlar da ruhun dağınık kuvvetleri üzerinde bir toplama, bir sıkıştırma vücuda getiriyorlardı. Sabahleyin zembereği boşalmış makinesini acı bir içkiyle işletmeye çalışan hurda ayyaş, bunu kendi tecrübesiyle bilir.

Bu kız kendini bedenlen rahatsız hissediyor, ama aslında yok böyle bir şey. Borg bu nedenle bir düzine ilaç sıraladı. Bunlardan

birincisi sahiden bir beden rahatsızlığı yaratacak, dolayısıyla hasta, ruhundaki rahatsızlığı bırakıp hastalığı vücuduna yerleştirmek zorunda kalacaktı. Borg bu amaçla ecza dolabından bütün eczaların en iğrencini, genel bir rahatsızlık hissi uyandıracak olanını, şeytan tersini aldı; hem de şiddetli çırpınmalar meydana getirmesi için fazla miktarda. Vücudun koku ve tat alma hisleriyle bu kendisine yabancı maddeye karşı ayaklanması ve ruhun olanca fonksiyonlarının, dikkatlerini ona geri püskürtmeye çevirmeleri gerekiyordu.

Var sanılan acılar, böylece unutulmuş olacaktı. O zaman iş, peş peşe geçişler yaratmaya, hastayı tiksindirici bir idrakten hep daha hafifine geçirmeye, nihayet en yüksek safhayı bularak son duraktan da aşırıp serin, hoş, yumuşatıp yatıştırıcı bir ilaçla tam bir hazzı erdirmeye, tıpkı atlatıldıktan sonra hatırlanmasında bir tatlılık bulunan zahmet ve tehlikelerdekine benzer bir hazzı ulaştırmaya bakıyordu.

Üzerine beyaz kaşmir bir ceket geçirdikten, boynuna zemini krom, çizgileri hafif ametist renginde bir boyunbağı bağladıktan sonra, bayanların köye gelişlerinden beri ilk defa, koluna bileziğini taktı. Bütün bunları niçin yaptığını bilmiyor ama ziyaret edeceği hasta yatağından gelen ve benimsediği bir ruh halinin etkisiyle hareket ediyordu. Aynada, yüzünü seyretmeksizin, üstüne başına bakınca hal ve tavrının sakın, sempatik fakat aynı zamanda apayrı bir hava yarattığını gördü ve heyecana getirmeksizin, sinirli bir insanın dikkatini kendi üzerinde toplayabileceğini anladı.

Bunun üzerine marifetini göstermeye giden bir sihirbaz gibi, takımlarını toplayıp hasta yatağı yönünde yola çıktı.

Kendisini odaya aldıkları zaman, genç kızın sedirde yatmakta olduğunu gördü. İran işi bir sabahlık vardı üzerinde ve çözüktü saçları. Olağandışı irileşmiş gözlerini, küçümseyen bir bakışla, içeri girene dikti.

Borg bir an için ne yapacağını şaşırdı fakat yalnız bir an, sonra hemen ilerleyip kızın elini tuttu:

Şefkatli bir sesle, “Nasılsınız, Matmazel Maria?” diye sordu.

Genç kız onun ruhunu okumak istiyormuşçasına keskin ve sert bakıyordu ama hiç cevap vermedi.

Borg saatini çıkardı, kızın nabzını saydı ve, “Ateşiniz var!” dedi.

Yalan söylemişti ama hastanın güvenini kazanması gerekiyordu, tedaviye dahildi bu.

“Ateşim mi var? Ah, kavruluyorum adeta.” Genç kız, halinden dert yanıyordu; ziyaretçiye karşı düşmanlığı dağılmıştı, elektrik akımı başlayabilirdi.

“Tavsiyelerime itaat edeceğinize söz vererseniz sizi iyileştiririm!” diyerek sözlerine devam etti Borg, elini kızın alnına koymuştu.

İtaat kelimesini söylediği sırada hastanın hiç de itaat etmek istemiyormuşçasına irkildiğini hissetmiş ama tam o sırada kol kapağının altından bileziğin aşağı doğru kayması üzerine hastalık hastasının direnmesi sona ermişti.

Genç kız, gözleri, kendisini büyüleyen ve bilinmez bir şeye karşı onda korku uyandıran altın yılanın üzerine mihlanıp kalmış, uysal cevap verdi:

“Yapın istediğinizi!”

“Ben, biliyorsunuz, meslekten bir doktor değilim, ama bu sanatı etüt ettim; şu anda yapılması gerekli şeylerin neler olduğunu, o kadarını bilirim. İşte bir ilaç, alması çok zordur ya, birebir gelir. Bir sır budalası değilim ben, size vereceğim ilacın ne olduğunu söyleyebilirim. Arabistan’da yetişen, yıllanmış bir otun kökünden yapılan bu ilacın, adı *Gummi resina*’dır (*Asa foetida*).”

Genç kız, Arabistan kelimesine kulak kabartmış, bu kelime onda ihtimal Lady Macbeth’in pis kokular yayan cinayetini bastıramamış ıtırlara, güzel kokulara ait düşünceler uyandırmıştı.

Bunun için kaşığı alarak içindekini kokladı, ama aynı anda başını geri çekerek bağırdı:

“Ben bunu içemem!”

Borg, kolunu kuvvetli fakat şefkatle, kızın boynuna doladı, kaşığı bir daha uzatarak takıldı:

“Söz dinler bir çocuk olduğunuzu gösterin haydi!”

İlacı kızın ağzına boşaltıvermiş, genç kız karşı koyamamıştı.

Kız kendini sedirin yastıklarına bıraktı, sarmısak kokulu reçinenin verdiği tiksintinin acısıyla vücudu kıvrılıvermişti. Yüzü, bu dünyanın olanca berbatlıkları, bütün iğrençlikleri üzerine boşalmış gibi bir dehşet ifade ediyordu. Bu azaptan kurtulmak için yalvaran bir sesle su istedi.

Vermediler, yatması ve mürüvvetlerine sığınarak ilacın uyardığı tiksintilere boyun eğmesi gerekiyordu.

İğrenmesinin geçtiğini görünce Borg, ikinci ilacı çıkardı.

Ferahlatan, mert bir sesle, “Matmazel Maria, Arabistan’daki yolculuğumuz bitti artık!” dedi. “Şimdi Alpler’e çıkacak, şifalı kızılkantaronların acı ve güneş sarısı köklerinde birikmiş dağ havasını içeceksiniz!”

Otomatik bir hareketle genç kız, acı ilacı içti ve vücuduna bir bıçak saplamışlar gibi ürperdi. Çok geçmeden de dağılmış kuvvetleri toplanmış, enerjisi geri gelmişçesine doğruldu. Seru içki, birincinin iğrenç lezzetini gidermiş, beri yanda keskinliği dolayısıyla mide zarını uyarıp nabızı hızlandırmıştı.

“Ateşi battaniyelerle söndüreceğiz şimdi!” diyerek, Borg sözlerine devam etti. “Bunun için de o güzelim su yosunu karagheen’den şifa almak üzere, Bretanya kıyılarına gidiyoruz. Zedelenmiş mide cidarlarına bu tutkalın, koruyarak ne kadar yumuşak yapıştığını duyuyor, deniz tuzunun kokusunu fark ediyor musunuz?”

Hastanın alev alev yüzüne sakin bir ferahlık yayıldı. Doktor, artık genç kızı, söyleyeceklerini dinleyebilecek kuvvette kabul ettiği için, Bretanya kıyılarına ait anılarını anlatmaya koyulmuştu. Atlas Okyanusu'ndaki yelken safalarından, Quimper balıkçılarının hayatından, Sarzeau'daki deniz kuşları avcılığından dem vuruyordu.

Genç kız anlatılanları izliyor ama henüz biraz yorgun görünüyordu. Bu yüzden Borg, hikâyesini yarıda kesti ve genç kıza kendi deyimiyle bir senfoni uzattı. Bu ilaç, Ortaçağ nişanlılarının şaraba çeşni vermekte kullandıkları o klasikleşmiş üzerklikten, adı gibi meleksi melekotundan, aile kokan kıvrıcık naneden, tazeliğini muhafaza için bir nebze *cnicus benedictus*'tan ve ormandan bahsedebilmek için de bir habbe ardıç yağından oluşuyordu.

Oradan oraya hayalde geziler yaptırarak, eski ve yeni dünyalara götürerek, akla gelebilen her yeri, her milleti, her iklimi seyrettirerek, genç kıza, ruhsal değişmelerle adeta masaj yapıyor, onu sakat düşüncelerinden koparıyordu.

Kızın yorulmuş görünmesi üzerine içirdiği bir kaşık limonata, onda serinletici, yatıştırıcı bir etki yarattı. Güçlkle atlattığı o korkunç yarım saatten sonra kız, uzatılan bu sade içkiyi büyük bir hazla almış, sevinçle gülümsemişti.

“Şimdi de duvardan tarafa dönün!” diye rica etti Borg. “Ben dışarda annenizle konuşurken siz beş dakika uyuma taklidi yapın!”

Borg enerjisinin tükendiğini hissediyor, kendini toplamak için dışarıya, temiz havaya çıkmak istiyordu. Gecenin yarı aydınlık göğüne, çelik mavisi denize bir göz gezdiresin, gözlerini yumsun, hiçbir şey düşünmemeyi denesin, yeterdi; düzeninden olmuş beyninin adeta yeniden yerine yerleştiğini ve bir parça geriledikten sonra yönetici ilerlemesine devam ettiğini duyardı o zaman.

Böylece kollarını göğsü üstünde kavuşturmuş ve uykulu, ayakta durduğu sırada, sağ kulağında yine de bir düşüncenin uğultusunu duydu: Otuz dört yaşında bir çocuk!

Derken uyandı, tekrar eve girdi.

Matmazel Maria sedirde oturuyordu, çözükle saçlarını işveli edalı, omuzlarına yaymıştı; tamamen canlı, neşeli görünüyordu.

Borg, sepetinden bir şişe Syrakusa şarabı ve bir paket Rus sigarası çıkardı.

“Şimdi sapasağlammışsınız gibi davranacaksınız!” dedi. “Sanki uzun bir yolculuktan sonra buluşmuşuz. Üzerine bir bardak tatlı Sicilya şarabı içmeli, bir cigara tellendirmelisiniz çünkü bu da tedaviye dahil!”

Genç kız, bilinmeyen ıstırapları gizlemek için bir çaba sarf eder göründü, ama gözlerini bileziğe diktiği sırada şaraptan içti.

“Bileziğime baktınız!” diyerek sessizliği parçaladı Borg.

Genç kız inkâr etti:

“Hayır, bakmadım!”

“Bana bunu bir kadın verdi, kendisine geri veremediğime göre şimdi ölmüş bir kadın!”

Derin bir şüphe içinde. “Sevdiniz mi yoksa?” diye sordu genç kız.

“Evet ama gözlerim kapalı olarak değil! Başka zaman aklımızı kullanmayı takdire değer bulurken, hayatta önemli adımların atılacağı sıra onu unutmamız doğru olur mu?”

“Yani aşkta hesaplı mı olmak lazım?”

“Hem de pek çok, inanılmaz derecede. Eğer en vahşi içgüdülerin birini başıboş bırakacaksak, büsbütün!”

“İçgüdü mü dediniz?”

“İçgüdü! Tabii!”

“Aşka inanmıyor musunuz?”

“Cevabı olmayan sualler soruyorsunuz! Genel anlamda aşka inanmak! Bundan kastınız ne? Aşkın siyahla beyaz gibi birbirine zıt bir sürü şekli vardır. Ben aynı zamanda hem birine, hem ötekine, aynı zamanda hepsine birden inanmam ki!”

“Ya en yükseğine?”

“En yükseği ruhani olanıdır! Fakat bir İngiliz evi gibi üç katlı olmalı. En üste çalışma odası, ortada yatak odası, zemin katında da mutfak.”

“Ne pratik şey! Ama aşk, büyük aşk ölçü, hesap tanımaz ki! Ben onu hayalimde hep yüce bir varlık olarak tasavvur ederdim: Bir fırtına, bir gök gürlemesi, bir çağılayan gibi!”

“Ham, yabani bir tabiat kuvveti olarak mı? Hayvanlara ve aşağı seviyedeki insanlara o öyle görünür...”

“Aşağı seviye? Bütün insanlar aynı değil mi?”

“Tabii, tabii! insanlar iki damla su gibi birbirlerinin aynındırlar. Gençlerle ihtiyarlar, erkeklerle kadınlar. Hotanto'lularla Fransızlar! insanlar şüphesiz birbirlerinin aynındırlar, ikimize bakın, kâfi! Tamamen aynısınız, bir sakal bıyıktır farkımız! Affınızı dilerim matmazel, görüyorum ki iyileştiniz artık, ben gidiyorum. Size iyi uykular!”

Ayağa kalkmış, şapkasını almıştı ama bir an sonra genç kız yanına geldi, ellerini avuçlarına aldı ve onu birinci defa yendiği bakışla bakarak, “Gitmeyin!” diye rica etti.

Bu yakıcı bakışların ve bu el sıkışın etkisinde Borg, bir çapkının ateşli saldırısına uğrarsa, bir genç kız, kendi görüşüne göre, neler duyar, neler duymalıdır; o duygulara benzer bir şeyler hissetti. Altüst olmuş, ruhunda kırılmış bir utanç, çiğnenmiş bir erkeklik gururu şahlanmıştı. Ellerini kurtardı, geri çekildi; sakın, yapmacık bir soğukluktan keskinleşmiş bir sesle, “Kendinize gelin!” dedi.

“Ya kalırsınız ya da ben sizin odanıza gelirim!”

Kızın, itiraz kabul etmez bir tehdit taşıyan öfkeli cevabıydı bu.

“O halde ben kapımı kilitlerim!”

Katı bir kahkahayla meydan okudu kız:

“Siz bir erkek misiniz?”

“Evet, hem öylesine ki, seçen de, harekete geçen de kendim olmalıyım. Baştan çıkarılmayı sevmem ben!”

Böyle dedi, kapıdan çıktı. Ardında, bir insan vücudunun yere yıkılırken mobilyalara çarpmasına benzer bir gürültü işitmişti.

Sokakta az kaldı geri dönüyordu çünkü ruh yorgunluğu sonucu, kendisini başkalarının acılarına karşı hassaslaştıran bir kesiklik vardı üzerinde. Ama bir iki dakika yalnız kalıp da kendini toplayınca kuvveti yerine geldi ve bütün ruhsal hayatına el koyacağı benzeyen bu ilişkiyi kesip atmaya kesin karar verdi. Özlediği şeyin sadece vücudu olduğunu apaçık göstermiş, beri yanda etten ibaret cansız bir heykele akıtmaya kalkıştığı ruhunu tükürüp dışarı çıkarmış olan böyle bir kadınla ilişkisini hazır vakitken kesmeliydi. Sesinin yankısını duyuyordu genç kız, fakat düşüncelerini ancak doğrudan doğruya bir fayda sağladıkları takdirde kabul ediyordu. Zaman zaman kızı, yüzündeki, endamındaki hatları süzerken yakalamıştı. Ara sıra pazılarının yumuşak kumaş altında bir kabartı yaptıkları kolundan, düşüncesizce tuttuğu olmuştu kızın. Şimdi Borg, deniz banyolarındaki, yelken açışlarındaki, önünde emin bir payanda olmadıkça bir tepede durmak sinir sistemini rahatsız ettiği için hiç uğramadığı gözetleme kulesine çıkışlarındaki bunca meydan okuyuşları hatırlıyor ve bu gece bu vahşi cinsel ilişki manisiyle karşılaştıktan sonradır ki, bu kadının, aşkını belli bir adamda fertleştirebilecek gelişmiş

bir soydan olmadığını anlamış bulunuyor, onun, kendisini, daha çok, sadece genel anlamda cinsiyetin vazgeçilemez kutbu rolünde görmek istediğini kavıyordu.

Serinlemek için aşağıya, kıyıya inmişti ama ılıktı gece. Deniz durulmuştu; kuzeybatıda gökyüzü hafiften kavun rengine bürünmüş, ilerde doğuda gece, suların üzerine çökmüştü. Kıyıdaki kayalar henüz ılıktılar; donlarla parçalanmış dalgalarla yontulmuş bu bir sürü koltuğun birine oturdu.

Gözlerinin önünden daha demin yaşadığı olaylar geçiyor, sakinleştiği şu anda, durumu bir başka ışık altında seyreliyordu. O daima, bir kadının dilenerek, sürünerek kendisine gelip de, “Seni seviyorum! Beni aşkına layık gör!” diyeceği bir sevda hayal etmişti. Hem bu, tabiat kanunuydu canım; aciz, kendisinden daha kuvvetliye hakir ve uysal yaklaşır; olmaz bunun aksi! Batıl inançlara bağlı bazı döküntüler, kadında mistik ve yüce taraflar bulunduğunu kabul etseler bile böyledir bu! Yapılan araştırmalar, çoktandır bu mistikliğin sadece kargaşalık, bu yüceliğin ancak hayal olduğunu, bunların, erkeklik güdüsünün baskıdaki ihtirasları tarafından uydurulduklarını ortaya koymadı mı?

Peki ama genç kız, tam kendisinin hayal ettiği gibi gelmişti işte! Yeni bir devrin, peşin hükümlerden uzak kadını, ruhunun alev alev olanca niteliğini göstermişti de o kendini geriye çekmişti. Niçin? Hâlâ örf ve âdetlerin, alışkanlık kanunlarının hükmü altındaydı belki. Genç kızın taşkınlığında bir hayasızlık, orospunun vücudunu satılığa çıkarışından bir nebze, yakışık almaz bir hareket yahut bir adilik yoktu çünkü! Genç kız onu kendi tarzında seviyordu! Bundan fazla ne isteyebilirdi? Böyle bir aşk karşısında Borg, bu çeşit bir ateş tutuşturmuş olmakla övünmenin pek az erkeğe nasip olacağını düşünerek, gönlü rahat, kendini ona bağlayabilirdi. Onu elde etmiş olmaktan bir gurur duymuyor

Çünkü kendi değerini biliyor; daha çok, kurtulmak istediği sıkıcı bir sorumluluk hissediyor, bunun için de gezilere çıkması gerekiyordu.

Dalgın, düşünceli, eşyalarını toplamaya başlamıştı bile; yazı masasının üstünü temizledi ve boş, yeşil örtüyü gördü. Geceleri ışık, gündüzleri parıltılı renkler serpmiş olan lambayı kaldırdı. Duvarları resimlerinden, kumaşlarından soydu; beyaz, hüzünlü matematik şekiller meydana ıktılar. Etajerlerden kitapları indirdi, korkunç bir boşluk yüzüne karşı sırttı: Monotonluk, ıplaklık, sefalet!

Derken üzerine beden yorgunluğu çöktü, kötürümleştirici etkileriyle yolculuk korkusu başgösterdi: Bilinmezin korkusu, alışkanlıklardan, arkadaşlıklardan olmak! Çocuksu ve şahane güzelliğiyle genç kıızı görüyor, sızlanışlarını işitiyor, bir süre sonra bir başkasının tekrar pembeleştireceği solgun yanaklarını seyrediyordu.

Kendisine saatlerce sürmüş görünen on beş dakikalık bir zaman içinde, ayrılmanın olanca azabını yaşamıştı ki yaz gecesinin alacakaranlığında, yukarıda tepede aydınlık gökyüzüne silueti vurmuş bir kadın gördü. Çok iyi tanıdığı o nefis konturlar, şimdi bir güneş batışı olduğu kadar bir güneş doğuşu da sayılabilecek solgun sarı bulutlara karşı, daha ince oranlara bürünmüşlerdi. Genç kız gümrük kulübesinden geliyor, bir şey veya birini arıyora benziyordu. Başı açıktı ve hâlâ omuzlarına döküktü saçları.

Görebilmek için sağa sola bakmıyordu ki birden aradığını görüverdi kız. Atılırcasına aşağıya, kıyıya doğru koştu; arayıp da bulduğu insan, kendinde kaçmaya kuvvet bulamayarak, kendini tanıtmaya karşı isteksiz, hareketsiz, orada oturuyordu.

Genç kız ona erişince yere çöktü, başını dizlerine koydu ve dilinin bağları çözölmüş bir halde, utancından mahvoluyor gibi, vahşi, ürkek, yalvaran bir sesle konuşmaya başladı.

“Beni bırakmayın!” diye hıçkırıyordu. “Beni hor görün ama acıyın bana! Sevin beni, sevin beni, yoksa bir daha dönmeyeceğim bir yere giderim ben!”

Erkekliğin o güçlü ve olanca aşk özlemi, Borg’un ruhunda o anda uyandı ama kızı ayaklarına kapanmış görmesi, onda, karısının şahsında bir cariyeye değil, bir sultan görmek isteyen kocanın, atalar-dan miras şövalyeliğini de harekete geçirmişti. Ayağa kalkıp genç kızı yerden kaldırdı, kolunu vücuduna dolayarak bağrına bastı.

“Yanımda olun, Maria!” dedi. “Ayaklarımda değil! Beni seviyorsun çünkü biliyorsun seni sevdiğimi; artık hayatım boyunca benimsin sen! Artık sağ oldukça ellerimdesin, işitiyor musun? Bütün ve uzun bir ömür boyunca! Şimdi seni tahtıma oturtuyor; kendimi ve her şeyimi, ismimi, malımı, mülkümü, şerefimi, eserimi ellerine bırakıyorum! Fakat bunlara hükmetmek yetkisini sana benim verdiğimi unutma! Bu yetkiyi kötüye kullanacak veya bir başkasına devredecek olursan seni bir despot gibi deviririm; o zaman öyle derinlere düşersin ki güneşin doğuşunu bir daha hiç mi hiç göremezsin! Ama yapmazsın bunu çünkü beni seviyorsun, öyle değil mi, beni seviyor musun?”

Genç kızı kayaya oturtmuş, diz çökerek başını kızın kucağına koymuştu.

“Başımı dizine koyuyorum,” diye devam etti Borg. “Fakat göğsünde uyuduğum sıra saçlarımı kesmeye kalkma! Ben seni yukarılara çıkarayım, ama sen beni aşağılara indirme! Sen benden daha iyi ol! Çünkü seni, içine gireceğin dünyanın kirleriyle, sefaletleriyle temasa gelmekten koruyacağıma göre, elindedir bu. Bende bulunmayan büyük meziyetlerle kendini yüceltirsen bizim tam bir bütün oluruz.”

Duyguları, düşüncenin soğuk rengini almaya başlamıştı; heyecanını söndürecek gibiydiler. Genç kız yanan yüzünü erkeğin yüzüne yaslayarak konuşmayı durdurdu. Okşayışlarının karşılıksız kaldığını görünce erkeğin dudaklarını alevli bir öpüşle öptü.

“Ama olmaz ki!” dedi. “Gören de yok işte, beni neden öpmüyorsun?”

Borg birden ayağa fırladı, kızı ensesinden kavradığı gibi, kendini kurtarıp bir kahkaha atarak önüne dikilene kadar, gerdanından defalarca öptü.

“Sahiden bir vahşisin sen!” diye çıkıştı kız.

“Vahşi ya! Kolla kendini!” cevabını verdi Borg ve kolunu kızın beline sardı.

Ayakları çevresinde fısıldaşan sıcak kumların üstünde yürümeye başladılar.

Hava serinlemiş, çiy düşmüş, uzaktaki deniz feneri titreyen ışıklar saçmaya başlamıştı. Kayaların gerisinden doğru fok balıklarının haykırışları duyuluyordu; gemileri batmışların çığlıkları gibiydi sesler.

Bir saat, iki saat, üç saat dolaştılar. İlk karşılaşmalarından, gizli düşüncelerinden, gelecekten, yaklaşan kıştan, yabancı diyarlara yapacakları gezilerden bahsettiler.

Bu esnada bir gemi kazasında boğulmuş insanların hatırasını yâd için, üzerine taştan bir set yapılmış ve bir haç dikilmiş buruna geldiler.

Birden önlerine iki gölgenin çıktığını, sonra sürünerek kaybolduğunu gördüler.

“Vestmann’la yengesi!” dedi Borg. “Rezalet! Kocasını olsaydım suda boğardım bu kadını!”

Düşündüğünden daha sert bir sesle genç kız itiraz etti:

“Erkeği boğmaz mıydınız?”

“O bekâr!” cevabını verdi Borg, kısaca. “Fark burada!”

Bir sessizlik oldu, sıkıcı bir sessizlik, konuşacak konu aradılar. Bu esnada büyülenişten çözülmüş, kopmuş düşünceler fısıldaşıyor, Borg gözleri körleştiren, boz rengi tozpembe yapan, her şeyi gözlerde büyüten, çatlak porselenler üzerine yaldız zırhlar çizen o büyülenişi, o sarhoşluğu özlüyordu.

Bir kaya duvarının önüne gelince, geri döndüler, dönüş yolunu yürümeye başladılar. Uyumuş rüzgâr şimdi yüzlerine doğru esiyordu: Uyanmış âşık hissettiği boğuluş içinde rüzgârın serinliğini duydu. Poyrazdı bu, beklediği bu rüzgârı şimdi bir kurtarıcı gibi selamlıyordu. Çünkü hayati bir mesele üzerinde genç kızın bu itirazı, bir an içinde ruhunda bir şeyler kırmıştı; genç kızın varlığının kendi benliğinde eriyemeyeceğini, iki benliğin birbirlerine ancak lehimlenebileceğini hissediyordu; meğerki direnmekten vazgeçsin, kendini genç kıza tamamen teslim etsindi Borg. Genç kızı çiğnemeksizin doğrulabilmek için fırsattan yararlandı, “Halk benden niçin nefret ediyor?” diye sordu ansızın.

Ne önemli bir itirafta bulunduğu farkında olmayarak, ağzından şu sözleri kaçırdı genç kız:

“Sen onlardan üstünsün çünkü!”

“Buna inanmıyorum!” cevabını verdi Borg. “Onların zekâsı benim üstünlüğümü anlamaya yetmez.”

“Nefretleri gözlerini kamaştırmıştır!”

“Ne güzel cevap! Acaba mucizemi görseler açılır mı gözleri?”

“Belki! Şayet mucizeniz onları korkutursa!”

“Mucizemi onlara göstereceğim! Kerametimin işareti, yarın sabah saat onda görünecektir.”

“Hangisi?”

“Sana vaat etmiş olduğum!”

Genç kız, söylediğine inanmamış gibi şaşkın, Borg’un yüzüne bakakaldı. Sonra gülerek itiraz etti:

“Peki ama hava puslu olursa?”

“Olmayacak!” cevabını verdi. Borg. “Eh, madem havanın güzelliğine kadar getirdik konuşmayı, şunu da düşünebilir: Hanımannen bizim bu işe ne der acaba?”

“Bu işe karışmaz o!” dedi genç kız hemen.

“Tuhaf şey; bir anne kızının nasıl bir adamla birleşeceğine, kimin adını taşıyacağına nasıl önem vermez? Hiç aldırmaz olur mu?”

“İyi geceler!” diyerek Borg’un sözünü kesti Matmazel Maria ve öpmesi için dudaklarını uzattı. “Ziyaretini yarın sabah erkenden yaparsın, değil mi?”

“Şüphesiz!” cevabını verdi Borg. “Şüphesiz!”

Ve genç kız gitti.

Borg ise olduğu yerde kaldı ve kızın narin endamının yokuş yukarı çıkarken, artık kükürt sarılığına girmiş bulut içinde kuvvetle belirişini seyretti. Genç kız yukarıya varınca arkasına döndü, ona eliyle bir öpücük yolladı. Sonra tepenin gerisine gömülüverecekmiş gibi göründü. Borg şimdi onun yalnız başını görüyordu, çözükle saçları poyrazda dalgalanan başını.

11

Ertesi sabah Borg, bir itirazla karşılaşmaksızın damatlığa kabul edildikten sonra nişanlısının yanında kahve masasında oturuyordu ki, o karışık duyguyu yeniden hissetti: Önce ortak menfaatlerin hudutsuz bir güvene bağlı bulunduğu küçük bir aile çevresine alınmış olmanın büyük huzuru ama bir yandan da sempati ve akrabalıkların şart koştuğu o bir sürü hatır saymalar, kolayışlar yüzünden, benliğini kaybetmeye mecbur kalmak korkusu.

Dün gece, hayatına saldırmış ve hayatın ihtiva ettiği büyüklü, küçüklü bir sürü şeyi birbirine katmıştı. Kurduğu hülyalar gereğince gözü açık yaşamak istediği aşkının olanca macerası, işte ne çare gözleri kasten bağlı iken cereyan etmişti. Genç kızın o yapmacık yahut sadece kuruntu hastalığı karşısında gözlerini yummuş, hem öyle sıkı yummuştu ki aldanışını, hastalığı cid-

diye almaya kadar vardırmıştı. Böyle yapmamış olsaydı da daha ilk andan, “Ayağa kalkın, sapasağlamsınız, sizinkisi kuruntudan ibaret!” demiş bulunsaydı, genç kız ömrü boyunca ondan nefret ederdi; oysa genç kızın aşkını kazanmaktı Borg’un amacı. Şimdi kazanmıştı bu aşkı; belki de genç kız, onu kandırdığını sanmıştı da gönlünü bu yüzden vermişti. Buna göre Borg’un aşkı ile çabuk kanışı, birbirleriyle doğru orantılıydılar. Şimdi bu sabah vaktinde habire sorduğu, “Maria’ya inanıyor musun?” sorusunu, dinlenmiş zekâsı, “Seni yanıltabileceğimden emin miyim?” şeklinde tercüme ediyordu. Hayır, aşk dediğin gözü kapalı olurdu; bir kadını açikkalpilikle elde etmek imkânsızdı, imkânsız! Bir kadına yukarı kalkık bir başla, açık belli kelimelerle yaklaşmak, onu kendinden uzaklaştırmak demektir. İşe bir yalanla başlamıştı, rol yaparak devam etmesi gerekiyordu.

Fakat konuşmanın ordan burdan konularla duygu gösterileri arasında gidip geldiği bir sırada düşüncelere dalmanın vakti miydi? Munis bir aile havası içinde iki kadının ortasında bulunmanın rahatlığı, her şeye öylesine bir haz ve yumuşaklık veriyordu ki Borg kendini korunan, gözetilen bir çocuk, evlat, damat olmanın zevkine bıraktı. Şu var ki bu arada annesini artık pek önemsemeyen kızın, kadına bir çocukmuş gibi davrandığını, küçük bir değıştirme ile kendini, benzeri bir insana kayınvalide diyen erkekinden gitgide üstün hissettiğini görüyordu. Fakat tabiattaki bu düzenin bozulmasından hoşlanıyordu Borg; gözünün önüne hep, küçük çocuğun, sakalından üç tel, ama yalnız üç tel koparmasına izin veren devin hayali geliyordu.

Kahve fincanlarına karşı oturmuş, böylece sohbet ederlerken kıydan doğru anlaşılmayan konuşmalar işittiler.

Pencereden bakınca, halkın dalgakıran üzerinde birikmiş olduğunu gördüler: Kâh hareketsiz kalıp ellerini gözlerine siper

ediyor, kâh bastıkları toprak tutuşuyormuş ya da heyecandan yerlerinde duramıyorlarmış gibi, her iki ayakları üstünde hafif sallanıyorlardı.

“Mucize göründü!” diye bağırdı genç kız ve evden dışarı fırladı; annesiyle nişanlısı onu izlediler.

Tepeye vardıkları vakit iki kadın, korkudan kötürüm olmuşçasına donakaldılar: Sabahın güneşli göğünde, şavkı denizin yüzüne vurmuş siyah servisiyle birlikte bir kilise mezarlığının üzerinde, ölü beyazı muazzam bir ay doğduğunu görmüşlerdi.

Eserinin böyle bir görüş dairesinden seyredileceğini düşünmemiş olan balıkçılık uzmanı, aradaki bağlantıyı o kadar çabuk kavrayamadığı için, sair zaman o kadar planlı tabiatta böyle beklenmedik ve ürkütücü bir şeyin belirmesi karşısında duyduğu dehşetle sapsarı kesildi. Donmuş kalmış gibi duran, kımıldamayan o iki kadını orada bırakarak aşağıya, halkın birikmiş olduğu deniz kenarına indi. Muammanın çözümünü o anda buldu. Gayesi olan mermer saray, hiç istemediği halde, sağdan ortası kabarık, çıkıntılı bir kaya duvarı, soldan da bir çam ağacının tepesiyle çerçevelemişti. Kalker düzlem, bunun için toparlak görünüyor, çok hafif çizilmiş pencereleriyle bir manzara kartında değirmi bir ayı andırıyordu.

Balıkçılık uzmanının vaadi gereğince mucizenin, tespit edilen saatte görüneceği köydekilere hatırlatılmıştı. Herkes şimdi korkmuş fakat saygılı bakışlarla yükselen ayı seyrediyor, erkekler hiç âdetleri değilken başlarından şapka ve kasketlerini çıkarıyorlardı.

“Ee, şimdi bu benim eserim olan seraba ne dersiniz?” diye takıldı Borg.

Hiç kimse cevap vermedi. İçlerinde yine en cesuru olan başkılavuz, asıl ayın solgun bir renkte ve ilkdördününde görüldüğü kuzeybatı yönünü gösterdi.

Mucize ezici olmuştu şu halde; her iki ayın yarattığı şiddetli etki, bir açıklamayla giderilemeyecek kadar derine işlemiş bulunuyordu. Balıkçılık uzmanı bunu denemeye kalkışınca, başlangıcı bile dinleyen olmadı; hepsi bu, yorumu imkânsız şeyin verdiği dehşete vurulmuş gibi, büyülenmiş, öylece duruyorlardı. Bu yüzden Borg, onların inancını sarsmak teşebbüsünden vazgeçti. O, onlara, belirli kanunları ne kendisinin, ne de tabiatın çiğneyemeyeceğini şöyle bir göstermek istemiş, gelgelelim tesadüf onu yine de bir sihirbaz yapıp çıkmıştı.

Geriye dönünce nişanlısını gaşyolmuş bir halde buldu; annesi kızını, kendine getirmeye çalışıyordu. Ama Borg yanlarına yaklaşınca genç kız annesinin ellerinden fırladı, diz çökerek yarı çılgın hareketlerle bir ispiirtizma çevresinden alınmışa benzeyen şu sözleri haykırdı:

“Ey kadir ruh, senden korkuyoruz! Bizden korkuyu gider ki seni sevebilelim!”

Durum, endişe verici bir kılığa girmişti: Borg bu istenmemiş mucizeyi açıklamak için olanca hünerini gösterdi ama boşuna! Sinirlenmiş olmak hazzı, korkunun yarattığı uyuşukluk, daha geride pusu kurmuş ve birsamları itiraf etmek istemeyen onur, genç kızı öylesine kavramıştı ki ne izahlar, ne yeminler para ediyordu.

O sarsılmaz ve sakın itidaline rağmen annesi ne yapacağını şaşırmış, kızının insanı telaşa düşüren hali karşısında tabiat olayını tamamen unutmuştu.

Matmazel Maria'nın feryat ve hareketleri, kıyıdaki insan yığınının dikkatini denizdeki sahneden ayırdı. Genç tepede beyaz elbiseli erkeğin önünde bakışları karanlık, başı açık diz çökmüş görmeleri, onlarda, incil'deki keramet sahibi genç bir adamın hikâyesine ait hatırayı canlandırmış olmalıydı. Bir yumak gibi

sıkışarak fısıldaştılar. Başkılavuzun emri üzerine kadınlardan biri bir koşu en yakındaki kulübeye gitti; yanağında açık, cerahatli bir yara olan üç yaşında bir çocuk getirdi.

Bir serap yaratma gücüyle, hastalıkları tedavi etmenin o tabiatüstü bilgisi, birbirine bağlı olmalıydılar.

Borg'a yüklenen rol, şimdi onu ölçsüz derecede üzmeyle başlamıştı. Sözlerini kerametler gösterecek kehanetler gibi dinlemek üzere, balıkçıların, kılavuzların, gümrükçülerin işlerini bıraktıklarını, marangozların, dülgelerinin, mabedin yapımını durdurduklarını görünce, afsunla çağırıp da sonra baş edemediği bir tabiat kuvveti karşısında kalmış gibi ürktü. Ama konuşması gerekli an gelmişti: Onları uyarmak için kesin, açık konuşmalıydı şimdi.

“Dostlarım!” diye başladı fakat o anda zihninde, hafiften şöyle bir düşünce belirdi: Her söz bir izaha muhtaç olduğuna, her izah yeniden, mevcut olmayan bilgileri şart koştuğuna göre, konuya nasıl girecek, hangi kelimeleri kullanacaktı? Onlarla kendi arasında ne büyük bir uçurum bulunduğunu düşündüğü bu saniyeler içinde, yaklaşan adımların sesini duydu, arkasına döndü ve izinli bir gemiciye benzeyen, yaşlıca bir adam gördü.

Adam yuvarlak fötr şapkasını hafif kaldırıp selam verdi; ilkin ürkekçe görünüyordu, yaklaştıkça dikleşti ve tam bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu ki Borg'un sorusu, onu şaşkınlığından kurtarmış oldu.

“Beklediğimiz vaiz sizsiniz herhalde?”

“Evet, benim!” cevabını verdi gelen adam. Bulunduğu müşkül durumdan kurtulmak çabasıyla, “Açıklanmasını istemedikleri, benim de şu anda yorumlayamayacağım bir tabiat olayı karşısında heyecanlanmış bu kalabalığa birkaç söz söylemez misiniz?” dedi Borg.

Vaiz derhal kabul etti. Uzun sakalını sıvazlayarak cebinden incil'ini çıkardı.

Kara kaplı kitabı gören yığında bir kıpırdanma oldu, erkeklerin bazıları başlarından kasketlerini çıkardılar.

Bir süre sayfaları karıştırdıktan sonra nihayet durdu, öksürdü ve okumaya başladı vaiz:

“Ve altıncı mührü açtığında gördüm ki bir büyük zelzele olup güneş bir kıl çuval gibi siyah olarak ay dahi kan gibi oldu. Ve semanın yıldızları şiddetli rüzgârdan sallanan incir ağacı kendi ham incirlerini döktüğü gibi yere düştüler. Ve sema bir dürülür tomar gibi çekildi, her dağ ve ada dahi yerlerinden hareket eyledi. Ve dünya melikleri ve büyükler ve zenginler ve binbaşılar ve kudret sahipleri ve her kul ve her hür, mağaralarda ve dağların kayalarında gizlenip dağlara ve kayalara, ‘Üzerimize düşüp bizi tahtta oturanın huzurundan ve Kuzu’nun gazabından, gizleyiniz. Zira onun gazabının azim günü geldi ve kim durabilir?’ derler idi.”

Borg, işin tehlikeli bir yöne saptığını hemen gördüğü için, nişanlısını yarı zor kullanarak bu netameli yakınlıktan uzaklaştırmıştı. Onu aşağıya, deniz kenarına götürdü. Asıl görüş açısına sokarak gökte beliren şeyin ay değil de doğum günü için vaat ettiği İtalya manzarası olduğunu göstermek istedi.

Fakat iş işten geçmişti. Genç kızın ruh gözü bir kere hayali ilk şekliyle görmüş, vaizin heyecanlı yorumu ise bu göz yanılmasını daha derinlere perçinlemiş bulunuyordu. Borg tabiat ervahıyla oynamış, yaptığı efsunla yardımına bir düşmanı çağırmıştı; işte şimdi hepsi düşman tarafına geçmiş, onu yalnız bırakmışlardı.

Maria’nın bakışlarının hâlâ tepedeki vaize takılı olduğu sırada Borg, bu işi bir de kızın annesiyle denemek istedi, fısıldadı:

“Bu vartayı atlatmamıza yardım ediniz. Bizimle beraber gelin de bu işin bir oyundan, bir doğum günü eğlencesinden ibaret olduğunu görün!”

“Bu gibi işlerde bir hüküm veremem ben!” cevabını verdi müşavir hanımı. “Vermek de istemem. Ama bana kalırsa sizler çabuk evlenmelisiniz.”

Kuru, basmakalıp bir tavsiye idi bu fakat kendisi de bir anne olan bu yaşlı kadının ağzından öyle zekice çıkmış, hele izahı biraz basit bulmakla beraber Borg’un keskin zekâsının öyle hoşuna gitmişti ki! Bu uyarmadan sonra Borg, doğruca kızın yanına gitti, kolunu vücuduna doladı ve anlaması gerekli bir gülümseyişle gözlerinin içine baktı, dudaklarının ortasına bir öpücük kondurdu.

Genç kız tepedeki büyücünün etkisinden sanki o anda kurtuluverdi; kolunu öylece dostunun koluna bıraktı, onunla birlikte adeta dans eder gibi, annesinin evine doğru yürümeye başladı.

“Teşekkür ederim!” diye fısıldayarak, bakışlarını Borg’un bakışlarına gömmüştü. “Şunun için teşekkür ederim ki sen beni... nasıl söylesem?”

“Tepedeki ecinniden kurtardın!” diye tamamladı Borg.

“Evet, ecinniden kurtardın!”

Ve arkasına dönerek, atlattığı tehlikeye bir daha bakmak istedi.

“Bakma arkana!” diye ihtar etti nişanlısı ve rüzgârın, tepedeki vaizin kırık dökük birkaç kelimesini alıp aşağıya, kulağına getirdiği sırada, Maria’yı evden içeri soktu.

12

Balıkçılık uzmanı, bir hafta sonra bir sabah vakti, deliksiz uyunmuş bir uykudan gözlerini açınca zihninde beliren ilk aydınlık düşünce, şu oldu: Yalnız kalıp kendine gelmek, kayıp benliğini bulmak için, neresi olursa olsun çekip gitmeli bu adadan! Vaizin gelişi, diledikleri etkiyi bir bakıma göstermiş, “ayaktakımını sindirmiş,” gürültülerin, adiliklerin önü alınmış olmakla beraber

Borg, bu yeni kazançları olan barışın keyfini sürememiş, çünkü yaşadığı heyecanlar dolayısıyla nişanlısını hep gözü önünde bulundurmak zorunda kalmıştı.

Ona arkadaşlık etmiş, sabahtan akşama kadar yanından ayırlamamış, dini konular üzerinde bitip tükenmez konuşmalarla, genç kızı, vaizin ayartıcı vaizlerinden kurtarmaya çalışmıştı. Gençliğinde savaştığı, yendiği şeyleri tekrarlaması gerekmiş, o gün bugün yeni karşı deliller bulunmuş olduğu için bütün savunmasını yeni baştan işlemesi gerekmişti. Allah, iman, mucize, ebediyet, ibadet kavramları üzerinde psikolojik açıklamalar uydurmuş, genç kızın bunları anladığını vehmetmişti.

Fakat aradan üç gün geçip de kızın hep aynı noktada ve bu his meselesinin, akıl dışında kaldığını görünce hepsini bir tarafa bırakarak erotik unsuru uyarmak suretiyle o birinci duygu işini bir yenisiyle yok etmeyi denedi.

Ama çok geçmeden bunun da boşuna olduğunu anladı: Çünkü yaşanacak anlar hakkındaki konuşmalar, sadece genç kızın hissi hayatını daha yükseklerle tahrik etmekle kaldı. Borg'un dini vecitlerle sekse bağlı olanlar arasında gizli köprüler bulunduğunu fark etmesi uzun sürmedi. Genç kız İsa aşkından hareket ediyor, özgeciliğin geniş köprüsünden geçerek gayet kolaylıkla erkek tutkunluğuna atlıyordu. İmsaktan hareketle küçük küçük adımlar atarak feragat geçidinden geçiliyor, onun komşusu olan riyazete ulaşıyordu. Küçük bir şaka o nahoş suç duygusunu yaratıyor, bu hissin barışma hazzında eritilmesi gerekiyordu.

Borg, çaresizlik içinde, ilkönce köprüleri parçalamak, kızı örtüsüz hazlarla karşı karşıya getirmek, kızın ruhunda, ateşli renklerle tasvir ettiği dünyeviye karşı arzu uyandırmak zorunda kalmış fakat bu işi başarıp da son saniyede kendini geri çekiverince genç kızda hayal kırılışının soğukluğu başgöstermişti.

Duygularını yüceleştirmeye, ona döl ve aile düşünceleri aşılama-ya kalkışınca genç kız ürkmüş, kesin bir dille çocukları olmasını istemediğini söylemişti. Hatta bazı kadınlar arasında pek rağbette olan bir ağız kullanarak, “Ben sende olmayan döl yatağının yerini tutmak, karnımda zürriyetini taşımak, hele onları hayatımı tehlikeye koyarak doğurmak istemiyorum!” demişti.

Borg o anda tabiatın, genç kızla kendi arasına mahiyetini henüz bilmediği bir şey koyduğunu hissetmiş, kendini teselli için bunu, kelebekteki, yumurta bırakınca ölmek korkusu, çiçekteki, tohum oluşur oluşmaz güzelliğinin solacağı endişesi şeklinde yorumlamıştı.

Bu hafta içinde yorulmuş, yıpranmıştı Borg. Düşüncelerinin nazik çarkları yuvalarında işlemeden kalmış, makinenin yayları gevşemişti.

Gündüzleri böyle bir yorgunluktan sonra birkaç saat çalışmak istedi mi kafası boş şeylerle meşgul oluyordu. Kırık dökük kelimeler, kulak tozunda adeta yüksek sesle tekrarlanıyor, kızın konuşurken yaptığı hareketler, takındığı tavırlar gözünün önüne geliyor filan soruya falan şekilde cevap vermeliydim diye düşünüyor, tam da yerini bulmuş bir cevabın hatırlanışı ona bir memnunluk ânı yaşıtıyordu. Hülasa ıvır zıvırla doluyordu kafası.

Bir kaosu düzene sokmaya yeltendiğini şimdi anlıyordu; olgun bir kadınla fikir alışverişi yapacağına bir okul çocuğuyla oyalanmış, karşılığında hiçbir şey almaksızın kuvvetinden parçalar vermiş, ruhuna bir kuru sünger yerleştirmiş ve sünger şiştiği halde kendisi kurumuştur.

Her şeyden bezmişti, yorgundu; çekip gitmeye can atıyor, bunu hiç değilse bir süre için özlüyor, çünkü ebediyen kaçmak elinden gelmiyordu.

Şu anda, sabahın beşinde pencereden dışarıya bakınca, sadece, hafif lodosa rağmen hareketsiz, koyu bir sis gördü. Bu berrak ve yumuşak beyaz loşluk onu ürküteceğine cezp ediyor, Borg bu boşluğun kendisini gizleyeceğini, artık bağlandığını hissettiği bu küçük dünya parçasından ayıracağını düşünüyordu.

Barometre ile hava fırlıdağı, günün güneşli geçeceğini gösteriyordu. Bu yüzden uzun uzadıya hazırlanmaksızın, yanına yalnız deniz haritasıyla pusulayı alarak kayığına bindi. Deniz tarafında, yarım mil kadar uzakta, karaya çıkmak istediği yönde canlı şamandıranın sesini duyduğu içindir ki sadece pusulaya ve haritaya güvenmiş olmuyordu.

Yelkeni isa etti, az sonra sisin içine dalmıştı. Gözün her türlü renk ve şekil algılarından kurtulduğu o anda, önce karmakarışık dış dünyadan tecrit edilmenin hoşluğunu hissetti. Şimdi adeta kendi atmosferiyle çevrilmiş, bir başka gökcisminde imiş gibi, havadan değil de su buharından ibaret bir ortamda tek başına süzölmeye başlamıştı: Bu ortamı teneffüs etmek insana, arz kitlesinin, gazların kaosundan çözüölüp ayrıldığı sırada anlaşılır bir sebep olmaksızın kalmış o yüzde 79 oranında ve lüzumsuz azotu ile ciğerleri kurutan öteki havadan daha çok ferahlık, canlılık veriyordu.

Koyu duman renginde bir sis değildi bu; açık, yeni erimiş bir gümüşe benziyor, arasından doğru güneş ışınları daha bir zenginleşiyordu. Bu sis bir pamuk kadar sıcak ve şifalı, yorgun benliğini sarıyor; onu darbelerden, basınçlardan koruyordu. Bir an duyuların sestten, renkten, kokudan uzak bu uyanık sükûnunu tattı. Sancılı başının, başkalarıyla temasa gelmeyeceğinden emin olmak düşüncesiyle, ferahladığını duydu. Kendisine bir şey sorulmayacağına, cevap vermek, konuşmak külfetinden kurtulduğuna emindi şimdi. Bütün hatlar kesilmiş olduğu için makine bir an hareketsiz kaldı.

Fakat sonra tekrar, açık seçik ve düzenli, yaşadığı olayları düşünmeye başladı. Ama yeni savuşturdukları, öyle ikinci planda, öyle ufak tefek şeylerdi ki tazesı gelmeden önce, son günlerde sızmış suları boşaltması gerekiyordu.

Uzaktan uzağa birkaç dakikalık kesintilerle şamandıra çanının çaldığını işitti; sisin göbeğine, bu sesin geldiği yöne dümen kırdı.

Sonra yine ortalığı bir sessizlik kapladı. İlerlediği izlenimini ona sadece önde kayığın şırıltıları, arkada dümen suyunun fışırıltıları veriyordu. Ama az sonra sisin içinde bir martının gırtlaklığını işitti, aynı anda bir başka kayığın fışirtısını duyar gibi oldu. Tehlikeyi önlemek için seslendiyse de bir cevap alamadı, suda bir kayığın dümen kırışına benzer bir gürültü işitti, o kadar.

Daha bir süre gittikten sonra rüzgârüstü tarafından anayelken ve filokla birlikte bir direğin ucunu gördü; kayığın teknesi yahut dümencisi görülüyor, yüksek dalgalar buna engel oluyordu.

Bu olay başka durumlarda düşüncelerini tedirgin etmezdi ama şimdi o hemen açıklanamayan bir şeyin verdiği ve takipte olmak düşüncesine pek yakın bir korkuya benzer bir etki yaratıyordu. Uyanmış kuşku daha da kuvvetlendi: Az sonra sislerin içine çizilmiş hissini veren hayalet kayık, rüzgâraltından hızla geçip gitmiş fakat Borg randa yelkeninin gizlediği gemiciyi görememişti.

Tekrar seslendi. Bir cevap alacağı yerde sadece yelkenlinin, dümende kimse olmadığını fark etmesini sağlayacak kadar hafif, dümen kırdığını gördü. Hayal, her şeyi yutan sisin içinde yitip gitmişti yine.

Gizli bir şey karşısındaki korkudan sıyrılmaya alışık olduğu için hemen bir yorum aramaya koyuldu fakat sonunda şu soruyla karşı karşıya geldi: “Dümendeki şahıs, kendini niçin gizliyor?”

Sulara başıboş bırakılmamış bir yelkenlinin bir dümencisi olması gerektiğinden zerre kadar şüphe etmiyor, peki ama bu adam niçin görünmek istemiyordu. Genellikle, bir kötülük etmek, rahatsız edilmemek, yahut birisini korkutmak istedi mi, görünmekten çekinirdi insan. Aynı rotayı izlediğine bakılırsa kayıktaki meçhul şahsın yalnızlık aramadığı kabul edilebilirdi, gayet batıl inançlara boş veren bir pervasızlığı korkutmak idiyse maksadı, boşunaydı bu.

Borg, bu aralık rotayı şamandıraya çevirmişti: Hayalet yelkenli onu rüzgâraltında izlemekte ısrar ediyor fakat hep belli bir uzaklıkta kaldığı için, ancak koyu bir sis halinde fark ediliyordu.

Borg rüzgârın şiddetlendiği yere gelince, sis biraz dağıldı. Sisin sırmaladığı güneş, dalgaların sırtına bir gümüş çubuk gibi uzanmış, rüzgârın artmasıyla şamandıra çanı daha sık çalmaya başlamıştı.

Borg, dümeni güneş ışınlarının göbeğine, sisin yırtıldığı yere doğru kırdı: Tam bir seyirle şamandıraya yaklaşıyordu.

Şamandıra, zincifre kırmızısı renginde ve ıslak parıltıların sırtında sallanıyor, büyük siyah nefes borusu çapraz havaya kalkmış, açıkta bir akciğeri andırıyordu. Havayı sıkıştıran sonraki dalgalar, deniz güneşe karşı kükrüyormuşçasına bir feryat kopardılar. Şamandırayı bağlayan zincirler, suların çekilişi bitene kadar şakırdadı; dalganın ölmesi, havanın geri emilmesi üzerine derinlerden doğru, boğulan bir mastodonun muazzam hortumundan çıkıyora benzeyen bir homurtu yükseldi.

Borg'un, çocukluklarla, entipüften şeylerle geçmiş bir aydan sonra aldığı ilk heybetli izlenim bu olmuştu.

Deniz denin kallesiz kurdun boynuna, savunmasız kurbanını uyarması için bu küçük çanı takan insan dehasına hayran oldu. Denizin ortasında bir kaya tabanına zincirlenmiş olan ve fersahlarca öteden kimin sesi duyulacak diye rüzgârlarla, dalgalarla

yarışıp gece gündüz haykıran bu münzeviye gıpta ediyor; ona, ülkesine ayak basan yabancıya hoş geldin diyen, ıstırabını inleyebilen, duyurabilen ilk varlık gözüyle bakıyordu.

Sahne çabuk sona ermiş, yelkenlisi yine o alacakaranlıkla sarılmıştı; kayık şimdi başını dinlendirmeyi düşündüğü adaya gidiyordu. Dalgaların kıyılara çarpıp kırılışlarını işitene kadar, bir yarım saat, hep aynı yönü izledi; sonra kıyıyı rüzgârt altına almak için dümen kırdı ve liman olarak kullanabileceği bir koya daldı.

Gemilerin seyir yolu gerisinde son adaydı bu. Kırmızı gınaysan ibaret birkaç dönümlük bir saha kaplıyor; üzerinde, kayaların buzlar tarafından tamamen kazınamamış yerlerindeki bazı yosunlardan başka bitki görünmüyordu. Hayvan namına, burayı kendilerine barınak edinmiş muhtelif martı çeşitleri, Borg'un, kayığını bağlayarak adaya çıkması üzerine, bir alarm çılgılığıdır kopardılar. Borg orada battaniyesine sarınarak, kendisine rahat bir koltuk ikram eden, güzel cilalı bir oyuğa oturdu.

Bu göreni de, dinleyeni de olmayan yerde düşüncelerini başıboş bıraktı; kendi kendine itiraflarda bulunuyor, ruhunun derinlerini araştırarak, içinin sesini işitiyordu. Öbür insanlara yalnız iki ay temas etmiş, fakat bu süre, enerji kanunu gereğince şahsiyetinin en iyi kısmını kaybetmesine kâfi gelmişti. Anlaşmazlıkları önlemek için kavuk sallamaya alışmış, kırmamak için kaçınmayı öğrenmiş, belli bir karakterden yoksun, uysal bir sosyete adamı olup çıkmıştı. Başının ıvrı zıvırla dolu oluşu, kısaltılmış, basitleştirilmiş bir dille konuşmaya mecbur kalışı yüzünden, dil ıskalasının yarım sesleri kaybettiğini, düşüncelerinin gerisin geri, çıktığı iskeleyle giden o eski ve yürünmüş yollara saptığını hissediyordu. İnsanın, başkalarının inançlarına saygı göstermesi, kimsenin itikadına müdahale etmemesi gerektiği hakkındaki o eski ve gevşek saf sataklar, tekrar ruhuna sokulmuşlardı. Sırf nezaketinden dolayı

bir sihirbaz olarak görünmüş, sonunda ise tehlikeli bir rakibi başına bela almıştı: Bu rakip, ruhunu ruhuyla birleştirmek istediği biricik insanı, ondan ayırmaya savaşıyordu.

Kendisini kafese koyduklarını sananlara nasıl oyun oynadığını düşününce, dudaklarında bir gülümseme belirdi. Fakat elinde olmaksızın ve yarı duyulur şekilde ağzından çıkan, “Sizi gidi eşekler sizi!” sözü karşısında irkildi: Birisi iştiririr diye korkmuştu.

Sonra sakin düşünceler, geçişlerine devam ettiler: Onlar, ruhunu esir ettiklerini sanadursunlar o onları esir etmişti. Kendilerinin işini yapmakta olduğunu vehmediyorlar, onun, kendilerini, ruhunu işletmek ve kudretini anlamakta kullandığını bilmiyorlardı.

Fakat şimdiye kadar kendi öz malı kabul etmeye cesaret edemediği bu düşünceler; şimdi kendilerini, ruhunun çocukları olarak tanıtıyorlardı: Bu büyümüş ve gürbüz çocuklar, evet, kendisindiler. Borg bu adalıların kendisine yapmak isteyip de yapamadıklarını onlara yapmıştı; mesele bundan ibaret! Ve kendine bir laterna akort ettiğini sanan bu genç kadın, Borg’un ruhuna bir rezonans düzeyi olarak seçildiğinden şüphe etmiyordu...

Borg birden ayağa fırladı, tehlikeli düşüncelerinin seyrini durdurdu çünkü sisin içinden doğru, kayalıklarda yürüyen ayak sesleri duymuştu. Yalnızlığın ve baskına uğramak korkusunun etkisinde, kulağının yanılmış olabileceğini hemen teslim etmekle beraber, adımlarını aşağıya, kayıktan yana çevirdi. Fakat kayığını bıraktığı gibi bulunca, adayı dolaşıp öbür kayığı aramaya karar verdi; şayet birisi gelmişse bir başka kayık daha olmalıydı çünkü!

Kıyı taşlarına basarak yürüdü, az sonra rüzgâraltı sahilindeki ilk burnu dönünce, randa yelkeni donanımı denizde gördüğünün aynı, altı yassı bir sandal buldu. Kayık sahibinin adada olduğu muhakkaktı şu halde!

Borg, sisin içini taramaya başladı, dönüş hattını kesmek üzere de kayıkların civarından ayrılmıyordu. Birkaç kere seslendikten sonra, bu esrarengiz şahsı ele geçirmek için, kayıklardan uzaklaşmak gerektiğini anladı. Aşağıya, kayıkların oraya inerek kaçmayı imkânsızlaştırmak için, her ikisinin dümenlerini çıkardı. Sonra yine sisin içine daldı, önü sıra ayak sesleri duydu, sesin geldiği yönü izlemeye koyuldu, ama çok geçmeden sesin bambaşka bir yönden geldiğini işitti. Takipten yorgun, boşuna çabalayışlardan öfkeli, bu sahneyi derhal sona erdirmeye karar verdi; sisin dağılmasını beklemek istemiyordu çünkü.

Var gücüyle haykırdı:

“Orada kim varsa cevap versin! Yoksa ateş ediyorum!”

Sislerin içinden, “Durun, ateş etmeyin!” diyen bir ses çınladı.

Borg’a bu ses, evvelce, ama hayli zaman önce, belki gençliğinde işittiği bir sesmiş gibi geldi. Meçhul şahsın olduğu, silüetinin boz rengin içinde gene boz renkte belirmediğini gördüğü yere yaklaşıırken, ruhunda, bir insanın tıpkı bu konturlarının eski hatırası uyandı. Bu çarpık dizlerin, bu çok uzun kolların ve bu eğri sol omuzun benzeri, hafızanın depolarında unutulup kalmış ilkokul üçüncü sınıftan bir arkadaş hayalinde mevcuttular. Fakat sislerin içinden, gezici vaizin Amerikanvari sakalının belirmesi karşısında, bu dağınık hayaller büsbütün dağıldı ve Borg, serap olayında Johanna vahyine başvuran, tepedeki adamı gördü, o kadar.

Elinde kasket, yüzünde korku, vaiz, balıkçılık uzmanına doğru yaklaştı; hakikatte tüfeği falan olmadığı için uzman, bu usulca yaklaşan takipçi karşısında kendini emniyette hissetmiyordu. Ürkekliliğini gizlemek için sesine sert bir ifade katarak sordu:

“Niçin benden gizleniyorsunuz?”

Yumuşak ve uysal bir sesle, “Gizlendiğim yok, sisin marifeti!” cevabını verdi vaiz.

“Fakat kayıktayken neden dümen başında değildiniz?”

“Muhakkak dümende mi oturmak lazım? Kayığın daha iyi gitmesi için ben rüzgârüstündeydim. Yekeye bağlı bir ip vardı elimde, bizim oralarda böyle yaparlar.”

Vaizin sözleri doğru kabul edilebilirdi, ama kendisini buralara kadar niçin izlediği sorusuna bir cevap değildi bu. Uzman, ruhların teke tek dövüşeceğini sezinledi; burada tesadüfen buluşmuş olamazlardı çünkü.

Borg, bıraktığı yerden aldı:

“Sabah sabah bu uzak yerde işiniz ne?”

“Öyle, hani nasıl söylesem, ara sıra kendimle baş başa kalmak ihtiyacını duyar gibi olurum da...”

Cevap, soruyu soran üzerinde az çok bir yankı yaratmıştı. Borg’un yüzünde sempatiye delalet eden bir ifade bulunca ekledi vaiz:

“Çünkü murakabelerde, dualarda kendimi arayıp bulduktan sonra Tanrı’yı da bulabilirim.”

Bu sözlerde masum bir itiraf gizliydi. Ama Borg istemeyerek yapılmış bu inkârdan hareket ederek, “Allah benim benliğimdir yahut benim benliğimdedir,” sonucunu çıkarmak istemedi; yani bir fiction ile yalnız olabilen, şu halde adeta münzevi bu adama karşı, içinde bir saygı duyuyordu.

Borg, vaizin, ihtimal konuştuğu sözleri aradan akıtmak ve bir havariye benzemek için, denizcilerle gezici vaizlerde âdet olan, o üstdudağa kadar taşmış, kestane rengi bir sakalla örtülü yüzünü incelerken, bu çehrenin gerisinde bir ikinci çehre görür gibi oluyordu. Hafızasının bilinçdışı başladığı çalışmasından yılğın, düpedüz sordu:

“Birbirimizi daha önce görmüşlüğümüz var mı acaba?”

“Evet, ona ne şüphel!” cevabını verdi vaiz. “Ve siz, sayın uzman, belki de farkında olmaksızın, benim hayatıma öyle bir müdahalede bulundunuz ki insanın, benim mesleğimi tayin eden siz oldunuz, diyeceği geliyor...”

“Yok canım! Anlatın hele, çünkü hiçbir şey hatırlamıyorum ben!” diye rica etti Borg ve yanına vaizi de çağırıp kayanın üzerine oturdu.

“Yirmi beş yıl kadar oluyor, sizinle ilkokulun üçüncü sınıfındaydık...”

Borg, sözünü kesti:

“Adınız neydi o zaman?”

“O zaman adım Olsson idi; babam köylü olduğu, ev dokuması esvaplar giydiğim için Kartöküz derlerdi bana!”

“Olsson mu? Durun hele! Matematikte birinciydiniz, değil mi?”

“Öyleydim! Derken müdürün ellinci doğum yıldönümünü kutladığı gün geldi. Okulu dallarla, çiçeklerle süslemiştik. Son dersten sonra içimizden biri, sınıfça buketler satın alarak müdürün evine, karısıyla kızına götürmemizi teklif etti. Müdürün ailesinin okulla bir alışverişi olmadığını, aksine çok zaman okul işlerine zararları bile dokunduğunu söyleyerek, sizin bunu gereksiz bulduğunuzu hatırlıyorum. Ama yine de çiçek alıp gittik; siz de, ben de beraber. Merdivenlerden yukarı çıkıyordum ki, öyle sanıyorum, gözleriniz o benim ev dokuması esvaplarıma ilişti ve en güzel buketin benim elimde olduğunu, fark ettiniz: ‘Saul, peygamberlerin arasına nasıl girer?’ diye bağırdınız.”

“Ben bunu tamamen unuttum!” dedi Borg kısaca.

Vaiz titrek bir sesle itiraz etti:

“Bense hiç unutmadım. Uyuz bir koyun olduğum, saygılara tercümanlık ettiği takdirde kibar bir kadının ciddiye almayaca-

ğı bir sırnaşık telakki edileceğim, yüzüme vurulmuştu. Tüccar olmak, hemen paraya, şık elbiselere kavuşmak, kibarlığı, güzel konuşmayı öğrenmek üzere tahsili bıraktım. Fakat iyi bir mevki elde edemedim asla. Görünüşüm, konuşmam, görgüm aleyhime çalışıyorlardı. O zaman kendi başıma kalmaya başladım; yalnızlığım, varlıklarından haberdar bile olmadığım kuvvetlerin ruhumda geliştiğini hissediyordum. Günün birinde rahip olmayı arzu etmiş ama geç kalmıştım. Yalnızlık bana insanlardan çekinme aşıyor, insan korkusu beni tam bir münzevi yapıyordu: Tek dostluğunu Tanrı'da, ihmal edilmişlerin, uyuzların, damgalıların kurtarıcısında, Hazreti isa'mızda aramaya mecbur bir münzevi. Ben bunu size borçluyum!"

Son sözler, belli bir acılıkla söylenmişti; öyle ki Borg açık konuşmayı en akıllıca hareket olarak gördü:

"Yirmi beş senedir benden nefret ettiniz şu halde!" dedi yüksek sesle.

"Hem de nasıl; hudutsuz! Fakat intikamımı Tanrı'ya bıraktım bırakalı nefretim kalmadı."

"İntikam alan bir Tanrı'nız var demek! Onun alet olarak sizi kullanacağına mı inanıyor yahut onun, üzerime elektrik şerareleri yağdıracağını mı sanıyorsunuz? Üfleyip kayığı mı devirecek, bana çiçek hastalığı mı gönderecek yoksa?"

"Tanrı'nın hikmetine kimse akıl erdiremez, fakat haksızın yaptıklarını herkes bilir."

"Bir çocuğun saçmasapan laflar etmesinde Tanrı'nın bir ömür boyu peşinde koşacağı bir haksızlık mı görüyorsunuz? Bu intikam düşkünü Tanrı sizin kalbinize yerleşmiş olmasın sakın; onunla her zaman buluştuğunuza göre? Demin öyle demediniz mi?"

Kendi sözleriyle kısıtılmış vaiz, daha fazla tutamadı kendini.

"Tanrı'ya dil uzatın bakalım!" dedi. "Kim olduğunuzu biliyorum artık! Armut dibine düşer! Şeytanın bütün hilelerini şimdi

anlıyorum. Bir mabet örtüsü altında siz bir fahişeye tapmak üzere bir genelev kuruyorsunuz. Halk yere kapansın da bir münkire tapınsın diye sihirbaz, büyücü rolü oynuyorsunuz. Fakat Rabbi-miz dedi ki, 'Ne mübarektir onun kaftanlarını yıkayanlar ki hayat ağacına hakları olup kapılardan şehre girerler. Ama köpekler ve sihirbazlar ve zina edenler ve katiller ve putperestler ve yalanı sevip söyleyenlerin cümlesi hariçtirler.'"

Başka bir yerde aramaya lüzum görmediği, o dudaklarında hazır son kelimeleri hayret verici bir alışkanlık ve heyecanla sıralayıvermişti. Sonra yaptığı etkiyi zayıflatabilecek, yerinde bir cevaptan korkuyormuşçasına geri döndü ve aşağıya, kayığına doğru yürüdü.

Sis bu süre içinde dağılmış, deniz duru mavi rengiyle huzur ve ferahlık saçarak açılıvermişti.

Borg daha bir süre kayadaki koltuğunda oturdu ve ruhun, fizik kuvvetlerin tabi oldukları kanunlara tabi bulunduğunu düşündü.

Rüzgâr aşağıda, Estonya kıyılarında bir dalga kaldırıyor, o dalga bir başkasını itiyor; bu hareketi İsveç kıyılarına aktaran sonuncu dalga ise, bir kaya blokuna destek vazifesi gören ufak bir çakıltaşını sarsıyordu. Aradan bir ömürlük bir zaman geçince bunun sonuçları gözükecek, blok çökecek, bu ise dayanaksız kalan çıplak sütunlarda yeni bir oyulmaya yol açacaktı.

Zihninden, yirmi beş yıl önce, kendisine kalırsa alelade bir söz çıkıvermiş, bu söz bir kulaktan içeri girerek bir beyni öylesine sarsmıştı ki bir insanın tekmiil hayatına, gideceği yönü gösterdikten sonra bile gücünü, etkisini yitirmemişti.

Sinir sistemindeki bu akımın sürtünmelerle yeniden enerji toplayarak, bu defa daha çoğalmış kuvvetlerle tekrar boşalıp başka maddeleri harekete geçirmeyeceğini, başkalarının hayatında sarsıntılara, çöküntülere yol açmayacağını kim bilebilirdi?

Vaizin kayığı burnu dönüp de doğu adasına doğru yol alırken Borg, orada kendisine karşı mevzi kuran bir düşmanın bulunduğunu, öylesine emin hissediyordu ki, kendi kayığına binip evine gitmek ve savunma durumuna geçmek için ayağa kalktı.

13

Borg, tekrar kayığına girip de dalgaların hafif sallantısında sinirleri yatışınca, tam bir yalnızlık içinde, daha birkaç saatini denizde geçirerek, şu son tatsız izlenimleri dağıtmaktan yana büyük bir arzu duydu.

Hem bu adamın, nişanlısına etkisi olacağından sanki ne diye korkuyordu; nişanlısı, cahillerin seviyesine inecek olduktan sonra hayatlarını birleştirmeye değmezdi ki! Bu böyle olmakla beraber, böyle bir korkunun varlığı onu üzüyor, bu ona kıskançlık gibi gülünç bir isimle damgalanmış bir şeyi kaybetme korkusu içinde yaşayan erkeklerin halini hatırlatıyordu. Tutamayışı, kendisinde bulunan bir yetersizliğe mi delalet ediyordu, yoksa daha çok, genç kızda mevcut bir acze mi? Yoksa bu kız böyle bir aciz yüzünden mi balonun yükseleceği, din denen emniyet demirinin çözüleceği, hisler denen safra torbalarının atılacağı sıra, itidalini muhafaza edemiyordu? Kaybedecek bir şeyleri olmayanlar için bu şekil pek olağan değilse de, besbelli sonuncusu!

Rüzgâra karşı volta vurup gitmiş, adanın güneydoğusunda rüzgârsız tarafa düşmüştü. Zindanını bu açıdan incelememişti hiç. Yukarıda, tepede, önünde iskelesiyle henüz tamamlanmamış mabedin iskeleti görünüyor fakat sabahın ilerlemiş saatleri olmasına rağmen işçiler görünmüyordu. Denizde, balığa çıkmış tek kayık da göremedi. Adada büyük bir sessizlik hüküm sürüyor, keza ne gümrük kulübesinde ne de kılavuz gözetleme yerinde bir kimse görülüyordu.

Yelken açıp adanın etrafını dolaşmak üzere kayığına yeni bir yön verdi. En dışarlık kısma gelince dalgalar kabardılar. Kıyıda kol gezerek limanı tutması tam bir saat sürdü. Şimdi bayanların oturduğu evi de görüyordu. Limanın burnunu döner dönmez, bütün ada halkının evin etrafına birikmiş olduklarını fark etti; vaiz, başı açık, evin önünde duruyor, konuşuyordu.

Çatışmanın arifesinde bulunduklarından çok emin, karaya çıktı; yelkenleri toplayıp odasına gitti.

Açık pencereden doğru, şimdi bir kilise ilahisi duyuluyordu.

Borg çalışmaya oturmak istiyor fakat bunun çok geçmeden yarıda kesileceği düşüncesi onu başlamakta alıkoyuyordu.

Azaplı bir yarım saat geçti; bu süre içinde artık kendi başına buyruk olmadığını, içine kapanabileceği birkaç metrekairelik bir odaya artık hükmedemediğini, balinanın derisine yapışıp ağırlıklarıyla gitgide hayvanın hızını kesen istiridyeler gibi, sırnaşık bu insanlarla temastan kaçınamayacağını her zamankinden daha açık hissediyordu.

Kısa bir vuruluştan sonra kapı açıldı, Matmazel Maria karşısında duruyordu. Yüzünde yeni bir ifade vardı; acılı bir sitem ve bir merhamet ifadesi.

Borg, bir hareket noktası kazanmak üzere, önce onun konuşmasını bekledi.

Fazla küstah konuşmamaya çalışarak, “Neredeydin?” diye sordu genç kız.

“Yelkenliyle dolaştım.”

“Beni çağırmak yok mu?”

“Bunu çok arzu ettiğini bilmiyordum.”

“Hayır, biliyordun ama karanlık düşüncelerinle baş başa kalmak istedin!”

“Belki!”

“Belki değil, şüphesiz! Sanıyor musun ki ben farkına varmadım? Zanneder misin ki benden bıktığını görmüyorum?”

“Her Allah’ın günü yanından ayrılmayan ben, bir sabah, uykuda olduğun bir sırada, kayıkla birkaç saatçik dolaşmak hürriyetini kullandım diye, senden bıkmış mı sayılırım? Fakat senin balık avlamayı öğrenmekten bıkmış olduğun muhakkak; bir defacık olsun açık denizde görmedim seni!”

Maria, hakikati ifade ettiğinden gayet emin, cevap verdi:

“Sen de pekâlâ bilirsin ki balık avlanmaz şimdi!”

Bir patlama tehlikesi olsa bile, mayına bizzat yaklaşmak niyetiyle Borg itiraz etti:

“Hayır, gözüm görüyor benim! Vaiz dinlemek için halkın işini gücünü bıraktığını görüyorum!”

Çatışma başlıyordu.

“Burada dini ayinler yapılmalı diyen sen değil miydin?”

“Öyle ama yalnız pazarları! insan altı gün çalışır, yedinci gün kiliseye gider. Buradaysa hiçbir gün çalışma yok, her gün bir vaizdir gidiyor. Kendilerine ve ailelerine bu dünyada rahat bir hayat sağlamayı düşüneceklerine, ahret gibi meçhul bir şey uğruna yarışıyorlar. Mabette çalışan işçiler bile işlerini bıraktılar, kilisenin yapılıp ortaya çıktığını göremeyeceğiz anlaşılan. Ben her an, milletin sefalet içinde yüzmeye başladığı haberini bekliyorum; bu gidişle paraca yardım sağlamayı düşünmeliyiz...”

Matmazel Maria, sözünü kesti:

“Ben de bundan bahsetmek istiyordum!” dedi. Konuyu açmak zahmetinden kurtulduğuna memnun görünüyor, fakat Borg’un bu sözleriyle bu konunun kapanmış olduğunu görmüyordu.

“Ben buraya yardım dağıtmaya değil, halka kendilerini ianesiz kurtarmayı öğretmeye geldim.”

“Başka türlü görünmek istesen bile, aslında kalpsiz bir adam-sın sen!”

“Sen de kalbinin büyüklüğünü, elbisenin saçaklarından bir metresini bile fedaya razı olmaksızın, benim paramla göstereceksin değil mi?”

“Senden nefret ediyorum, nefret!” diye boşandı genç kız, yüzü korkunç bir ifadeye bürünmüştü. “Senin kim olduğunu biliyorum; her şeyi, her şeyi, her şeyi biliyorum!”

Buz gibi bir sesle, “Benden niçin ayrılmıyorsun şu halde?” diye sordu Borg.

“Ayrılacağım senden, ayrılacağım!” diye bağırdı genç kız, kapıya doğru yürüdü ama çıkıp gitmedi.

Masa başına oturdu Borg, bir mürekkepli kalem alarak bir şeyler yazmaya başladı; söylenecek bir şey kalmamış olduğu için, sona ermiş bir konuşmaya başlamak gafletini böylelikle önlemek istiyordu.

Hıçkırık seslerini, kapının kapanışını, ayak seslerinin sofada uzayışını, merdiven gıcırtilarını bir rüyada gibi işitti.

Uyanıp da kaleminin uçar gibi gezindiği kâğıdı okuyunca, kâğıtta öyle çok Pandora kelimesi gördü ki, çekişmelerinden bu yana, aradan bir hayli zaman geçmiş olmalıydı.

Derken dikkati bu kelimeye takıldı, bunun ne anlama geldiğini merak etti; mitolojiden kalma henüz hafif bir hatırası olmakla beraber, senelerin geçmesiyle Pandora’nın kim olduğunu unutmuştu çünkü. Masadan ansiklopedik sözlüğü alıp okudu:

“Pandora, antikitenin Havva’sı, yeryüzünün ilk kadını. Prometheus’un ateşi çalmasının intikamını almak üzere, tanrılar onu insanlara yolladılar; bütün kötülükleri beraberinde getirdi, o gün bugün bu kötülükler insanların başına üşüştüler. Pandora, edebiyatta, aslında yaldızlı bir felaket olan bir saadet şeklinde, ayartmak ve kandırmakla görevli bir varlık olarak tasvir edilir.”

Âdem'in cennetten kovulmasına sebep olan Havva efsanesinin aynı mitos idi bu. Fakat efsanenin devir devir tasdik edilmesi, şehirlerden uzakta bu deniz kıyısındaki ufak dünya parçasında, kendi ışık saçmak isterken bir kadının alacakaranlıklar yaymaya başladığını bizzat anlamış olması, Helen ve Yahudi sanatçıları'nın sembolik ifadelerinin temelinde esaslı bir fikir bulunduğunu gösteriyordu.

Genç kızın, kendisinden nefret ettiğini seziyordu. Borg, kızın, aşağıdaki kalabalıkla birlik olduğunu gördüğü için anlıyordu bunu. Ama beri yanda bu aşk, sarı tablasındaki kötü bir taklide ışıklar serpiştirmek maksadıyla, ayçiçeğinin güneşe doğru yükselişinden ibaret bile olsa, kızın kendisini sevdiğinden de şüphe etmek istemiyordu. Gel gelelim adi insanlardaki adilikten bir parça vardı bunda: Zarar vermek kötülüğü! Kendisi için, aklı-sızlığa karşı kazanılacak bir zafer olacağından, haksız bir iktidar uğruna mücadeleydi bu.

Bunu genç kıza söylemek, bağlılığı kesmek olurdu; bu ilişki Borg'un boyun eğmesine yahut hiç değilse kızın üstünlüğünü teslim etmesine bağlıydı çünkü. Bu ise bir hayatı, çimlenip büyü-yerek belki de dürüst bir evlilik imkânlarını toptan boğabilecek mecburi bir yalan üzerine kurmak anlamına gelirdi. Bütün evli-liklerde az çok mutsuzluk bulunmasındaki en derin sebebi asıl şu noktada aramalıydılar: Erkek, evlenmeyi bazen kasti bir yalanla imzalıyor, çok kere şahsiyetini, kendisine benzetmek istediği bir varlıkta hayal ettiği için, bir kuruntuya kurban gidiyordu. Mill, bu optik yanılmaya, bu kehanete öyle saplanmıştı ki bütün düşüncelerini, terbiye ettiği o basit kadından kazandığını zannetti.

Ezelden beri aşkın ücretiydi bu: Kadının ne olduğunu erkek meskût geçecektir. Yüzyıllar bu suskunluk üzerine bir yalanlar kaosu kurdu, ilim onu sarsmaya cesaret edemedi, en yürekli dev-

let adamları ona dokunmayı göze alamadılar, cemaatte kadının yeri söz konusu olunca din adamları bu yüzden Paulus'u inkâr ettiler.

Fakat Borg'un aşkı genç kızın, kendisine yalvaran bakışlarla baktığını görünce başlamış, alevlenmiş ve Borg, onun ve daha birçoklarının mutluluğu için çabalarken, dudaklarında aptallığın zafer gülümsemesi, kızın, bütün o çabaları çiğnemesiyle de yitip gitmişti.

“Bitti!” dedi Borg içinden, ayağa kalktı, kapısını kilitledi. Gençliğinin, aradığı kadını bulmak ümidi tükenmiş, “cinsinin, öbür cinsin altında olduğunu kavrayacak kadar anlayış sahibi bir kadın” aramıştı.

Şu var ki zaman zaman bu hakikati teslim eden bazı kadınlarla rastladığı da olmuştu. Fakat ne çare sonunda bunlar da bunun böyle oluşunun sebeplerine itiraz etmişler, bunu olmayan bir baskıya bağlayarak, kadının, hürriyeti genişlediği takdirde hemen erkeği aşacağını söylemişlerdi. Mücadele kızışmıştı.

Borg, zekâsını, çok küçük ve çok sayıda oldukları için değneğin boşa gideceği bu sivrisineklerle denklikten yoksun bir savaşa girip harcamak istemiyor; bunun içindir ki olmayan bir şeyi boşuna aradıktan sonra şimdi bu bahsi edebiyen kapamaya karar vermiş bulunuyordu. Bütün enerjisini çalışmaya sarf etmeyi düşünüyor, ev, aile hayatı ve cinsiyet içgüdülerini bir tarafa bırakıp çoğalmayı başka “üretme hayvanları”na terk etmek istiyordu.

Serbest kalmak duygusu, ruhuna bir rahatlık veriyor, dimağından sanki bir kösteğin kalktığını, beyninin şimdi çekinmesiz çalışmaya başladığını hissediyordu. Kılık kıyafetine artık özenmeye lüzum kalmadığı düşüncesi, onu, kendisine sıkıntı veren ama nişanlısının şık duruyor dediği bir yakayı boynundan çıkarmaya sevk etti. Saçlarını nasıl kolayına geliyorsa öyle

düzeltilti ve bunun, sinirlerini yatıştırdığını gördü çünkü saçlarına, nişanlısının en çok hoşlandığı biçimi verebilmek için az mı didinirdi! Eski bir dost gibi sevdiği, fakat bir kenara koymak zorunda kaldığı piposu, tekrar ortaya çıkarıldı. Uzun zamandır giymeye cesaret edemediği robdöşambr ile sandallar, ona ağırlıktan kurtulmanın sevincini verdiler; bu özgürlük, içinde rahat soluk alıp sereserpe düşünebildiği havadar bir ortamı hatırlatıyordu.

Her türlü uyma külfetinden kurtulduğu şu sırada önce, en küçük şeylere varana kadar, katlandıklarının ne korkunç bir gaddarlık olduğunu anladı. Odasında bir kapı tıklatılmasıyla rahatsız edilmeksizin, korkusuz gezinebiliyordu şimdi; içinde ihanet duygusu olmaksızın, kendini, düşüncelerine bırakabiliyordu.

Yeni ele geçirebildiği bu özgürlüğün henüz bol bol tadını çıkaramamıştı ki, kapı vuruldu; hâlâ birtakım halatlarla bağlıymışçasına, vücudundan bir ürperti geçti. Müşavir hanımının sesini işitince, henüz kurtulmamış olduğu, tekrar yeni baştan başlamak zorunda bulunduğu düşüncesiyle, beynine ezici bir topuz yemişe döndü.

Önce kapıyı açmamayı düşündü; bir nezaketsizlikte bulunmak duygusu, kendisini korkak bellemeleri endişesi, onu kapıyı açmaya iletmişti. İhtiyar kadının dostça ve zeki gözleriyle karşılaştığı, onun hayırhah bir gülümseme ve halden anlar bir baş sallayışla içeri girdiğini gördüğü vakit şu son yarım saat içinde geçen hadiselerin bir rüya olduğu hissine kapıldı; bu rüyayı yenmiş olduğuna memnun, uyanıyordu şimdi.

Hatırlatışındaki kınamayı teklifsiz bir kelimeyle hafifleterek, “Biz kavga mı ettik yine?” diye söze başladı ihtiyar kadın. “Sizler, büsbütün bozuşmadan evlenmelisiniz, çocuklar! Yaşlı bir kadının sözlerine inanın hele! Kalplerinizi birer nişanlı olarak yoklamayın canım. Nişanlılığınız uzadıkça bu iş sarpa sarar...”

“Fakat evlendik mi bağları koparmak imkânsızlaşır!” cevabını verdi Borg. “Mizaçlarımız, görüşlerimiz arasında bu kadar ayrılık var madem, iyisi mi hemen...”

“Görüşler mi, ne görüşleri? ikinizin de görüşleri birbirinden farklı değil ki! Sen yokken kızın canı sıkıldı da vaizin peşine takıldıysa, buna görüş farkı mı denirmiş? Mizaç meselesine gelince, sinirlerin durumuna bakar; bir şöyle olur, bir böyle! Sen okumuş bir adamsın, Axel, kadınları bilmeliydin!”

Kendi cinsini tanıyan kadına rastlamış olmanın ilk heyecanıyla Borg’un, kadının elini öpesi geldi. Fakat sonra, kendisini tavlama istemiş hanımların hepsinin de kadınları kötüleyen bu ağızları kullandıklarını, bunun bir itiraftan çok, bir yaltaklanış olduğunu hatırladı çünkü iş ciddiye binince hepsi de ikrarlarını, faiziyle beraber, geri alıyorlardı. Bu yüzden cevabı kısa kesti:

“Bekleyelim hele, anneciğim! Buralarda evlenemem ben, sonbahar gelsin, şehre dönelim hele... Şu şartla ki Maria çalışmalarına daha çok ilgi göstermeli, benim dünya ve hayat görüşüme karşı daha az nefret duymalıdır!”

“Korkunç derecede derin düşünüyorsun Axel, şayet bir kızcağız seni izlemekte güçlük çekiyorsa, buna şaşılmaz doğrusu!”

“Fakat o benim peşim sıra yukarıya doğru gelemiyor diye, ben onun bulunduğu aşağılara inemem ki! Ama o ille de böyle olsun istiyor; buna öylesine karar vermiş ki bugün, bunun gerisinde gizli bir nefret var gibime geldi.”

“Nefret mi? Bu sadece aşk, dostum! Gelip ona, gönül alıcı bir iki söz söyle, hemen barışır.”

“Bugün birbirimize söylediğimiz sözlerden sonra imkânsız bu. Çünkü ya bu sözlerin bir anlamı vardır, bu halde biz birer düşmanızdır ya da hiç anlamı yoktur; buna göre de hiç değilse iki taraftan biri, ne dediğini bilmiyor demektir.”

“Evet, bilmez o! Fakat sen bilmelisin ki Axel, bir kadın anne olana kadar bir çocuktur. Gel dostum, oyna şu çocukla, yoksa kendisine tehlikeli olabilecek başka oyuncaklar seçer!”

“Evet ama anneciğim, bütün günümü oyunlarla geçiremem ben, yoruluyorum. Hem sonra sanırım ki, küçük bir çocuk muamelesi görmekten Maria da pek memnun olmayacaktır.”

“Yoo, olur, memnun görünmese bile memnun olur o. Ah, bu gibi işlerde sen de az çocuk değilsin Axel!”

Al sana bir iltifat daha, bunu kayınvalide değil de bir başkası söyleseydi hakaret olurdu. Kendisini alıp götürmek için kadın elinden tutunca Borg, bütün mukavemetlerinin kırıldığını hissetti. Kızın annesi, onun gösterdiği delile cevap vermeyerek, meseleyi müzakere dışı etmişti; ipliklerini düzeltip açacağına üfleyip karıştırmış, şüphelerini giderip huzursuzluğunu dağıtana kadar yüzüne gülmüş, onu okşamıştı. Kadınlık atmosferiyle, anneliğiyle onu kişisel bağımsızlığına kavuşmak azminden vazgeçirmişti.

Robdöşambrını çıkarıp ceketini giydikten sonra, hâlâ konuşmasına devam eden kadının peşinde, uysal ve neredeyse memnun, oyuna devam edip zincirlerini takınmak üzere, merdivenleri inmeye başladı.

Aşağıya taşlığa indiği zaman vaiz karşısına çıktı ve ona iktisat Akademisi başlıklı bir zarf uzattı.

Borg hemen mühür mumunu kopardı. Sonra bir konuşma konusu, bir paratoner ele geçirmiş olmaktan memnun, mektubu cebine soktu ve aldığı haberi bildirmek için koşup müşavir hanımına yetişti.

“Bir misafir geliyor!” dedi. “Ofis, balıkçılık öğrenmesi için bir genç gönderiyor.”

Kadın, samimi bir ilgiyle cevap verdi:

“Ne iyi, sana bir erkek arkadaş geliyor, Axel!”

Hafiflemiş adımlarla Borg, aşağıya, bekleyen nişanlısına doğru yürümeye devam etti. Hazırda yeni bir havadis olduktan sonra, en tatsız tartışmayı geçiştireceğine emin bulunuyordu.

14

Birkaç gün sonra, gizlice som balığı ağlarını yerleştirmek için, tek başına denize açılmış olan Axel Borg, öğlen saatini geçirdikten sonra dönmüş, limandan yukarı çıkarken, bayanların avlusundan gülüşüp konuşmalar duydu. Kulak misafiri olmayı düşünmeksizin o tarafa yürüdü.

Evin batı kısmındaki cephe duvarı önüne gelince, köşeye rastlayan odaların her iki penceresinden doğru, bayanların öğlen yemeklerini dışarıda yemekte olduklarını, masalarında bir de erkek misafir bulunduğunu gördü. Bir adım daha attı: Matmazel Maria gözleri ışıldayarak bir bardak kaldırmış, bardağı masanın beri tarafında, karşısında oturan erkeğe uzatmıştı. Borg, erkeğin ancak omuzlarını görebiliyordu.

Derhal bu jestleri, genç kızın gözlerindeki bu ifadeyi evvelce de görmüş olduğu hissiyle doldu; kızı, öteki adada kayıkçıya bir bardak bira verdiği sırada, ilk defa görüşünü hatırladı. O zaman içinden, delikanlıyla oynuyor, diye düşünmüştü. Şimdi kızın gözlerinde, kendisine baktığı zamanlar bu ifadeyi asla görememiş olmasına şaşıyordu. Kızın bakışları sadece kendi bakışlarının bir aynası mı olmalıydı, yoksa Borg'u kurban etmek düşüncesiyle, ruhunu ondan boyuna saklıyor muydu genç kız?

Borg, bir süre, genç kızı seyretti. Baktıkça kızın yüzündeki bu ifadeyi daha da yadırgıyor, öyle yadırgıyordu ki bundan, çok yakınımız olan bir kimsenin bir ihanetini keşfedince nasıl korkarsak, öyle korkuyordu.

“İnsan kendini göstermeden bu kadarını görürse kim bilir ne kadar çok şey duyar!” diye düşündü, kulak misafiri olmak için evin köşesinde, kımıldamadan durdu.

Kızın annesi kalkıp mutfğa gitti, iki genç yalnız kaldılar.

Sesleri hemen yavaşlayıvermişti. “Bütün kötü tutkuların en kirlisi kıskançlıktır, aşta kendine mal etme hakkı yoktur.”

Yabancınn hararetle söylediğı bu sözleri dinlerken Matmazel Maria’nın gözleri dolu dolu olmuştu.

“Bu sözlerinize teşekkür ederim! Çok, çok teşekkür ederim,” dedi Matmazel Maria, bardağını kaldırdı, gözleri deminki yaşların artıklarıyla ışıldıyordu. “Siz henüz genç olmakla beraber hakiki bir erkeksiniz çünkü kadına inanıyorsunuz!”

Delikanlı daha büyük bir heyecanla devam etti:

“Ben hilkatin yarattığı en mükemmel, en üstün, en gerçek varlık olarak kadına inanırım. Kadına inanırım, çünkü Tanrı’ya inanırım!”

“Tanrı’ya inanıyor musunuz?” diye devam etti Matmazel Maria. “Bu sizin aynı zamanda zeki olduğunuzu gösterir çünkü Yaradanı aptallar inkâr eder.”

Borg işiteceğini işittiğı kanaatine vardı. Hayat arkadaşlığına seçtiğı dostunun ne büyük bir aktör olduğunu hemen görmek üzere, yüz kaslarına tabii bir ifade verdikten, özlediğı kadına tekrar kavuşmakla bahtiyarmışçasına neşeli bir tavır takındıktan sonra, derhal ortaya çıktı.

Genç kızın yüzündeki baygınlık silinmeden kaldı; yabancınn, kadına inandığını söyleyerek yarattığı hararetin aynı bir muhabbetle genç kız, nişanlısının kucaklamasını kabul ve buna her zamankinden daha ateşli bir öpücükle mukabele etti.

Sonra ona şakacı bir tavırla Asistan Blom’u tanıştırdı; onun sabahleyin erken geldiğini, eşsiz bir balıkçı olduğu için şimdiden

bütün ada halkının muhabbetini kazandığını söyledi ve, “Tam batı kıyılarındaki ringalardan bahsediyorduk, sen geldin, girdin araya!” sözleriyle, tanıştırma faslını tamamladı.

Yirmi yirmi beş yaşları arasında iriyarı bir gence elini uzatırken Borg, gerek kızın kıvırdığı yalana, gerekse o tehlikeli “araya girmek” ve meydan okuyucu “bütün ada halkının muhabbeti” sözlerine boş vermişti. Rol yapmasını bilmeyen delikanlı, manası anlaşılmayan birkaç kelime kekeleyerek, bir suçlu gibi, uzatılan eli sıktı.

O anda kayınvalide geldi, damadına selam verip masanın üstünü toplamaya başladı.

Konuşma az sonra yoluna girdi. Matmazel Maria, ihtimal misafir tarafından destekleneceğini umarak, nişanlısının kıyafetiyle eğlenmeye başlamıştı.

“Ah bu canım tül, ah!” diyordu. “Dümende otururken bir de şemsiyen olmalı senin!”

Alt kademelerde ve yabancı birinin önünde yapılan bu aşağılanmadan duyduğu içerleyişi gizleyerek, “O da olur, o da olur!” cevabını verdi Borg.

Asistan artık kendini, bu canı kıymetli amirden üstün hissetmeye başlıyor ama ona yapılan bu kabalığı bir falso olarak görmekten de kendini alamıyordu. Hoyratça bir merhamet hissetti ve Axel Borg’un, şapkasına sarmış olduğu ince tülü parmaklarıyla yoklayarak, “Fakat bu çok pratik bir şey,” dedi.

Ve hemen yine, sesini ilk andan başlattığı o çapkınca tona göre ayarlayarak ekledi:

“Hele Matmazel Maria o güzel cildi için endişeye düşecek olursa...”

Delikanlının, masanın üzerinde duran ve ekmek içinden bilyalar yapmakta olan eline dokunarak genç kız, boş bulundu ve, “Sizin güzel elleriniz için endişelenmeniz gibi...” deyiverdi.

Böylelikle Maria, nişanlısının kolayca tahmin ettiği gibi, öğleye kadar yaşadığı havaya tekrar dönmüş oluyordu.

Borg kendini, tokların önünde yemek yiyen bir aç gibi gülünç buldu; bu konuşmanın verdiği bunaltıya katlanabilmek için, sinirlerinin olanca kuvvetini kullanması gerekiyordu. “Benim yanımda birbirlerinin ellerini, kollarını övmeye başladılar!” diye düşündü, tiksinererek. Fakat derhal bu çirkin hareketlere karşı en ufak bir yadırgama gösterecek olursa müşkül durumda kalacağını düşündü; hoşnutsuzluğu hemen, biraz önce bahsettiklerini işittiği o “kirli tutku” damgasıyla damgalanırdı.

Nişanlısını hayran eden uzvu, bu işten anlayan bir tavırla inceleyerek, “Cidden fevkalade zarif ve zekâyâ delalet eden bir eliniz var, bay asistan!” dedi.

Fakat genç kız görüşlerde beraberlik olsun istemiyordu, bunun için bir sıçrayış yaparak Borg’un, sözde aptallığına yeni bir darbe indirmeyi denedi. Delişmen bir kahrkaha koyuvererek haykırdı:

“Aa, ayol, zeki eller denir mi hiç?”

“Denmez tabii, ben de bunun için daha doğru bir ifade ile, zekâyâ delalet eden, dedim.”

Alaylı güldü kız:

“Ah filozof ah! Sen daha uyu bakalım; kırmızı turplarını yedik, bitirdik biz!”

“Bir misafir turplarımı yemekten hoşlandıysa bu beni sevindirir. Memnuniyetle görüyorum ki misafirimizi ağırlamakta benden önce davranmışsınız!” dedi Borg, içtenlikle. “Size hoş geldiniz dememe, burada bu yalnızlık günlerinizin zevkli geçmesini temenni etmeme müsaade buyurunuz, bay asistan! Şimdi sizi Matmazel Maria’nın bakımına bırakıyor, ben yukarıya, odamda istirahate gidiyorum. Balıkçılık üzerine elde mevcut bütün izahatı, Matmazel Maria size verebilecek durumdadır.”

Sonra genç kıza döndü:

“Hoşça kal, sevgilim!” dedi. “Delikanlı sana teslim, ona yol göster!”

“İyi geceler, anneciğim!” dedi müşavir hanımına ve kadının elini öptü.

Gidişi ani olmuştu fakat ileri sürdüğü sebeplerin sağlamlığı, bunların düzenli ifadesi, onu itirazlardan korumuş, bir tatsızlık falan yaratmamıştı. Bu gidiş aynı zamanda ona son sözü söylemiş olmak hakkını vermiş, kendisinden esirgenen üstünlüğü sağlamıştı.

Odasına varınca elden kaçırma korkusunun, rol yapmak, tatsızlıklara galebe çalmak, dayanmaktan yana kendisine bu derece inanılmaz bir kabiliyet sağlayabilmiş olmasına hayret etmeye pek vakit bulamadan, sedire uzanmış, battaniyeyi başına çekerek rüyasız bir uykuya dalmıştı.

Birkaç saat sonra uyanınca, içine –öyle hissediyordu– çılgıncasına kök salmış bir kararla, kendini bu kadından kurtarmak kararıyla ayağa kalktı.

Ama onun, ruhuna alışkanlıklarla yerleştiği düşünülürse, kazınıp çıkarılması yine aynı yoldan mümkün olabilirdi. Hem sonra Borg’un genç kıza bırakacağı boşluğun da önce bir başkası tarafından, kızın ruhunu ateşlemiş benzeyen erkek tarafından doldurulması gerekiyordu.

Düşüncelerin burasında kapı vuruldu.

Vaizdi gelen, özürler dileyerek, maksadını bocalayışlar içinde açığa vurmaya çabalayarak içeri girdi.

“Farkına vardınız mı, bay uzman...” diye söze başladı. “Ada halkının bu işi ciddiye aldıkları yok.”

“Ben bunu hemen anladım!” cevabını verdi Borg. “Yeni bir hadise mi oldu?”

“Mabette çalışan işçiler, tahtaların çalındığını söylüyorlar; kalan tahtalar mabedin tamamlanmasına yetişmeyecekmiş.”

“Ben hiç şaşmam bu işe ama ne yapabilirim?”

“Siz gereken şeyleri elbet ki yaptınız, bay uzman!”

“Şu halde? Verdiğiniz varızların halkı işinden gücünden alıkoynuğunu, dolayısıyla onları hırsızlığa sevk ettiğini gördükten sonra, bu işe önyak olduğuma pişmanım doğrusu!”

“Hırsızlığa mı sevk etmişim, fakat doğrudan doğruya nasıl söylenebilir bu...”

“Tabii, ben de bunun için dolayısıyla dedim. Ama para bulmak istiyorsanız eğer, bir başkasına müracaat ediniz. Bana şunu söyleyin kuzum: Kimdir bu yeni asistan?”

“Deniz okulu öğrencisiymiş, babası zengin olduğu için oğlunu balıkçılık öğrenmeye yollamış.”

Borg konuşmaya başladıkları sıra pencere kenarına oturmuş, Matmazel Maria ile asistanın top oynayışlarını seyretmişti. Delikanlının attığı topa vurmak için geriye kaydıkça kızın entarisinin ön eteğinin nasıl yukarı kalktığını da görmüştü. İşte şimdi entari yine yukarı kalkıyor, asistan şakacı bir tavırla eğilerek mimikleri, jestleriyle bir şeyler görmekte olduğunu ima ediyordu.

“Dinleyin beni!” diye tekrar söze başladı Borg. “Uzun zaman, burada bir dükkân olsaydı iktisadi bakımdan bunun halka büyük faydalar sağlayacağını düşündüm. O zaman alışveriş için şehir gitmelerine hacet kalmaz, balıklarını satmak imkânı olduktan sonra tüccar, malını onlara avans olarak da verebilir. Bu konuda sizin fikriniz nedir Bay Olsson?”

Vaiz uzun sakalını sıvazladı, yüzünde bir sürü değişik arzularla kararsız görüşlerin ifadesi okunuyordu.

Borg pencereden baktı; asistanın gözetleme kulesine tırmandığını, Matmazel Maria'nın ise alttan el çırpıp girdiğini gördü.

“Burada bir dükkân açılabilsen Bay Olsson, çok iyi olur.”

“Fakat cemaat pek müsaade etmez buna, çünkü insanın güvenebileceği bir tüccar bulmak lazım, yani öyle bir insan ki...”

“Dindar birisini buluruz, kazancın bir kısmını mabedin gelirine bağışlatırız; o zaman gerek cemaat, gerekse kilise bizden tarafa çıkar.”

Vaizin yüzü ışıyıverdi:

“Evet, bu şekilde olur!”

“Düşünün bu işi; halkı soymayacak, mabedi zarara sokmayacak munasip birisini arayın bakalım. Düşünün yani! Şimdi gelim bir başka meseleye. Görüşüme göre, öyle zannediyorum ki, bu ada halkının ahlak seviyesi hayli düşük. Vestman'ların durumu bilmem gözünüze çarptı veya sizi şüphelendirdi mi Bay Olsson?”

“Kulağıma geldi tabii; bu işte bir bityeniği varmış ama ne dereceye kadar doğru, bilemeyiz ki! Fakat araya girilebileceğini hiç sanmıyorum.”

“Öyle mi dersiniz? Kendileri açığa vurmadan bu işi vaktinde önlemek lazım değil mi? Bu gibi yerlerde böyle bir şey, genellikle kötü sonuç verir.”

Vaiz ya konuşmaya değer bulmadığı ya da halkla bozuşmak istemediği için bu mesele üzerinde duracağına benzemiyor; hem sonra hastalıklı haline bakılırsa akli fikri kendi dertleriyle meşgul görünüyordu. Ani bir dönüşle asıl maksadını açığa vurdu.

“Sonra şunu da sormak istiyordum, bay uzman, acaba bana verecek bir ilacınız var mı çünkü burada bu rutubette aralıklı hummaya yakalandım herhalde.”

“Aralıklı humma mı? Bakayım hele.”

Ani bir ilhamla ve onun kendisine meydan okumuş bir düşman olduğunu bir an bile unutmaksızın, Borg hastanın nabzını yokladı, diline, gözünün akına baktı; tedavisini hazırlamıştı bile.

“Öman’ların yemekleri iyi değil herhalde?”

“Evet, çok kötü!” cevabını verdi vaiz.

“Açlık humması bu! Yemeklerinizi benden alacaksınız. Sert içkilere de tövbelisiniz galiba?”

“Bira içerim...”

“Şimdilik işte size bir kınakına müstahzarı, günde üç kere alırsınız! Bitince bana haber verin.”

Bu sözleri söyleyerek bir şişe kınakına hulasası uzattı ve vaizin elinden tutarak, “Benden nefret etmemelisiniz, Bay Olsson!” dedi. “Yollarımız ayrı bile olsa büyük, ortak bağlantılarımız var bizim. Size herhangi bir yardımda bulunabileceksem şayet, bunu istediğiniz anda yapmaya hazırım.”

Küçük, görünürde bir iyilik gibi basit bir çare, bu saf adamın gözlerini kamaştırmaya öylesine kâfi gelmişti ki, karşısında bir dost bulduğunu sandı vaiz. Samimi bir hareketle elini Borg’a uzatarak kekeleydi:

“Bana vaktiyle kötülük ettiniz, ama Tanrı bu kötülüğü iyiliğe çevirdi. Size bütün bunlar için teşekkür ederim, bay uzman, sizden dükkân ve cemaat meselesini de unutmamanızı rica ederim.”

“Şüphesiz unutmayacağım!” diyerek konuşmayı tamamladı Borg ve hareketleriyle güle güle dedi.

Borg, bir an kendini topladıktan sonra, asistanı bulmak üzere aşağıya indi. Onu ve Matmazel Maria’yı bir eskrim çalışmasıyla meşgul buldu. Asistan, Matmazel Maria’nın bileğiyle kolunun üst kısmına güzel bir hamle durumu için gerekli esnekliği vermeye çalışıyordu.

Borg, bir pohpohtan sonra, rahatsız ettiği için özür diledi ve bay asistanla, nerede kalacağı işini görüşmek istediğini söyledi.

Bir başka oda bulmak için olanca gayreti sarf etmiş gibi, pervasız, “Bütün adada, bayanların üstündeki çatı odasından başka boş yer yok!” dedi.

“Aa, bu olmaz!” diye bağırdı Matmazel Maria.

“Niçin?” diye itiraz etti Borg. “Ne engel var? Elde olan oda bu, Bay Blom benim odayı alırsa, o başka. O zaman, benim sizinle oturmam gerekir ki, işte asıl bu olmaz!”

Başkaca bir imkân olmadığı için, mesele karara bağlandı, asistanın eşyası çatı odasına taşındı.

Ortalık durulduktan sonra, devam etti Borg:

“Şimdi gelelim asıl mühim meseleye! Baltık ringası göründü, bir hafta sonra av başlar. Bunun için siz, bay asistan, vakit geçirmeden, en uygunu, hemen bu gece, hazır rüzgâr da var, ağları alır, engine açılır, bildiğiniz gibi, sürütme ile avlanmaya çalışırsınız.”

Matmazel Maria, bir çocuğun sızıltılı sesini taklit ederek sordu:

“Ben de beraber gidebilir miyim?”

“Elbette gidebilirsin, meleğim!” cevabını verdi Borg. “Bay Blom razı olursa şayet. Fakat sizleri şimdi yalnız bırakacağım için affınızı dilerim, bütün gece rapor yazacağım çünkü. Gece yarısından sonra saat birde engine açılmalısınız. Yanınıza kahve güğümünü de alabilirsiniz!”

On yaş gençleşmiş görünen Maria, “Ah ne hoş, ne hoş!” diye sevinliyordu.

“Ben şimdi kayığı ve ağları hazırlatmaya gidiyorum. Akşam erken yatın da vaktinde kalkın bari!”

İmkânsız bir savunmayı bırakıp hücumla geçtikten sonra, azmini ne inanılmaz bir kesinlikle uyguladığına şaşarak, Borg yürümeye başladı.

Önce, düşmanı olan balıkçılar kâhyası Öman'lara uğradı.

Odada soğuk bir hava, bir husumet havası estiğini hemen fark etti ama öyle kesin sorular sordu, öyle kesin emirler verdi ki, hepsi boyun eğmek zorunda kaldılar. Araya çocukların sıhhatlerine ait bir iki gönül alıcı soru sokuşturdu; adanın yakında refaha kavuşacağını vaat etti, bütün tehlikeyi üzerine aldı, dükkân işini çıtlattı, hazırda fıçı ve tuz bulundurmalarını hatırlattı, öte beri satın almaya paraları yoksa avans alabileceklerini söyledi.

Soğuklamış ihtiyara hemen, tesirli bir ilaçtan bir miktar yollayacağını da vaat ettikten sonra oradan, herkesle dost ayrıldı.

Daha sonra aşağıya, kayıkanelere gitti. İpleri kuvvetli, mantarları sert bir ağ seçti, en iyi kayığı gözden geçirdi, güçlü kuvvetli iki delikanlıyı bu kayık için ayırdı.

Hazırlıklarını bitirmişti ki, bayanların evinde akşam yemeği çingırağının çalındığını duydu.

Akşam yemeğinde, Borg'un yeni deyişiyle gençler birbirlerini gözleriyle yiyedursunlar, birbirleriyle şakalaşadursunlar, vücutları önlenemez bir arzuyla buluşuyormuş gibi, birbirlerini itıştiredursunlar, Borg kızın annesiyle yârenlik etti.

Odasına gitmek üzere, iyi geceler dilediği sırada kadın ona fısıldadı:

“Bu ikisini böyle yalnız mı bırakacaksın?”

“Niçin bırakmayayım? Surat assam gülünç olurum, memnun görünsem...”

“Daha da gülünç olursun!”

“Yani her iki halde de gülünç oluyorum! Demek nasıl davranırsam davranayım, hepsi bir! iyi geceler, anneciğim!”

Sürütme ile yapılan ilk tecrübenin peşinden, bir hafta yağmur yağdı.

Bu tecrübe, nişanlılar arasında ufak bir çatışmadan başka bir sonuç vermemişti. Borg gençleri kasten bu yanlış yola iterken, henüz avlanacak balık olmadığını pekâlâ biliyordu. Dönenleri karşılamaya sahile indiği vakit, geceki uykusuzluk dolayısıyla dengesi bütün bütün sarsılmış nişanlısı tarafından, “Ahmak!” diye azarlandı. Kayıkçıların gizli gizli sırtıtmaları karşısında, bir fırtınanın kopmasından korkan asistan, bir şaka ile araya girdi.

Öğle yemeğinde, bu yeni usul balıkçılıkla alay ediş, daha da büyük bir genişleme kaydetmişti ve Borg öyle derin bir pişmanlık tavrı takındı ki, Bay Blom onu birçok defalar onur kırıcı bir şekilde, himayesine almayı kendine ödev bildi.

O gün bugün, yağmurlu günler bu topluluğu içeri kapamış, bayanların evinde içli dışlı bir aile hayatı kurulmuştu. Asistan İsveç şairlerinden parçalar okumayı âdet haline getirmişti. Borg önceleri dinlemeye katılmış, ama sonunda İsveç şiirlerinin buluş çağındakilerle bayanlar için yazılmış olduğunu, erkekler için yazan bir şair gelinceye kadar bekleyeceğini söyleyerek kendini geri çekmişti. Şiirden anlamadığına oybirliğiyle karar verildi; bundan memnundu o, çünkü oturumlara katılma külfetinden kurtuluyordu.

Yağmurlu hava, mabetteki çalışmayı da aksatmıştı; işçiler barakalarda pinekliyor, ikram edilen kahvelere karşılık konyak ziyafeti çekiyorlardı.

Halkı tepeye toplayamayan gezici vaiz, ilk günler mutfak mutfak dolaştı, kitabından parçalar okumaya yeltendi. Fakat yüz vermediler, çoğu dinsiz işçilerle arası açıldı. Bunun üzeri-

ne odasına çekilmiş, hasta olduğunu bildirerek, şişesi boşaldığı için, Borg'tan bir kınakına daha aldırmişti. Derken ansızın sırta kadem basmış, bir çatana ile şehre gitti denmişti.

Şimdi, dün akşam, birader dediği ve yanı sıra bir kayık dolu-su çeşitli mal getirmiş bir adamla dönüp gelmiş bulunuyordu. Bu malları –çoğu bira– kayıkhanelerin birine depo ettiler. Açık kapının gerisinde iki fiçı üzerine bir tahta yerleştirdiler: Dükkânın tezgâhıydı bu.

Böylece cemaatin izniyle dükkân açılmış oldu.

Son günlerde içerlek adaların balıkçıları, bu köyde toplanmaya başlamışlardı. Bütün barakalar açılıp gelen aileler buralara yerleştirildiler. Evler akraba ve ahabaplarla dolmuştu. Adada her zamanki ıssızlıkla taban tabana zıt bir hayat kaynaşıyordu.

Ada, balık tarlalarıyla birlikte, kuzeyde oturan bir irat sahibinin malı olduğu için, her kayık belli bir para ödüyor, bu paralar adamın gönderdiği bir memur tarafından toplanıyordu. Balıkçılık uzmanı sürütme ile avcılıktan dem vurur vurmaz adamla araları açılmıştı. Çünkü bu takdirde sığıklardan uzaklaşılacak, balıkçılar avlanma parası vermeyeceklerdi.

Fakat görünüşte biçimsiz bu durumu da Borg kendi lehine kullanmayı bildi. Yeniye karşı koymak için konyaktan faydalana-rak eskinin propagandasını yapan memur, hiç istemediği halde sürütme avı sonuçlarının büsbütün parlak görünmesine elverişli, karanlık bir zemin vazifesini görecek. Zaferinden emindi Borg çünkü bütün vaktini buna hazırlamış, gece gündüz suları tahlil etmiş, sürütme ağıyla çalışmış, Baltık ringası sürülerinin yerini bulmak üzere, deniz dürbünüyle derinlerde araştırmalar yapmıştı.

Şu var ki bütün bu ayrıntılara ancak, enerjisini yakın çarpışmalara hazırlamaya yaradıkları için önem veriyor; muazzam kuvvetlere sahip bir insanın –bu kuvvetler kullanılmadıkları tak-

dirde nafîle olduklarına göre— yaşayabilmesinde tek faktör olan, kuvvetine güvenmek hissini bu çalışmalarda bulduğu içindir ki onlarla ilgileniyordu.

Asistanın gelişinden bugüne geçen zaman içinde her iki gencin her gün tadını çıkardıkları küstahlıklar, Borg'u yavaş yavaş yenik rolüne alıştırmıştı. Üstelik aradaki bağı bizzat koparmak istemediğine, bunu onlara koparttırmalı, diye düşündüğüne göre, bu rolü tamamen benimsemek üzere bulunuyordu.

Gençler arasında her bakımdan tam bir sempati vardı. Borg, olgun kadının henüz olgunlaşmamış erkekle nasıl da hemen aynı seviyeye geldiğini görmüştü: Tamamlanmamış düşüncelerine, ayaküstü görüşlerine üstün hikmetler gözüyle bakıyordu. Her ikisinin bir aptallığına karşı koymaktan yana Borg'un gösterdiği her gayret, yalnız birbirlerine sahip olabilmek güdüsünün etkisinde düşünmeleri yüzünden, bir konuşmanın kısımlarını kavrayabilmekteki acemilikleri dolayısıyla sonuçsuz kalıyordu. Bir sporcunun başarıları yahut aşağı seviyedeki cins için yazılmış kasidelerle yarışmaya girmek istemiyordu o; bütün istikbalini tehdit eden bir ilişkiyi kesin olarak kesip atmak için, kendini yenik duruma düşürtmekti maksadı. Nişanlısıyla baş başa geçirdiği o nadir saatlerde, öteki erkeğin görüntüleriyle karşılaştıkça içinde yaşadığı bu çifte evliliği hissediyor, kızın dudaklarında rakibinin soluğunu duyuyor, kızın ağzından öteki erkeğin çocukça konuşmalarının sesini işitiyordu. Bir *ménage a trois*'yi andıran bir ilişkiden tiksiniyordu.

Delikanlının kendini beğenmesi de hudut sınır tanımamak-taydı. Delikanlı kendini, balıkçılık uzmanından üstün olduğu kuruntusuna kaptırmıştı: Çünkü Matmazel Maria ile aynı hizada bulunuyor, Maria ise kendisinin, Borg'un üstünde olduğu hayaline kapılıyordu. Çok doğru bir formüle göre "A, B'den büyük; C

eşit A ise, o zaman C de B'den büyüktür” durumu ortaya çıkıyor ama ne çare her şeyden önce A'nın, B'den hakikaten büyük olup olmadığı araştırılmamış bulunuyordu.

Borg, gençliğin sırrını, günün birinde, şimdi burada, kendisine bu misafir tepsisinde ikram ettikleri gibi, ayan beyan önünde serili bulacağını, vaktiyle hiç aklından geçirmemişti. Geride bıraktığı gelişme safhalarından doğru kendini tekrar ne kadar güzel tanıyordu! Cinsel açıktan, şehvetten az mı ağlamıştı? Erişmek istediği gayeye çoktan kavuşmuş oldukları için kendisine baskı yapan yaşlılara hasedinden az mı kötümserliğe kapılmıştı? Bütün acizlere ve küçüklere karşı merhameti böylece uyanmıştı. Uzun bir hayat boyunca uygulanması gereken şeyi, sanki bu ömür bir tek harekette toplanmış gibi, derhal yapmak istediği için, kuvvetleri hakkında bir hüküm verememek aczi! Sırf tatmin edilmemiş içgüdülerden ileri gelen bütün bu hassasiyet! Anneye ait çocuk odası hatıralarının, henüz tazeliğini koruması yüzünden, kadına bu, olduğundan fazla kıymet veriş! Kan damarlarıyla husyelerin basıncı altında henüz yumuşak beynin bu gevşek, yarım düşünceleri! Bir hayvan hilesi, bir çarelerden ürkmek şekli altında, kendini çok kere üstün zekâ gibi gören fakat olsa olsa tilkinin kurnazlıktan yana, basit çabaları niteliği taşıyan ve bu yüzden kadınların o meşhur “fent”lerine, rahiplerin düzenbazlıklarına, avukatların numaralarına benzeyen, daha derin bir anlayışa giden bu başlangıçları da tekrar tanımakta gecikmemişti.

Delikanlı, uzmanın, düşüncelerini okumak için de elinden geleni yapmış, bu arada bütün öbür insanlara hiç benzemediği cihetle, ondan tehlikeli şeyler umduğunu açığa vurmuştu. Fakat o kadar patavatsız davranmıştı ki Borg, bu vesile ile bayanların kendi hakkında neler konuştuklarını da öğrendi. Borg, tek ipucu vermeksizin, cevaplarıyla delikanlıyı öyle şaşırtmıştı ki çocukca-

ğız, rakibinin ne derece aptal veya şeytan olduğunu tayinde bocalamaya başlamıştı. Şeytan derken tam bir hesaplılıkla hareket eden, daima uyanık olan, insanların mukadderatını kendi planlarına göre idare eden, şuurlu bir kimseyi kastediyordu. Bir fazilet olan hesaplılığa gelince bu, bir davranışın sonuçlarını önceden düşünemeyen gençler arasında daima menfi bir anlam taşıdığına göre, asistanın hasedi, alt etmek, çiğnemek isteyen, alt kademedeki birinin tutkusu oluyordu.

Ada halkının yaklaşan kış mevsimindeki mukadderatını tayin edecek o mühim gün gelip çatdığı sırada, durum buydu işte.

Ağustos gecesi, adanın üzerini bir yorgan gibi sıcak kaplamıştı; güneş batalı epey olduğu halde kayalar ve taşlar sıcaktılar, üzerlerine çiy düşmeyecek kadar sıcak. Çarşaf gibi ve lavanta çiçeği esmerliğinde yayılıyordu deniz. On dördünde, bakır kızılı bir ay yan vererek yükseliyor, önü dünya uydusunun *mare serenitatis*'inde yelken açmışa benzeyen bir brik tarafından yarı yarıya kapatılmış bulunuyordu. Beride, kıyıya doğru sıra sıra serili ağ mantarları, dalgaların üzerinde sallanan deniz kuşları sürüsünü andırıyordu.

Halk bir taraftan ağları kontrol için şafağın sökmelerini bekliyor, bir taraftan da kıyı boyunda kahve güğümleri, konyak şişeleriyle, yakılmış ateşlerin etrafında toplanıyorlardı.

Tüccarın bira sattığı kayıkhanede vaiz, kızışmış alışverişe yardım için biraderin yanında yer almıştı. Beline mavi bir önlük tutunmuş, bu işin ehli eski bir meyhaneci gibi bira şişelerini açıp açtırıyordu.

Borg akıntı, ısı, barometre durumlarını kontrol etmişti; şimdi kıyıda kumların üzerinde yürüyerek başını dinlendiriyordu. Ara sıra yalnızlık arayan bir çifte rastlıyor, hallerindeki inanılmaz saflık karşısında gülümseyerek, iğrenerek sırtını çevirip geçiyordu. Burnun oraya varınca düşüncelere dalmak alışkanlığında olduğu köşesini bir ziyaret maksadıyla kayanın üzerine çıktı. Dalgaların düzleyip perdahladıkları bir koltuktu bu; günün yakıcı güneşi yüzünden, bir çini soba gibi sıcaktı hâlâ.

Bir süre oturmuş, denizin iç çekişleriyle içi geçer gibi olmuştu ki altta, denizin eteklerindeki kumların çıtırdadığını, kuru deniz yosunlarının hışırdadığını duydu. Asistanla nişanlısının birbirlerine sarılmış, yavaş yavaş yürümekte olduklarını gördü. Gizli seyirciyle su yüzündeki ay ışıkları arasında durdular. Borg onları gayet net görebiliyordu; her ikisini mikroskobun objektifiyle aynası arasına koymuştu sanki. Borg şimdi antipatinin keskinleşmiş bakışıyla, genç kızın yırtıcı kuş profilinin, iri iri yanakları yalnız boru çalmaya yarayan, koni biçimi dar kafatası alından mahrum erkeğin o koca, maymun başına doğru, nasıl eğildiğini görüyordu. Borg şimdi gayet geniş kalçalarıyla kaba hatları insanda bir kadın çağrışımı yapan, Farnese Herkülü'ne benzeyen erkeğin vücudundaki et fazlalıklarını tetkik ediyordu. Yumruğun, henüz tamamlanmamış beyne tahakküm ettiği o “yarı hayvanlar” devrine ait bir erkek idealiydi bu.

Bir dişi *kentaur*'a bağlanmışçasına derinden yaralı, ruhunu bir yozlaşma örneğiyle akraha olmuş hissediyordu. İşlenecek bir suç yüzünden soyu, bütün ilkeri nesiller boyunca bozulabilirdi; bir başkasının çocuğu uğruna canını, hayatını feda edebilir, en güzel duygularını bir başkasının çocuğu uğruna harcamış olabilirdi. Hele bir de bu çocuğu sevecek oldu mu zilletini, kurtulması imkânsız bir bukağı gibi ayaklarında sürüklemeliydi artık.

Kıskançlık, “bu kirli tutku,” sıhhatli, sağlam cinsiyet güdüsünün, ferdin şahsiyetini devam ettirmekten yana gösterdiği o övülme-ye değer egoizminden alikonulmak korkusu değil de neydi? Bu sağlam tutku herkeste yok muydu? Dölsüz godoş, karısına pezevenklik eden koca, mezhebi geniş budala, evli bir kadının âşığı, platonik aşka tapan kadın delisi hariç!

Kıskançtı Borg. Namusunun lekelenmesinden duyduğu ilk üzüntü durulduktan sonra onda, bu kadına nikâhsız sahip olmaktan yana, önlenemez bir arzu uyandı. Kendisini çarpışmaya davet eden eldiveni işte önüne atmışlar, iki şıktan birini tercih etmesini istemişlerdi. Mücadeleyi kabul etmeye, bağı koparıp bir âşık rolüne geçmeye hevesleniyordu o. Zaferi kazanacak olursa, aşk mücadelesinde yenilen, biçare yaradılışlı bir kimse olmadığını anlamış bir halde, gönlü rahat çekip gidebilirdi. Artık meşru vasıtalarla yolunca yordamınca bir yarış değil, kasa hırsızları arasında hileli bir mücadele söz konusu oluyordu. Kendisine meydan okunan hırsız, basit silahlar olarak yanına maymuncuklar almıştı. Hırsızlık yarışı başlıyordu; mükâfat olarak verilecek bir kadın bütün tereddütleri siliyordu. Uyanmıştı hayvan; aşk gibi yüce bir isim altında gizlenmiş vahşi içgüdüler, başıboş bırakılmış tabiat kuvvetleri gibi kükreşmekteydiler.

Hissettirmeden kayadan ayrıldı, kendi deyişyle kaderini düzenlemek üzere eve gitti Borg.

Ertesi sabah saat yedi sularında adada endişeli bir sessizlik hüküm sürüyordu; sığıklardaki balık avı, uzmanın bildirdiği sebepler yüzünden sonuçsuz kalmıştı çünkü. Erkekler üzgün, ümitsiz, kayıklarında oturuyor, içinde arada bir Baltık ringası bulup karaya fırlattıkları ağlarını düzeltiyorlardı.

Dükkânın önündeki alışveriş, kredinin kesilmesi üzerine durmuştu. Vaiz mavi önlüğünü çıkarmış, elinde bir kitap, kulübelerin birinde, etrafına tasalı kadınlardan küçük bir kalabalık toplamıştı.

Akıl ermez fakat sınıfı için garip sayılmayan bir mantığa dayanarak, Hazreti isa'nın beş ekmek, iki balıkla beş bin kişiyi nasıl doyurduğunu anlatıyor; çünkü adada fazla insan, az balık olduğuna göre, bir karşılaştırma ânu gelmiş bulunuyor ama bu balıkların bu kadar çok insanı nasıl doyuracağını söyleyemiyordu. Bu işin çıkar yolunu gösteremediği için, böyle bir mucizenin artık niçin olmadığını açıklamak zorunda kalmıştı. Bunun sebeplerini hüküm süren dinsizlikte buluyordu. Onlarda birazcık, bir hardal tohumu büyüklüğünde bir iman olsaydı o mucize şimdi de tekrarlanırdı, imansa ibadetle kazanılabilirdi. Vaiz, bunun için, cemaate dua etmelerini hatırlattı.

Kıssayı okumadıkları için çoğu böyle bir şeyden habersiz kadınların hiçbirini, bu iki balık mucizesine inanmamakla beraber vaize uydular ve kırlıklarında, dine kabul edildikleri sıra şöyle böyle öğrenmiş oldukları "Ey Rabbimiz..." duasını okumaya başladılar.

Yarisına gelmişlerdi ki kıydan yansıyan bir uğultuyla, birden durakladılar. Pencereye yakın oturanlar, seren yelkenini arya etmiş bir balıkçı kayığının iskeleye yanaşmakta olduğunu gördüler, önde, mavi beresinin altından saçları uçuşan Matmazel Maria ayakta duruyor, dümende oturan asistan ise şapkasını sallayarak zafer işareti veriyordu. Ağlarla doluydu kayak, ağların karanlık gözlerinde sürüyle balık parıldıyordu.

Bir zafer cömertliğiyle haykırdı genç kız:

"Gelin, alın, Baltık ringalarını!"

Önce penceresinden kayığın dönüşünü gözetlemiş, şimdi de çalışmalarının semeresini görmeye sahile inmiş olan uzman itiraz etti:

"Tartayım da ondan sonra alsınlar!"

Oldukça küstah, "Bu da niçin?" diye sordu Matmazel Maria.

Borg, bu başarılı avı, akıntı, derinlik, suyun sıcaklığı, denizin durumu hususlarında kendisinin açıklamalarına borçlu olduklarını bildiği için, bir öfke belirtisi göstermeden cevap verdi:

“İstatistik için, hanımefendi!”

Derin bir küçümseme ifadesiyle, Matmazel Maria alay etti:

“Hay senin bu istatistiklerin!”

“Kalsın peki, fakat balığın miktarını sonra söyle bana!” diyerek Borg tartışmayı önledi, dönüp yine odasına gitti.

“Bize gıpta ediyor!” dedi Matmazel Maria, asistana.

“Kıskanıyor belki de!” dedi asistan.

Kendi kendine söylenir gibi, genç kız, hafif bir sesle karşılık verdi:

“O, kıskançlık nedir bilmeyecek herhalde!” Maria bu sözlerle, nişanlısının, rakibini bu inanılmaz umursamazlığı karşısında günlerdir içinde gizlediği öfkeyi ifade etmiş oluyor, onun bu kayıtsızlığını adeta tahkir eder gibi, kendisini kısıvrak bağlamaktan yana kuvvetine güvenmesi şeklinde yorumluyordu.

Dua yarım kalmış, bütün ada halkı dönmüş olan kayığın çevresine birikmişlerdi.

Araya, istediği gibi, ufak bir fit sokmak fırsatını kaçırmayan vaiz, “Matmazel pek yaman doğrusu!” diye yaltaklandı.

“Oturana karga ağzını poyraza açar!” diye takıldı gümrük amiri.

Asistan, Matmazel Maria’ya fısıldadı:

“Sedirinde yan gelen karga demek istiyor!”

Genç kız övüldüğü için hindi gibi kabarıyor, iskelede duran ve bu kurtarıcı meleğe takdirler, hayır dualar yağdırmaktan bıkip usanmayan halka avuç avuç balık üleştiriyordu.

Fakat halkta bu güzel duyguları uyandıran şey, kendilerine verilen nimetin minnettarlığı değil, balıkçılığıyla alay ettikleri uzmana, bu alaylarında haksız olmadıklarını göstermek ihtiyacıydı sade. Önünde minnetle eğilmek istemedikleri asıl velinimete karşı duydukları nefretin öbür yüzüydü bu.

Ağdan çıkarılıp da yoksullar arasında bölüştürölünce, balığın on fıçı olduğu görüldü. Tüccar tuzlamak üzere hepsini hemen satın aldı. Verdiği paralar çarçabuk yine kahve, şeker ve biraya çevrildi: Matmazel Maria'nın sürütme ile yeni usul balıkçılıkta neler yapmak lazım geldiğini iyice anlatmasından sonra, asıl kış ringalarını denizden çıkarmanın kolay olduğuna inanmışlardı çünkü.

16

Borg, odasına geldiği zaman, adaya dönen bir gümrükçünün alıp getirdiği bir mektupla karşılaştı. Bir davetiye idi bu; balıkçılık uzmanıyla nişanlısının, Loke korveti güvertesinde verilecek subaylar balosunu şereflendirmeleri rica ediliyor, geminin bu akşam saat sekizde ada önüne demirleyeceği bildiriliyordu.

Borg, nişanı bozmak anının gelmiş olduğunu derhal anladı çünkü bir başkasının sevgilisini sosyete içine çıkarıp da müstakbel zevcem diye takdim etmeyi istemezdi tabii. Bunun için parmağındaki nişan yüzüğünü çıkarıp dün gece müşavir hanımına yazmış olduğu mektubun içine koydu. Bu mektupta çok üzgün bir dil kullanarak, Matmazel Maria ile olan bağının koparılması gerektiğinden dolayı esef ediyor, ne çare bir kadınla düşünmeyecek kurmuş olduğu eski bir ilişkinin şimdi bir çocuğun doğması üzerine kanuni hak iddialarına yol açtığını, bu iddiaların, kendisini davacı kadınla evlenmeye mecbur edemeseler bile bir başkasıyla birleşmesine engel olacağını yazıyordu. Mektuba şerefli, şerefini lekelemek istemeyen bir adam sıfatıyla, hiç suçsuzken incittiği, belki de müşkül durumlara düşürdüğü genç kıza gerek şerefini kurtarmak, gerekse geçimini sağlamak hususunda yardımcı amade olduğunu da eklemişti.

Borg bu yalanı, nişanı bozmak için tek çare olarak görüyor çünkü böylece her iki tarafın, fakat bilhassa Maria'nın şerefi korunmuş oluyor; bunun, karşı konulamaz bir şekilde, düzeltilmesi ümidinden mahrum, kaçınılmaz bir alın yazısı gibi tesir etmesini istiyordu.

Mektubu mühürleyip kapattıktan sonra bir ısıklıkla uşağını çağırды ve müşavir hanımına götürmesi emriyle zarfı ona teslim etti.

Üzerine bir sigara yaktı ve atışın seyrini izlemek için pencere kenarında mevzi aldı.

İhtiyar kadın evin önünde duruyor ve bir karyola halısı silkeliyordu ki adam çıkageldi, mektubu uzattı, kadın şaşırarak aldı, içinde ne olduğunu anlamak için sol eliyle zarfı yoklayınca şaşkınlığı daha da arttı. Sonra dönüp evden içeri girdi.

Aradan bir an geçince Borg, yemek odasının perdeleri gerisinde, Matmazel Maria'nın silüetinin kıvıldamakta olduğunu gördü. Genç kız öfkeli dolaşıyor, arada bir duruyor, yediğı azarlara karşı kendini savunmak ister gibi, el kol hareketleri yapıyordu.

Bu hal bir saat kadar sürdü. Derken Maria avluda göründü, intikam isteğı dolu bir bakışla Borg'un penceresine baktı ve limandan gelmekte olan asistanı çağırды.

İkisi birden eve girip içerde yarım saat kaldıktan sonra yine dışarı çıktılar, odunluğa gidip oradan bir bavulla bir valiz çıkardılar.

Demek bir karara varmışlar, bu durumda adada kalmanın imkânsızlığını anlamışlardı.

Bir süre sonra, bu defa elinde kendi bavuluyla asistan tekrar göründü. Borg bavulu pirinç çemberlerinden tanımıştı.

Şu halde asistan da gitmeyi düşünüyordu.

Az sonra ev sahipleriyle hizmetçiler, uşaklar eve doldular; içerde bir karışıklıktır gidiyordu.

Borg, saatleri okumakla geçirmişti ki öğleye doğru asistan-la Matmazel Maria'nın dışarıya, evin önüne çıktıklarını gördü. Hararetli bir konuşmaya dalmışlardı; konuşma kızıştıkça kızışıyor, hallerinden, davranışlarından bunun bir çekişme olduğu anlaşılıyordu.

"Kavgaya başladıklarına göre, pek ileri gittikleri anlaşılıyor!" diye düşündü Borg.

Öğleden sonra bir kılavuz sandalı, kızın annesiyle asistanı şehre gitmekte olan bir vapura aktardı. Borg, Matmazel Maria'nın niçin kaldığını doğru dürüst anlayamıyordu. Belki bir barışma ümidi, belki de dayatacağını göstermek ihtiyacı, yahut bambaşka bir sebep yüzünden kalmıştı.

Maria, bu aralık, gümrük kulübesinden görülebilecek şekilde, bir pencere kenarına oturmuştu. Yerinden hemen hiç kalkmıyor, kâh parmaklarıyla camda trampet çalar gibi yapıyor, kâh bir kitap okuyor, bazen de elindeki mendille yüzünü siliyordu.

Akşamın yedisinde korvet, gemilerin izledikleri Landsort yolunda göründü, çok geçmeden adaların arasında bir yerde demir attı. Dödüğünü öttürerek kılavuza haber salması üzerine genç kız, ayağa kalkmış, ne olduğunu görmek için dışarı çıkmıştı.

Tepeye tırmanıp da şenlik şerefine bütün merdivenleri bayraklarla donanmış, ara güvertesine renkli bir çadır kurulmuş süslü gemiyi seyrettiği sırada, Borg onun bu cazip manzaraya nasıl hayran kaldığını görebiliyordu. Genç kız, ellerini arkasına kavuşturmuş duruyor, üzgün, mutsuz görünüyordu. Rüzgârın alıp adaya getirdiği bir şenlik marşının ilk ezgileri karşısında, ayakları olduğu yerde kımıldamaya, daha sonra narin vücudu bu müziğin ahengiyle çekiliyor gibi, yavaş yavaş öne eğilmeye başlamıştı. Fakat ansızın vücut kendini koyuverdi, eller yüze kapandı ve genç kız, beklediği bir sevinçten yoksun bırakılmış bir çocuk ümitsizliği içinde, koşa koşa evine gitti.

Axel Borg şimdi baloya hazırlanıyor, giyiniyordu. Siyah doktor frakına minyatür büyüklüğünde altı tane nişanını taktı, nişanlandığı günden beri kullanmadığı bileziğini koluna geçirdi.

Tuvaletini tamamlamış, üstelik kayığın gelip kendisini almasına daha bir saat vakit kalmıştı ki, her şeyden önce korkaklıkla damgalanmak istemediği, ama aynı zamanda kendi duyguları üzerindeki nüfuzunu denemeyi arzuladığı için, Matmazel Maria'ya bir veda ziyareti yapmaya karar verdi.

Evin taşlığına girince hafif gürültü yaptı: Ötekilerle niçin gitmediğini, ne yapmak niyetinde olduğunu öğrenmesine yarayacak bir poz takınmasını sağlamak üzere, genç kıza zaman bırakmak istiyordu.

Kapıyı vurduktan sonra içeri girdi. Matmazel Maria dikiş dikeyordu; genç kızın o güne kadar böyle bir işle uğraştığını Borg hiç görmemişti. Kızın yüzü, kayıtsız bir üstünlük göstermeye ne kadar çabalarsa çabalasın, yine de utanma, pişmanlık ve teslimiyet ifade ediyordu.

“Ziyaretimi kabul eder misiniz, Matmazel Maria, yoksa dönüp gideyim mi?” diye söze girişti Borg.

Karşısına kadınlık özellikleriyle çıkıp da kendisinden yardım aradığını görünce, onu bir kadın olarak yükselmekten yana o açıklanamaz arzuyu, ruhunda yeniden duymuştu. Tıpkı erkeklik tasladığı, erkekçe tavırlar takındığı zaman onu yere çalmaktan yana, önüne geçilemez bir istek duymuş olması gibi. Genç kız o anda gözüne uzun zamandır görmediği bir güzellikte görüldüğü için Borg, duygularına teslim oldu ve mukavemeti bırakarak samimileşti:

“Sizi üzdüm, Matmazel Maria...”

Borg'un sesindeki yumuşak edayı duyan genç kız hemen doğruldu:

“Fakat bunu bizzat bana söyleyemediğinize göre, çok korkak mışsınız!” dedi, hırçın bir sesle.

“Çok saygılıyım, Matmazel Maria! Size kolay geliyor ama bir şeyi insanların yüzüne vurmak benim için çok zor! Hem görüyorsunuz, bende karşınıza gelmek cesareti varmış, sizde de beni kabul etmek cesareti olduğu gibi.”

Son cümlesini mahsus müphem kullanmıştı, genç kızın nişanı bozmak için ileri sürdüğü sebebe inanıp inanmadığını, böylece anlamak istiyordu.

“Yoksa sizden korktuğumu mu zannettiniz?” diye sordu genç kız ve iğnesini elindeki kumaşa batırdı.

“Bunun, sizin için tesellisi imkânsız bir üzüntü olmayacağını düşünmüş olsam bile, açıklamamı nasıl karşılayacağınızı bilemezdim ki...”

“Tesellisi imkânsız” sözleri teselli edici delikanlıyı ima ediş gibi bir tahrik ifade ediyor fakat düşüncelerini açığa vurmayı ikisinin de canı istemiyordu. Biri kıskançlık göstermiş olmaktan çekiniyor, öbürü acaba bir şey mi gördü, diye şüpheleniyordu.

Genç kız, o âna kadar elindeki işinden başını hiç kaldırmamıştı. Ama şimdi hasmının yüz çizgilerini okumak için gözlerini yukarı kaldırıncı, saklayamadığı bir hayranlıkla, frakın yakasındaki nişanları gördü. Sadece hasedini gizleyen bir çocuk şirretliğiyle alay etti:

“Ne kadar şıksınız!”

“Ben de baloya gidiyorum!”

Genç kızın yüzünde bir ürperme oldu, öyle korkunç bir ürperme ki Borg, kızın duyduğu ıstırapın refleksini kendinde hissederek onu elinden tuttu. Genç kız hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Borg üzerine doğru eğilince genç kız, başını Borg’un göğsüne gizledi, bir buhran geçiriyormuş gibi, sarsıla sarsıla ağladı.

“Çocuk olma!” diye takıldı Borg.

“Evet, çocuğum ben! Bu yüzden de sen, benim kusurlarıma bakmamalıydın!” diye hıçkırdı genç kız.

“Tuhaf! Bir çocuğun kusurlarına ne dereceye kadar bakılmaz?”

“Derecesi yok bu işin!”

“Yaa? Bunu da senden duyuyorum! Çok kesin bir hudut vardır ki, iradenin yaptıkları o hududu aşınca artık bir suç olmaya başlar!”

“Ne demek istiyorsun?”

Genç kız bu sözleri söyleyerek yerinden fırladı. Kız sertelir sertelmez çirkinleşiverdiği için, daldığı rüyadan uyanan Borg, “Ne demek istediğimi biliyorsun! Bildiğini görüyorum,” cevabını verdi.

Onu yakaladığını sana kız, “Kıskançlık mı yani?” diye alay etti.

“Hayır, çünkü kıskançlık esası olmayan bir güvensizlik, çok kere bir ihtiyat tedbiridir; benim korkularım ise, tamamen doğru çıktı, şu halde kıskançlık değil!”

Genç kız, hesap vermeye yanaşmaksızın devam etti:

“Kıskanıyorsun, kıskandığın da bir şey olsa bari, bir çocuk, senden çok aşağıda bir köpek yavrusu!”

“Daha iyi ya, senin için büsbütün utandırıcı bir şey bu!”

Hakareti üzerine almamak için genç kız, şunu da söyleyeyim gibilerden, araya bir laf sıkıştırdı:

“Şu halde mektubunda yazdıkların uydurma!” dedi.

“Evet, başından sonuna kadar uydurma! Çünkü ben, anneni üzmemek, seni de rezil etmek istemedim! Bu inceliği anlıyorsun musun?”

“Öyle, anlıyorum, ama kendimi anlayamıyorum.”

“Bana bundan önceki hayatını anlatsaydın, ben anlayabilirdim.”

“Bundan önceki hayatım mı? Ne demek istiyorsun?”

“Hayatında geçmiş şeyler var senin! Bu beni her zaman şüphelendirdi.”

“Bırak bu imaları...”

“Kimsin yahut evvelce neydin, bu beni artık zerre kadar ilgilendirmediğine göre...”

Bir topçu erinin kendisini almaya yokuş yukarı çıktığını görünce Borg, sözlerine son verdi:

“Şimdi sana hoşça kal demeliyim, ben gidiyorum.”

“Beni hemen bırakıp gitme!” diye rica etti kız, yaşlı bakışlarla gözlerinin içine bakarak Borg’un elini kavradı. “Gitme, çünkü gidersen ne yaptığımı bilemeyeceğim.”

“Artık ayrılma kararından dönülemeyeceğine göre, birbirimizi daha ne diye üzüp duralım?”

“Üzmeylem! Bu gece benim yanımda kal da, ilişkimizi kesmeden önce birbirimize içimizi dökelim. Bilmek istediğin her şeyi anlatayım sana, o zaman hakkımda verdiğin hüküm değişecektir.”

Bu boşalış karşısında Borg, o anda artık her şeyi bildiğine kanaat getirdi; bir başkasının veya birçoklarının sevgilisine bağlanmak bedbahtlığından kurtulmuş olduğuna, şimdi emin bulunuyordu. Kararını vermişti. Pencereye gitti: “Ben sonra kendi kaygımla gelirim!” diyerek topçu erini geri çevirdi.

Bu iş de bitince konuşmaya bir mecra hazırlamak üzere, sedire oturdu.

Fakat heyecanı geçtikten sonra genç kız çöküp kalmış, öyle az konuşur olmuştu ki nihayet odada tam bir sessizlik hüküm sürmeye başlamıştı. Birbirlerine söyleyecek söz bulamıyorlardı; fırtına kuşlarını ürkütmek korkusu havayı öylesine ağırlaştırdı ki, karşılarında sıkıntının sırtmakta olduğunu gördüler.

Borg sehpanın üstündeki kitapları karıştırmaya başladı. Gözleri, üzerinde asistanın ismi yazılı bir kitaba gitti.

“Aklımda kaldığına göre genç bir kızın hikâyesi. Okudun mu?” diye sordu.

“Hayır, henüz elim değmedi. İyi bir şey mi?”

“Bir kadın tarafından yazıldığı halde, samimi olması bakımından dikkate değer.”

“Yaa! Konusu ne?”

“Serbest aşk! Genç bir bilgin, peşin hükümleri olmayan bir kızla nişanlanıyor. Bilgin’in bir inceleme gezisinde bulunduğu bir sırada kız, vücudunu bir sanatkâra peşkeş çekiyor, daha sonra da asıl nişanlısıyla evleniyor.”

“Peki, kadın yazarın fikri ne bu hususta?”

“Gülüp geçiyor tabii.”

“Ne fena!” dedi genç kız ve bir şişe şarap getirmek üzere ayağa kalktı.

“Niçin fena? Aşkta kendine mal etme hakkı yoktur ki! Hem bilgin nişanlı can sıkıcı bir adammış üstelik; kitaptaki tasvirlerle bakılırsa, hiç değilse kızın yanında olduğu zamanlar sıkıcı bir adam.”

Bardakları doldurduğu sırada Matmazel Maria, sözünü kesti:

“Şimdi de biz sıkılmaya başladık.”

“Kendimizi ne ile avutsak dersin?” diye sordu Don Juan; yanlış anlaşılmasına imkân olmayan adi bir gülümseyişle gülüyordu: “Gel, yanıma otur!”

Genç kız, Borg’un isteğine yoldaş ettiği sesin kaba tonundan, hoyrat jestlerden alınmak şöyle dursun, kendisine karşı çok saygılı davrandığı için o âna kadar burun kıvrıldığı bu adama şimdi hayranlıkla bakıyor gibiydi.

Odanın içi kararmaya başlamıştı. Küçülmeye başlamış ay, yeşile çalan sarı bir çizgi halinde döşemeye düşüyor ve kınaçiçeklerinin gölgelerini yansıtıyordu.

Açık pencereden “Balo Kraliçesi” valsinin uzak ezgileri geliyor; bir sitem, kayıp cennetten bir selam gibi, henüz her şeyin mahvolmadığı ümidini de dirilterek, içeri doluyordu.

Ve Borg’u en yüce bahtıyarlığın hatırasıyla kısıvrak bağlamak ümidi içinde genç kız, erkeğin, aşkını çılgıncasına ilan ettiği sırada kendini ona teslim etti.

17

Balıkçılık uzmanı, Dalarö banyolarında üç gün kaldıktan sonra tekrar doğu adasına geldi. Genç kızın, bir daha dönmemek üzere çekip gittiğini öğrenince hava hafiflemiş, saflaşmışçasına tarifsiz bir rahatlık hissetti.

Odasına varır varmaz açık pencere önünde sedire uzandı: Pipo içmek ve son günlerin türlü izlenimlerini hafızasında tekrar yaşatmak istiyordu.

Gece yarısı genç kızın kollarından sıyrıldıktan sonra, sıkıcı bir görevi yerine getirmişçesine memnun, gitmiş, kayığına binmişti. Ruh, eski dengesine ancak şimdi kavuşmuş gibiydi. Hakkına tecavüz edilmiş, kanun böyle bir şey için tarziye vermediğine göre hakkını kendisi alması gerekmiş ve sadece hasım tarafların bizzat koydukları prensiplere göre iş görmüştü.

Daha sonra korvetin güvertesinde kültürlü bir dille konuşabileceği kimseler bulunca bu imkân, hele doktorla bilimsel tartışmalara girişmesi, onda önce bir sarhoşluk etkisi yaratmıştı. Konuşmak için zekâsını alçaltmasına, anlaşılmak için yarı aptallaşmasına hacet kalmıyor, imalarla, nuanslarla konuşsa meramını

hemen anlıyorlardı. Tam üç ay bir vahşet içinde yaşadığını, bu yabaniliğin, kendisini yavaş yavaş, fark ettirmeden adi çekişmelere sürüklediğini, fikir hayatını tutku ve içgüdü hayatlarının altına düşürdüğünü, tekrarcılığı esas mesele seviyesine yükselttiğini, kendisini, sonunda ihtimal galip geldiği o çiftleşme yarışında ortaya rakip olarak çıkmaya sevk ettiğini şimdi hissediyordu. Bütün vahşi insan topluluklarına uygarlık götürmekle yükümlü, o Hristiyan kiliseleri temsilcilerinin niçin ev bark kurmadıklarını, ne bir kadına ne bir çocuğa niçin bağlanmadıklarını şimdi anlıyor, yani yüksek bir ruhi hayat yaşamak isteyenlerde perhizle riyazetin makul bir anlamı olduğunu görüyordu. Münzevi, yalnızlığı dinlenmek için mi istemişti: Bir buğday tanesi bir tarlaya ekildiği zaman, gübreli toprakta milyonlarca buğday ile bir araya sıkışmış durumda ancak iki başak verdiği halde tesadüfen boş bir tarlaya düşünce nasıl altmış başak birden veriyorsa, başkalarını aşarak daha zengin bir gelişmeye can atan şahsiyet de ancak ıssızlıkta serpilir.

Son üç günün tecrübeleri bunu tasdik etmişti. Bir meclisten ötekine götürüldüğü korvette ve banyolarda her gece yatağına yatınca, gün boyu köşelerini nasıl yontmuş olduğunu hissetmişti. Böylelikle kıymetli taşlar gibi görünüşten kazanmış, ama kırattan kaybetmişti. İnsanlarla duygu beraberliğinin, ilişkilerdeki uyma eğiliminin doğurduğu o çekingen hak verişleri öyle çok tekrarlamak zorunda kalmıştı ki, meclislerde irticalen ortaya attığı görüşler, ona kendilerini kabul ettirmeye kalkmışlar, onun en samimi düşünceleri oldukları iddiasıyla hafızasında belirme-ye başlamışlardı. Nihayet bezmiş, son günü, içinde, sözüyle özü birbirini tutmayan, ikiye bölünmüş bir adam olup çıktığı hissi uyanmıştı. Kendi kendinden utanıyor; sosyetenin, hoşsohbetliği dolayısıyla, şahsına gösterdiği itibar arttıkça kendi nefsine karşı bütün özsaygısını kaybetmekte olduğunu görüyordu.

Düşüşünü önlemek istiyorsa kendini tecrit etmeliydi; nitekim şimdi tekrar kavuştuğu yalnızlık, ruhu üzerine bir buhar banyosu veya denizde yüzmek gibi tesir ediyor, insan bu durumda her türlü basınçtan kurtuluyor, katı madde ile bütün temaslar kesiliyordu.

Bütün kışı adada geçirmeye karar verdi Borg.

Bu maksatla bayanların oturmuş oldukları evi kendi hesabına kiraladı, hemen o gün yerleşmeye başladı. Büyük odaların birini kütüphane ve laboratuvar, ötekini yemek odası ve salon, çatı altındaki odayı da yatak odası yaptı.

Geceyi yeni yerinde deliksiz bir uykuyla geçirdikten sonra, ertesi sabah uyandığı vakit, bir eve tek başına sahip olmaktan yeni bir memnurluk duydu. Artık yabancı seslerin telkinlerine boyun eğmekten kurtuluyor, kendi tayin ettiklerinden başka izlenimleri almasına lüzum kalmıyordu.

Kahvesini içtikten ve saat üçten önce misafir kabul etmeyeceğini sıkı sıkı tembihledikten sonra kütüphanesine oturdu.

Eski bir tasavvurunu tekrar ele alıyor, faydasız geziler yapmaksızın Avrupa'nın o günkü etnografyasını araştırmak istiyordu. Uydurma bir firma adına hazırlanmış basılı sirkülerlere, sanat erbabının isim ve adreslerini yazdı, hepsini zarflara koyup pullarını yapıştırdı.

Kafa ölçüleriyle vücut büyüklüklerini mümkün mertebe tam öğrenebilmek amacıyla, Avrupa'nın en kibar şehirlerindeki şapka, tabut, gömlek ve çorap imalatçılarına yollayacağı bu sirkülerin kendisine, arzu ettiği sonucu sağlayacağını hesaplamıştı. Bu mektuplarda, iç ve dış pazarlarda toptan en büyük kazancı sağlayan ölçülerin bildirilmesi rica ediliyordu.

Hazırladığı bir ikinci sirküleri Avrupa'nın büyük, küçük muhtelif şehirlerindeki, en büyüğünden en küçüğüne kadar muhtelif

kitapçılara gönderiyor, bu mektuplarında kendisine ödemeli olarak ve azami fiyat karşılığı, her nevi fotoğraf yollamalarını istiyordu. Keza, gümüş çıkarmak için fotoğraf toptancılığı yapan bir teknisyenle de anlaşmış, nihayet çeşit çeşit yabancı magazinlerden binlerce de portre kesmişti.

Araştırmalarına bu malzeme ile başlamak istiyordu.

İşini bitirdiği vakit öğlen olmuştu. Yemek yemek için odadan çıkıyordu ki kapısındaki kutuya bir mektup konmuş olduğunu gördü. Bu yazıyı tanıyordu. Matmazel Maria'dan olduğuna kesin kanaat getirince mektubu açmadı; masaya, yanına koydu; bir taraftan basit öğlen yemeğini acele acele atıştırıyordu. Mektupta hiç de hoş gidecek şeyler olmadığını biliyordu: Yarın veda etmeye gelirim, diye verdiği sözü tutmamıştı çünkü. Can sıkıcı bütün yaşantılardan uzak durmaya karar verdiği için, mektubu, açmaksızın masanın gözlerinden birine sakladı.

Fakat yemekten sonra bir saat uyuyup da çalışmanın ve yemeğin harareti geçtikten sonra, aklının fikrinin artık kitaplarda olmadığını, masanın gözüne doğru gittiğini fark etti. Şiddetli ve yorucu bir savaş yenîği gibi, odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Ruhunun bir kısmını bu göze kilitlemişti sanki. Odadaydı genç kız ve ruhunun çekim gücü, üzerindeki kırmızı mührü bir öpüş gibi parıldayan beyaz zarfın içinde, barut gibi doldurulmuş, duruyordu. Borg onun orada aynı sedirde oturduğunu görüyor, fısıltılarını işitiyor, alacakaranlıkta gözlerinin ışıltısını hissediyordu: Borg'un eti, tekrar yanıp tutuşmaya başlamıştı.

"Hayatın en yüce mutluluğunun ellerimden kaçıp gitmesine göz yummak, ne aptallık!" diye düşündü. "Aşk karşılıklı bir aldatış olduğuna göre, aldanmaya niçin razı olmamalı? Sıfıra sıfır! Hem sonra dünyada tam mutluluk yok madem, olanıyla niçin yetinmemeli?"

Borg şimdi genç kıza sürüne sürüne varmış olmayı, senin esiririm diye yalan söylemiş, yenildiğini itiraf etmiş olmayı istiyordu. Rakibini kaçırabilirdi nasıl olsa. Baş başa kalsalardı da onunla tam bir anlaşma imkânı yaratsaydı, alışkanlık ve alaka bağıyla genç kıızı, gayet kolay ve ihtirasını başka bir kimseyle tatmin etmesini önleyecek şekilde, sımsıkı bağlayabilirdi.

Fakat birden bu mektubun, elindeki, yine bütün ümitlerin en iyisi olan bu son ümidi alıp gideceği korkusu başgösterdi. Mektubu okumayacaktı!

Deney masasının başına geçmişti. Ne yaptığını adeta düşünmeksizin demir bir karni aldı, mektubu içine soktu, karninin altındaki pompalı ocağı yaktı. Bir süre sonra karninin boynundan fosurdayarak duman çıkmaya başladı. Duman kesildikten sonra bir kibrit çakıp gazı tutuşturdu. Ufak, mavimsi bir alev, bir yarasa ıslığını andıran bir sesle, bir iki dakika yandı.

Orada bir alşimist olsaydı, “işte mektubun ruhu yandı!” derdi. Bir kâğıt kitlesi eriyip gitmiş, yanma ürünü olarak geriye tıpkı canlı bir vücutta yanan bir ruh gibi, karbon ve hirdojen bırakmıştı. Karbon ve hidrojen! Hepsi buydu, kalan şey de bundan ibaret!

Alev titredi, azaldı, borunun içinde büzülüp kaldı. Oda eski karanlığına dönmüştü!

Dışarda denizin üstü yine kararmaya başlamıştı. Esen gündoğusu, dalgaları kamçılıyor, dalgalar kıyılara toslayıp inliyor, fıırdıyorlardı. Rüzgâr, evin köşesinde, geminin baş bodoslamasına çarpan bir dalga gibi kırılıyordu.

Bütün bu iniltilerin içinden doğru, engindeki canlı şamanıdının, rolünü ezber okuyan bir tragedya aktörü gibi ahenkli ve nefes alıyormuş, yahut sel halinde boşalacak yeni bir söze başlamadan önce son söylediğinin yankısının bitmesini bekliyor-

muşçasına aralıklarla haykırdığı duyuluyordu. Bir titan için, fırtına eşliğinde bir solo idi bu; gündeğusunun, körüklerini işlettiği devasa bir org.

Odada bunalmaya başlamıştı Borg. Dışarıya fırtınaya kaçmak, sıkıntısını rüzgârlarda dağıtmak üzere pardösüsünü giydi.

İçeride yanmakta olan bir fenerin ışığı, hiç istemediği halde, onu dükkândan tarafa çekiyordu; adımlarını o yana çevirdi. Sürütme ile balık avı çok para getirdiği için, dükkân harıl harıl istiyordu. Karanlığa gizlenerek, görülmeksizin, birbirleriyle konuşmakta olan balıkçıların yanlarına yaklaşmıştı.

“Asistan, kızı elinden kapıverdi!” diyordu ihtiyar Öman. “Eh, kız hiç değilse işe yarar bir adam tavlamiş oldu; böyle yapmasaydı da...”

“Evet, başkalarına benzemez beriki!” cevabını verdi Vestman, bekâr olanı. “Bugün yine belki yüze yakın mektup yazdı, postaya verecekmiş. Bu adam kaplarda ne kaynatır, ne yapar, bilene aşk olsun doğrusu. Fakat düşündüğümü de düşünüyorum ben! Gözlerimizi dört açmalıyız, bir odaya kapanıp da gizli kapaklı şeyler kaynatanları biliriz biz!”

Evli olan Vestman, “Boş ver!” diye bağırды. “Bırak da imbiğinden ispiertosunu çeksin çekebildiği kadar! Kayaların üzerinde rakı çekeceğim diye kazanından olan Söderlund babanın bir başka çeşidi! Bana kalırsa, biz onun işine burnumuzu sokmamalıyız.”

“Öyle ama, bu kadarla bitmiyor ki!” diye söze başladı ihtiyar Öman, tekrar. “Bu kadarla kalsa bırakalım kendi haline! Fakat benim elimden sürütmeyi almak istedi mi istemedi mi, yanına koymayacağım ben bunu! Bir balık gibi, yüzgecini bir elime geçirsem, balık kasasına fırlatmadıkça salıvermek yok...”

“Evet, Tanrı’yı inkâr eden insan kötü bir insandır!” diyerek bahsi kapadı gezici vaiz. “Bu muhakkak!”

Minnettarlık göstermelerinden yana en ufak bir kuruntuya kapılmadığı halde, balıkçılık uzmanı bir huzursuzluk hissinden kendini kurtaramıyordu. Demek bu çöl gibi yerde kendisine bir akıl hastası veya bir canı gözüyle baktıkları için, en tehlikeliler kadar tehlikeli olabilecek düşmanlarla çevrilmişti. Kendisinin, testisinde elli kuruş kazanmak üzere imbikten rakı çektiğini sanıyor, onlar için zehir kardığından şüpheleniyorlardı. Adada bir kaza olsa suçu ona yükleyeceklerdi. Kanunun yasak ettiği sürüt-melerini kullanmaya kalkışsalar ellerinden almaya cesaret edemeyecek, çünkü skandal niteliğinde bir veya birçok şikâyetlerden yahut daha kötüsü intikamlardan çekinecekti.

Bunların yanında olmak tehlikeli bir şeydi, aptallık gibi çok tehlikeli bir şey.

Onları beraberce bir testi konyak içmeye çağırsa da bu testi-yi onlarla birlikte boşaltsa hemen dost oluvereceklerini bilmekle beraber, bunu bir an bile aklından geçirmiyordu. Düşmanlıklarıyla serbest kalıyordu, dostlukları ise içinde bulundukları çamura onu da çekerdi. Nefretleri kendi kuvveti üzerine sadece bir akım uyarıcı etkisi yapabilir, bağılıkları ise, ruhları kendi ruhuyla asla temasa gelmese bile bu kuvveti yine de nötr hale koyabilirdi. Tehlikenin hoş tarafları da yok değildi; tehlike zekâsını uyanık, esnek tutuyor, ona tepki gösterebileceği, egzersiz yapabileceği bazı şeyler kazandırıyor.

Hem yarılarından daha dün ayrıldığı çevrelerdekine oranla buralarda, bu yabancılar arasında tehlike daha azdı; evet, onlarda insana ciddi bir zarar vermek kudreti daha çoktu çünkü. Sülfürik asit yapımında ziyan olan yığın yığın serbest azottan istifade için bir usul bulmak gerektiğini, çünkü burada bu azot ziyan olurken ötede toprağın azot kaybını karşılamak üzere dışardan pahalı pahalı Şili küherçilesi getirtildiğini söyleyince, korvetin doktoru,

ona bir hasta gözüyle bakmamış ve baca dumanlarından teknik alanlarda faydalar sağlanabileceğini ortaya atınca dostu ona bir süre deniz banyolarına gitmesini, insanlar arasına karışmasını tavsiye etmemiş miydi?

Akran ve emsali tarafından, yetkili kişilerin yanılmaz mahkemesi kararıyla burjuva ölümüne mahkûm edilmektense, tam bir yalnızlık içinde kalmak ve Kızılderililer arasında bir kaçık olarak bilinmek daha iyiydi şu halde.

Karanlıkta bir süre dolaştıktan sonra evine döndü. Her iki odada lambalar, şamdanlar yaktı. Peşinden, taşlığa bakan kapıları açarak, hapsedilmiş gibi olmak duygusunu kendinden uzaklaştırdı.

Saate bakınca daha ancak sekiz olduğunu gördü. Önündeki uzun akşamla gece, gözünü yıldırıyordu çünkü kafası çalışamayacak kadar yorgun olmakla beraber, uyuyabilmek için yetersiz bir yorgunluktu bu. Evin köşesinde rüzgârın inleyişi, dalgaların gürleyişi, şamandıra çanının uluyuşu sinirlerini bozuyordu. Kendini, esiri olmak istemediği bu kulak telkinlerinden kurtarmak için, Almanya'da iken satın aldığı "uyku bilyeleri"ni kulaklarına koydu. Herhangi bir sesin gelmesine, duyulmasına engel olmak üzere kulağa yerleştirilen, ufak, çelik bilyelerdi bunlar.

Dış dünya ile bağlantının bu belki en büyük organını böylece kilitledikten sonra hayali, hummalı bir faaliyet göstermeye başladı.

Yanmış mektupta ne yazılı olduğuna karşı çılgınca bir merak, ruhunu öyle önüne geçilmez şekilde sarmıştı ki, yazıları yanığın üzerinden okumak için karniyi açtı. Fakat ateş, mürekkebi de silip süpürmüştü, yazıdan eser kalmamıştı. Şimdi akla gelebilecek bütün şüphe ve tahminlere açıktı önü. Kâh geçen olaylara dayanarak mektubun içindekileri dolayısıyla anladığını sanıyor, kâh da genç kızın düşünce ve davranışlarında mantık olmadığını hatırlayarak bu kanaatini yanlış buluyordu.

Nihayet tahmininin imkânsızlığı noktasında karar kıldı ve buna göre artık bu konuyu düşünmemeye karar verdi. Fakat beyni onun kontrolünden kurtulmuş, bu işi kendi başına kurcalamaya başlamıştı. Beyni uyuyup kalmak gücünden yoksun, harap oluncaya kadar hep bu konuyu öğüttü, elekten geçirdi. Düşünme organlarındaki dermansızlık çoğalınca bu sefer adi içgüdüler uyandılar.

Ruhunun zayıf nahif bir vücutla giriştiği savaşa dayanamayışına hırslanarak soyundu ve bir dozluk potasyum bromür aldı. Beyni çılgınca seyrinde birden istop etti, hayaller söndüler, suur uyuştu ve Borg, ölmüşçesine, ağır bir uykuya gömüldü.

18

Sonbahar hanidir başlamıştı ama adada yazın geçip gittiği fark edilmiyordu, yaprakları sararacak bir ağaç yoktu çünkü; kayalar üzerindeki likenlerse rutubetten boyuna serpiliyor, yeşilleniyorlardı. Fundalar ve karasıtma fidanları yeniden yeşermiş, ardıçlar, bodur çamlar, kuzeyin bu her dem yeşil ağaçları yağmurlarla dirilmiş, toz topraktan arınmıştılar.

Güz işleri bittikten sonra balıkçılar dönüp gitmişlerdi. Ada yine sessizleşmiş, dükkân kapanmıştı. Tahtaları alınıp alınıp kahveye ve marangozluk işlerine harcandığı için, mabedin çatısı boyuna çıplaklaşmış, ortada kala kala bir öbek darağacını andıran kazıklar kalmıştı. Vaiz çok seyrek görünüyordu. Mutlakiyet taraftarı oldu olalı, içinde konyak bulunan kınakına şarabını da fazla kaçırıyor, kulakları uğulduyor, kalbi çarpıyor, vaktinin çoğunu uyumakla geçiriyordu.

Axel Borg, bir aylık bir çalışmadan sonra, ruhunun aşk oyununda aldığı kurşun yarasını iyi etmeyi başarmış, potasyum

iyodür ve perhiz sayesinde tutkularını körletmişti. Yalnızlığın hüznüne kapıldıkça amonyum nitrattan bir miktar uyuşturucu gaz çıkarıyor, alkolle sarhoş olmanın adiliğini, alkolün insana daha büyük bir hüznün, hatta intihar saplantısı getirdiğini çoktan anladığı için kendisini bu gazla uyuşturuyordu; önceleri onu o harikulade diazot monoksit neşelendirmiş, güldürmüştü. Ama o adi sırtıma bütün büyük düşünce ve çabalarını bir hiçlik içinde eritip yok ediyor, o buna gülüyordu. O zaman şahsını kendisine sırtan alaycılar derekesine inmiş görüyor, benliğini bulunduğu çizginin üzerine çıkarmak ihtiyacını duyuyor, o zaman keder ve acılarının özlemini çekiyordu.

Fakat kendini yalnızlaştırmayı son haddine götürüp de çatı altı odasına kapanmadıkça hizmetçiden evi temizlemek, yemeğini getirmek müsaadesini esirger olduktan sonra, yaz mevsiminin hatıraları hortlaklar gibi görünmeye başladılar. Söylenmiş her sözü ister istemez hatırlıyordu.

Vaizin adada sisler içinde belirişi, ona planlı bir davranış gibi görünüyordu şimdi. Bu adamın, babası ve kendi özel hayatı hakkında söylediği sözler, Matmazel Maria'nın, "Ben senin kim olduğunu biliyorum!" şeklindeki ifadesiyle birlikte, ruhuna kök salıyor, büyüdükçe büyüyordu. Hayatında herkes bildiği halde, yalnız kendinin bilmediği bir sır vardı anlaşılan.

Vaizin ortaya çıkışında parası, peşine düşmüşler tarafından ödenen planlı bir casusluk vehmediyor ama sakin saatlerinde buna ihtimal vermiyordu. Çok iyi biliyordu ki inzivanın peşi sıra gelen zaafın ilk belirtisi, takip korkusudur. Değil mi ki insanlık birçok pilin bir araya getirilmesinden meydana gelen büyük bir elektrik bataryasına benziyor, bu bataryada tecrit edilen pil derhal enerjisini kaybediyordu. Bakır tellerle sarılı bir silindir,

içindeki yumuşak demir çubuk çıkarılınca işlemez olmuyor muydu? Demir çubuğu çelik sertliğini aldı alalı o da boşalma yolunu tutmuştu.

Öyle ama vücut dermansızlığından ileri gelen bu marazi takip korkusu, hakikaten takipte olduğuna göre bir tepki yaratmamış mıydı? Okulda bir kuvvet, familyadan kopup ayrılmak, farklılaşmış bir bitki gibi kendine ayrı bir isim, belki de yepyeni bir familya ismi almak isteyen, yeni bir cins kurucu olarak görüldüğü anda başlamıştı bu. Takip edilmişti; aşağı seviyedekiler tarafından alttan, orta seviyedekiler tarafından üstten, içgüdüsel bir takibe uğramıştı. Bunlar ayar memurluğunda oturuyor ve ölçüleri ayarlayacak olan ölçeği tespit ediyorlardı. Kafesten uçup da ormanda isketeler arasına düşünce, o canım tüyleri, yabani kuşları çileden çıkaran, Kanarya Adaları'nın o sarı ve cins kuşu gibi, nefretle karşılanmış, gagalanmıştı.

O güne kadar dostluğunu aradığı tabiat, şimdi ölüydü Borg için; aradaki bağ, insan eksikti çünkü. Yücelttiği ve cimrice, basitçe yapılmış sayfiyeli topraklarıyla fakir memleketinde tek muhteşem tabiat parçası diye aradığı deniz, benliği genişledikçe ona dar görünmeye başlamıştı. Bu mavi, terementi yeşili, gri çember, onu bir hapishane avlusu gibi kuşatıyor, tekdüzen, küçük manzara onda bir hapishane hücresinin yarattığı ezanın aynısını yaratıyordu: Algı, izlenim kıtlığı! Her şeyi bırakıp gitmek; yapamıyordu bunu. Çünkü köklerini vatan toprağına, aldığı ufak tefek izlenimlere, perhizlerine salmıştı; bu köklerle bir başka toprağı aktarılamazdı çünkü. Güney özlemi çektiğini söyleyen kuzeylinin faciasıydı bu.

Borg, İsveç'in karaya nasıl bağlanabileceğini düşünmeye, planlar kurmaya başlamıştı çünkü Laponya üzerinden anakaraya bağlantısı olmakla beraber, bir ada memleketiydi İsveç. Önce altı

saatlik bir Stockholm-Helsingborg ekspresi; Öresund üzerinden denizyollarına bağlanarak, Danimarka'nın başkentini kuzeyin merkezi haline getirmeliydi. Stockholm adalar denizindeki, buz tutmaz Djurö ve Nynas Limanları, buz kıran gemilerle işbirliği yaparak bütün sene ticaret ve ulaşımın sekteye uğramamasını sağlamalıydı. Böylece kuzeyin kış uykusu azaltılmış olur, altı ay boyu bütün faaliyetlerin durmasına yüklenen o milli kusur, avarelik bambaşka bir şekle girerdi. Rusya'nın İngiltere ile olan ticareti Stockholm ve Göteborg yoluyla yönetilirdi; XI. ve XII. Karl'ın, İran'la Hindistan'ın Rusya ve İsveç üzerinden iş görmeleri hakkındaki eski tasarıları gerçekleştirdi.

İsveç, yabancıları çekecek bir turist memleketi haline gelmeliydi. Maelar Gölü'nün her iki ağzını Nordbrücke ile Stockholm barajında kapamak ve gölün sularını kanallar açarak, Strengnas Koyu'ndan doğru, Trosa'daki Bofven Gölü aracılığıyla denize aktarıp Stockholm'ü bir deniz şehri yapmak istiyordu Borg. Böylece tuzlu su, şehrin en kuytu köşelerine kadar girer; hava durumlarını, bunlarla birlikte insanları da değiştirirdi.

Fakat İsveç'in büyük Hıristiyan kilisesinin nüfuzunda, doğrudan doğruya Roma'ya bağlı bulunduğu, bu yüzden Avrupa'dan sayıldığı devirleri hatırlayınca, büyük halk kitlesi dinden vazgeçmediğine göre, o dini yeniden diriltmeyi düşünüyordu Borg. Atalarımızın o dinini, ki ateşle kılıç bizi ondan tövbeye zorlamış, o dini, ki uğrunda ölen Hans Brask'ı, Olaus ve Johannes Magnus'u, Nils Dacke'yi, Ture Jönsson'u tarih alçakçasına lekelemiştir.

Katoliklik, Roma'nın bu mirası, Avrupalılık fikrinin bu ilk müjdecisi, şimdi zafer alayı ile Avrupa'yı katetmiş bulunuyordu. Bismarck, kültür savaşında yenilmiş, hakem mahkemelerinin çelik toplardan azade olması gerektiğine inanmaya başladıktan sonra, Canossa'ya giderek Papa'yı sulh hâkimi seçmişti. Dani-

marka, Katolik katedralleri yapmış; genç Danimarka, meselenin çözümü için kalemini ödünç vermişti. Kuzey Almanya gibi, kuzey memleketlerinin de Cermenleştirilmesi, 1870 Hun harplerinin sonundaki barbarlığa bir dönüştü sadece. Bunun sonuçları şunlar oldu: Latincenin takibata uğraması, Fransızcaya karşı nefret, Fransız edebiyatının yok edilmesi, Kuzey Almanya'nın aile siyaseti, mürtetleri hapse tıkan Luther engizisyonu, zekâda genel bir çöküntü.

Protestanlık, işte buydu düşman! Teuton kültürü, siyah pantolonlu burjuva dini, mezhep darlığı, partikülarizm, tecrit, hapis, fikrin ölümü!

Hayır, Avrupa birleşmeliydi tekrar. Halkın yolu Roma'dan, zekânın yolu Paris'ten geçiyordu.

İsveç köylüsü, kendisini tekrar dünya vatandaşı hissetmeli, aşağı sınıf olmak durumundan kurtulmalıydı; kilisenin evvelce tablolarla, melodilerle verdiği güzellik kültürünün parıltılarına tekrar kavuşmalı; ibadeti Latin dilinde ve şarkı kitabı yazarların değil de, şairlerin nazmettikleri gerçek bir ilahi olmalıydı. Köylü, bunun içinden henüz kavrayamadığı sorunlar üzerine en üstün tasavvurlarının ilham edebildiği kadarını kavramalıydı. Ayinler, ziraat, inekçilik, iskambil oyunu ve büro işleriyle alışverişi olmayan, hayatlarını dine, işrada adanmış, sahici rahipler tarafından yapılmalıydı. O zaman köylünün karısı da bir mürşide kavuşmuş olur, günah çıkarırken içini bu mürşide dökmekten çekinmez, rahibin hanımının mutfağına koşup da bu konuda hizmetçilerle çene yarıştırmaktan kurtulurdu.

Latince tekrar kabul edilirse İsveç üniversitelilerinin yapacağı her doktora tezi, Avrupa bilginleri tarafından okunabilir, İsveçli her araştırmacı kendini, o Paris'teki ruhani reise bağlı büyük zekâlar topluluğunun bir üyesi olarak görebilirdi.

Bu ve bu gibi başka düşünceleri Borg, kâğıda geçirdi ve masanın gözüne koydu, elinin altında bunları basacak tek gazete yoktu çünkü; hele “yurdun yükseltilmesi yolunda yapılacak tekliflere, kıskançlıklarından dolayı kulak asmayan” vatanseverlerin gazeteleri buna hiç yanaşmazlardı.

Yolladığı sirkülerin cevaplarını almış, çatı altı odasını Avrupa etnografyası için gerekli malzemeyle doldurmuş bulunuyordu.

Ama konuya karşı eski hevesi kalmamıştı şimdi. Ruhunu fena hastalanmıştı, dışarıya sokağa bile çıkmayı gözü almıyordu. Bir insanla karşılaşması, ona öylesine tiksinti veriyordu ki birisini görür görmez hemen tersyüzü geri dönüyordu. Bununla beraber aynı zamanda kendi sesini duymak, bir başkasıyla temasa gelerek fazla verimli beynini boşaltmak, bir başka varlık üzerindeki etkisini hissetmek, birisiyle bir ilişki kurmak ihtiyacını da duyuyordu.

Bir an bir köpek edinmeyi düşünmüştü. Fakat ruhunun, duygularının kalemini bir hayvan vücuduna aşlamak, devedikenlerine asma aşlamaktan farksız olurdu. Bugüne kadar kirli, dalkavuk hayvanlara karşı sempatiye kapılmaktan uzak kalmıştı.

Adada bir adam vardı ki, Borg ona karşı yakınlık duyuyordu, evli Vestman'dı bu; karısı, kocasından habersiz bir başkasının da koynuna giren şu gümrük memuru. Dürüst bir görünüşü ve uyanık bir zekâsı vardı bu adamın. Axel Borg ona çengelli bir som balığı oltası hediye ederek eski ilişkiyi tekrar kurdu. Yaz başlangıcında ona ödünç kitaplar vermiş, örneklerle göre yazı yazmasını öğretmişti. Fakat balık avı başlayıp da deniz ulaşımı canlanalı, yolları ayrılmış bulunuyordu.

Adamın, oltayı gerçekten kullanmasını sağlamak için Borg, som balığı lafı etmedi çünkü eskiye bağlı balıkçı, saçma ve lüzumsuz gördüğü bir işe girişmezdi yoksa. Adam, onu daha çok, yeni ve kazançlı bir morina avında kullanacağı düşüncesiyle almış, en iri balıkları bununla avlayabileceğine inanmıştı.

Axel Borg, şimdi bir aylık bir uzletten sonra, Vestman'la birlikte engine kürek çekip de kendi sesini yeniden işitince, bu sesin kullanılmaya kullanılmaya ton değiştirmiş, incelmış olduğunu gördü: Bir yabancıнын konuşmasını işitiyordu sanki. Kendini, konuşarak sarhoş ediyordu. Dışarıya yalnız el ve kalemle çalışmış, vermiş olan ruhu, hançeresinin setlerinden geçiyor, bütün düşünceleri bir çağlayan gibi boşalıyor, yolları üstünde yeni düşünceler yaratıyorlardı.

Böylece kendisine bir resonans zemini olan bir insan kulağı önünde sözü kesilmeksizin, soru sorulmaksızın konuşabilmesi, onda anlayışlı bir dinleyici karşısında olduğu kanaatini uyandırıyor. Denize ilk çıkışlarında, Vestman'ın, uzun zamandır rastladığı kimselerin en zekisi olduğuna inandı.

Bu ilişkiyi bir hafta sürdürdü. Yaptıkları gezintilerde Vestman'a tabiatın çeşitli sırlarını anlatıyor, ayın denize etkilerini açıklıyor, gözün gördüğü her şeyin “göründüğü gibi” olduğuna inanmak yanlış, diyordu. Mesela, ayın, bir top gibi görüldüğü halde, aslında armut biçiminde olduğunu, dünyanın yuvarlak olup olmadığına gelince, bunda da bir kesinlik bulunmadığını söylüyordu...

Vestman, yüzünü buruşturmuş, ilk defa itiraz etmek cesaretini göstermişti:

“Peki ama, bendeki almanak, yuvarlak diye yazıyor!”

Borg, fazla ileri gittiğini, geri dönmesi gerektiğini anlamıştı ama iş işten geçmişti artık. Dünyanın üç eksenli bir elipsoit olduğunu bildiren yeni araştırmaları, dinleyicisine açıklayamazdı ki! Bunun için bazı önbilgiler gerekiyordu, Vestman'da yoktu bunlar. Bu yüzden bir başka konuya geçti. Seraplardan söz açtı, bu arada ada halkının Kılıç Adası'na gidip gitmediklerini yahut kendisinin orada becerdiği işleri görüp görmediklerini sordu.

Güven telkin eden bir sesle, “Orada birisinin bazı işler çevirmiş olduğunu gördük görmesine!” dedi Vestman. “Ama artık oraya ayak basan yok. Orada ağ çekmekten, koyun otlatmaktan vazgeçtiler.”

Bu itiraftan sonra Borg, tekrar uzletine döndü. Dinleyicisinin söylediği sözleri anladığı kuruntusuna kapılması, bu derece optik bir yanılgının kurbanı olmak, onu utandırmıştı. Bir duvar önünde konuşmuş, sesinin yankısını bir başkasının sesi sanmıştı.

Bu tarihten bir hafta sonra, adada yer yerinden oynadı: Vestman, tam on üç kilo ağırlığında bir som balığı yakalamıştı.

Vestman, bu tip balık avcılığının kendi buluşu olduğunu öne sürdüğünden, çok geçmedi, gazetede bir haber çıktı: Gazete, Baltık ringalarının eksilmesinden sonra Stockholm adalar denizi için bir gelir kaynağı bulunduğunu, gümrük kolculuğu yapan talihli balıkçı Erich Vestman’ın, bu başarısı sayesinde, hemşerilerinin saygı ve minnetlerini kazandığını yazıyordu.

Bunun hemen arkasından, haftalık bir halk dergisinde “hiçbir şeyden anlamadıkları halde her şeyi öğretebileceklerini sanan” balıkçılık uzmanları üzerine hakaret dolu bir makale yayımlandı.

Daha sonra iktisat akademisinden, uzmanın balıkçılık çalışmaları fakat özellikle som balığı avına dair daha etraflı raporlar yollamasını isteyen bir yazı geldi.

Borg, buna sadece istifasını yollamakla cevap verdi.

19

Halkın gözünde zaten fazla bir değeri olmayan, şimdiyse o güne kadarki resmi görevinin sağladığı ufak destekten de mah-

rum kalmış bulunan Axel Borg, “açığa çıkarılmış” olduğunu öğrenir öğrenmez, vahşilerin kendisine karşı tam bir püskürtme savaşı açtıklarını, çok geçmeden anlamak zorunda kaldı.

Siftahı, iskelede yer olmadığını bahane ederek kayığını çözmekle yaptılar; kayık karaya çarpa çarpa kırıldı, parçalandı.

İlk yağmurda çatı altı odasının aktığını gördü. Öman’a gidip dert yanınca, evin öbür odaları da akmaya başladı: Bakıyor, fakat kiremitlerde bir eksik, bir noksan göremiyordu.

Çok geçmeden bir gece kilere hırsız girdi. Estonlar olacak, dediler.

Maksatları ortadaydı: Onu adadan atmak! Fakat şimdi, dayatmaktan hoşlanıyordu Borg. Bunu da ancak, artık hiç bir şeyden şikâyetçi olmamak, her şeye katlanmak yoluyla yapıyordu.

Ama şimdi gerçekten düşmanlarla çevrilmiş, toplumdan sürülmüş olduğu için afarozlunun korkusu, iki kat hızla üzerine çullanıyordu.

Geceleri uykuya dalmadan, kendisine kuvvetli telkinler yaparak, rüyalarını bir düzene sokmaya çalıştığı halde rahat uyuyamıyordu. Uyandığı zaman, rüyasında kendini zincirlerini koparmış, dalgalara kapılarak sığınabileceği bir kıyı aramaya çıkmış canlı bir şamandıra gibi gördüğünü hatırlıyordu. Uykusunda farkında olmayarak, cansız bile olsa, bir madde ile temasa geldiğini hissetmek için, karyola tahtalarına dayanıyordu.

Rüyasında bazen havada kayıp gittiğini, yukarı çıkamadığı gibi aşağılara da inemediğini görüyordu. Bir bitkinlik nöbetinden sonra, nihayet uyanınca, başını koyduğu yastığa kenetlenmiş buluyordu ellerini.

Şimdi ölmüş annesinin hatırası canlanmaya başlamıştı. Rüyasında kendini, bir çocuk gibi, annesinin göğsünde görüyor, öyle

uyanıyordu bazen. Ruhu gerilere dönmekle meşguldü besbelli. Annenin, başlangıcın, şuarsuz ve şuurlu hayatlar arasındaki bağın o teselli ve şefaath kadınının hatırasıydı yükselen. Çocukluğunun, o bir başka hayatta buluşma düşünceleri tekrar başgösteriyor; o ilk intihar tasavvurları, önüne durulamaz bir özlemde, annesini inanmadığı bir başka âlemde tekrar bulmak, özleminde dile geliyordu.

Hayatla bütün ilgilerini kaybetmiş, sönmekte bir ruha karşı, zekâ aciz kalıyordu. Beyin, yorgun düşene kadar mücadele etmişti. Hayal gücü, regülatörsüz işliyordu.

Noel yaklaştığı sırada, henüz ayaktaydı Borg. Ama çok az yemek yiyor, geceleri sadece eter kullanıyordu. Bütün hayattan iğreniyor, evvelki didinmelerine gülümsüyordu şimdi. Sızan yağmurlar kitaplarını, kâğıtlarını harap etmiş, aletleri küflenip paslanmaya yüz tutmuştu.

Kendine hemen hiç bakmıyordu: Sakal bıyık birbirine karışmış, saçlar taranmaz olmuştu; sudan ürküyordu. Çamaşırlarını hanidir yıkatmaya vermemiş, kir kavramını kaybetmişti. Elbise-lerinde düğmeler eksilmiş, ceketinin önü leke, pasak bağlamış, çatal bıçak tutan eline söz geçiremez olmuştu.

Sokağa çıkacak olsa çocuklar duruyor, sırtıp alay ediyorlardı; ona alaylı lakaplar takmışlardı.

Bir sabah yine bir sürü çocuk etrafını almıştı. Ceketini çekiştiriyorlardı. Arkasına dönmüşü ki fırlatılan bir taş hızla çenesine çarptı, çenesini kanattı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı, kendisini kakalamamalarını rica etti.

On iki yaşlarında bir oğlan, “Kaçık herif! Öl daha iyi, yoksa bizim başımıza kalacaksın!” diye bağırdı.

Hepsi birden Borg'u taşlamaya başladılar. O sırada Öman'ın hizmetçisi dışarı çıktı, oğlanı saçlarından yakaladı, cezasını verdikten sonra baskına uğrayanın yanına yaklaştı, önlüğüyle yüzündeki kanı sildi. "Zavalıcılık!" dedi.

Başını kızın dolgun göğsüne yaslayarak, "Kollarında uyumak istiyorum!" dedi Borg.

"Ne ayıp!" diye çıkıştı kız ve Borg'u geriye itti:

"Ne çirkin şeyler düşünüyorsun, yazık sana!"

Birkaç gün sonra bir akşam vakti Vestman'ın hizmetçisi koşa koşa geldi ve Dr. Borg'tan, gelip ölüm halinde bulunan hanımına bakmasını rica etti.

Bu iş Borg'u biraz şaşırttı, ama uyanık anlarında hastalığına yoldaşlık eden o zihin açıklığıyla işin içinde bir cinayet olduğunu, adalet doktorunun yapacağı incelemelerden kurtulmak için, kendi isim ve unvanını kullanmak istediklerini anladı. Bu mesele onu fazla ilgilendirmiyor, ama bir süre için miskinliğinden kurtarıyordu. Bir hadise olmuş; olağanüstü bir şey, onun üzerinde çoktandır yokluğunu hissettiği bir etki yaratmıştı.

Kalkıp yukarıya, gümrük kulübesine gitti; iki erkek kardeş tarafından, kendisine çok şüpheli görünen bir nezaketle karşılandı. Ama hiçbir şey söylemedi, hiçbir şey sormadı çünkü önce kadının kocasını konuşturmak, karışık itirafı böylece bizzat adamın ağzından almak istiyor, söyleyeceği ilk sözle adamın, kendisini ele vereceğinden emin bulunuyordu.

Bir mum ışığında çocuk oturmuş, safranlı çörek yiyordu; çöreği iş olsun diye çıkarmamışlardı şüphesiz. Çocuğa bayramlığını giydirmişler, anlaşılan böylece kendini tutsun da yapmacık halini bozmasın diye düşünmüşlerdi.

Borg, odada çevresine bakınıp da genç Vestman'ın sıvışıp gittiğini görünce, kadının yattığı yatağa yaklaştı.

Ölmüş olduğunu hemen kavradı. Kadının yüzündeki kısılmış kaslar, zor kullanıldığını gösteriyordu. Tepeye doğru özenle taranmış saçları görür görmez, cinayetin o eski çivi metoduyla işlenmiş olduğunu hemen anladı.

Fakat Borg, önce adamı konuşturmak istiyordu, bir şey soracakmış gibi aralık dudakları ve konuşan gözleriyle Vestman'a döndü. Adam da anında aldanıvermişti; bir deli karşısında hileye sapmanın gereksizliği kanaatine güvenerek, "Ölmüş olduğunu tasdik edebilirsiniz, doktor bey!" dedi. "O zaman hemen gömebiliriz. Çünkü görüyorsunuz, fakiriz, şehirden doktor getirmek kolay değil bizim için!"

Yarı yarıya emin olmak bakımından bu kadarı yeterdi Borg'a. Cevap vereceği yerde, arzusunu bildirdikten sonra rahatlamış adama döndü ve hafif bir sesle sordu:

"Çekiş nerede?"

Adam önce hasmını boğmak istercesine iki adım geriye fırladı. Fakat Borg, gözleriyle kızı işaret ederek adamı sindirdi. Vestman, olduğu yerde titreyerek kalıvermişti. "O, çekicin yerini bilmiyor ama, ben çivinin yerini biliyorum!" diye devam etti Borg, sarsılmaz bir serinkanlılıkla. "Kendini beğenmiş eşekler, yeni bir usul bulamazlar da, saklambaç oynayan çocuklar gibi, hep aynı yere girerler. Ben eminim ki beyne çivi saplamak ortaçağda bir asilzadenin veya bir rahibin buluşudur da ancak bugün aşağı sınıfların eline düşmüştür; sonra da onu yüzyılların içinden, halk dehasının bir delili diye ortaya çıkarırlar. Her şey yukarıdan düşer aşağıya: Som balığı, arsenik, çivi, silah sıkma, ihtilal, halk özgürlüğü, refah, halk türküleri, lehçe, çiftçilik usulleri, antropoloji müzeleri. Fakat önce bir hırsızlık şeklinde: Çünkü sizler,

siz ayaktakımları, bir hediye olarak almaktan değil de çalmaktan hoşlanırsınız çünkü teşekkür etmesini bilmeyecek kadar nobransınız. Bu yüzden velinimetlerinizi tımarhaneye, asilzadelerinizi giyotine götürürsünüz. Beni şimdi tımarhaneye götür de hapse girmekten kurtul haydi!"

Borg evine dönünce görüşlerini söylemek hevesinin kendisini bir ihtiyatsızlığa sürüklediğini hatırladı. Bu adamların ne mal olduklarını biliyordu çünkü ve kendini tehlikeli bir tanıktan korumak düşüncesinin, katili, bu tanığı susturmak fikrine götürebileceğini biliyordu. Bu yüzden, gece, yatağına girerken yanına tabanca aldı, korkunç rüyalar gördüğü için de uyuyamadı.

Ertesi gün, kapısı kilitli, evde oturdu; gümrük kulübesinin pencerelerine beyaz çarşaflar asılmış olduğunu gördü.

Üçüncü gün cesedi dışarı çıkardılar, bir kayığa koydular.

Dördüncü gün, giden adamlar dönüp geri geldiler.

O gün bugün Borg'u artık uyku tutmuyordu, uykusuzluk mevcut tahribatın üstüne tüy dikti. Çıldırma ve bir tımarhaneye düşmek korkusu, her an kahpece öldürölmek kuşkusuyla birlikte, verdiği kararda, hayatına kendi eliyle kıymak kararında onu destekliyordı.

Şimdi ölümün yaklaştığı, bir hayatın, bir soyun bu yalnızlıkta sona ermek üzere olduğı şu sırada, üreme içgüdüğü başgösteriyor, bir çocuk sahibi olmak isteğinde dile geliyordu.

Fakat o uzun ve beylik yolu yürömek, kendine bir kadın aramak, aile dolayısıyla kendini dünyaya ve topluma bağlamak, şimdi her zamankinden daha fazla zıddına gidiyordu. Biçare, lime lime haliyle birkaç saatliğine bile olsa kendisine babalık zevkini tattıracak bir çare düşündü.

Mikroskop altında otuz altı ile kırk bir derece arası sıcaklıkta kalabilen suni bir kuluçka yatağı hazırladı ve bir iki bekleyişten sonra, daha birkaç ay önce iffet duygusunun iğrenç bulduğu gizli yollardan dişi, erkek dl hücreleri elde etti. Döllenme olduktan sonra erkek tohum hücrelerinin hareketsiz duran yumurta etrafına şştklerini gördü; dişi yumurta utancından kızarıyormuş gibi geldi Borg'a. Erkek tohum hücreleri işte itişip kakışıyor, kuyruklarını oynatıyorlar; bir ailenin oluşumu için uyarıcı g olmak, Borg'un kabiliyetlerini üretmek, canlı verimli zekâsını sağlam, yabani bir zemine aşılamak savaşına girişiyorlardı. Fakat ze erişmek için yumurtanın ince zarını ilk delenler; büyük aptal kafalı, kalın kuyruklu hantallar değil, en canlı, en evik, en ateşliler oluyordu.

Başparmağı ispiro lambasının vidası üstünde, bir gözü termometreye dikili Borg, birkaç saati aşkın, üzerinden örtü kalkmış bu sırrını seyretti. Yumurta hücresinin nasıl yarılmaya başladığını, muhtelif kılıfların arasında nasıl bir işbölümü yapıldığını gördü. Beyni meydana getirmek üzere n ilik kanalının şişip bir kabarcık haline gelmesini merak içinde bekledi; hayalinde bu düşünce merkezinin güzel bir kabartı peyda ettiğini gördü adeta. Kendisinin, Homunkulus problemini çözen bu yaratışı karşısında, bir an bir gurur duydu. Tam o sırada lamba vidasının bir kıpırtısı, proteini pıhtılaştırıp hayat kıvılcımını sndrverdi.

Bu anlar içinde, bu kinci varlığın hayatını öyle şiddetli bir ruh hali şeklinde yaşamıştı ki lamın üzerindeki güve beyazlığında yuvarlak lekeye bakınca, ölümle ferisi snmş bir göz karşısında olduğu hissine kapıldı. Hasta gönlünün byltmesiyle üzüntüsü çoğalmış, bir yas, ölmüş çocuğunun yası haline gelmişti. Bu hayatla gelecek hayat arasındaki bağ kopmuş, onda işe yeniden başlamak gücü artık kalmamıştı.

Daldığı âlemden uyanıp kendine gelince büyük, sıcak bir elin sağ elini kavramış olduğunu hissetti. Bir rüya görmüş olduğunu hatırladı: Batmakta olan bir gemiydi, dalgaların sırtında su ile hava arasında oradan oraya atılmış, en sonunda demirinin dipte deprendiğini hissedince, toprakla tekrar bağlantı kurmuş gibi bir ferahlık duymuştu.

Canlı bir varlığa değdiğini hissetmek üzere, başını kaldırmaksızın, bu sert eli tuttu. Zayıf sinir akımının, kuvvetliye bağlanırla bağlanmaz ondan enerji aldığını fark etmişti adeta.

Başının üzerinde vaizin sesini duydu:

“Nasılsınız?”

“Sen bir kadın olsaydın yaşardım tekrar, çünkü erkeğin bu dünyadaki kökü kadındır!” cevabını verdi hasta; eski okul arkadaşına ilk defa sen diye hitap ediyordu.

“Bahtına şükret, iyi ki o çürük kökü kaybettin sen!”

“Köksüz büyüyemeyiz, serpilemeyiz!”

“Fakat o öyle bir kadındı ki, Borg!”

“Öyle bir kadın mı dedin? Sen onun kim olduğunu biliyor musun? Ben bunu asla öğrenemedim.”

“Öyleyse şunu bil, yeter: Bir erkeğin evlenebileceği bir kadın değildi o. Ne çare, işte yine nişanlanmış.”

“Onunla mı?”

“Onunla! Evvelsi günkü gazete yazıyordu.”

Bir sessizlik anından sonra vaiz, kalkıp gitmek istediye de hasta onu bırakmadı. Sesinde bir çocuk yalvarışı, “Bana bir masal anlat!” dedi.

“Masal mı?”

“Evet, masal! Parmak Çocuk masalını mesela. N’olursun, kırma beni!”

Vaiz tekrar oturdu, hastanın sözündeki ciddiyeti görünce isteğini yerine getirdi ve anlatmaya başladı.

Büyük bir dikkatle dinliyordu Borg. Fakat vaiz, alışkanlığına sadık kalarak kıssadan hisse çıkarmak isteyince hasta, onun sözünü kesti, metnin dışarısına çıkmamasını rica etti.

“Eski masalları dinlemek insana ferahlık veriyor! Dinlenmek gibi tıpkı! Bir hayvan yavrusu olduğumuz, faydasız, mantıksız, anlamsız sevdiğimiz çağın en güzel hatıralarına gömülebilmek ne güzel şey! Şimdi bana Ey Rabbimiz duasını oku, haydi!”

“Sen duaya inanmazsın ki!”

“Doğru, masallara inandığımdan fazla inanmam! Ama bu da masalların verdiği ferahlığı verir, ölüm yaklaşıp da insan aslına dönmeye başladı mı eskiyi sever, tutucu olur. Ey Rabbimiz duasını oku! Duayı okursan terekem sana kalacak, borç senedini geri alacaksın!”

Vaiz, bir an durakladıktan sonra duayı okumaya başladı.

Hasta, önce hiç sesini çıkarmadan dinledi, daha sonra dudakları, kelimeleri ilkin izlemeye, nihayet dua eden bir insanın ahenğiyle daha açık söylemeye başladılar.

Duayı bitirdikleri zaman vaiz, “Dua etmek çok iyidir, şüphesiz!” dedi.

“Dua etmek ilaca benzer. Bu eski kelimeler insanda hatıralar uyandırır, insana kuvvetler bahşeder, evvelce Tanrı’yı kendi dışında aramış benlik yoksuluna verdiği kuvvetlerin aynını bize de verir. Tanrı nedir, bilir misin? Dünyayı yerinden oynatabilmek için Arşimet’in aradığı sabit nokta. Dünyada var kabul edilen mıknaatısı, aksi sabit nokta. Dünyada var kabul edilen mıknaatıs, aksi dondurulabilmesi için bulunmuş bir esir. Kimya kanunlarını mucize olmaktan kurtaran molekül. Bana daha çok ipotez ver, hepsinden önce dışımdaki sabit noktayı göster çünkü boşlukta-yım ben!”

Hastanın nöbetler içinde sayıkladığını sanan vaiz, “isa’dan bahsetmemi ister misin?” diye sordu.

“Hayır, isa’dan bahsetme! İsa ne bir masal, ne de bir ipotezdir. İntikam düşkünü esirlerin, kötü kadınların bir uydurmasıdır o; omurgalıların tanrısına karşılık, yumuşakçaların tanrısıdır o... Ama dur hele, ben yumuşakçalardanım, öyle ya! isa’dan bahsetmek! İsa gümrükçülerle, başıboş kadınlarla görüşüyordu; ben de aynı şeyi yapmak zorunda kaldım. Kafa yoksulları dünyaya hükmedemedikleri için ahirete sahip çıkıyorlar; İsa işçilere avareliği, hiçbir şeyleri olmayan dilencilere, aylaklara, müsrif oğullara, bir şeyleri olan çalışkanların mallarına ortaklığı öğretiyordu.”

“Dur, günaha giriyorsun, ben senin soytarın değilim!” diyerek vaiz, Borg’un sözünü kesti; gitmeye kesin karar vermiş, ayağa kalktı.

“Gitme, gitme!” diye seslendi hasta. “Tut elimden, konuş da sesini duyayım. İstedğin şeyden bahset bana! Almanaktan veya incil’den bir şey oku, hepsi bir benim için. Boşluktan korkuyorum, bomboş bir hiçlik korkusundan kurtulmam gerek!”

“Ölümden korktuğunun şimdi farkındasın, değil mi? Sen ne adamsın sen!”

“Şüphesiz korkuyorum, ölüm korkusu sayesinde yaşayabilen bütün canlılar gibi! Fakat hesap günü, bak işte ben bundan korkmuyorum. Ustayı mahkûm eden kendi eseridir, ben kendimi kendim yaratmadım ki!”

Vaiz çıkıp gitmişti.

20

Noel’e bir gün kalmıştı ki Borg top sesleri, insan feryatları işittiğini sandığı fırtınalı bir geceden dışarıya, yeni yağmış kar-

ların içine çıktı. Demir sac gibi koyu maviydi gökyüzü; dalgalar kıyılara saldırıyor, canlı şamandıra imdat istiyormuşçasına tek ve toplu bir haykırıyla sesleniyordu.

Borg denizde, güneydoğu tarafında büyük, siyah bir gemi gördü; zincifre kızılı tekne kanlı, paramparça bir göğüs gibi parlıyor, beyaz çemberiyle baca, kopmuş bir halde yan tarafta yatıyordu. Direk ve serenlerde, olta çengellerinde solucanlar gibi kıvrılıp bükülen karaltılar sarkıyordu. Geminin bordasındaki bir gedikten dalgalar, paket, balya, kutu, karton gibi parça eşyaları çekip dışarı alıyorlar, ağır olanlarını batırıp hafiflerini karaya taşıyorlardı.

Batan gemidekilerin kaderine karşı, ancak ölmeyi saadet bilen bir kimsenin duyacağı umursamazlık içinde Borg kıyı boyunca yürüdü, haçlı sedin bulunduğu, burna kadar geldi. Dalgalar burada her yerdekenden daha azgındılar. Yeşil suların üzerine tuhaf şekil ve renklerde birtakım eşyaların saçılmış olduğunu gördü; üzerlerinde haris ganimet ümitleri boşa çıkmışçasına öfkeli çığlıklarla martılar dolanıyorlardı.

Borg gittikçe yaklaşan bu garip eşyalara dikkatle bakınca bunların çok zarif giydirilmiş bebeklere benzediklerini gördü. Bir kısmının alnında sarı zülüfler vardı, bir kısmının siyah. Pembe ve beyazdı yanakları; iri iri ve açık gözleri, hiç kımıldamadan, hiç kırpışmadan siyah gökyüzüne bakıyorlardı. Kıyıya daha çok yaklaştığı vakit bazılarının, dalgalarda sallandıkça gözlerini oynattıklarını gördü: Kendilerini kurtarması için Borg'a işaret ediyorlardı sanki. Kükreyerek gelen ilk dalga, bunlardan beş tanesini karaya attı.

Bir çocuk sahibi olmak ihtirası zayıf beynine öylesine kök salmıştı ki bunların, geç kalmış ve kazaya uğramış geminin Noel pazarına yetiştirmek istediği oyuncak bebekler olduğunu düşünemiyor; denizin, bu yüce annenin kendisine hediye ettiği bu kimsesiz yavruları kucağına topluyordu. Göğsüne bastırıldığı ıslak evlatlıklarını götürüp kurutmak için koşarak evine döndü.

Fakat ateş yakmaya odunu yoktu, çünkü adalılar satılık odunları olmadığını söylemişler, ona yakacak satmamışlardı. Gerçi o da soğuğu hissetmiyordu ama bu küçük Noel misafirlerinin ısınmaları lazımdı. Bu yüzden kitap etajerlerinden birini parçalayarak büyük şöminede harlı bir ateş yaktı; sediri şöminenin önüne çekerek, getirdiği beş yavruşu bir sıra halinde pencerenin önüne ortaya dizdi.

Çıkarmazsa kurumayacaklarını anladığı için çocukların elbiselerini soymaya başladı. Fakat hepsinin de kız olduğunu görünce gömleklerine dokunmadı. Sonra süngeriyile çocukların ayaklarını, ellerini yıkadı; saçlarını taradı, tekrar giydirip yerlerine yatırdı.

Evinde misafirleri varmış gibi davranıyor, onları uyandırmamak için parmaklarının ucuna basarak yürüyordu.

Bir şeye sahipti şimdi; uğrunda yaşayabileceği, meşgul olabileceği, muhabbetini saçabileceği bir şeye!

Bir süre dolaştıktan, uyuyan çocukları seyrettikten sonra, bunların gözleri açık yatmakta olduklarını fark etti. Işıktan rahatsız oluyorlar diye düşünerek perdeleri indirdi.

Oda kararmaya başlayınca Borg'u ağır bir uyku bastırdı. Açlıktandı bu ama artık idraklerinin sebeplerini yerli yerince tayin edemiyor, bu yüzden aç mıdır, susuz mudur bilemiyordu.

Sediri çocuklar doldurduğu için döşemeye uzandı, orada uyudu Borg.

Uyandığı vakit karanlıktı oda fakat kapı açılmıştı; eşikte bir kadın duruyor, elinde yanan bir fener tutuyordu.

“Tanrım, yerde yatıyor!” diye haykırdı Öman'ın hizmetçisi. “Efendiciğim, bugün Noel olduğunu bilmiyor musunuz?”

Yirmi dört saatten fazla uyumuş, ertesi günü ikindiye doğru uyanmıştı.

Sersem bir halde ayağa kalktı. Odada bir eksiklik hissediyordu çünkü gümrük memurları gelmişler, denizin kıyıya attığı öteberiyi almışlardı fakat Borg eksikliğinin ne olduğunu hatırlayamıyor, büyük bir yasta olduğu gibi, korkunç bir boşluk duyuyordu, o kadar.

“Haydi, Öman’lara gelin de Noel bulguru yiyin, haydi! Noel gecesinde insan, Hıristiyanlığını göstermelidir. Tanrım, ne sefalet!”

Kız ağlamaya başladı.

“Bir insanın bu şekilde mahvolduğunu görmek! Can mı dayanır buna! Gel haydi, gel haydi!”

Yarı delirmiş adam, sadece bir işaretle kaldı: Kendisinin sonra geleceğini, kızın önden gitmesini anlatan bir işaret.

Kız gittikten sonra Borg, bir an daha odada oyalandı, kızın bıraktığı feneri alıp aynaya yaklaştı. Bir vahşi suratına benzeyen yüzünü görünce, zihninde sanki bir uyarma, iradesinde son bir çaba göstermek için bir gerilme oldu.

Feneri odada bırakarak dışarıya, soğuğa çıktı.

Rüzgâr, batıya çevirmiş, biraz yatışmıştı; bulutsuzdu gökyüzü, yıldızlar ışıldıyordu.

Evlerden sızan ışıkların rehberliğinde aşağıya limana indi; kayıkhanelerin birine sokularak, içerden bir kayıkla bir yelken aldı.

Yelkeni takıp açtıktan sonra kayığı sulara sürdü, dümenin başına geçti ve rüzgârı arkasına alıp engine açıldı.

Son acılarını yaşadığı o küçük kara parçasını bir kere daha görmek üzere, bir süre volta vurdu. Ama sonra gümrük kulübesinin penceresinde üç kollu bir şamdanın yandığı, içeride katilin isâ’yı, o günahlar affediciyi, bütün canilerin, sefillerin, tapındıkları putu, medeni kanunun cezalandırdığı tek mil kötülükleri bağışlayan varlığı kutlamakta olduğunu görünce geri döndü, tükürdü, yelkeni gerdi, dolu rüzgârla yol almaya başladı.

Sırtı karaya çevrili, gökyüzünün muazzam haritası altında ilerliyor, yönünü doğuda Korona ve Kanun Takımyıldızları arasında, orta büyüklükte bir yıldızla göre ayarlıyordu. Bu yıldız ona bütün öbür yıldızlardan daha parlak görünüyordu. Hafızasını yoklayınca, gözünün önünde Noel yıldızına benzer bir yıldız belirdi: Betlehem'i işaret eden yıldızdı bu! Tahtlarında indirilmiş üç kral Betlehem'i ziyarete gitmiş; düşük hükümdarlar olarak, insanoğullarının en acizinde kendi küçüklüklerine tapınmışlardı. Bu en aciz kul, sonradan açıktan açığa, bütün acizlerin Rabbi olmuştu.

Ama hayır, bu o olamazdı çünkü Hıristiyan büyücüler, dünyaya karanlığı getirmelerine ceza olarak, gökkubbede isimlerinden birini taşıyan tek ışık noktası alamamışlardı. Bunun içindir ki en karanlık mevsimi –hem gülünç, hem heybetli– iri mumlar yakarak kutluyorlardı.

Hafızasında bir nurlanma oldu: Herkül Burcu'ndaki Beta Yıldızı'ydı bu!

Herakles, Hellas'ın bu fazilet ideali, bu kuvvet ve zekâ tanrısı, Lerna bataklığındaki yüzlerce başlı Hydra yılanını öldürmüş, Augias'ın ahırlarını temizlemiş, Diomedes'in, insan eti yiyen kısıraklarını tutmuş, Amazonlar kraliçesinin kemerini almış, Kerberos'u yeraltı ülkesinden kaçırmış fakat ne çare, delirmiş bir halde, su perisi Omphale'ye de üç yıl kölelik ettikten sonra, nihayet sırf sevgisini korumak isteyen bir kadının aptallığına kurban gidip zehirlenmişti...

İleri! Hiç değilse gökyüzüne kabul edilmiş olana; darbeyi ve tükürüğü mertçesine geri çevirmedikçe kendini asla kamçılatmamış, yüzüne tükürmelerine asla müsaade etmemiş olana doğru, ileri! Bir zehir kupasından merhamet dilenmeyerek, yalnız kendi kuvvetli eliyle yıkılabilene, alevlerin içine atılıp kendi kendi-

ni yakana doğru ileri! Ateşi getiren Prometheus'u bağlarından kurtaran Herakles'e doğru ileri! O Herakles ki, tanrı bir baba ile insan bir anneden doğduğu halde, daha sonra vahşilerin kalpazanlığı yüzünden, doğumu, süt içen çobanlara anıran eşekler tarafından selamlanan bir bakirenin çocuğuyla karıştırılmıştı.

İleriye, yeni Noel yıldızına doğru gidiyordu kayık; engine doğru, hayatın ilk kıvılcımını kucağında parlatan tabiat anaya, verimliliğin sonsuz kaynağına, hayatın başlangıcı hayatın düşmanı olan aşka doğru ilerliyordu.

Açık Deniz Kenarında İsveçli büyük yazar August Strindberg'in en önemli, en sıra dışı eserlerinden biridir. Romanın başkarakteri, entelektüel, içe dönük ve aykırı kişilik Borg, küçümsediği burjuva hayatını geride bırakıp devlet göreviyle bir süreliğine kuzeyde bir balıkçı kasabasına yerleşir. Gelgelelim engin bilgi birikimine rağmen ancak toplumla arasına set çekerek koruyabildiği içsel dengesi, genç bir kadının tutuşturduğu tutkuyla iyiden iyiye bozulur. Gün geçtikçe cinnet boyutuna varan bu karmaşık arzu, Borg'la yöre halkı arasındaki derin yabancılaşmayla kesişince, insan ruhunun en kuytularında gezinen roman, dolu dizgin trajik bir sona doğru ilerler.

İsveç'in olağanüstü Baltık Denizi'nin de adeta bir roman karakteri niteliği kazandığı *Açık Deniz Kenarında* birey ile toplum, doğa ile kültür arasındaki yüzyıllardır süregiden karşıtlığı Nietzsche'ye özgü bir felsefi derinlikle ele alır.

Bu unutulmaz "deniz senfonisi"ni çekici kılan bir başka unsur ise, çevirmenin şiirin ve Türkçe'nin büyük ustası Behçet Necatigil olmasıdır elbette.

Çağının insanının yüzleşmek zorunda kaldığı manevi açmazların en büyük anlatıcılarından August Strindberg, ilk döneminde natüralizmin, daha sonra sembolizm ve ekspresyonizmin etkisinde kalmıştır. Tennessee Williams, Edward Albee, Maksim Gorki, Eugene O'Neill, Ingmar Bergman gibi yirminci yüzyılın önde gelen yazar ve sanatçılarından derinden etkileyen Strindberg, hemen hemen tüm yazın türlerinde eserler vermesinin yanı sıra, yetkin de bir ressamdı.

EVEREST

www.everestyayinlari.com

[f/everestyayinlari](https://www.facebook.com/everestyayinlari)

[t/everestkitap](https://www.instagram.com/everestkitap)

[@everestyayinlari](https://www.instagram.com/everestyayinlari)

